

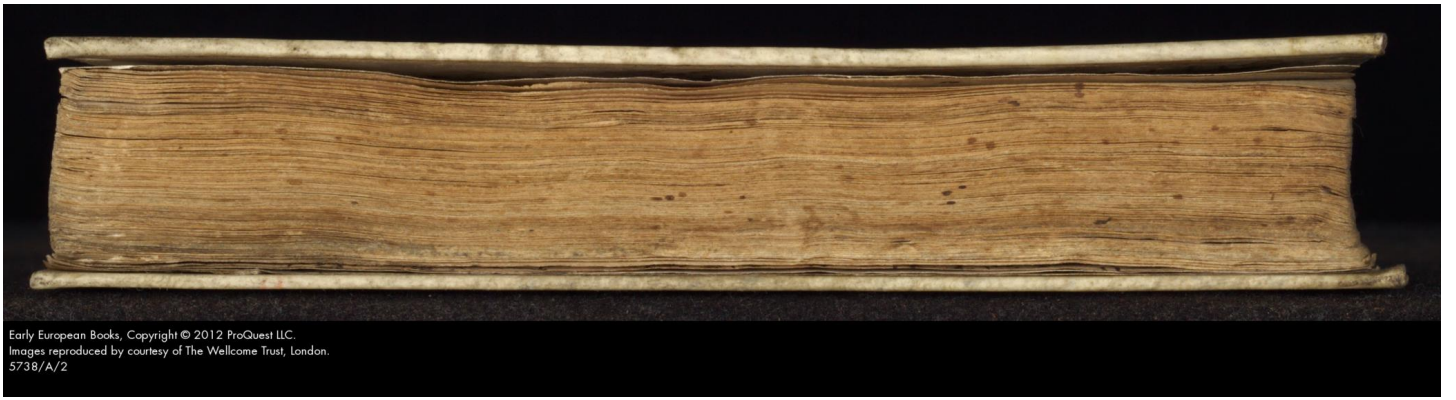
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
5738/A/2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
5738/A/2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
5738/A/2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
5738/A/2

Quia vinum ferebat sub calido 20 q. v. fuit de
humore calido quid. sed hoc calidum non
necesse est calidum. et hoc in hoc ad hoc.
Vina hoc calidum est aliquid aliquid in hoc.
ma ha ha in fa calidum et in aliquid
quid sat. pro hoc vinum fuit in hoc
indica in hoc in vinum repurgat et
aliquid. 220.

Indica in hoc in vinum repurgat et
et ortho in hoc in re pro hoc sat. et
te remedia abominanda cur per quid
regit et alia in hoc et in hoc et
et in hoc quid 221.

Non in quo in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
Vina in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in

in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in

in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in

in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in
in hoc in hoc in hoc in hoc in

5738/A/2

5738(2) A/2
A. XXIX. Sal

VAF
LE
DE

CALVS
RO

Ein Rom
NARIAN

Quoru

PER
ROMA
O

2962.5 34171 4/ cat

VARIARVM

LECTIONVM

DE RE MEDICA

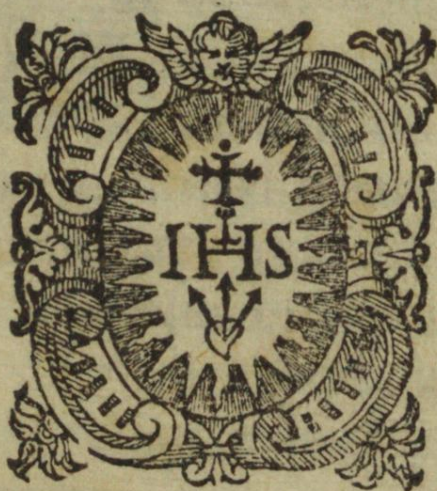
LIBRI TRES.

SALVSTIO SALVIANO

ROMANO MEDICO

*Et in Romano Gymnasio medicinam Ordinarium Theoricam publice proficiente
Authore.*

Quorum Cathalogum ab epistola sequens pagella indicabit.

PERMISSV SVPERIORVM.

OMAE Ex Typographia Iacobi Tornerij,
& Bernardini Donangeli. 1588.

VARIARVM

LECTIONVM

DE RE MEDICA

LIBRI TERCI

SAVASTIO SALVIANO

ROMANO MEDICO

Et in Romano Gymnasio medicum Doct.

avariae & phlegmatis publice professor

habere

Quorum Catalogum ab officio re-

quens pagella indicabit.

PERMISSA SUPERIORVM

ROMAE EX TYPOGRAPHIA IACOBI TROMPERII

IN BRUNNENSI CONGREGATIONE 1538

ILLVSTRISSIMO

AC REVERENDISS.

ANTONIO MARIÆ

SALVIATO

S. R. E. Cardinali Amplissimo.

SALVSTIVS SALVIANVS

S. P. D.

VM in meis medicinæ operibus, quæ nuper in lucem prodierunt, plurima & ea quidem difficilissima non mediocri breuitate perstrinxerim, nec idoneus congruusque ea prorsus explanandi supeditaretur Locus, tam in illis de calore libris, quam in alijs de concoctione, præcipue vero in duobus quos postremo de vrinis in lucem
† edidi,

edidi, mihi admodum consentaneū videbatur in particulari opere, qua maiori fieri posset facilitate, & perspicuitate, multa magni pensī, & difficillima declarare, quę obscura nimis, ac parum perspecta relinquebantur. Idque in presenti libro perficere, in animum induxi meum. Cum vero res seiunctę, ac inter se ipsas diuersissimę existant, nec vlla simul serie connecti potuerint, sub nomine variarū Lectionum de re Medica egredientur. Quamuis autem plerique communibus, & facilioribus assueti, meas has nouas, & à communibus prorsus dissidentes opinioniones admiraturi sint, & fortasse derisuri, hos tamen ego veluti vulgares homines, & frequentiori numero, ne vltius indagari teneantur, communiter admodum sentientes, paruipendēdos censeo, &

libro t me-

mecū optime actū duxero, si apud probatos viros, virtute, & nobiliori ingenio conspicuos, aliquā gratiam inibo, qui meas has lucubrationes, non prorsus inutiles, sed laude dignas iudicaturi sint, quippe quę plurimis ansam suggerent indagandæ & multarum rerum inveniendæ veritatis, quæ hætenus incognitę apparuerunt. Quod quidem mihi satis mirum videtur, ne prorsus id improbem. Mirum inquam quod homines tam facile leuibus acquiescant, communesq; opiniones absque alia vlla ratione, pro veritate excipiant. Ego vero eatenus communes sectatus sum opiniones, quatenus rationi consentanæ, mihi visæ sunt, vbi vero à ratione alienas iudicaui, ab eis omnino animum abduxi, non ambitione, nec rerum nouitate commotus, sed vt veritas magis

elucescat. Quæ licet in multis
fortasse à me reperiri non poterit,
in hoc tamen laude potius, quam
reprehensione dignus censebor,
quod pro ea inuenienda, nulli la-
boris aut incommodi generi pe-
percerim, atque alijs huiusmodi an-
sam hominibus vt dici solet præ-
buerim. Verum ne mea hæc noua
inuenta, in quorundam hominum
fluctibus ac detractorum, quorum
infinitus est numerus, calumnijs
absque condecienti munimine ex-
ponantur, necesse mihi fore duxi
vt sub nobilissimo Illustrissime am-
plitudinis tuæ præsidio, tutissimo-
que clypeo mitterentur, quæ &
incomparabili authoritate sua, &
eximia animi magnitudine, ac præ-
stantia, ob qua ad Cardinalatus
apicem ascendere promeruit, ac
hodie magna omniû admiratione,
& totius Ecclesiæ sanctę beneficio
id

id munus subſtinet, vt pluries vni-
uerſo orbi, tot legationibus ſibi
Commiſſis, potuit innotefcere,
his obtreſſatoribus terrorem incu-
tiat, quo minus hos meos labores,
prius repræhendant, quam multa
fuerint ab ipsis diligentia confide-
rati, ac propoſitæ à me difficulta-
tes ſolutæ, rationibusque quas in
proſpectum adduxi, factum fuerit
ſatis. Quod quidem ſi hæc mea
opuscula aſſequentur, per gratum
mihi erit, nec me vñquam pro
communi vtilitate, ſententiam mu-
tare pudebit. Et quemadmodum
ſemper Amplitudo tua Illuſtriſſi-
ma, res meas omnis fauoris ſui nu-
mine colluſtrauit, ita fore ſpero,
vt in præſenti meos hos labores,
foueat, & lubenti animo ample-
ctetur. Quare in ſummæ obſer-
uantix meæ, & reuerentię ſignum
ei hoc opus dedico: quod quam-

JOH

†

3

uis

uis in magnam molem non excre-
uerit, res tamen arduas adeo conti-
net, vt nullę citra cōtrouerfiam, in
arte medica, maiores ac difficilio-
res reperiantur: sunt autem hæc
omnia, multo meo labore ab hinc
xviij. annis considerata, & adin-
uenta, quo toto tempore in almo
Vrbis Gymnafio, publice medici-
nam profeffus fum fufcipiat igitur
Illuftriffima Amplitudo tua, id
quod exhibere poffum exiguum
munus, tamquam grati animi pi-
gnus, pro innumeris quibus me
femper decorauit fauoribus, ac be-
neficijs, quod quidem fi ei gratum
effe cognouero, magis, magisque
animus ad alia multa promenda
compelletur, quæ id folum expo-
ftulant, vt prelo committantur.
Deus autem Opt. Max. Amplitudi-
nem tuam Illuftriffimam pro pu-
blica vtilitate, diu incolumen fer-
uet,

uet, ac, tueatur vt omnes Docti vi
ri, optimi sui Mæcenatis Cul
tores, vehementer ex-
optant, & præ-
cantur.

Romę die 1. Octo-
bris. 1588.

INDEX CAPITVM,
QVAE CONTINENTVR
IN PRIMO LIBRO.

Quid sit febris pestilens, &
quomodo distinguatur, à fe-
bribus putridis non pestilen-
tibus. cap. I.

An in febribus pestilentibus, ac putridis,
in peste, veneno, ac morsu serpentum,
conueniat sanguinis missio. cap. II.
An in febre pestilenti, utendum sit victu
pleno, vel tenui. cap. III.

An chartæ in quibus scribitur, pestem in
accipientium perniciem effundant, &
an ædem a pestilenti loco datæ, eui-
tari debeant, quæue remedia, ac dili-
gentiæ genera, ad noxam, qua huius-
modi chartæ afficiuntur arcendâ, ad-
hiberi possint. cap. IIII.

Omnis febris tam ephemera, tam putri-
da, quam hectica, est calor præter na-
turam,

turam, accensus, & in calefacto esse
in substantia cordis, non autem in spi-
ritibus, aut in humoribus, ut perperā
communiter creditur. cap. V.

An brodium, & sorbitiones conueniant
calentibus pedibus, in augmento acces-
sionis, & statu: & quo tempore cibā
dus sit aeger. cap. VI.

Indicatio mittendi sanguinem, non est de-
sumenda, a morbi magnitudine, nec
ab etate, ut communiter creditur, sed
a causa morbi. cap. VII.

An in febribus liceat medico, mittere san-
guinem, aut uti purganti medicamen-
to in 4. 7. 11. 14. & 21. die. c. VIII.

An mala euacuatio facta a natura sym-
ptomatice euacuante, sit a medico co-
hibenda. cap. X.

IN-

INDEX CAPITVM
QVAE CONTINENTVR
IN SECVNDO LIBRO.

*E melancholia, & mania
morbo, & eius curatione.
cap. I.*

*Quid sit crisis, quotuplex,
& quæ conditiones requirantur ad op-
timam crisin. cap II.*

*In quibus morbis expectanda sit crisis,
& quomodo iudicari soleant morbi
longi. cap. III.*

*Quid sit fames, & quomodo excitari so-
leat naturalis appetitus. cap. IIII.*

INDEX CAPITVM,
QVAE CONTINENTVR
IN TERTIO LIBRO.

E subiecto medicinæ. cap. I.

Quid sit complexio. cap II

*An primæ quatuor qualita-
tes, sint actu, vel potentia*

in

- in Temperamento, & si actu, an in
esse summo, vel refracto. cap. III.*
- An complexio sit substantia, vel acci-
dens. cap. IIII.*
- An complexio sit qualitas realiter di-
stincta; a primis qualitatibus. cap. V.*
- An complexio humana sit magis tempe-
rata, quam cæteræ complexiones alio-
rum animalium cap. VI.*
- Quodnam sit corpus temperatum, qui-
busue signis cognoscatur. cap. VII.*
- An reperiatur homo Tēperatissimus quo
adiustitiam, & si datur, an æque di-
stat ab extremis. cap. VIII.*
- An detur æquale quoad pondus. cap. IX.*
- An simile possit, & debeat conseruari a
suo simili cap. X.*
- An conseruanda sit consuetudo, præser-
tim tempore ægritudinis, si fuerit
mala. cap. XI.*
- An detur corpus neutrum. cap. XII.*

ALEXANDRI BVTRII
PHILOSOPHI, ET
MEDICI ROMANI
TETRASTICON.

D*Um liber hic varia do-
ctrina fulget in orbe.
Dum mentem varijs
aurea verba notant.*

*Sallusti, quantum tua virtus in-
clita præstet,
Et quantum medica possit in
arte monent.*

EMANVELIS
CONSTANTINI
EPIGRAMMA

Ad Lectorem.

Non canit in Ripa mæandri ab-
iectus amani,
Dulcius, inque vluva, iam mo-
ribundus olor.
Nec sub fronde noua, variat Philomela
querelas
Gratius, extinctū dum modulatur Ithim,
Quam Saluianus decantat dogmata phæbi
Prima sibi merces ferre Salustij opem.
Hoc maior, quod non aurum, non vase re-
quirit,
Non erit ingenio, sorte, fideque minor.
Quid dabimus Salusti tibi, qui carmine
vincis.
Mercurium, & Phæbum, Pallada cōsilio?
Hoc opus, o Iuuenes, ediscite, Fidus Achates,
Sit liber hic, vestrū claudat ubique latus.

IOANNIS BAPTISTAE
COMPAROTTI,
PHILOSOPHI,
ET MEDICI
OCTASTICON
Ad Librum.

*Is liber intrepido, pandens no-
ua dogmata, inermis
Nunc vultu prodis? te-
la, nec ulla times?
An melius latuisse foret, quàm fluctibus
altis*

*Expositum, infidi ferre pericla maris?
En tali, me veri Author nunc robore, &
armis*

*Fulsit, ut haud paueam tela, nec al-
ta maris.*

*Strenuus, hostiles ictus propellere, & un-
das*

*Hic poterit placidas reddere fida sa-
lus.*

VARIARVM
LECTIONVM
DE RE MEDICA
LIBER PRIMVS.

SALVSTIO SALVIANO

Medico Authore.

Ractationem hanc de febris,
sicuti vtilissimam, & ma-
xime necessariam, ita quoque,
& valde difficilem, ac innume-
rabiles, & adhuc indecisas dif-
ficultates habere fatentur omnes, cum. & de
febris essentia, & eius causis, quamplurima
dubitari soleant ab omnibus: quæ diu me an-
cipitem detinuerunt, an mihi fas esset, de hac
re iuxta propriam sententiam disputare; ve-
rebar enim ne noua loquerer, & noua propo-
nerem placita cōtra communem sententiam,
& vetera confirmare non audebam cum in-
numeras patiantur difficultates: Sed rogatus
ab amicis, ne talia sub silentio prætermittere,
quæ & si à multis veluti paradoxa, nec vnde-
quaque tuta iudicata fuerint, saltem quasi cal-

A caria

DE REMEDICA

caria efficient, vt alij subtilius inquirant, & confiderent, quam multi, qui communibus sententijs acquieuerūt, facilius, quam par fit. Accipe igitur candide lector læto, & beneuolō animo hæc noua placita, ac illa sine malē uolentia considera: vt omnia ambo simul boni consulentes, ac ueritatem indagantes, voti compotes efficiamur.

Quid sit Febris pestilens, & quomodo distinguatur à febris putridis, non pestilentibus. Cap. I.

GRauissima adhuc est difficultas, quid sit febris pestilēs, & mali moris, & quomodo distinguatur à cæteris febris putridis, non pestilentibus. Pro cuius quidem rei maiori declaratione duo hic erunt à nobis pertractanda: primo quid sentiat hac in re communis opinio: secūdo respōdebimus ad quæsitum, secundum nostram sententiam.

*2. de diff.
feb. c. ap. 5.
1. 4. tract. 4
cap. 5.*

Quoad primū dico, quod licet Febris Pestilens, conueniat cum febris putridis non pestilentibus in putredine, cū febris pestilens putrida sit, & de genere putridarum, vt docet Gal. & Auic. distinguuntur tamen dupliciter: primo ratione putredinis: secundo ratione loci, ratione putredinis, quia licet ambæ putridæ sint, & ortum ducant ex putredine, & corruptione humorum, tamen in febris pestilenti maxima est putredo, & maior humorum corruptio, quam in cæteris putridis non pestilentibus:

LIBER PRIMVS. 3

tibus : quare dicendū erit, quod utræque sunt putridæ, distinguuntur tamen secundum magis, & minus, & secundum maiorem, & minorem gradum putredinis, vt fatetur Gal.

6. Epid.
Sect. 1.
com. 29.

Secundo differunt ratione loci eo quia in febribus non pestilentibus, locus putredinis est in venis, cum humores putrescunt in venis, sed in febre pestilenti, putredo est in corde, & locus putredinis est ipsum cor, sic habet Gal. & Auic. Si ergo dicetis vos, omnis febris pestilens, ortum ducit immediate, ex putredine, quæ sit in corde, & cor ipsum componatur ex triplici substantia, vt ex spiritibus, humoribus, & partibus solidis, quæ propriè dicuntur substantia ipsius cordis, in qua igitur parte cordis reperitur ista putredo, quæ parit febrem pestilentem?

Respondeo in singulis, & omnibus partibus, & ideo cum tres sint partes ipsius cordis, quæ possunt putrescere, atque corrumpi, ita quoque factum est, vt tres sint differentiæ febris pestilentis: prima quæ ortum ducit ex spiritibus putridis, & corruptis existentibus in ventriculo cordis, docet enim Auicenna quod temperatura spirituum in corde existentium, ab aere pestilenti potest corrumpi, nec mirum videatur, si dicimus, spiritus corrumpi, cum aer (ex quo generantur spiritus, & tenuior est, & magis simplex) corrumpatur, & dicatur putrescere, & recipere venenosam, & pestilentem qualitatem, & ista febris pestilens, quæ oritur ex spiritibus

A 2 corru-

4 DE REMEDICA

corruptis poterit dici Diaria, seu Ephemera pestilens, quæ tamē distinguitur à febre Diaria nō pestilenti, quoniam in simplici diaria spiritus sunt solum excalefacti plus iusto, & non corrupti.

Secunda quæ oritur ex humoribus corruptis, & putrescentibus in ventriculo ipsius cordis, & ista dicitur humoralis pestilens putrida, & semper est continua, & nunquam intermittens.

Tertia differentia febris pestilentis est illa, quæ ortum ducit ex corruptione, & putredine substantiæ ipsius cordis, in qua substantia ipsius cordis corrumpitur, & quodammodo incipit putrescere, & dicitur hectica pestilens à Galeno; & in hoc distinguitur ab hectica non pestilenti, quia in non pestilenti membra solida, & substantia cordis nō putrescunt, sed solum incalescunt plus iusto, quod si fateri nolimus substantiā cordis posse corrumpi, eum dicat Hipoc. cor cum sit solidum, & densum, neque dolere, nec morbum pati, dicamus substantiam cordis suscipere pestilentem, & venenosam qualitatem, vel ab aere pestilenti, vel ab humoribus, pestilentibus, putrescentibus in ventriculo cordis; licet tamen tuto possimus asserere, substantiā cordis posse corrumpi, & putrescere, licet nō nisi à maxima, & vehementissima putredine, & causa: ad locum vero Hipoc. dicatis quod nō negat cor posse lædi, & alterari, sed dicit, cum sit adeo solidum, non potest à quacunque

*3. de prasag.
expul. cap.
in 4. sine.*

*4. de morbis
lib. 13.*

LIBER PRIMVS.

que leui causa offendi, & alterari. Cum ergo Febris Pestilens sit in triplici differentia, vt ephamera, humoralis, & hectica: ita quoque factum est, vt febris pestilens magna ex parte sit humoralis, aliquando ephamera, sed valde raro est hectica; vbi tamen febris pestilens fuerit hectica, tunc erit pestilens, & lætalis. Sed si febris pestilens dicetis vos, aut est ephamera, vel humoralis, aut hectica, & quomodo cognoscam ego, quando fuerit Diaria putrida, vel hectica?

Respondeo hoc facile cognosci proprijs signis quibus inuicem distinguuntur ephamera, putrida, & hectica non pestilentes, & cum in Diaria, & hectica vnica tantum sit accessio à principio vsque ad morbi solutionem, calor ad tactum mitis, & temperatus, vrina similis sano, pulsus sine vlla inæqualitate, & ordinatus, ita quoque si in febre pestilenti nō sint plures accessiones, sed sit pestilens continua sine tipo, & sine exacerbatione, vrina, mingatur similis sano, calor totius corporis ad tactum sentiatur mitis, & temperatus, dicendū erit febrem istam pestilentem esse hecticam, vel diariam, sed si plures habeat accessiones, vrina mingatur turbida, subiugalis, nigra, & pessima, calor ad tactum non sit adeo mitis, sed magis siccus, & magnus, dicatis esse febrem pestilentem putridam humoralem, quæ quidem est minus lætalis, & minus pestilens, quæ cæteræ duæ, & ideo facilius curatur, & quam plurimi laborātes tali febre pestilenti humo-

6 DE REMEDICA

rali, sanantur; Pestilens verò diaria, difficilius curatur, hectica vero est insanabilis: sed hectica quomodo distinguatur à diaria pestilenti, dicatis eisdem signis quibus ephemera, distinguitur ab hectica non pestilenti.

Ista tamen communis opinio, patitur gravissimas difficultates, & primo nō videtur verum, quod Febris Pestilens, distinguatur à febribus putridis non pestilentibus, secundum magis, & minus. i. secundum maiore, aut minorem gradum putredinis, & ratio dubitandi est primo quoniam cum febris pestilens, & nō pestilens inuicem multum distinguantur, non ergo credendum erit distinguere secundum magis, & minus, cum magis, & minus non variat speciem. Alio igitur modo respondendum erit ad difficultatem, & cum communis opinio non videatur vnde quaque satisfacere, pro viribus conabor propria sententia, respondere ad quæsitum, & omitto, quid sentiat Gal. & Auic.

*Authoris
opinio.*

Dico igitur, quod Febris Pestilens ratione putredinis distinguatur à febre non pestilenti, primo quia Febris Pestilens est putrida, & ortum ducit ab humoribus putrescentibus, & corruptis, febres vero salubres, quæ communiter putridæ dicuntur, non oriuntur ex putredine humorum, nec verum est, esse putridas, ut perperam communiter creditur, sed ortum ducunt ex humorum præter naturali excalesfactione tantum, & non ex eorundem humorum putredine: quare vbi humores in corporibus

LIBER PRIMVS. 7

ribus nostris excalesciti fuerint plus iusto, à calore non naturali, igneo, & mordaci, tunc ista caliditas ignea, accensa in humoribus, parit febrem humoralem non pestilentem, aut salubrem, quæ communiter dicitur putris, licet non sit; sed si humores, non solum sint excalesciti, sed putrescant, tunc pariunt febrem pestilentem. Cōcludamus ergo, quod Febres omnes Putres, sunt Pestilentes, quæ quidē sententia licet sit contra Gal. & communē opinionē omniū Medicorum, non tamen temere in hanc sententiam descendimus: quod autē in febribus salubribus, quæ vulgo putridæ dicuntur humores actu non putrescant: probatur primo à posteriori, & ab accidētibus ipsis, eo quia morbi magnitudo, & acumen cognoscitur ex magnitudine, & sæuitia symptomatū sic docet Hipoc. vbi morbus peracutus est statim extremos habet labores, sed in febribus, quæ vulgo putridæ dicuntur, non fiunt symptomata, & accidentia, quæ sequi solent putredinem humorum, ergo signum est in illis, humores non putrescere: minor probatur, quia docet experiētia quod vbi in aliqua parte nostri corporis quantumuis extrema, & lōgiqua à corde, vt in pede, vel in extremo digito oriatur, & fiat aliquis affectus putridus, vt cancrena &c. statim ex putredine humorū, orta in illa parte extrema, & ignobili fiunt sequiissima symptomata, vt virtus vitalis succūbit, pulsus inæquales, totum corpus ob extinctionem naturalis caloris, & spirituum reso-

1. aph.

8 DE RE MEDICA

lutionē, refrigeratur &c. quanto ergo deterio-
ra, & maiora fierent accidentia, in quacumq;
febre putrida salubri, si semper in ea humo-
res (vt communiter, creditur) putrescerent in
venis, vel etiam extra venas? cum ista putre-
do, non solum maior est, quam illa pauca pu-
tredo, quæ fieri potest in extremo digito, sed
etiam esset in parte adeo propinqua ipsi cor-
di. Quare cum in dictis febribus, magna ex
parte mitissima, & pauca sint accidentia, nec
ea adsint, quæ sequi solent putredinē humo-
rum, dicendum erit in illis febribus, humores
actu nō putrescere, sed quod tantū incalescūt
à calore non naturali, & sic fit tertiana conti-
nua, vel intermittens: vbi verò postea in ea-
dem febre humores putrescunt, statim fit, &
dicetur tertiana pestilens, & sic de cæteris fe-
bribus.

Secundo comprobatur hoc idem, eo quia
in hoc præcipue distinguuntur febres pestilen-
tes à non pestilentibus, quod in febribus pe-
stilentibus, non solū partes extremæ, sed om-
nes partes externæ nostri corporis, ad tactū
sentiuntur frigidæ, aut saltem adeo tempe-
ratæ, vt videantur non febrile, in alijs vero fe-
bribus non pestilentibus, vniuersum corpus
sentitur calidissimum: ergo signum est in fe-
bribus pestilentibus, humores putrescere, &
corruptos esse in venis, in alijs vero nō pesti-
lentibus, non putrescere.

vide cap. 2. Consequentia probatur, quoniam per pu-
trefactionem, & corruptionem, omnia corpo-
ra red-

LIBER PRIMVS. 9

ra redduntur frigidiora, vt docet experientia, & licet dum corrumpantur incalescant, vbi tamē sint corrupta, frigida sunt, & ratio est, quoniam à superflua, & non naturali, humiditate, quę acquiritur per putrefactionē, suffocatur, & extinguitur omnis calor tum naturalis, tum præter naturam, qui reperiēbatur in corpore putrefacto, quoniam sicuti vita consistit in calido, ita mors cū sit extinctio caloris, est refrigeratio totius corporis, & res omnes dum tendunt ad interitum refrigerantur, sed dum putrescunt, tendunt ad interitū, ergo non est mirum si refrigerantur: quare dicamus, quod vbi humores putrescūt in venis, totum corpus refrigeratur, sed vbi non putrescunt, sed solum fuerint alterati, excalesfacti plus iusto, sentitur in toto corpore maximus calor, quod probatur exemplo inflammationum, & thumorum præter naturam, vbi enim in aliqua parte nostri corporis, fiat tumor, aut erisipelas, in qua humores non sint corrupti, sed solum alterati, & excalesfacti, sentitur in illa parte maximus calor: sed vbi in eadem parte, & thumore, seu inflammatione, humores putrescant, & corrumpantur, ita vt pars illa fuerit æstiomēnata, & fiat ibi cancrena, statim in illa parte, non sentitur amplius, nec calor, nec dolor, nec inflammatio, sed pars illa corrupta frigida est.

Idem contingit in Febribus in quibus humores si non sint corrupti, sed tantum alterati, & excalesfacti plus iusto, vt fit in febribus non pestilentibus, tunc excalesfactione humo-
rum,

rum, sentitur caliditas magna, acris, & mordax in toto corpore, vbi vero in febribus, humores putrescant, & sint corrupti, cum per illorum putrefactionem, & mortificationem extinguatur naturalis calor, qui in sanguine reperitur, quid mirum si totum corpus refrigeratur?

Et hac ratione in Febribus Pestilentibus vniuersum corpus refrigeratur, & corpora, quæ laborant febre pestilenti, ad tactum sentiuntur frigida, vel adeo temperata in calore vt videantur non febricitare, quod quidem est signum certum & Patognomonicum febris pestilentis: & corruptionis humorum. In alijs vero febribus, vt in tertiana, quotidiana &c. in quibus magnus sentitur calor, signum est, humores non esse corruptos, sed tantum alteratos, & excalesfactos plus iusto, eo quia si caliditas magna, acris, mordax argueret in febribus putredinem humorum, vt communiter creditur, ergo in tertiana, & sinoco, in quibus maior sentitur caliditas extranea, & mordax quàm in febre pestilenti, maior reperiretur putredo, quod tamen est falsum præsertim in sinoco sine putredine ergo fatendum erit, quod quo maior caliditas sentitur in febribus, signum est, ibi nullam adesse corruptionem, & sicuti sinocus putridus & non putridus, distinguuntur ratione putredinis, eo quia in non putrido, humores sunt tantum excalesfacti plus iusto sed non putrescunt, vbi vero putrescant, febris illa sinocha fit putrida sic docet. Gal.

& com-

LIBER PRIMVS 11

& communis opinio, ergo secundum communem opinionem poterit accendi febris in humoribus, ex eorundem sola excalefactione, etiam quod non putrescant, non erit igitur absurda nostra opinio, dum dicimus, quod febres quę vulgo putridę dicuntur, oriantur ex sola super excalefactione humorum, non autem ex eorum putredine.

9. meth. methoden cap. 4.

Potest etiam hoc idem confirmari, ex nominis ethimologia, cum febris dicta sit à feruore, & non à putredine, quare dari poterit febris, ex sola excalefactione humorum sine putredine.

Confirmatur tertio, quoniam sicuti fit febris ephemera, ex sola excalefactione spirituum, hectica, vbi partes solidę tantum incalescant, absque vlla putredine, & quare non poterit etiam in humoribus accendi febris ex sola eorum super excalefactione, absque vlla putredine?

An in febris pestilentibus, ac putridis, in peste, in veneno, ac morsu serpentum, conueniat sanguinis missio. Cap. 11.

Ratio dubitandi, an in febris putridis conueniat mittere sanguinem, est quoniam fatetur Gal. saluberrimum esse, in omni febre putrida, mittere sanguinem: immo in sinoco putrido, docet mittendum esse sanguinem, vsq; ad animi deliquium, & dicit siquidem eorum, qui ex sola obstructione febrici-

10. Meth. med.

9. Meth. Med. c. 4.

11. Meth. Med. c. 14.

12 D E R E M E D I C A

bricitarent, nemo in putredinis febrem incidit, qui prius sanguinem miserat, & alibi qui ex putredine humorum febricitat, mittendus statim sanguis est.

81. Meth.
Med. c. 14.

Contrarium tamen docet idē Gal. dum dicit, nec obstructio, nec putredo, curari possunt sanguinis missione, ut quę alia remedia desiderant, hæc Gal. si ergo putredo non desiderat sanguinis missionem, ergo nec febres putridę, ut quę ortum ducunt ex humoribus putrescentibus, expostulant sanguinis missionem, sed alia remedia.

Auſtoris
vio. Ex Gal.
81. Meth.
Med. c. 8.

Et si dicatis vos, & qua ratione factum est, ut putredini, & humoribus putrescentibus, nō conueniat flebotomia. Respondeo hoc esse, quoniam Putredo nihil aliud est, quam extinctio naturalis caloris, & resolutio spirituum, tunc enim res putrescunt quando extinguuntur eorum naturalis calor, & spiritus resoluuntur, & ideo res putridę, & corruptę frigide sunt, quoniam extinctus est eorum calor & spiritus resoluti, & sicuti calor, & spiritus præseruant corpora nostra à putredine, cum vita consistat in calido, ita quoque ubi extinguuntur calor, & resoluuntur spiritus, corpora putrescunt, & cadunt ad interitum, uti diximus de febre pestilenti ex ijs dicatis, quod si humores ideo putrescunt, quoniam extinguuntur eorum naturalis calor, & spiritus resoluuntur ergo quo magis extinguetur eorum calor, citius, & magis etiam putrescunt, sed sanguinis missio refrigerat sanguinem, quoniam per
fle-

9. Meth.
Med. c. 4.

Cap. 1.

LIBER PRIMVS 13

Nebotomiam resoluuntur spiritus, & immi-
nuitur naturalis calor, vnde & vires debilio-
res fiunt, ideo si mittatur sanguis in febre pu-
trida, humoribus existentibus putridis, auge-
tur, eorum putredo.

Quod etiam videtur innuere Gal. dum lo- *9 met. c. 10*
quitur de sanguinis missione, sic dicit, Porro
in continentibus febribus quæ ex meatuum
stipatione accenduntur quoniam valida ple-
runque virtus est citra periculum, vacuatio
adhibetur, in alijs vero morbis, maxime est
periculosa, veluti si ea forte incidit in corrup-
tione humorum Hæc Gal.

Tertio Augetur difficultas cum Gal. do- *11. meth.
med. c. 8.*
ceat quomodo curandi sint putrescentes hu-
mores, & sic dicit. quod iam corruptum est
omni ratione vacuantes, reliquum motibus
moderatis & refrigerante per spiratu, ad exa-
ctam symmetriam reducentes, ac vacuatio-
nem quidem illius per vrinam, deiectiones,
vomitum, ac sudores moliemur: & infra sic
dicit, quomodo singulis sit opitulandum, ini-
tium à putredine, quæ totum corpus occupat
*Cap. 9. in
principio.*
quæ ipsas continuas febres quas sinocos vo-
cant excitat, faciemus: ergo à corporibus,
quæ sic afficiuntur expellenda, quæ putruerunt
per vrinas & aluum, & sudorem sunt, & etiam
per vomitum, si ad os ventriculi sua sponte
impetum capiant, aliter autem non est quod
ea præter naturam irrites; quibus verbis do-
cet Gal. putrescentes humores vacuandos es-
se, aut per vrinam, aut per vomitum, & non
alio

14 D E R E M E D I C A

alio modo ergo nō per sanguinis missionem.

9. Meth. c.
10.

Quid ergo dicendum sit, in re tam graui,
ac difficili, vt tueamur sententiam Gal. non
video, nisi forsan dicamus loqui Gal. de co-
piosa sanguinis missione, & vsque ad animi
deliquium, virtute p̄sertim existente debili,
quasi diceret Gal. non nisi in sinocho conue-
nit mittere sanguinem vsque ad animi deli-
quium quoniam virtus plerunque valida est
in ceteris febribus talis flebotomia est maxi-
me periculosa, & ideo non negat Gal. his ver-
bis in ceteris febribus mittendum esse sangui-
nem, sed negat mittendum esse vsque ad ani-
mi deliquium p̄sertim si virtus debilis sit.
Quare secundum communem sententiam di-
cendum est ad difficultatem, quod vbi sit no-
tabilis putredo, non est mittendus sanguis,
vsq; ad animi deliquium, cum ex tali co pio-
sa euacuatione, debilitatur virtus, vt non pos-
sit concoquere, & resistere putredini, quod si
ipsam virtutem post illam copiosam flebo-
tomiam fouere volueris, cogeris, intempesti-
ue cibare, quod erit causa maioris putredi-
nis, & ideo in febre sinocha sine putredine, in
qua tantum humores incipiant putrescere,
conuenit sanguinis missio vsq; ad animi de-
liquium sed vbi iam facta fuerit omnino pu-
trida, non amplius conuenit. Et si dicatis vos
mittit sanguinem Galenus, vsque ad animi
deliquium in carbūculis, in quo tamen adest
maxima putredo; duobus modis responderi
potest, primo si dicamus, quod vbi putredo
totum

14. Meth.
Med. c. 10.

LIBER PRIMVS. 15

totum corpus occupat, & fit in omnibus venis, vt in febre pestilenti &c. Non competit mittere sanguinem vsq; ad animi deliquium sed vbi maxima putredo occupat tantū vnam partem, ad quam humores vehementissime fluunt, vt in tumoribus, & imminet periculum maximi doloris, aut ne pars corrumpatur à nimia, & multa fluxione, tunc conuenit flebotomia vsque ad animi deliquium, vel secundo dicatis quod Gal. in principio carbunculi, quando non multa adest putredo docet mittendum esse sanguinem vsque ad animi deliquium, ratione reuulsionis, non autem ratione euacuationis, quoniam materia illa corrupta, quæ reperitur in carbunculo, non potest, nec debet euacuari sanguinis missione, dicendum est igitur, quod materia existente omnino corrupta, & iam putrefacta, non conuenit flebotomia, sed in principio quando adhuc est in fieri, & in putrefieri, conuenit flebotomia, & ideo docet Gal. in omni magna inflammatione, mittendum esse sanguinem vsque ad mutationem coloris excepto si virtus sit debilis, aut phlegmone maligna, dum sic dicit, non tamen omni ex parte hanc mutationem expectare oportet, verum accidit interdum, vt ante quam hæc fiat cessandum sit duabus de causis, quod virtus sit imbecilla, aut phlegmone maligna, ergo Gal. in phlegmone maligna mittit sanguinē non tamen vsque ad animi deliquium, & mutationem coloris.

Lib. de curandi ratione per sang. miss. c. 14.

Non

16 DE RE MEDICA

Non laudo hanc communem sententiam,
& pro maiori declaratione considerandum
est primo, an putredini, & putrescentibus hu-
moribus conueniat sanguinis missio.

Ad quam difficultatem. Respondeo non
conuenire non solum, ea ratione, qua diceba-
mus quoniam cum ex missione sanguinis im-
minuatur naturalis calor resoluatur spiritus,
vnde humores citius, & facilius corrumpun-
tur: Sed secundo dico non conuenire ratione
virium. Cum enim in materia putrida ac cor-
rupta a mala, & putrida & venenosa eius qua-
litate, vires succumbant, imminuantur, &
debiliores fiant, vt nos comprobauimus, vbi,
erat sermo de febre pestilenti, & hac ratione
in omnibus febribus pestilentibus, & mali-
gnis, in peste, in veneno, in morfu serpentis,
vires prosternuntur, & redduntur debilissime,
quare non sunt apte posse bene tollerare san-
guinis missionem & si mittatur sanguis, etiā
quod mittatur in pauca copia, cum semper
per flebotomiam resoluatur spiritus, & im-
minuatur naturalis calor, ideo & vires debi-
liores redduntur, quare à debili virtute erit
impossibile, vt humor peccans, putridus, & pe-
stilens possit concoqui & superari à natura,
quoniam cum sit adeo prauus non potest cō-
coqui, nisi à virtute valida, & forti, sed semper
cum tali materia, virtus est debilis, & si debi-
lior fiat sanguinis missione, tanto minus apta
erit, posse morbum cōcoquere, quare natura
superata a morbo succumbet, & eger morie-
tur.

LIBER PRIMVS. 17

tur. Concludamus igitur, quod in Febre Pestilenti, in veneno, vires semper sunt fouendæ & hac ratione secundum communem sententiam in febribus pestilentibus, conuenit victus paulo plenior, vt vires, quæ per se sunt debiles, conseruentur, & augeantur, si ergo vires vt augeantur, indigent victu pleno, quare ergo erunt imminuendæ sanguinis missione? Et si dicatis eadem ratione, in nullo morbo conueniret flebotomia, cum in omni morbo vires debiliores fiant. Respondeo quod in nullo morbo, vires adeo prosteruntur, & imminuuntur, sicut in pestilenti, & corrupta materia, Et cum materia pestilens, venenosa, & corrupta, sit magis praua & deterior, quam ceteri humores, qui pariunt alios morbos, ita quoque indiget validiori, & fortiori virtute, ad eius concoctionem, velut ei resistat natura, ne cæteros humores corrumpat, & ideo maius imminet periculum si imminuatur virtus in morbo pestilenti, venenoso, ac mali moris, quam si imminuatur in cæteris morbis.

Tertio Dico, quod in morbis pestilentibus ac in materia venenosa, ac corrupta, & putrida, non est mittendus sanguis, non solum ratione virium, sed etiam ratione humoris peccantis, idest ratione putredinis, & pestilentia, seu veneni: vt comprobauimus supra.

Sed hic occurrit duplex difficultas.

Prima si ista positio est vera, quod in febr-

B bus

18 DE REMEDICA

bus pestilentibus, & pendentibus ab humoribus corruptis, non conueniat sanguinis missio, & quomodo si cum febre pestilenti, adsit phrenesis, vel somnolentia, applicamus hirudines naribus, & ano, cum maximo iuuamento, & venam secamus.

Secundo Augetur difficultas, quoniam in omni febre putrida, immo in singulis febribus, mittimus sanguinem, cum maxima utilitate, & sine vlllo nocumento. Respondeo ad primum quod licet illa sanguinis euacuatio, non conueniat humori putrido, & pestilenti, quia tamen illa materia pestilens, & corrupta petit caput, & transmittitur ad partem principem, vbi apta est parere sequissima symptomata, vt phrenesim, aut somnolentiam, &c. ideo reuellenda est ad oppositam, & ignobilior partem, quare ratione reuulsionis conueniunt hirudines in tali casu, & licet ex tali euacuatione, sequatur nocumentum, quia vires imminuuntur, & humores magis putrescunt, maius tamen est iuuamentum, quod sequitur, ne materia illa feratur ad membrum principale.

Cap. 1.

Ad secundum responsum est alibi, quod febres, quæ vulgo putridæ dicuntur, non sunt putridæ, nec ortum ducunt ex putredine humorum, sed ex eorum tantum excalescentia ideo tuto in illis mittimus sanguinem: Sed in febribus putridis quoniam (vt ibi diximus) omnis febris putrida est pestilens, & mali moris, nunquam conuenit mittere sanguinem
ratione

LIBER PRIMVS. 19

ratione euacuationis nisi forsan aliquando
ratione reuulsionis, eo modo quo diximus
ad primam difficultatem, & si quis audeat in
febre pestilenti mittere sanguinem, & bene
vertat dicatis hoc esse per accidens, sicuti per
accidēs est, vt quisumat venenum, & tamen
nullum, aut paucum sentiat nocumentum,
Similiter, & valde per accidens, vt æger vta-
tur inordinata victus ratione, multos comi-
ctat errores & tamen sanatur, sat tamen est
non conuenire mittere sanguinem, primo
quia est contra rationem, vt demonstraui-
mus. Secundo est contra experientiam, cum sæpi-
sime, & cum maxima diligentia obseruauimus, fe-
re omnes fuisse mortuos, in quibus fuit secta
vena, aut non nisi longo tempore fuisse sana-
tos, & cum maximo periculo, cum fleboto-
mia in prædictis casibus, ducat hominem ad
inreritum, vel saltim ad maximū discrimen.

Sit igitur ista conclusio, quod vbi humo-
res putrescunt, non debent euacuari sangui-
nis missione, & quo maior est putredo, tanto
minus conuenit sanguinis missio, licet com-
munis opinio & Galenus contrarium sentiat
qui docet saluberrimum esse, in omni febre
putrida, mittere sanguinem, quamuis secun-
dum nostram sententiam, febres iste, in qui-
bus Gal. & communiter secant venam, non
sint putridæ, sed ortum tantum ducant ex hu-
morum excalefactione, ideo ex tali sanguinis
missione iuuantur, & non leduntur, sicuti mas-
sine læderentur si essent putridæ.

*Cap. de fe-
bre pestilen-
ti.*

B 2 Sed

20 D E R E M E D I C A

Sed si dicatis vos, quod putridum est debet euacuari, si ergo sanguis putrescat, cum non possit euacuari purganti medicamento, quoniam non datur medicamentum euacuans sanguinem, ergo debet euacuari sanguinis missione.

Respondeo quod si sanguis putrescat separatus à massa sanguinea, in aliqua particulari parte, uti contingit in tumoribus præter naturam, tunc iste sanguis putridus, poterit euacuari, non sanguinis missione secta vena, sed facta incisione in parte affecta, & aperto tumore, ubi non euacuatur, nisi solus sanguis corruptus.

Sed si putredo sit in venis, & massa sanguinea, tunc dico, quod si esset possibile euacuare solū sanguinem putridum, ac corruptum, tunc dico, quod conueniret & optimum esset sed cum in venis sanguis corruptus, mixtus sit cum bono, ideo nō potest educi malus, quin educatur bonus & cum ex tali euacuatione, imminuatur calor, & spiritus, ut diximus, ideo citius sanguis optimus putrescet: ergo dicetis vos iste sanguis corruptus in venis, nō debet euacuari.

Respondeo quod id quod non potest fieri ab arte, fit à natura & cum iste sanguis non debeat euacuari sanguinis missione, nec possit medicamento, euacuatur ab ipsa natura, aut per sensibilem aliquam euacuationem, aut per insensibilem transpirationem & immanifestam euacuationem.

An

*An in Febre Pestilenti, vtendum sit victu pleno,
vel tenui. Cap. III.*

Grauiſſima oritur difficultas, an in mor-
bis Peſtilentibus, conueniat victus,
tenuis.

Ratio dubitandi eſt, quoniam morbus pe-
ſtilens, eſt morbus extremus, & peracutus, er-
go indiget tenuiſſimo victu: antecedens eſt
notum, quoniam habet ſeuiffima accidentia,
docet enim Hipocr. cognoscere morbi ma-
gnitudinem, ex ſæuitia, & magnitudine ſim-
ptomatum, conſequentia eſt Hipoc. vbi mor-
bus peracutus eſt, ſtatim extremos habet la-
bores, quare tenuiſſimo victu vtendum eſt.

Contrarium tamen communiter creditur,
quod in morbis peſtilentibus, conueniat vi-
ctus plenus, duabus de cauſis, primo ratione
virium quæ debiles, & imbecillæ ſunt factæ
à mala qualitate Peſtilentis humoris: ſecun-
do ratione peccantis humoris, vt copioſus ci-
bus mixtus humori venenoso, & Peſtilenti,
remittat ſuam malam qualitatem; ſi enim Pe-
ſtilentes ſumant in maſſima copia cibum bo-
ni ſucci & optimi nutrimenti, præſertim ſi ha-
beat vim reſiſtendi prauitati, & Peſtilentiæ
tunc multus ſanguis optimus, ac perfectiſſi-
mus generatus ex aſſumpto optimo alimen-
to, mixtus in venis cum ſanguine corrupto, &
Peſtilenti, poteſt tollere, aut ſaltem remitte-
re prauam qualitatem ſanguinis corrupti,

B 3 ideo

Primo aph.

7.

Primo aph.

6. 7.

3. epid. cō.

3. text. 59.

ideo cibandi sunt victu pleno; quam quidem sententiam videtur fuisse Hipoc. dum docet, quod in ea Pestilenti constitutione, omnes cibos fastidiebant, & ibi Gal. in com. dicit, qui erant fortissimi, & vim sibi faciebant assumendo cibum sibi oblatum, & vitiliter comedebant, omnes fere sanabantur, cum ergo doceat hic Hipoc. & Gal. quod in ea pestilentia, qui plus comedebant sanabantur, videntur asserere, quod in morbo Pestilenti non conueniat cibis tenuis, sed plenus.

3. aph. com.

17.

Confirmatur, quoniam Gal. in tertia regula sic dicit, si virtus sit valida cum defectu, vel corruptione humorum, in tali casu cibandus est eger multum & sæpe, multum quia virtus valida potens est concoquere multā copiam alimentorum, sæpe ex inanitione bonorum humorum idest optimi sanguinis. Cum ergo humores fuerint corrupti, tunc cibandum est multum, & sæpe, quoniam cum talia corpora non habeant internum nutrimentum, quo possint nutriri, cum sanguis qui continetur in venis putridus sit, & Pestilens, ideo ineptus ad nutritionem, hac ratione factum est vt talia corpora, in quibus humores sint corrupti indigeant externo, & copioso cibo, sed in morbis Pestilentibus humores sunt corrupti, ergo plurimum sunt cibandi, quod etiam in prima regula ibi docet Gal. dum dicit si in socrate egrotante virtus sit debilis, ex mala qualitate, & corruptione humorum peccantium, cibandum est sæpe, & parum, parum quia

quia virtus cum sit debilis non potens est concoquere multam copiam alimentorum, sæpe vero ex inopia, & defectu intrinseci alimenti sanguis enim cum sit malus, & corruptus, nō est aptus nutrire ideo talia corpora desiderāt & egēt externo alimento, vt cibo, & potu, quo possint nutriri: debet tamen medicus animaduertere, vt assumpta alimēta non solū sint optimi nutrimenti, sed etiā habeant vim resistendi malæ qualitati peccantis humoris, vt exhibendo iuscula alterata, cū oxalide conco, &c. miscendo ferculis Bezoartica, & ea quæ apta sint resistere putredini: secunda utilitas, quæ sequitur ex assumpto alimento in multa copia in morbo Pestilenti, talis est, quoniam cum virtus ex inopia nutrimenti, & optimi sanguinis facta sit debilis, & languida, nunc ab assumpto copioso cibo roborata, & fortior facta facilius, & melius poterit concoquere peccantes humores, & illos reducere ad benignum.

Ad rationem vero in oppositum adductā, possumus respondere, sententiā Hipoc. quod in morbis peracutis vtendum sit tenuissimo victu, non esse vniuersaliter veram de omnibus morbis peracutis, sed solum de illis peracutis, qui ortum ducunt à plenitudine humorum, in istis enim vtendum est tenuissimo victu, sed de peracutis, qui oriuntur ex humorū corruptione, vt sunt morbi pestilentes, excluduntur ab isto apho: nec est verum, quod in illis vtendum sit tenuissimo victu. Quare co

*Brassanola
Hieremias
trinerius.*

1. aph. cō.

7.

*Cardanus
aph. 10.*

*Oddus pri
mo a ph.
com. 7.*

24 DE RE MEDICA

gor damnare illorum sententiam, qui vt tue-
antur hanc communem sententiam, respon-
dent ad argumentum, quod licet omnes mor-
bi extremi, & peracuti, indigeant tenuissimo
victu, tamen morbus pestilens, cū non sit ex-
tremus, nec peracutus, ideo non est mirum si
non indigeat tenuissimo victu: falsa tamen
est ista sententia, quoniam morbus pestilens
cum statim habeat grauissima, & seuiissima ac-
cidentia, ergo est morbus peracutus, conse-
quentia est Hipoc. qui ex magnitudine, & sa-
uitia symptomatum docet, cognoscere mor-
bi magnitudinem, & esse extremum, & pera-
cutum, dum dicit vbi morbus peracutus est,
statim extremos habet labores.

2. aph. 7.

Tutius tamē est asserere, sententiā Hipoc.
esse vniuersaliter intelligendā de omni mor-
bo peracuto, eo quia notum erat lippis, & tō-
soribus, quod morbis acutis ex plenitudine,
conueniat tenuissimus victus, & eo magis cū
ratio cur morbis acutis conueniat tenuis, &
tenuissimus victus, vt vbi docet Gal. est ne di-
strahatur natura à concoctione morbi, eadē
igitur ratione, in morbis pestilentibus conue-
nit tenuissimus victus, cum enim natura val-
de sit occupata circa concoctionem humoris
pestilentis, & magis quam in alijs morbis, tā-
to minus erit distrahenda, & cum maxime di-
strahitur cibo & potu, ideo vtendum erit te-
nuissimo victu, vt minus distrahatur, si enim
in pestilentibus vtamur victu pleno, cum sit
impossibile, vt simul, & semel natura possit o-
pti-

LIBER PRIMVS. 25

prime concoquere assumpta alimēta in multa copia, & peccantes humores, ideo necesse est, vt natura, aut distrahatur à coctione morbi, vt concoquat cibum, vel vt cencoquat humores, distrahitur à coctione alimentorum, & sic ex cibo indigesto, quam plurima generantur excrementa, quæ morbum augment, ista enim est ratio, cur morbis magnis, & peracutis conueniat tenuissimus victus, ne pro coctione alimentorum distrahatur natura a coctione humoris peccantis

Confirmatur hoc idē, quoniam victus plenus non est victus ægrorum, sed sanorum, vt docet Gal. dum sic dicit, in ægrotantibus autem raro, fit vt vires, quam inuenerimus, maiores, reddamus, sed ferè semper operandam, vt in longis quidem morbis, easdem retineamus, ac tueamur. In acutis vero modice imminutas conseruemus, nam si in ijs semper, vel quales accepimus seruare, vel etiam augere studuerimus, morbum proculdubio augebimus: hæc Gal. Dicatis igitur, quod cū victus plenus, vires augeat, vt ibi docet Gal. ergo non cōpetit morbis pestilentibus, quod clarius infra sic dicit. Nunc itaque sat sit meminisse, in omnibus morbis, qui intra primā septimanam terminantur, si vires valide sint, in perpetua inedia ægrum esse continendū, in quibus autem crisis prima hebdomada non sit superatura valida existente virtute, solo vtendum esse melicrato, quæ victus est ratio tenuissima: Si vero non satis fidimus viribus

1. aph. com.

4.

cod. com.

26 D E R E M E D I C A

*o. drat. nu.
46. 47. 51.*

bus Ptissanæ succo utamur, &c. hoc idē docet Hipoc. dum dicit ingens siquidem malū est si ob laborem, morbi que acumen imbecillitato, porrexerit quis potum, vel sorbitionē copiosiore, vel exculentum, imbecillitatē eam ex vasorum inanitione contigisse arbitratus, hæc Hipoc. & ibi Gal. in com. dicit, qui ob dolorem, vel morbi acumen, parum valentem facultatem habent, vacuatione interdum magis, quam repletionē indigent, immo qui cibum his exhibet, maximū adfert detrimentum, hæc Gal. cum igitur in morbo pestilenti, vires debiles sint, ob morbi sæuitiam, non convenit victus plenus, & quod hic loquatur Hipoc. de febre pestilenti, & mali moris videatis Gal. in com. 47.

*a. aph. com.
10.*

Confirmatur, quoniam corpora impura quando magis nutries, tanto magis lædes, sed laborantes peste, & febre pestilenti, sunt corpora impura, ergo quanto magis nutries, tanto magis lædes: minor probatur, quia sūt corpora cachochima, de quib' principaliter ibi Hipoc. ut ibi docet Gal. in quibus adest corruptio humorum: nec est verū, quod ab optima qualitate alimentorum, remittatur pravitas humorum, ut ibi dicit Gal. immo, ut ibi dicit Filoteus, talia corpora quāto magis nutries, tanto magis lædes, quoniam sicuti pura aqua in coeno, ita fedatur cibus à malis humoribus: & ibi Oribasius dicit, finge aquam turbidam, huic si multam immisceris aquam puram, totam inficies, & in putridam con-

LIBER PRIMVS. 27

conuertes, ita sunt corpora humana, si fuerit parua putredo, quantumcumque dederis cibum, totus in putredinem conuertitur, ideo non sunt cibanda, sed euacuanda, hec Oribasius. Ad rationes vero in oppositū adductas Respondeatis, & ad primum dico, quod indicatione sumpta à morbo pestilenti, cum sit morbus peracutus, indiget tenuissimo victu, si tamē in morbo pestilēti vires sint adeo debiles, vt non sint aptæ tueri tenuissimo victu, tunc in isto casu dico, quod ratione virium, debemus vti victu paulo pleniori, nec hoc est contra nostram sententiam, quoniam vires debiles, non solum in morbo pestilenti, sed in omni morbo extremo, & magno, indigent victu paulo pleniori. Ad secundum dico, quod si conueniret victus plenus, vt tolleretur, seu remitteretur prauitatem, & malam qualitatem sanguinis pestilentis, ergo eadem ratione, conueniret victus plenus omnibus febris putridis, & humoralibus, quod tamen est falsum. Dicatis igitur, quod licet victus plenus aliquantulum iuuaret, ea ratione qua probatur argumentum, cum tamen distraheret naturam, à cōcoctione humoris peccantis, vt diximus, ideo maius sequeretur nocumentum ex tali copiosa cibatione, quam iuuamentum, & eo magis cum supponit argumentum, quod in morbo pestilēti vires debiles sunt, quare nec aptę erunt, posse cōcoquere victum plenum, vnde ex tali copiosa cibatione, quā plurima generabuntur excrementa, & cruditates, quę morbum

28 D E R E M E D I C A

2. aph. 10.

morbum augent. Immo dicatis, quod sequitur totum oppositum, vt docet Gal. non sunt multum cibanda corpora, in quibus humores sunt corrupti, & sic dicit Gal. Cibi subeuntes corpora non prius mundificata, corrumpuntur à malis humoribus, quorum quantitas necesse est, vt augmentetur, & qualitas non mutetur: ex quibus verbis docet à victu pleno, non remitti mala qualitas humorum, immo augetur.

3. epid. com

3. tex. 59. 1

Respondeo ad auctoritatem Hipoc. quod ibi non docet Hipoc. in morbo pestilenti cōpetere victum plenum, sed cum in illa pestilenti constitutione, appetitus esset a deo corruptus, & quasi abolitus, vt ægri penitus nihil comederent, ob maximam inappetentiam, ideo moriebantur potius ex inedia, & fame, quam vi morbi, ideo dicit Hipoc. quod illi, qui viriliter comedebant, & cogebant se ad comedendum, sanabantur, non quod doceat Hipoc. his verbis, nutriendos esse tales ægrotautes, qui laborabant pestilenti morbo victu pleno, atque copioso, sed dicit, qui cogebant se, & viriliter comedebant victum sibi proportionatum, & conuenientem morbo peracuto, & pestilenti, illi sanabantur: sed addatis vos, morbo pestilenti cum sit peracutus, conuenit victus tenuis, ergo quasi diceret Hipo. in illa pestilenti corruptione, illi sanabatur, qui cogebant se ad viriliter comedendum victum sibi conuenientem, dummodo non excederet tenuitatem,

Ad

LIBER PRIMVS. 29

Ad locum Gal. respondeo, quod regula illa Galeni patitur grauissimam difficultatem, nec ab omnibus recipitur, eo quia in morbis acutis quo virtus validior est, eo tenuiori indigemus nutrimento, quoniam corpora impura quanto magis nutries, tanto magis lædes: quod si tueri velimus Calenum dicatis, regulam Galeni veram esse, indicatione sumpta à virtute, cibandum esse sæpe, & multum, cum virtus valida copiosiori indiget alimento, pro sui conseruatione, & cum in tali casu proposito in tertia regula à Gal. totus sâguis sit corruptus, & ideo ex illo non potest bene natura nutriri, hinc factum est, vt ex inopia, & defectu intrinseci nutrimenti, nempe optimi sanguinis, indiget externo cibo in maxima copia: indicatio ne tamen sumpta à morbo, non erit vera quoniam in morbis acutis, quo virtus fortior est, vt possit perdurare vsq; ad iudicium, & statum vniuersalem, eo magis cōuenit tenuissimus victus, vt docet idem Gal.

Gal. 1. aph. 17.

2. aph. 10.

1. aph. 4. 5.

1. aph. com.

4. & 5.

An chartæ, in quibus scribitur, pestem in accipientium perniciem effundant: Et an eadem a pestilenti loco datæ, evitari debeant.

Quæue remedia, ac diligentia genera, ad noxam, qua huiusmodi chartæ afficiuntur arcendam, adhiberi possint. Cap. IIII.

DVbitari solet, an charta possit alterari & affici peste, ita vt tempore pestis recipiendæ

30 DE REMEDICA.

piendæ sint litteræ, nec ne à loco pestilenti : Ratio dubitandi est, quoniam cum charta sit in substantia tenuissima, & purissima, non videtur posse suscipere virulentiam, & pestilentem qualitatem.

Dicatis tamen ad quæsitum, chartam facile posse recipere pestilentem, & venenosam qualitatem.

Quam quidem sententiam sic cōprobare possumus, eo quia omne, quod putrescit, aptum est recipere pestilentem, & venenosam qualitatem, sed charta putrescit ergo : maior est de se nota, quia pestilentia ortum ducit ex putredine, immo nihil aliud est, quā magna, & extrema putredo : minor probatur experientia, cum charta putrescat, & corrumpatur : Si ergo dicetis vos, quia charta obnoxia est corruptioni, ideo potest alterari à peste, & quomodo apta erit recipere venenosam. & malā illam qualitatem? Respondeo quod cū actio non recipiatur nisi in passo bene disposito, ita quoque factum est, vt secundum variam, & diuersam dispositionem materiæ, & subiecti, corpora diuersimode soleant alterari, & commutari, & prout corpora sunt magis rara, & tenuiora facilius, & citius solent alterari, & recipere quamcumq; alterationem, sicut aer suscipit omnes alterationes, ob sui raritatem, & Hipoc. fatetur, quod inter omnes aquas pluuialis, quia leuissima est, & rara, facile incalescit, & refrigeratur, immo Paulus ægine-ta reddit rationem, cur aqua pluuialis facillime

*lib. de aere
aquis, & lo-
cis.*

lib. 3. c. 30.

lime putrescat, quia leuissima est & rara.

Corpora vero grauiā, cum dura sint, & densa, difficillime alterantur, vbi tamen fuerint alterata, ita vt sint excalescētia, vel refrigerata, vel alteram susceperint alterationem, & qualitatem, sicut in istis corporibus, non nisi cum maxima difficultate, & longo tempore introduci solent primę, vel secundę qualitates, ita quoque diutius, & longiori tempore conseruantur, quod quidem non cōtingit in corpore læui, & raro, eo quia sicut citissime incalescit, citissime etiam refrigeratur, nec longo tēpore conseruantur qualitates, in eo intrductę, exēplo sit vobis ipsa charta, quę quamuis recipiat facillime omnes imagines, & impressiones, ibi tamen diutius non conseruantur, sed in ære, & auro, licet nō nisi cum maxima difficultate imprimatur figura, vbi tamen fuerit impressa, diutius conseruatur.

Ex his ergo respondeo ad quæstionem, quod charta cum in substantia sit leuissima, & rara, ita quoque est apta, posse de facili suscipere, omnem & quamcumque alterationem, quod quidem ostendit experientia, in primis, & secundis qualitatibus, quando charta ipsa, non solum facillime incalescit, & refrigeratur, redditur humida, & sicca, sed citissime suscipit odorem, à fumo, redditur nigra, aeri nocte exposita madescit, & fit mollis, sicuti in die exiccatur & capiti superimposita vel pectori, & thoraci, attrahendo crassa excrementa

32 DE REMEDICA

crementa tertiæ concoctionis à furfure & sorde alteratur, & redditur non solum nigra sed fetida.

Hæc omnia nobis demonstrant, chartam facillime alterari, & suscipere omnem qualitatem tum primas tum secundas. multo magis credendum erit, posse recipere Pestilentem venenosam & prauam qualitatem, quæ quidem virulencia & venenosa qualitas, cum sit magis spiritalis, quam primæ aut secundæ qualitates, ita quoque facilius & citius apta erit penetrare & ingredi vniuersam substantiam ipsius chartæ quam primæ, aut secundæ qualitates.

Secundo Comprobatur hoc idem, quoniam si ab ipsa Pestilentia, aer & spiritus redduntur pestilentes, cum detur aer Pestilens, & spiritus, & flatus Pestilentes, multo magis ipsa charta, poterit alterari & fieri pestilens, & venenosa, consequentia probatur quia putrescere, & corrumpi, conuenit tantum corporibus mixtis, cum corpora simplicia non putrescant, nec corrumpantur, ergo quo corpus erit magis simplex, minus erit aptum putrescere, quare si spiritus & aer putrescunt, & redduntur Pestilentes, qui tamé puriores, & simpliciores sunt quam charta, quanto magis credendum erit, chartam posse alterari, & fieri Pestilentem?

Habemus igitur chartam facillime posse suscipere venenosam & Pestilentem qualitatem. Nunc reliquum est animaduvertere, & quo-

& quomodo charta tempore pestis reddi possit pestilens & venenosa, ita ut litteræ non sint recipiendæ, à loco? Respondeo hoc fieri posse dupliciter, primo per se secundo per accidens, per se adhuc dupliciter aut ratione materiæ, vel ratione formæ, sed per accidens triplici modo contingit, ut litteræ pestilentes sint & venenose, primo ratione atrament i, quo utimur in scribendo, secundo ratione ceræ, qualiter æ clauduntur, tertio ratione ligamenti, quo inuicem litteræ coniunguntur, & inuoluuntur.

Quoad primum ratione materiæ dicimus chartam posse recipere venenosam, & pestilentem qualitatem, eo quia charta conficitur ex materia putrida, & corrupta, vel saltem ex materia quæ de facili apta est corrumpi, & putrescere, nempe ex linteis, & pannis laneis putridis, & corruptis, qui quidem licet plurimas patiantur mutationes, & alterationes, antequam recipiant formam chartæ, seruant tamen propriam materiam, fontem, & aptitudinem ad putredinem, vel saltem talis materia, ex qua fit charta, est in causa, ut charta ipsa, sit valde suspecta, ratione suæ materiæ, ne facile possit alterari & recipere malam, & venenosam illam putredinem.

Secundo ratione Formæ, cum leuissima sit, & rara, quam facillime poterit etiam suscipere, omnem malam qualitatem, eo modo, quo diximus supra.

Per accidens vero, litteræ possunt reddi pestilentes.

34 DE REMEDICA

lètes, tripliciter primo, ratione atramenti, quo scribuntur litteræ, cum enim atramentum sit materia magis crassa, & humida, quam charta, ita quoq; poterit corrumpi, & putrescere, & recipere venenosam, & pestilentem qualitatem, sicuti recipit, & primas, & secundas qualitates, quod si dicatis atramentum resistere putredini, & corruptioni cum fiat ex materia frigida, & sicca, quæ apta est resistere putredini; Poterimus respondere, quod & si minus sit obnoxium corruptioni quam charta, non tamen expers est putredinis, docet enim experientia atramentum corrumpi & putrescere.

Secundo ratione cæræ, qua utimur in sigillandis litteris, quæ quidem nulli dubium est, quod est aptissima recipere omnem malam, & pestilentem qualitatem, & illam diutius conseruare, quam charta.

Tertio Hoc idem prestant, fili, & ligamenta, quibus inuoluuntur litteræ, quæ ratione suæ materiæ facillime putrescunt, & recipiunt omnem venenosam qualitatem.

Concludamus igitur, quod tempore pestilentie, nō sint recipiendæ Litteræ, à loco Pestilenti, cū dupliciter alterari possint, & recipere venenosam, & pestilentem qualitatem, per se & per accidens, eo modo, quo diximus, quia periculum est, ne per contactum, pestem pariant & nos inficiant. Quomodo vero, ex solo contactu hoc possint parere, dicatis, eodē modo, quo per contactum lues venerea, scabies, lepra &c. similia, inficiunt, & lædunt, & tangētē

affi-

afficiunt, & marcidū, & corruptum pomū ex solo contactu, tangendo, cætera poma corrumpit, & sicut per solum contactum tangendo corpora calida, aut frigida vel bene, aut male odorata, reddimur calidi, aut frigidi, bene aut male olentes, eadem, & simili ratione tangendo chartam pestilētem, aut quid simile, per solum, & simplicem contactum, effici-mur pestilētes, quod quidem contingit in peste, ob extremam putrefactionem, & venenosam qualitatem, & summam virulentiam, que per poros nostræ cutis, & per partem post partem ista venenosa qualitas delata ad massam humoralem, & ad substantiam cordis, illam inficit, & corrumpit.

Quæ igitur remedia, ac diligentia genera ad noxam, qua huiusmodi chartæ, seu litteræ afficiuntur arcendam, adhiberi possunt?

Respondeo quod sicuti charta, ob maximā sui raritatem, facillime apta est suscipere omnem malam & venenosam qualitatem, ita quoque, ob eandem sui leuitatem apta est alterari, & deperdere pestilentem, & malam omnem qualitatem: quare sicut facillime, & citissime alteratur, ita quoq; nec diutius, nec longo tempore conseruare potest, susceptam qualitatem, & alterationem, cum nullam habeat corpulentiam, & crassitiem.

Quibus igitur præsidijis, remouenda erit ista venenosa, & pestilens qualitas, vt deueniam ad secundum quæsitum.

Indubitatum quidem est, facilius pestilen-

36 DE REMEDICA

tiam afferre posse, plures chartas & litteras, simul vni fasciculo inuolutas, quam singulas seiunctas, & separatas: includitur enim magno, ac denso voluminio corpori, tenacior, ac diuturnius duratura contagio, quæ in actu reserationis, perstrictos emitendo vapores, eos qui illas tangent, ac legent magis offendere valet, & propterea, vt minus timendum esset, curandum in primis fore consulerem, vt huiusmodi litteræ separatim mitterentur, & semel tantum plicarentur, ac dimidiam partem chartæ, vnica complicatio contineret, non autem, vt fieri solet pluries, complicita torquerentur, quanto enim laxior, & amplior esset complicatio tanto maior, & commodior daretur vaporum exhalatio, qui auræ, aerique expositi, resolui, & malignitatem deponere possent.

Secundo Prohiberi vellem, ne litteræ deferrentur manticis, siue peris, & corycijs clausæ, sed stanneis: aut, & eis capsulis, & arculis: ac præciperem, vt latores quotidie si modo bis singulis diebus fieri nequireret, illas extraherent, & aeri exponerent, ac prope ignem, qui ad putredinis expurgationem, præpotens est, aliquo temporis spatium detineret.

Tertio Nollem litteras cera, sed absque aliqua materia, ne tanto comodior contagio locus daretur obsignari.

Quarto, si litteras colligari necesse esset, id non lini canapifue, cum vtraque materia facile

LIBER PRIMVS. 37

eile corrumpatur, & noxam aliat, sed æreo
fio, qui ob sui duritiem magis corruptioni
resistit, & rarius afficitur illas inuolui con-
sulerem.

Postremo autem, postquam litteræ, ad lo-
cum quo destinata sunt peruenerint, vellem
vt prius quam acciperentur, extra Ciuitatem
ingens accenderetur cupressi, siue abietis,
aut oleæ lignorum ignis, prope illum ape-
sirentur, ac magno temporis spatio, ibidem
retinerentur, eidemque igni, thus, mirra,
& alia optime olentia iniicerentur: & dein-
de, eadem litteræ, aqua vita aspergerentur.
Hæc autem omnia triduo tali ordine mane,
& vesperi per singulos dies repeterentur; ac
demum roseo a ceto valde acuto, litteras sa-
tis asperfas, ab aere per duorum aliorum die-
rum spatium apertas, exiccare vellem: licet
proculdubio huiusmodi litterarum commer-
cium, tanquam admodum periculosum, tol-
lere tutius foret:

Omnis febris, tam Ephemera, tam putrida,
quam hectica, est calor præter naturam acen-
sus, & incalesfacto esse in substantia cordis,
non autem in spiritibus, aut in humoribus, vt
perperam communiter creditur. Cap. V.

Cum nobis agendum sit de tribus generi-
bus febriū, Diaria, humoralis, & hectica
quomodo fiant, & inuicem distiguantur: vi-
dendum erit primo quid sentiat cōmunis opi-

38 DE RE MEDICA

nio: Secundo propriam, & particularem nostram opinionem declarabimus, quæ si cum maxima diligentia, & sine malevolentia, à vobis fuerit bono, & loeto animo considerata, spero futuram esse gratissimam.

Secundum communem opinionem, distinguuntur ista tria genera febrium ratione subiecti, & sicuti corpora nostra componuntur extriplici substantia, ut spiritibus, humoribus, & partibus solidis, ita quoque factum est, ut cum Febris sit calor præter naturam, si ista caliditas extranea, & præter naturam sit accensa in spiritibus, ita ut spiritus excalescenti sint plus iusto, dicitur febris ephemera, seu Diaria, cuius quidem subiectum, sunt spiritus: & quoniam spiritus continentur in sinistro cordis ventriculo, in quo ex puriori parte sanguinis, & aere attracto generantur & inde postea deferantur per arterias, ad vniuersum corpus, hinc etiam factum est, quod ubi spiritus existentes in sinistro cordis ventriculo, excalescenti fuerint, magis quam par sit, & in eis introducta fuerit caliditas extranea, & præter naturam statim accenditur febris ephemera: quare secundum communem opinionem Febris Ephemera est calor extraneus, & præter naturam, accensus in spiritibus existentibus in sinistro cordis ventriculo, & cum non possit esse febris, nisi cor patiat, & caliditas illa perueniat ad cor, ideo licet in ephemera, spiritus illi sint
inca-

1. De diff.
feb. c. 1. 2.
de cris. c. 13

incalesfacto esse, ab ista caliditate spirituum transmittitur aliqua caliditas ad cor & sic cor est in calefieri, & non in calefacto esse in febre ephemera. Vnde subiectum huius febris, sunt spiritus existentes in sinistro cordis ventriculo, & non ipsum cor, cum sit tantum in calefieri, & non in calefacto esse.

Ista tamen communis opinio, patitur, & suas difficultates, eo quia non est verum, quod spiritus existentes in sinistro cordis ventriculo sint subiectum febris ephemeræ, nec quod Febris Ephemera, sit caliditas præter naturam, accēsa in spiritibus, quod quidē sic probatur.

Primo si hoc esset verum ergo febris ephemera non esset morbus: consequentia probatur, quoniā ex sententia Gal. morbus est passio corporis viuentis, & partis animatę (inanimata. n. & non viuentia, nullū patiūtur morbum, nec dicuntur subiectum morbi, vel aliquius affectus) sed spiritus non sunt animati, nec sunt partes viuentes, aut animatę corporis humani, ergo non possunt dici subiectum ipsius febris, nec eorum caliditas præter naturam, potuit dici febris.

Secundo Caliditas præter naturam accēsa in spiritibus, non lædit actionem primo & per se, ergo non est morbus ergo nec febris; consequentia est nota, quia morbus, & febris est affectus præter naturā, lædens actionem, primo, & per se: antecedens probatur quoniā actiones, sunt partiū viuentium, & cū spiritus nullam habeāt propriam actionem, & opera-

C 4 tionem,

1. Meth.
med. c. 8. et

2.

1. De diff.
morb. c. 2.

2. meth.
med. c. 1.

2. de cris.
cap. 2.

tionem, ideo quantum vis spiritus vitales incalescant, & accendantur, nisi temperamentum partium nostri corporis lædatur nunquam leduntur actiones, unde excalesfactio spirituum non lædit primo & per se actiones, quia ergo calor febrilis accensus in spiritibus, non lædit actiones primo & per se sed secundo; prout destruit temperamentum partium similium, ideo non erit morbus: sed de febre humoralis, quid sentiat communis opinio, dicatis secundum communem sententiam, humores esse subiectum huius febris, caliditas enim præter naturam, accensa in humoribus, dicitur febris humoralis, ubi enim humores excalesfacti fuerint plus debito, ita tim putrescunt, quibus putrescentibus, accenditur febris, quæ dicitur putrida: & licet in febre putrida, humores sint incalesfacti esse, cum ab istis humoribus excalesfactis, atque putrescentibus, eleuentur vapores putridi, & calidi, qui delati ad ipsum cor, sunt in causa, ut substantia ipsius cordis in febribus putridis incalescat, & sit in calefieri, non autem in calefacto esse.

Hinc etiam necessario sequitur, quod cum morbus, & febris sit affectus permanens, & non in fieri, ideo in febre ephemera, & putrida caliditas præter naturam quæ in corde non est permanens, nec in facto esse, sed solum, in fieri non potest, dici morbus, nec febris, sed tantum caliditas illa, præter naturam, quæ in ephemera permanens est,

LIBER PRIMVS. 41

est, & in calefacto esse in spiritibus, in putrida vero febre in humoribus, dicetur febris, & affectus præter naturam: sed non solum hanc difficultatem patitur communis opinio sed easdem quas patitur febris Ephemera, eo quia cum humores nō sint animati, nec partes viuentes nostri corporis, nec propriam habeant actionem, quæ primo & per se lædi possit ex eorum putredine, ergo non possunt dici subiectum Febris Putridæ, ergo caliditas extranea accensa in humoribus, non erit morbus, nec febris, cum non lædat primo & per se actionem, nisi prout destruit temperamentū partium similarium, quod vbi fuerit vitiatū, tunc primo & per se læduntur actiones.

Tertio Caliditas præter naturam accensa in humoribus, est causa ipsius febris putridæ, ergo non est febris, quia si humores sunt causa efficiens, ergo non possunt esse subiectum illius, probatur quia materia, & efficiēs respectu eiusdem nunquam coincidunt.

Nec valet si dicatis, spiritus, & humores existentes in ventriculis cordis, esse partes nostri corporis, & ipsius cordis, quod videtur asserere Gal. dum dicit, quod vbi ventriculi ipsius cordis, fuerint generati, & in vno sint spiritus, in altero humores, statim cor incipit pulsare, ex quibus verbis dicetis vos, ergo si cor non pulsat, antequam in eius ventriculis sint spiritus, & humores, ergo spiritus, & humores sunt partes essentielles ipsius cordis. Respondeo nō valere hanc consequentiam, cor

*lib. de fetu
format. c. 3*

non

42 DE RE MEDICA

non pulsat sine illis, ergo sunt eius partes es-
senciales. Secundo dico, quod licet necessario re-
quirantur ad cordis constitutionem, non tamen
valet dicere, ergo sunt partes viuentes, & ani-
matae, humores enim tanquam materia, & nu-
trimentum necessarij sunt in corpore nostro,
& spiritus ut instrumentum, & subiectum na-
turalis caloris, non tamen valet dicere, ergo
sunt animati, sicuti & ossa sunt partes nostri
corporis, & tamen communiter creditur non
esse animata. Dico igitur in forma ad argu-
mentum, quod licet spiritus, & humores exi-
stentes in ventriculis cordis sint partes ipsius
cordis, non tamen sunt animatae, nec viuen-
tes, nec propriam habent actionem quae pri-
mo, & per se possit laedi, ex eorum excalefa-
ctione, & vitio

Quod si alio modo respondeatis ad nostras
rationes, dicendo, quod licet in Diaria febris
febris sit in calefacto esse in spiritibus, in pu-
trida in humoribus, cor vero sit tantum in ca-
lesceri, tamen febris non dicitur sola illa cali-
ditas accensa in spiritibus, vel in humoribus,
sed est tantum illud aggregatum caloris, quod
est in calefacto esse in spiritibus, vel in humo-
ribus, & in calesceri in ipso corde, & quoniam
hoc totum est passio ipsius cordis, quia si non
sit passio cordis ratione caliditatis in calefa-
cto esse in spiritibus, & humoribus, erit pas-
sio ipsius, prout est in accendi, & in calesceri
in ipso corde.

Sed nec ista solutio tollit difficultatem, non
solum

LIBER PRIMVS. 43

solum quia febris, est calor simplex, & non cōpositus ex diuersis caloribus existentibus in diuersis subiectis, toto genere distinctis, sed dato, & non concesso, quod hoc esset verum tamen caliditas febrilis, quæ tantum in fieri est in substantia cordis, & non in calefacto esse non potest vllō modo, dici morbus, nec febris, & ratio est, quoniam ex sententia Gal. morbus est affectus permanens in facto esse, & non in fieri, ille autem dicitur affectus permanens quando remanet, licet remota fuerit causa, sed caliditas præter naturam, que per se reperitur in corde in febre Diaria, & putrida, non est permanens, cū sit in fieri, ergo non erit morbus, nec febris: sed cum per te caliditas ista febrilis sit tantum permanens, & in calefacto esse in spiritibus in Diaria, & in humoribus in putrida febre, ergo secundum cōmanem opinionem sola caliditas præter naturam accensa in spiritibus, & in humoribus, dicitur febris, non autem illa, quæ est in accendi, & in fieri in substantia cordis.

Quid ergo dicendum in re tam graui, Respondendum igitur erit, secundum propriam & particularem sententiam, quæ & si fuerit cōtra Gal. erit tamen adeo rationabilis, vt digna sit considerari à docto, & erudito viro, si ne maleuolentia, & molestia.

Dico igitur, quod cor, sicut & cæteræ partes nostri corporis, cōponitur ex triplici substantia, vt docet Gal. primo enim in corde sunt partes solidæ, quæ ex semine in primo or

2. meth.
med. cap. 3.
1. de loc. aff.
cad. 3. 11.
meth. c. 12.

10. meth.
med. cap. 1.
Authoris
opinio.

tu

tu generantur, & sunt veluti filamēta, & stami-
na, & vbi aliquo vitio deperduntur, non am-
plius regenerantur. Secundo est alia substan-
tia, quæ carnea dicitur, & ista substantia, re-
plet omnes cavitates, quæ mediant inter par-
tes solidas. Tertio sunt spiritus: quare partes
omnes nostri corporis componuntur ex par-
tibus solidis, carnosiss, & spiritibus.

Ex his dico, quod febris omnis est accen-
sa, & in calefacto esse, in substantia cordis
intelligendo percor, veram substantiam ip-
sius cordis & non illud compositum, vt com-
muniter creditur, ex substantia cordis, ex spi-
ritibus existentibus in sinistro cordis ventri-
culo, & humoribus existentibus in dextro ven-
triculo, aut venis cordis: & si dicatis, si hoc
est verū quod omnis febris sit in calefacto es-
se in corde, ergo omnis febris esset hectica.

*Alexander
Aphrodise⁹
lib. de febr-
bus.*

Possumus dupliciter respondere ad hanc
difficultatem, primo modo, si dicamus, quod
febres inuicē non distinguuntur ratione sub-
iecti, cum omnes febres subiectentur in sub-
stantia cordis, sed distinguuntur ratione cau-
sæ, quia ergo febris Diaria oritur ex excale-
factione spirituum, putrida, ex excalefactio-
ne, & quandoque ex putredine humorum,
Hectica vero ex excalefactione partium so-
lidarum, ideo tantum ratione causæ inuicem
distinguuntur.

Vel secundo dicatis quod cum in corde
sit triplex substantia, ideo non est verū, quod
qualibet caliditas extranea, & præter natu-
ram

LIBER PRIMVS. 45

ram accensa in substantia cordis, sit febris he-
ctica, eo quia si fuerit accensa in partibus so-
lidis ipsius cordis, tunc dicitur hectica, sed
si fuerit in calefacto esse in substantia carno-
sa cordis, non erit hectica, sed humora-
lis, & putrida, & quandoque ephemera fe-
bris: & hoc modo possumus dicere, tria ge-
nera febrium inuicem distingui ratione sub-
iecti, quia licet omnia sint in corde, non ta-
men in eadem parte, sed in partibus distin-
ctis ipsius cordis.

Sed rursus dicetis vos, si Febris Hectica,
est calor præter naturam accensus in parti-
bus solidis ipsius cordis, ergo vna tantum e-
rit species Hectica, & non tres, vt communi-
ter creditur.

Quare pro maiori declaratione huius rei,
videndum est primo quid sentiat commu-
nis opinio de febre hectica, & dico quod est
calor præter naturam accensus, & in calefa-
cto esse in substantia cordis, ita vt omnis ca-
lor extraneus, qui in calefacto esse, est in sub-
stantia cordis, dicetur febris hectica: Secun-
do dicunt quod cum in corde, sint tres par-
tes vt solida, carnosæ, & humiditas inbibita
in profuitate harum partiũ, ex ijs dicunt, qd ca-
lidas extranea accensa in ista humiditate,
parit primam speciem Hectica, sed vbi ac-
censa sit in partibus carnosæ cordis, parit se-
cundam speciem, quando vero partes solida
cordis excalefacte fuerint, tunc est tertia spe-
cies Hectica.

Nos

46. D E R E M E D I C A

Nos tamen, quia statuimus omnē febrem, hecticam, accensam esse solum in partibus solidis ipsius cordis, ideo alio modo ponendæ sunt illæ differentiæ hecticæ. Dico igitur, quod febris, cum sit calor, non potest conservari sine pabulo, ideo ubi calor præter naturam, accensus fuerit in partibus solidis cordis, prius pro suo pabulo, & sui conservatione depascitur, & consumit humiditatem illā quæ imbibita est in carne ipsius cordis, & toto isto tempore, quo ista humiditas consumitur, & exiccatur, dicitur prima species hecticæ, sed ubi tota ista humiditas fuerit consumpta, & adhuc febris, & caliditas illa accensa in partibus solidis perseveret, tunc depascitur substantiam carnosam ipsius cordis, quo quidem tempore vniuersum corpus, ex exiccatione, & consumptione partium carnosarum, gracilius redditur, quia non solum pars carnosa cordis, sed omnium partium consumitur, cū febris occupet omnes partes nostri corporis: sed primo & per se ipsum cor, & ista dicitur secunda species hecticæ, sed ubi tota substantia carnosa ipsius cordis, & totius corporis fuerit à calore febrili consumpta, tunc tertio incipit depasci & consumere, seu nutriri ex humiditate propria partium solidarum, nam & in partibus solidis reperitur propria humiditas ratione cuius, illæ partes sunt continuæ, & inuicem vnitæ, qua quidem humiditate cōsumpta, partes solidæ redduntur veluti cinis, & totum corpus contabescit, & ne-

LIBER PRIMVS. 47

& necessario sequitur mors, & ista dicetur *tertia species hectica*: & pro maiori intelligentia, declaro rem cum exemplo, vt in lucerna est oleum, & lycnum, ignis accensus in lucerna pro sui consumptione prius depascitur oleum, quod est in lucerna, quod quidē assimilari potest humiditati imbibitæ in porofitibus cordis, toto oleo absumpto, non statim, extinguitur flamma, sed vtitur secundo loco pro pabulo, oleo imbibito in ipso lycno, quod assimilari potest substantiæ carnosæ ipsius cordis, quo consumpto depascitur tertio & consumit propriam humiditatem ipsius lycni, qua consumpta, redditur lycnum veluti cinis, & extinguitur flamma, quod assimilari potest propriæ humiditati ipsius cordis, & tertiæ speciei hectica, quæ dicitur *tabes*, seu *Marasmus*: Vbi vero ista caliditas præter naturam accensa fuerit in parte carnosâ ipsius cordis, tunc dicitur *febris humoralis*; & quare dicitis vos, dicitur *humoralis*, seu *putrida*, & non dicitur *carnosâ*?

Respondeo vocari *Humoralem*, seu *Putridam*, non ratione subiecti, sed ratione causæ efficientis, primo quia hæc febris causatur ab humoribus, vbi inquam fuerint excalefacti plus iusto, vel putrescât in venis, statim enim quod humores putrescunt, aut in illis introducta sit caliditas præter naturam, non dicitur febris, cum febris vt dicebamus, non sit calor præter naturam accensus, & incalefacto esse in humoribus, quare esto, quod humores sint

48 DE REMEDICA

sint in calefacto esse, nisi etiam substantia ipsius cordis, sit in calefacto esse, non dicitur febris, sed ubi humores sint excalefacti ab illis humoribus putrescentibus, seu excalefactis, communicatur illa caliditas ignea, & præter naturam, substantiæ ipsius cordis, & sic substantia carnosæ cordis, ponitur in calefacto esse, & statim dicitur febris, adeo ut putredo humorum, aut eorundem caliditas præter naturam, non est febris, sed causa ipsius febris, & ideo licet febris humoralis, & putrida, sit calor præter naturam, accensus in carne, & in substantia carnosæ ipsius cordis, causa tamen ut substantia carnosæ cordis, sit in calefacto esse, sunt humores putridi in febre pestilenti, in cæteris vero febribus humoralibus non pestilentibus, sunt humores excalefacti plus iusto, ita ut caliditas extranea, & præter naturam accensa in humoribus, in Socrate febricitante, non est febris, sed causa ipsius febris: & ideo hæc febris, sumpta denominatione à causa dicitur humoralis.

Sed Febris Ephemera, quomodo dicetis vos, erit calor præter naturam accensus in substantia cordis?

Respondeo quod est calor accensus in carne, & in substantia carnosæ ipsius cordis, sed quomodo distinguatur à febre humorali. Respondet, quod licet ambo subiectentur in parte carnosæ cordis, in hoc tamen distinguuntur, quod Febris Humoralis, acceditur in parte carnosæ terrestiori magis sicca, & dura, febris

LIBER PRIMVS. 49

bris vero ephemera, est accensa in parte car-
nosa ipsius cordis puriori, & subtiliori, & ma-
gis aerea, & spirituosa. Causa vero huius fe-
bris ephemere, sunt spiritus existentes in ven-
triculo cordis, & etiam in arterijs totius cor-
poris qui vbi fuerint excalefacti magis, quã
par sit, à caliditate spirituum accenditur, &
ponitur in calefacto esse substantia carnosa
cordis magis pura, & subtilis, & rara.

Ratio vero cur à spiritibus non accenda-
tur etiam substantia cordis magis dura, &
sicca talis est, quoniam cum spiritus tenuis-
simi sint, rarissimi eorum caliditas mitis est,
& adeo remissa, vt non sit apta posse excale-
facere, & ponere in calefacto esse duriores,
& sicciorem carnem ipsius cordis, sed tan-
tum partem rariorem & subtiliorem, non
secus, ac flamma quæ sit ex palea, non est
apta excalefacere lignum, & ferrum: ita
quoque caliditas, quæ est in humoribus,
est apta excalefacere, & ponere in calefacto
esse carnosam substantiam ipsius cordis, non
autem partes solidas: & quare dicetis, non
erit melius asserere, febrem ephemeram ac-
censam esse in substantia, & in parte spiri-
tuosa ipsius cordis?

Respondeo quoniam spiritus cum non
sint animati, eorum caliditas,
non poterit dici mor-
bus, nec febris.

D An

An brodium, & sorbitiones conueniant calentibus pedibus, in augmento accessionis, & statu, & quo tempore cibandus sit eger.

Cap. V 1.

Ratio dubitandi est grauissima, cum exinordinata, & intempestiua cibatione, quamplurima sequantur nocumenta quæ ægrum deducunt ad maxima discrimina, vt quæ aut mortem, vel morbi longitudinē portendit, quare dicebat Gal. ex sola, & optima victus ratione, curari quamplurima genera morborum.

*a. De rat.
vict. 45.*

Cum ergo communiter practiçantes, soleant in augmento, aut in prima parte status particularis accessionis, exhibere ius pulli aut panem lotum, vel Ptissanam hordeaceam: moti auctoritate Hipoc. sic dicentis, etenim pedibus frigore affectis, non solum à sorbitione, verum etiam à potione maxime abstinendum est, sed tunc tempus dandæ est sorbitionis, aut potionis, cum calor vsque ad pedes peruenit, nam hoc tempus quā maxime opportunum est, cum in omnibus morbis tum præcipue in acutis potissimum vbi & periculū vehemens subest, hæc Hipoc. ex quibus verbis sic inferunt, si ergo tunc dandæ sunt sorbitiones, quando pedes incallescunt, sed incallescunt pedes in augmento, & statu, ergo tuto tunc possumus dare sorbitiones.

Quæ-

LIBER PRIMVS. 51

Quæritur igitur, an ista communis opinio sit vera. Ad hoc autem. Respondeo falsam esse, nec ad mentem Hipocrat. pro cuius quidem rei maiori declaratione, hic vnum animaduertendum est, quod ex sententia Hipocrat. aliud est dicere. pedes esse calidos, & aliud caliditatem descendere ad pedes, sic fatetur Galen. & ratio est, quoniam pedes calidi sunt in augmento, & in statu, quo tempore etiam totum corpus æqualiter ad tactum, sentitur calidum, sed descendere caliditatem ad pedes, hoc non potest fieri, nisi prius caliditas illa derelinquat superiores partes, vt caput, & thoracem (descendere enim significat, vt ibi docet Gal. commutationem caliditatis, ex vna parte in aliam quare calor febrilis dum à præcordijs recedit, ad pedes confugit, & quoniam vltimæ partes, quas calor derelinquit, sunt pedes, veluti partes extremæ, Hinc etiam factum est quod dum caliditas descensa est ad pedes, signum est, quod iam dereliquit superiores partes capitis, & thoracis, & significat febrem esse in declinatione particulari.

Ex his, quæ diximus facile est respondere ad quæsitum, & dico, quod tempus dandæ sorbitionis, non est quando pedes sunt calidi sed quando caliditas descendit ad pedes sic docet Hipocr. & ideo cogor damnare communem sententiam practicantium qui perperam credentes, idem esse pedes esse cali-

D 2 dos,

1. de ratione vic. com. penult.

4. De ratione vic. 39.

dos, & caliditatem descendere ad pedes, exhibent sorbitiones, & ius pulli in augmento particulari, vel in statu ipsius accessionis.

Sed esto dicetis vos, quod tempus commodum, & opportunum dande sorbitionis, sit dum caliditas descendit ad pedes, & quo tempore, hoc contingit in Socrate Febricitante.

*q. De rat.
vid. 39.*

Respondeo hoc fieri in sola declinatione, sic enim docet. Hipocrat. dum dicit. At vero cum febris desierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores fiunt: deinde dicit, rursum, & cum febris soluitur, & in minutas redigitur partes, calor ad pedes ex proportionem descendit, quo tempore caput & thorax refrixerunt, atque ob id cibus dandus, hoc enim tempore sorbitionem dare expedit hæc Hipocr. Quibus verbis docet nos cognoscere, tunc febrem esse in declinatione quando pedes licet calidi sint, superiores tamen partes capitis, & thoracis refrigerantur.

*q. De rat.
vid. 34.*

Te x. 39.

Quare dicendum est in sola declinatione ipsius accessionis, dandas esse sorbitiones, & iuscula, sic enim fatetur Hipoc dum dicit, obserua febrium accessiones, vt neque cum adfuerint neque cum futurae sunt cibum ingeras, sed cum iam finitæ sunt, aut conquieuerunt, & cum maxime ab initio distare videntur; & paulo post sic dicit. Neque sorbitiones dare, cum proxima fuerit iudicatio (i. status) Sed donec

LIBER PRIMVS. 53

donec inclinetur, & in melius tendet febris, eas seruare oportet.

Quod etiam alibi sic testatur Hipocr. eius medicinae partisque victu medetur, maximū est febrium, tum intensiones, tum declinationes, non in acutis solum, verum quoque & in longis obseruare, vt tempora quibus cibi offerendi non sunt & tuto, & quibus offerendi existunt cognoscas, atque adhuc quando plurimum ab intensiōe aberint. Hec Hipoc.

Sed clarius Gal. dum sic habet, cum in accessionum, tum Principijs tum incrementis ingesta alimonia lædere admodum nota sint ob id differimus ipsius exhibitionem, quamquam corpus ipsum iam iam indigere videatur, quod nam igitur optimum languentibus ipsis, dandæ alimonie tempus? sane cum moderatissime habuerint, tum torax, tum venter; Deterrimum vero cum ea deterrime habuerint, deterrime autem habent in Accessionum principijs, moderatissime vero in declinationibus, constat igitur optimum cibi ministrandi tempus, in agrotantium declinationibus hæc Gal.

Quod si dicatis vos, hanc sententiam non esse vniuersaliter veram eo quia licet verum sit in morbis longis ægrum non esse cibandum nisi in declinatione, non est tamen vera in acutis, quando sic docet Gal. in acutis deprehensa caliditate in pedibus, tempus est dandæ sorbitionis, non tamen ita contingit in morbis longis, in quibus expetanda est

4. De rat.
vict. 114.

1. De rat.
vict. comm.
penult.

4. De rat.
vict. com.
114.

§4 D E R E M E D I C A

melior pars declinationis : ex quibus ver-
bis apparet sensisse Galen. solum in mor-
bis longis, expectandam esse declinationem
non autem in acutis, cum dicat in acutis ci-
bandum esse ægrum, cum pedes sint calidi,
& non dicit expectandam esse declinatio-
nem sicuti docet expectandam esse in mor-
bis longis.

Dicatis, Declinationem habere massi-
mam latitudinem, vt principium, me-
dium, & vltimam eius partem, quæ vltima
eius pars, dicitur melior pars ipsius decli-
nationis, & perpetuo hoc semper à medi-
co est obseruandum, vt in febribus inter-
mittentibus, cibetur æger in tempore in-
tegritatis, idest, eo tempore quo est sine
febre, & in febribus continuis in declina-
tione, per tres saltim, aut quatuor horas
ante futuram accessionem, & cum in febribus
intermittentibus, inter vnam, & alteram
accessionem adsit tempus integritatis, ideo
tuto possumus cibare in vltima, & melio-
ri parte declinationis, sed in febre conti-
nua, præsertim si fuerit acuta, cum futu-
ra accessio superueniat, antequam prima
finiatur in eius declinatione, ideo tunc me-
dicus non poterit ægrum cibare in vltima,
& meliori parte declinationis, quia tunc
est principium futuræ accessionis, & æger
cibaretur in accensione, hac igitur ratione
factum est, vt in acuta febre, cogatur me-
dicus intempestiue, ægrum cibare, & cum
non

LIBER PRIMVS. 55

non possit in meliori parte declinationis, debet cibare in principio declinationis, quod si futura accessio superueniat in prima parte declinationis tunc coactus est medicus, cibare ægrum calentibus pedibus in augmento, vel in prima parte status & ideo dicit Gal. deprehensa caliditate in pedibus tempus est dandæ sorbitionis in acutis quia si declinationē expectet, tunc cibaret ægrum in principio future accessionis.

Sed esto dicetis vos, tempus commodum, & opportunum cibandi in omnibus morbis habentibus sua tempora particularia esse solam declinationem, & quomodo cibandum erit in sinocho, & hæctica, quæ cum non habeant sua tempora particularia, nec etiam habent declinationem, cum vnicam tantum habeant accessionem?

Respondeo secundum Gal cibandum esse hora consueta idest secundum consuetudinē illius febricitantis, eadem. n. hora, qua cōsuetus erat comedere tempore suæ sanitatis, eadem hora cibandus erit, dum laborat sinocho, vel hæctica. Secundo Debet medicus considerare, tollerantiam virtutis, & secundum quod virtus indiget de cibatione, tunc temporis est cibandus; & quare dicetis vos, est adeo periculosum cibare ægrum in principio accessionis, & quæ nam sunt ista nocumenta, quæ sequuntur ex tali cibatione?

Respondeo hoc nos alibi longiori progressu demonstrasse: sed contra dicetis vos, quo-

11. Meth.
med. c. 5. es
ult.

Primo aph.
com. 11.

56 D E R E M E D I C A .

10. Meth.
med. c. 3. 4.
1. 4. tract.
2. c. 8.

Jacobus de
partib. 1.
4. c. 9. de
Ephemeris
Curt in cō.
aph. 11.

niam Gal. in principio accessionis, stante ad huc rigore cibavit egrum. Idē fatetur Auic. dum loquitur de cibatione febrium in vniuersali, quod licet quandoque cibare egrum in principio accessionis.

Non laudō illorum sententiam, qui crediderunt, Galenum ibi loqui de febre Ephemera in cuius quidem principio, licet quandoque cibare ægrum ipsum, vt quando ortum ducit à vaporibus calidis, & mordacibus. Hippocrat. vero 1. Apho. loquitur de febre putrida, & ideo nulla est contradictio.

Ista tamen sententia non est vera, quod ibi loquatur Gal de febre ephemera, eum fateatur, se cibasse egrum in principio accessionis in xi. die, sed ephemera non pertransit quintam diem.

Alio igitur modo. soluenda erit difficultas, pro quo notandum est, quod corpora calida, & sicca, vel talia sint proprio temperamento, vel quod exiccata, vel excalescēta fuerint ab ira, nimio exercitio, vel quacunque alia de causa difficillissime tolerant inediam, & à ieiunio maxime læduntur, eo quia in istis corporibus, est paratissima causa febrium, vt testatur Galen. Secundo notate, quod non solum ista corpora si fuerint sana, difficillime tollerant, famem, sed multo magis ab inædia læduntur, si febricitent, præsertim, in æstate ex ira, moerore, labore, vigilia, &c. quia, deducit talia corpora, vel in febres arden-

10. Meth.
med. c. 5.

ardentes, & quandoque ad hecticam, & marasimum.

Et quare dicetis vos, ista corpora biliosa, calida, & sicca, difficillime tollerant inedia, & ab ea maxime læduntur. Respondeo hoc esse triplici de causa, primo quoniam in eis maxima fit resolutio caloris, & spirituum, quare plurimo indigent alimento, alias incidunt in sintopem, & animi deliquium.

Secundo quoniam cum talia corpora sint calida & sicca, & etiam inedia excicet, ideo periculum est, ne ab inedia adeo incalescant, & exciccentur, ut incidunt in febrem ardentem, vel in ethicam, aut marasimum, hac ratione factum est, ut talia corpora quam primum sint cibanda, quia cibus humectat, & prohibet eorum superfluam exciccationem.

Tertio quoniam cum in istis corporibus biliosis, continuo à bile, quæ reperitur in eorum venis, eleuentur vapores acres, & mordaces, qui ad cutim delati, non solum cum sua ignea caliditate excalefaciunt plus iusto, sed etiam sua acrimonia, & mordacitate excitant rigorem, sed delati ad internas partes, ut ad uenas, excalefaciunt humores plus iusto in quibus cum introducta fuerit, ista caliditas non naturalis, ignea, acris, & mordax statim in humoribus accenditur febris, (eo modo quo a-

lib. 2. de cō-
coctione. c. 2.

libi diximus) Sed cum dieta magis excicet, & excalefaciat illa corpora, ideo talia corpora biliosa, ex inedia citius, & facilius incurrunt rigorem, & febrem: ad præseruandum igitur

talìa

58 DE REMEDICA

alia corpora ab imminente febre sunt cibanda, nec diu torqueri debent fame, & inedia, & ratio est, quoniam præter id quod cibus humectat etiam reprimat, & prohibet, ne illi vapores eleuentur, & remittit acrimoniam, unde non pariunt rigorem, nec febrem.

80. meth.
med. cap. 4.
¶ 5.

De istis ergo corporibus biliosis, calidis, & siccis loquitur Gal. in quibus in principio accessionum, præsertim illarum febrium, quarum ortum ducunt ab illis vaporibus, eo modo quo diximus, concedit panem madefactum in vino, quia reprimat illos vapores, & remittit eorum acrimoniam: Vnde postea non excitant nec rigorem, nec febrem: hinc etiam factum est, ut si antequam superueniat febris & rigor causatus ab illis vaporibus, cibaueris ægrum, præseruabis eum à febre, & rigore, & si dum adest febris, & rigor, cibum exhibeas imminuetur febris, quia remota causa febris, quæ est vapor ille acris, remouetur & febris: Dicamus igitur, quod corpora Biliosa valde calida, & sicca, si febricitent, præsertim in estate ex ira, mœrore, labore, vigilia &c. cibanda sunt in principio accessionum, & parum ante futuram accessionem, & de istis corporibus, loquens Gal. dicit, quod cum cuipiam futura esset accessio eum cibando, prohibuit accessionem, & non superuenit, & alios multos (dicit) cibavi in principio horrores, quibus enim incipientis accessionis, aderant symptomata, ijs omnibus, panem ex vino dilutum exhibui, & horrorem statim inhibui, & febrē prohibui
q uanto

80. meth.
med. cap. 4.

LIBER PRIMVS. 59

quanto vero hos citius cibaueris, tanto magis febrem prohibueris, quod si paulo aliquādo morere, ut quæ febris non solum, sed et calor multus aduenit, hæc Galenus: & paulo infra sic dicit, licet sint corpora sana, si plusculum abstineas à cibo maiorem calorem sentient, talemque, ac tantum, ut dubites, an hæc febrē appelles: & idem Gal. posuit duo exempla, in quibus in principio accessionum, ægrū cibauit.

10. meth.
med. 3. & 5

Respondeamus ergo in forma ad contradictionem, quod sententia Hipoc. in Aph. q. in accessionibus abstinere oportet, non est vniuersaliter vera, quia in corpore picrocolo, bilioso, calido, & sicco, præsertim si febricitet ex ira, labore, vigilia, inedia, quia in isto casu, cibandum erit in principio accessionum: quod enim talia corpora ab inedia maxime lædantur, sic docet Hipoc. in ediam vero molestius ferunt, qui parte superiore picrocoli existunt idest biliosi, sic exponit ibi Gal.

1. Aph. 11.

2. de rat.
Vid. 30.

Confirmatur hæc eadem sententia, non solum ab Hipo. dū dicit, in accessionibus abstinere oportet, nā dare cibū nocuum est, sed alibi etiā dū sic dicit, nec in accessionibus, quæ certis statisque diebus, circuituque fiunt cibaria porrigito, neque sumere cogito: Alibi .n. exposuimus nos Hipoc. per accessionem intelligere principium augmentum, & statum particularis accessionis, quasi diceret Hipoc. in principio augmento, & in statu particularis accessionis, abstinere oportet à cibo quia

1. Aph. 11.

lib. de humoribus.

10. Aph.
com. 11.

dare

60 DE RE MEDICA

dare cibum nocuum est, sed de his ibi exponendo aphorismum Hipo. longius pertractauimus.

*Et meth.
med. cap. 5.*

Hic tamen notandum est, quod ea quę hactenus diximus, vera sunt indicatione sumpta à morbo, quod semper in accessionibus abstinere oportet, nam dare cibum nocuum est, sed indicatione sumpta, à virtute res aliter contingere potest, eo quia si in principio accessionum, virtus sit adeo debilis, vt non sit apta posse tollerare extremam inedia, & perdurare sine vlllo cibo vsque ad declinationē, tunc in tali casu, ratione virtutis, cogitur medicus cibare ipsum ægrum, ante declinationē succumbat, & cum in principio, & statu sit valde periculosum cibare ipsum ægrum, ideo tunc debet medicus cibare in augmento, & in media parte augmenti, quando pedes calidissimi sunt, & vniuersum corpus iam calidissimum sentitur, & ne à tali intempestiua cibatione prorogetur accessio, & maximum sequatur nocuum, ideo tunc temporis debet vti medicus victu valde tenui, vt qui in quantitate paucus sit, & in qualitate optimi succi, & facillimę digestionis, sicut est ius puli panis lotus in aqua, vel ptissana ordeacea in pauca copia ad hoc vt cum tali pauco cibo, possit facillime expectare cenam, aut pradium, vsque ad morbi declinationem: Sed si virtus acta sit cum non multo nocuum, tollerare extremam inedia vsque ad declinationem, tunc dico, quod nec brodium,

nec

LIBER PRIMVS. 51
nec panis lotus dandus erit in augmento.

*Indicatio mittendi sanguinem, non est desumenda
à morbi magnitudine, nec ab ætate, vt com-
muniter creditur, sed a causa
morbi. Cap. VII.*

Indicationem, & scopum mittendi sangui-
nem desumendum esse à morbi magnitu-
dine fatetur cōmunis opinio, quando in om-
ni morbo magno conuenit mittere sanguinē
duabus seruatis conditionibus, prima si adsit
virium robur, ita vt vires aptæ sint posse tol-
lerare sanguinis missionem: Secunda florue-
rit quæ ægrotantis ætas, sic docet Hipoc. in
acutis morbis sanguinem detrahes, si vehe-
mens morbus videatur, floruitque ægrotantis
ætas, & virium adfuerit robur: miraturque
Gal. incom. cur hanc sententiā non scripserit
Hipoc. inter aphorismos, cum in paruis ver-
bis vis magna comperiatur, quod aphorif-
mis conuenire solet, nunc vero, summā ipsam
in paucos tandem relata scopos, audi: san-
guinem enim primum detrahes, si maius tibi
videatur morbus, nec refert si vehementem,
vel magnum morbum dixeris: Secundo san-
guinis detrahendi scopus est, si ætas floruerit,
neque enim puer, nec senex, sanguinis susti-
net detractiōem, etiamsi morbus, quo ipsi
laborauerint, magnus fuerit: Tertium sco-
pū non prætermisit, qui facultatis robur exi-
stet, neque enim in ijs, qui ætate florent, cum
lan-

*1. de rat.
vest. 10. &
Gal. lib. de
curandi ra-
tione per
sang. mis.
c. 9. & 13.*

62 DE REMEDICA

languent, perpetuo robur apparet, hæc Gal.
 Quod clarius Gal. lib. de curandi rat. per san-
 guinis missionem cap. 13. sic dicit, morbi igitur
 magnitudo, vna cum robore virtutis pri-
 mo mittendi sanguinis scopi fuerunt, ille qui
 dem quæ facere oportet indicans, hic vero tã
 quam illud non impediens, interdum enim
 affectus, sanguinem mittendum esse iubet, vi-
 rium tamen imbecillitas prohibet: Ambo-
 bus autem ijsse scopis præsentibus constat, vt
 dictum est, nullam plenitudinem crudorum
 humorum tantam, talemque esse, vt hoc re-
 medium impedire queat, hæc Gal.

Ista tamen communis sententia, quæ ab
 omnibus hætenus recepta est, non est adeo
 tuta quin patiatur infinitas difficultates, &
 adeo graues, vt cogar recedere à communi
 sententia, & ratio dubitandi est primo, eo quia
 non videtur verum, quod à morbi magnitudi-
 ne, sumenda sit indicatio mittendi sanguinẽ,
 quia non in omni morbo magno, conuenit
 sanguinis missio, sed pro maiori declaratio-
 ne videndum est, quid intelligat Hipoc. &
 Galenus per morbi magnitudinem.

*lib. de ratio-
 nis morbi
 & mp. c. 5.*

Gal. fatetur duplicem esse morbi magnitu-
 dinẽ primo enim modo morbus dicitur ma-
 gnus in quantitate, vt magnus tumor, & ma-
 xima inflammatio, quæ maximam occupet
 latitudinem: Secundo modo dicitur magnus
 in qualitate, quando vires superat ægrotan-
 tis, hoc autem dupliciter fieri potest, vt mor-
 bus vires superet, & labefactet, primo ratio-
 ne

LIBR PRIMVS. 63

ne partis affectæ, quando .s. morbus sit in parte Principe, tunc ratione partis affectæ, dicitur magnus licet per se, & ratione quantitatis sit parvus, vt inflammatio, licet modica fuerit, si tamen sit in oculo, aut in cerebro, vel icore, ratione loci, & partis affectæ dicitur magna: Secundo modo superat vires, & dicitur magnus, quia sit mali moris, & malignus, & pestilens, vt si vipera mordeat partem extremam, & ignobilē nostricorporis, iste est morbus magnus, non ratione substantiæ, & quantitatis, nec ratione partis affectæ, sed dicitur magnus, quia est mali moris, & pestilens, & sic colligatis tripliciter dici morbum magnum, primo ratione substantiæ, vel qualitatis: Secundo ratione partis affectæ: Tertio quia sit mali moris, venenosus, & pestilens.

Ex his dico non esse verum, quod indicatio mittendi sanguinem sumenda sit à morbi magnitudine, quoniam quamplurimi sunt morbi magni, in quibus tamen non conuenit flebotomia, & probatur.

Primo si in pede vel in manu scirrus factus fuerit magnus, aut sit Edema factum magnū, vel inflammatio iam facta & confirmata, ita vt nihil amplius fluat, tūc in istis morbis magnis, non est mittendus sanguis, quoniam ex sententiā Gal. in illis morbis solum dū fiunt mittendus est sanguis, sed vbi sunt in facto esse & humores non amplius fluant ad partem affectam, non conuenit flebotomia, cum per sanguinis missionē, non possit euacuari, causa

con-

64 DE REMEDICA

coniuncta faciens morbum, nisi aliquando, & valde raro, ubi fiat missio sanguinis usque ad mutationem coloris, ut in pleuritide docet Hipoc vel secundo ratione deriuationis, secundo venam in parte affecta, ut fit in Angina in dolore oculorum &c. ut docet Gal. Sed hæc proprie non dicitur sanguinis missio cum in tali deriuatione, educatur potius sanguis purulentus, & corruptus, quam sanguis existens in venis, de quo nos loquimur.

Secundo si in iecore orta fuerit magna intemperies frigida, iste est morbus magnus ratione partis affectæ, & tamen non conuenit sanguinis missio Tertio in morfu canis rabidi, aut serpentis, non cõuenit Flebotomia, & tamen est morbus magnus, Similiter nec in Hydrope, licet sit morbus valde magnus, nec in heëtica, conuenit mittere sanguinem, ergo indicatio sanguinis missionis, non desumitur à morbi magnitudine, quia si hoc esset verum, ergo in omni morbo magno, mittendus esset sanguis, quod tamen est falsum, ut probauimus.

*lib. de curâ
di ratione
p sang. mis-
sionem. 19.*

lib. de crisib.

Quarto augetur difficultas, quoniam Gal. fatetur quingentis in locis, quod in singulis morbis indicationes curatiue quid agendum sit, desumuntur à specie, & ab essentia ipsius morbi, quia si morbus sit calidus, indiget refrigerantibus &c. magnitudo autem morbi non indicat quid agendum, sed quantum agendum sit, ut in morbo calido indicatione sumpta ab essentia morbi cognosco, quod conueniunt

LIBER PRIMVS 65

niunt refrigerantia, sed in quo gradu, & in qua quantitate conueniant, hoc cognoscimus dicit Gal. ex magnitudine morbi, ergo Morbi magnitudo non indicat, mittendum esse sanguinem, sed quantum sanguinis mittendum sit.

Ad hoc, igitur, vt sciatis, vnde desumenda sit ista indicatio, notandum est primo, quod indicatio euacuationis, desumitur à causa morbi, vt à peccantibus humoribus, eo quia id quod est euacuandum est humor peccans, qui morbum parit. in morbis. n. immaterialibus nulla conuenit euacuatio, vt in simplici intemperie sine materia, quæ curatur per sua contraria, alterando sine vlla euacuatione, cū nullus adsit humor peccans. Secundo notandum est, quod licet indicatio euacuandi, desumenda sit ab humore peccante, cum tamen humores peccent, aut sua mala qualitate, & hoc tripliciter vel quia sint corrupti, & putrefacti, vel secundo licet non sint corrupti, nec putridi, sint tamen in potentia valde propinqua ad futuram, & actualem putredinem quales sunt humores, qui in febribus crudi dicuntur, vt alibi diximus, vel Tertio quia sint exales facti, vel refrigerati, plus iusto.

Secundo modo dicuntur humores peccantes in quantitate, eo quia licet in qualitate optimi sint, si tamen aucti fuerint plus iusto, & in maiori copia, quam conueniat: ista multitudo est vitiosa, & mala, & apta parere morbum. Plenitudo, & copia humorum, sua mala qua-

E lita-

Aud. opi.

*lib. 2. de cō
cōst. & c. 2*

*Gal. lib. de
cōratio. per
sang. miss.
c. 4.*

66 DE RE MEDICA

litate peccantium, dicitur Cachochimia, & plenitudo quo ad vires, sed altera plenitudo, & copia humorum peccantium sola quantitate, dicitur Plethoria, & ræctius, & magis proprie, dicitur plenitudo quoad vasa, eo quia humores adeo aucti sint inuenis, vt ob nimiam copiam vana extenduntur, & quasi ob nimiam dilatationem, franguntur, & lacerantur.

Tertio Notate, quod sicuti humores peccant in quanto, aut in quali, ita duo sunt genera, aut species euacuationis, vna quæ fit, purganti medicamento, quæ proprie purgatio dicitur, altera fit sanguinis missione, quæ nomine euacuationis, nominari solet euacuatio.

1. aph. cõ 2
2. aph. cõ.
17. cõ. 8.

Quarto Notate ex Gal. quod purgatio, seu purgantia medicamenta, conueniunt humoribus sua mala qualitate peccantibus, nempe humoribus corruptis, & illis, qui prorsus inepti sunt ad coctionem.

11. meth.
med. c. 14.

Sanguinis vero missio, euacuat omnes humores, & præcipue competit humoribus peccantibus, sua quantitate, & nimia copia, eo quia humoribus corruptis, non conuenit flebotomia, sic docet Gal. dum dicit, nec obstructio, nec putredo, curari possunt per sanguinis missionem vt quæ alia remedia desiderant, hæc Gal. rationem huius alibi reddimus nos.

1. aph. cõ.
23.

Quinto Notate, quod licet multitudo humorum, curari possit sanguinis missione, hoc

ta-

LIBER PRIMVS. 67

tamen non est vniuersaliter verum de omni
multitudine, & copia humorū, pro quo sciendū
est, quod humores qui in multa copia re
periri possunt in corporibus nostris, sunt in
duplici differentia, humores boni, apti ad
nutritionem, & vt possint concoqui, vel se
cundo sunt mali, inepti ad coctionem, & nu
tritionem, sicuti est aqua inter cutis, vel vbi
sola, & exquisitabilis, aucta fuerit plus iusto,
aut melancholia, vel pituita.

Ex ijs dicamus, quod licet sanguinis missio,
conueniat humoribus peccantibus in quanti
tate idest plenitudini, non tamen conuenit
omni plenitudini, eo quia plenitudini ma
lorum humorum nempe eorum, qui inepti
sunt ad nutritionem, & concoctionem, non
conuenit & ideo non cōuenit Aque intercūti
nec febri ardenti, vt quę ortum ducit ab ex
quisita bili, nisi per accidens, vt refrigeretur
vniuersum corpus, sed ratione humorum pec
cantium, non conuenit, eadē ratione non con
uenit melācolicis, nec omnibus mente captis
in quibus abundat melancholia sola, quę inep
ta est ad nutritionem: quare non video qua ra
tione motus dicat Gal. quod stante magnitu
dine morbi, & virium robur in omni pleni
tudine crudorum humorum, qualiscunque
fuerit, mittendum esse sanguinem, cum hoc
non sit verum, vt patet in hydrope Anasarca
presertim, in paralisi &c. morbis magnis,
& in principio vires validæ sunt, & tamen

Gal. I. aph.
23.

lib. de cur.
ratio. per
sang. miss.
c. 13.

E 2 non

68 DE REMEDICA

non conuenit sanguinis missio . Sed conuenit tantum flebotomia plenitudini, & multitudini bonorum humorum, vt sanguinis & massæ sanguineæ quæ vbi aucta fuerit immodice, imminuenda est sanguinis missione vt exemplo, Athletarum, docet Hipoc. & Gal. & hac eadem ratione docet alibi Gal. mittendum esse sanguinem in vere, cum in precedēte hieme, generata fuerit multa copia sanguinis, & bonorum humorum, ob copiosam cibationem, cum corpora in hieme magis cibentur, quam alijs temporibus; hoc idē alibi docet esse faciendum . Et ideo in omnibus morbis pendentibus ab istis humoribus, nempe à massa sanguinis, sola quantitate peccantibus, conuenit mittere sanguinem.

8. aph. 3.
8. aph. 15.

lib. de cur
rat. per
sang miss.
6. 6.

Sexto Notate, quod non solum humoribus quantitate peccantibus, conuenit flebotomia, sed etiam peccantibus sua mala qualitate, dummodo tamen non fuerint corrupti sed solū sint in potentia propinqua, ad actua-lem putredinem, quales sunt humores, qui crudi dicuntur in febricitantibus idest causa antecedens: non tamen omni humori crudo conuenit flebotomia, quia si fuerit sola bilis aut sola melancolia vel pituita, non conuenit, & ideo in Tertianā exquisita non conuenit, sicuti nec etiam perpetuo conuenit in Quartana, aut in exquisito morbo pituitoso, nisi forsan ratione reuulsionis, non autem ratione euacuationis, sed conuenit tantum sanguinis missio, quando vel sanguis, aut massa
san-

LIBER PRIMVS. 69

sanguinea dicatur cruda, & quoniam in febribus solus sanguis est causa Antecedens, & dicitur crudus, vt alibi diximus, ideo ferè in omnibus febribus cum in illis peccet massa sanguinea mittendus est sanguis, indicatione sumpta ab humore peccante; & hoc forsan est id quod dicit Gal. quod sanguinis missio conuenit humoribus peccantibus in quanto, & in qualitate.

*lib. 1. de cō
cōst. c. 8.*

*lib. de cur.
rat. per san
guin. miss.
c. 8.*

Ex his omnibus colligatis, quod Indicatio mittendi sanguinem, desumitur à sanguine, & à massa sanguinis, quæ si aucta fuerit plus iusto, aut dicatur cruda, quia sit in potētia propinqua ad actualem putredinem, indicat de sanguinis missione, sed si in sanguine, aut in tota massa sanguinea, nullum fuerit vitium, non est mittendus sanguis.

Septimo Notandum est, quod cum indicatio flebotomiæ, desumenda sit ab ipso sanguine & à massa sanguinis, cum sanguis, & tota massa sanguinea contineatur in venis, ideo vbi sanguis in venis fuerit vitiatus indicat de sanguinis missione, sed si peccet extra venas non indicat, mittendum esse sanguinem, cum sanguinis missio, & flebotomia, non euacuet, nisi sanguinem existentem in venis.

Octauo Colligendum est ex his, quæ hactenus diximus, quod sicut bilis, & cæteri humores non sunt purgandi, nisi corrupti aut mali fuerint, & recesserint a naturali statu, quia vbi optimi sint, nulla indigent euacuatione.

E 3

Ita

Ita quoque dicendum est de sanguine. Ex Gal. 9. meth. med. cap. 11. quod ubi optimus fuerit, & seruet propriam naturam, non est euacuandus, sed ubi recesserit à naturali temperamento, & morbum pariat vel aptus sit parere morbum, tunc indiget euacuatione, & cum sanguis non possit euacuari, nisi secta vena per flebotomiam, aut per hirudines, cum non detur medicamentum, quod sanguinem educat: ita quoque dicendum est, quod sicuti indicatio purgandi cæteros humores, sumitur ab eisdem humoribus corruptis, & male se habentibus quia bilis ubi mala fuerit, indicat de sui ablatione, cum facta sit præter naturam: ita dicendum est, Indicationem & scopum Mittendi. Sanguinem, non aliunde desumendum esse, nisi ab eodem sanguine malo & facto præter naturam, qui ubi recesserit à proprio temperamento, & sit rebellis, & crudus & factus fuerit causa ipsius morbi, tunc indicat de sui ablatione, & euacuatione.

Nono Notandum est, quod sanguis non solum indicat de sui euacuatione, ubi actu morbum pariat & actu sit malus & præter naturam, ut in febribus, sed etiam licet actu optimus sit, si tamen sit in potentia propinqua ut morbum pariat, & augeat tunc ad præseruandum, & prohibendum futurum, & imminuentem morbum, iste sanguis indicat, de sui remotione, & euacuatione, sicuti in Pleuritide, in Phrenitide, in Angina & cæteris inflammationibus, & in Apoplexia &c.

san-

LIBER PRIMVS. 71

sanguis, qui continetur inuenis optimus est, nec vllum patitur nocumentum, tamen mittimus sanguinē ratione reuulsionis, quia inquā periculū est ne sanguis ille, qui continetur in venis. licet optimus sit, fluat ad partē inflāmatam, & morbum augeat, ideo euacuandus est ille sanguis, nō quia nunc sit malus, sed quia periculum est, ne futurus sit malus.

Indicatio igitur Mittendi sanguinem semper sumitur à sanguine malo, vel quod actu sit malus, vel sit in potentia valde propinqua vt futurus sit malus & morbū pariat vt in inflammationibus: sanguis enim malus, & peccans est ille, qui indicat de sui ablatione, & euacuatione sicuti vbi fuerit bonus, indicat de sui conseruatione pro nutritione corporis. Quare in illis morbis, in quibus peccat sanguis aut tota massa sanguinea, mittendus est sanguis, & secanda est vena, sed vbi in sanguine, & in massa sanguinea, quę continetur in venis, nullum adsit vitium, vt est in hidrope, in tumoribus frigidis, in inflammatione, vbi iam fuerit firmata & nihil amplius fluat, in hectica &c. non est mittendus sanguis, licet fuerint morbi magni, quia in illis non peccat sanguis, qui continetur in venis, & ideo si in eis secetur vena, maximum sequitur nocumentum, sic docet Hipoc. si talia purgentur, qualia oportet, confert, & leuiter ferunt, sin minus e contra.

5. Aph. 2.

Decimo Notandum est, quod licet perpetuo hoc sit verum, indicationem mittendi san-

E 4 guinem

72 D E R E M E D I C A

guinem sumendam esse à sanguine ipso, pro
ut est malus, & actu parit morbum, vel sal-
tim est in potentia propinqua, ut fiat malus,
tamen quantum sanguinis sit euacuandum,
an copiosa, vel mediocris facienda sit sangui-
nis missio, hoc desumitur primo à magnitu-
dine morbi, secundo à virium robore tertio
ab ætate.

1. Aph. 7.

*Primo aph.
com. 23.*

A morbi magnitudine, eo quia remedia
debēt esse proportionata ipsi morbo sic enim
docet Hipoc. extremis morbis extrema, & ma-
gna remedia conueniūt: ita & Gal. in magno
dolore, i febre arde ti, & magna, docet mit-
tendum esse sanguinem, vsq; ad animi deli-
quium: sed si paruus morbus fuerit, & vitium
in sanguine paucum, tunc & sanguis euacuan-
dus erit in pauca copia, quia natura apta erit
posse facile tollere illud vitium.

2. Aph. 39.

Et ideo flebotomia conuenit etiam mor-
bis paruis, eo quia si conuenit sanguini malo
cum omnis sanguis malus; indicet de sui abla-
tione, & euacuatione, ergo omni sanguini
malo eo modo, quo diximus, conuenit flebo-
tomia, quod si dicatis. A Gal. connumeratur
sanguinis missio, inter maxima remedia, ergo
non conuenit nisi magnis morbis: dicatis,
vel quod ibi loquatur de copiosa, & larga san-
guinis missione, vel quod per maximum, in-
telligat generosum, & nobilissimum reme-
diū, & valde vtile, & proportionatū ipsis mor-
bis & ideo cōpetit omnibus morbis: vel ter-
tio dato quod esset simpliciter extremum re-
medium

LIBER PRIMVS. 73

medicinis, competit tamen morbis paruis, ad hoc, ne futuri sint magni, docet enim experientia, quod in principio omnium morborum, mittimus sanguinem, absque vlllo incommodo, licet tunc morbus sit paruus, ad euitandā futuram morbi magnitudinem, ita & in cura præseruatiua, quando corpora sunt sana, secamus venam.

Sed non sufficit sola morbi magnitudo, quoniam esto, quod dolor sit magnus, & febris ardens vehementissima, in quibus ratione magnitudinis morbi, conuenit mittere sanguinem vsque ad animi deliquium, si tamen vires sint adeo debiles, vt non sint aptę, posse tollerare, adeo copiosam sanguinis missionem, in isto casu, ratione virium mittendus erit sanguis, in minori copia, & ideo secundo loco debet medicus contemplari virium robur, vt cognoscat quantum sanguinis sit euacuandum, quia tantum sanguinis est euacuandum, quantum vires aptę sunt, posse tollerare, sic docet Hipoc. immo & Gal. quod virtus imbecilla, prohibet omnem euacuationem, quod clarius primo aph. com. 3. dum sic dicit, in omni euacuatione considerandas esse vires, an aptę sint tollerare illā euacuationē, & eo vsque euacuandum esse, quousque vires incipiunt defatigari, & imminui, & si deficere sentias vires, etiam quod totus humor peccās nō fuerit euacuatus quiescere, & desistere debes, à tali euacuatione, hæc Galenus.

Tertio consideranda est ætas, a qua quidē

vt

1. aph. 23.
1. de rat.
vid. com.
45.

74 DE RE MEDICA

vt communiter creditur, sumitur indicatio, an sit mittendus sanguis nec ne, eo quia vt docet Gal. neque puer, neque senex sanguinis sustinere detractionem, etiam si morbus, quo ipsi laborauerint magnus fuerit, hæc Gal. quare vt communiter creditur, cum neq; in pueris ante decimum quartum annum, neque in ultimo sene mittendus sit sanguis, saltem per venæ sectionem, ergo videtur, q̄ indicatio mittendi sanguinem, desumenda sit ab ætate.

Quæ quidem sententia non videtur vera, eo quia in omni ætate mittimus sanguinem, & venā secamus, & ego millies expertus sū) licet Iuuenis sim, cum adhuc non attingam quadragesimum annum) in Puerulis duorum annorum, quibus meo consilio, & iussu, fuit secta vena scalpello, non solum in morbillis, & variolis, sed etiam in febribus, & magnis doloribus, & felicissime cum res optime, & bene sine molestia succedat quotidie: & hoc idem in Decrepitis, non solum sæpe sæpius felicissime obseruauit Hyppolitus Saluianus pater meus, sua tempestate, medicus celeberrimus, & primarius in Romana Curia, sed & ego in multis, qui transcendunt 70. annum, & 75. obseruauī: immo hoc anno 1587. in nobili muliere, D. Iulia Iacobacia Romana, cū 85. ageret annū, & laboraret pleuritide, meo consilio fuit secta vena interna bracchij dextri, & extractus sanguis ad vncias quatuor, & statim, & dolore, & febre, liberata euasit: hoc idem alias feci in nobili muliere Romana. d.

Gine-

4. derat.
vict. com.
12.

11. meth.
6. 14. lib. de
curā dī rat.
p̄ sang. mis.
c. 6. & 13.

LIBER PRIMVS. 75

Gineuera, amita Illustris ac nobilis viri D.
Antonij Boccapaduli, quæ cum ageret annū
82. meo iussu in febre continua, fuit secta ve-
na, & euasit, & sic in moniali quadam de mō-
te Citōrio, cum ageret annum 86. meo iussu
fuit secta vena, cum esset apopletica, & euas-
sit, immo, & in altera moniali in eodem loco
in maximo dolore oculorum, cum ageret 84.
annum secui venam, & liberata est.

Quare potius dicendum erit, ab ætate de-
sumi indicationē, non euacuationis sed quā-
tum sit euacuandum, & ratio est, quoniam si
decrepitis, & iuuenis laborent eadem febre,
vel pleuritide, licet indicatione sumpta a cau-
sa morbi, nempe à sanguine malo, in vtroq;
secunda sit vena, tamen ratione ætatis fa-
ctū est vt in decrepito, & puero sit educendus
sanguis, in minori quantitate, quam in iuue-
ne: in decrepito, & in sene, educendus est san-
guis in minori copia, vt docet Gal. nō ratio-
ne ætatis, sed propter virtutis imbecillitatem
non fert sanguinis detractiōē. At certe pue-
ri quamquam vitali facultate valeant, tamen
neq; hi sanguinis missionem sustinent, prom-
pte enim eorum substantia, tum propter hu-
miditatem, tum propter temperamēti calidi-
tatem, euaporatur; detractiōe igitur sangui-
nis non egent, qui insitam, naturalemque ha-
bent euacuationem, hæc Galenus.

4 de ratio-
ne vicius
com. 19.
11 meth.
med. c. 13.
1. meth.
med. c. 17.

An

*An in febris liceat medico mittere sanguinem,
aut uti purganti medicamento in 4.7.11.*

14 & 21. die. Cap. 6.

Ratio dubitandi est, quoniam isti cū sint Dies Critici in quibus solet ipsa natura in morbis ipsis semper aliquid operari, ideo videtur rationi consonum, ut medicus in istis diebus nihil moliatur, sed totū opus permit-tendum ipsi naturæ, ne forsan medicus ope-rando, aut impediret motum naturæ mouen-do opposito motu, aut fortasse humores moti à medico, & a natura, ne subsequatur adeo iū perflua, & copiosa euacuatio, cum tanta vi-rum iactura, ut moriatur æger, quare potius ante, vel post diē 4. aut 7. & alios similes dies criticos, si natura non fuerit in illis diebus o-perata aliquam perfectam crism poterit tūc medicus commode, & bene operari.

Pro maiori tamen huius rei declaratione dicendum est primo en an omni morbo, sem-per 4.7.11. &c. dicantur Critici: Secundo an-dato, quod sint critici, liceat medico in illis, aliquid operari.

Quo ad primum Respondeo, quod illi di-cuntur Dies Critici, in quibus apta sit natura, moliri aliquam optimam & perfectam cri-sm, sicuti illi in quibus impossibile est, ut na-tura moliatur aliquam perfectam crism, nō dicuntur, nec possunt dici critici. Secundo no-tate, quod cum optima crisis, non possit fieri, nisi

LIBER PRIMVS. 77

nisi apparentibus signis perfectissime coctionis, sic docet Gal. Hinc factum est, quod in illis diebus in quibus non apparent perfecta signa coctionis, non potest fieri crisis, nec dicuntur critici. Quare ubi in Socrate febricitante, in 4 aut 7. die non appareant signa optimæ concoctionis, certum est esse impossibile in illa 4. & 7. posse fieri a natura aliquā optimam crisin, ergo & illa dies 4. & 7. non dicuntur critice in illo egrotate. Secundo ad hoc ut fiat crisis, in aliqua die critica, non solum est necessarium ut appareant signa optimæ concoctionis, sed etiam ut crisis, quæ futura sit in 7. fuerit indicata in die indicatoria, ut in 4. quæ est indicatoria 7. & si futura sit in 14. sit indicata in 11. &c. ut docet Gal. Colligatis igitur, quod si in Socrate febricitante in 4. die nullū appareat signū coctionis, nec vllum vestigium, & signum futuræ crisis in 7. quod erit impossibile, ut in 7. futura sit crisis, quare dies 4. in ista febre, non erit indicatoria 7. cum nihil indicet, & sic erit impossibile, ut 7. dies sit critica. Cum ergo due sint necessariae conditiones, quæ requiruntur ad hoc, ut aliqua dies dicatur critica, prima, ut in ea appareant signa perfectæ coctionis: Secunda ut fuerit indicata in die indicatoria, ubi desunt ambæ, vel vna istarum conditionum, illa dies non dicitur critica, & quoniam non semper in omni morbo in 4. aut 7. vel 14. reperiuntur istæ conditiones, cum sæpiissime in 4. aut 7. aut nulla appareat concoctio, aut valde di-

*Gal. lib. de
dieb. decret.
cap. 2
cris. cap. 3.
1. aph. com.
20.*

*3. de cris. c.
10 1. de die
bus decret.
cap. 10.
Hipo. 2. aph
24.*

78 DE REMEDICA

de diminuta, & imperfecta, & si appareat cō-
coctio, non tamen in die sua indicatoria, ap-
paruit aliquod vestigium, & signum futuræ
crisis in sequenti die critica, ideo factum est,
vt non in omnibus morbis dies 4. 7. 11. 14.
21. &c. sint critici, vt perperam communiter
creditur, nec in illis debemus semper expe-
ctare, motum ipsius naturæ, optime operan-
tis, sicuti perpetuo in omnibus morbis, indif-
ferenter Empirici, & vulgares medici quam-
plurimi solent expectare, & hos dies adeo ob-
seruant, vt non sine egrotantium iactura, nō
audent in illis aliquid facere, sed fatentur to-
tum opus committendum esse ipsi naturæ, &
sic sæpius cōtingit, vt subterfugiat occasio ali-
quid beneoperandi (ob imperitiam istorū)
quæ cum præceptum sit non reuertitur amplius.

*4. de rat.
vict 71.
lib. de hu-
moribus in
medio.*

Cum ergo isti dies 4. 7. 11. &c. non in om-
nibus morbis sint semper critici, ergo nulli
dubiū est, quod in 4. 7. 14. &c. vbi nō fuerint
critici, licet medico aliquid operari, quoniā
dubitatio est solum, de diebus criticis, sed isti
in multis morbis habentur veluti non criti-
ci, ergo licet in illis operari: quod quidem
probatum auctoritate Hipoc. qui in pleuriti-
de in 4. die, dat medicamentū purgās, sed cla-
rius Hipoc. docet, purgationes, & euacuatio-
nes fieri posse dieb^{us} decretorijs, vt in 13. & 14
p^{er} superiora dieb^{us} paribus, p^{er} inferiora in die-
b^{us} imparib^{us}: Sed esto, q^{uod} isti dies sint critici, si
tamē in eis nihil natura operetur, poterit me-
dicus vbi opus fuerit, in illis aliquid operari.
Proba-

LIBER PRIMVS. 79

Probatur secundo auctoritate Auicennae. qui dicit si natura non mouet, moue tu, hora motus eius. Ex his sic infero, docet Auicenna. quod medicus debet operari eo tempore, quo solet operari natura, sed natura dum recte operatur, semper solet moliri euacuationem in die critica, ergo & medicus docet Auicenna. debet operari, & mouere hora motus eius, nempe naturæ, idest in die critica, quando natura in ea die non moueat, idest nullam moliatur euacuationem.

14. c. de cura. putrid. in generali.

Tertio confirmatur ratione, quoniam Medicus, debet imitari naturam optime, & perfecte operantem, sed natura dum perfecte operatur, semper mouet in die critica, ergo & medicus imitando naturam bene operantem debet medicari, & mouere in die critica, quando natura in ea nihil operatur.

Sed si dies 4. 7. 11. 14. &c. in tali morbo sint critici, tunc rursus debet medicus animaduertere, an natura, in illis diebus, moliri debeat futuram crisin nec ne, si nō & in illis diebus conueniat procurando morbo, aut mittere sanguinem, vel applicare hirudines, vel cucurbitulas, aut dare medicamentum, si materia optime fuerit concocta, tunc dico, quod medicus, non debet desistere ab optima euacuatione, sed ut probant prædictæ rationes, debet illis diebus ea moliri, quæ necessaria sunt: sed si natura in illis diebus moliatur aliquam crisin, aut illa crisis est perfecta, vel diminuta, si perfecta, nihil debet moliri, quia

quæ

80 DE REMEDICA

8. aph. 20.

quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, nec mouere, nec innouare aliquid oportet, siue medicamento seu quocumque aliquo leuiori præsidio, naturam irritando, sed totum opus permittendum ipsi naturæ: Sed si Crisis, & euacuatio fuerit diminuta, nec etiâ in illo die licet medico adiuuare naturam diminute operantem, dum adhuc illa euacuatio diminuta, est in fieri, eo quia nescit medicus dum fit euacuatio, usquequo natura sit operatura, & an plus debeat operari, cum quandoque incipiat debilis, & diminuta euacuatio, quæ postea sequitur copiosa, & perfecta, & ideo dum fit crisis, licet appareat diminuta, non audeat medicus adiuuare naturam cum medicamento, aut flebotomia, cum periculum sit, ne subsequatur maior euacuatio quam conueniat, unde æger moriatur: Sed post factam crisin, ubi videat medicus, sequenti die, non fuisse euacuatos à natura omnes humores peccantes, tunc debet medicus adiuuare naturam medicamento, aut flebotomia: Colligatis igitur quod ubi in diebus criticis, moliatur natura aliquam euacuationem perfectam vel diminutam, medicus in illis diebus nihil debet mouere, nec innouare, sed quiescere, & totum opus permittere ipsi naturæ, sed si medicus esset certus, quod natura non esset operatura in tali die critica, ut in 7. vel 14. &c. existente materia optime cōcocta, deberet medicus euacuare in tali die critica, & melius hoc esset) quoniam ars debet imitari naturam optime operantem.

LIBER PRIMVS. 81

operantem) quam euacuare in altero die nō critico. Et si dicatis vos, & quomodo cognoscam, ego, an natura molitura sit aliquā euacuationem in die critica?

Respondeo hoc facile cognosci ex his, quæ hactenus dicta sunt, eo quia 7. dies non potest dici critica, nisi sit indicata in 4. ita vt 4. dies dicatur indicatoria ipsius 7. sicut 11. dicitur indicatoria 14. &c. vt docet Hipoc. qui quidem dies ea ratione dicuntur indicatorij, quia indicant, & demonstrant, quid futurum sit in die critica sequenti: quare ad hoc vt 4. dies dicatur indicatoria ipsius septimæ, duæ necessario requiruntur conditiones, Prima vt in die indicatoria, appareant signa diminutæ & imperfectæ concoctionis, quia si in illa die nullum appareat signum coctionis, impossibile erit, vt morbus possit iudicari in sequenti die critica, vt docet Hipoc. & Gal. & ideo si in 4. nulla appareat concoctio, certo scimus, quod morbus non potest terminari in 7. si tamen in 4. appareant signa coctionis, poterit medicus sperare, quod morbus ille terminaturus sit in 7. sed an debeat terminari per crisim, vel per paulatinam solutionē, dico, quod hoc etiam nobis ostendit dies indicatoria, quoniam si in 4. appareat levis sudor, & mador in corpore ægrotante, apparentibus signis coctionis, possumus certo sperare, nisi vllus committatur error, futuram crisim in 7. per sudorem, similiter si in die indicatoria, vt in 4. appareat aliqua euacua-

F tio,

2. aph. 34.

3. progn. 3.

32 DE RE MEDICA

tio, licet modica, & valde diminuta per secessum, vel per fluxum sanguinis è naribus, quia ergo apparet in ista die indicatoria, aliquod vestigium futuræ crisis in 7. possumus expectare in sequenti die critica, vt in 7. futuram crisin per secessum, vel per fluxum sanguinis è naribus: Si tamen in die indicatoria, licet appareant signa coctionis, nullum tamen appareat signum futuræ crisis, tunc certo scimus, quod morbus ille, & si terminaturus sit in sequenti die critica, non tamen terminabitur per crisin, sed per paulatinam solutionem: quare colligatis quod sicuti Crisis non solet fieri à natura, nisi in morbis materialibus, qui pendunt ab humoribus peccantibus, ita tamen factum est, vt nec in omnibus morbis materialibus, expectanda sit optima crisis, sed solum in morbis acutis nec etiam in omnibus acutis, cum quamplurimi sint morbi acuti, qui terminantur sine crisi, solum per paulatinam solutionem, vt docet Galenus Morbiantem longi solent terminari per abscessum, vt docet Hipocrates, & Galenus: ideo, & in istis morbis non reperiuntur dies critici, qui vere dicantur critici, in quibus fieri possit optima crisis.

Occurrit tamen difficultas, non enim videtur verum, quod aliquid liceat operari in 4. 7. 11. 14. 21. &c. licet non sint dies critici, & ratio dubitandi est, quoniam in die maioris exacerbationis, & afflictionis, non licet

cua-

3. de crisib.
cap. 1.

4. aph. 31.
32. 33. 36.
6. 44.

LIBER PRIMVS. 83

euacuare, nec medicamento, nec sanguinis missione, sed isti dies 4. 7. 9. 11. 14. &c semper sunt dies maioris afflictionis, & in illis morbi magis exacerbantur, & hac ratione dicuntur critici, & in illis solet natura moli-ri euacuationem, & obseruantur à medicis, ergo in illis nunquam licet aliquid mouere.

Maiores est Auic. dum dicit, non moueas in in die paroxysmi aliquid, quantū possibile est tibi, neque cures febrem; immo non solum Auic. docet in die maioris afflictionis, absti-nendum esse ab omni euacuatione, & præsi-dio, sed etiam à cibo, dum dicit, vt ieiunet in die motus, & nihil sumat, donec totus con-sumptus fuerit: quod etiam alibi clarius sic ostendit, non euacues per fluxum ventris in die periodi neque flebotomes, & ratio hu-ius talis est, quoniam aliquid mouere in die maioris afflictionis, nihil aliud est, quam ad-dere laborem omnino defessis, & afflictio-nem afflictis, quo citius pereant, cum enim tunc natura sit valde defatigata à magnitudi-ne, & sæuitia morbi non est magis defatigan-da medicamento, aut alio præsidio, & præ-fertim cū adhibita præsidia possint distrahe-re naturam à suo munere, & à morbi coctio-ne, & ideo administranda sunt remedia sem-per in die minoris afflictionis.

Respondeo, quod in die maioris afflictio-nis ratione virium, quia labefactatæ sunt à magnitudine morbi, & sæuitia accidentium, non est mouendum, nisi cum maxima neces-

F 2 sitate,

14. tract. 2
c. 7. de cu-
rat. tertia-
na pura.

1. 4. c. de
uniuersali
currat fe-
brium pu-
tridarum.

84 DE RE MEDICA

fitate ubi scilicet periculum fit in mora, sicut
si in 7. immineat periculum phrenitidis,
& periculum fit in mora, ad reuelendam ma-
teriam à capite, conueniunt eadem die cu-
curbitulæ cum scharificatione, & applicare
hirudines naribus, secare venam frontis, &c.
similia, quia tardare in ijs malum est, sed v-
bi morbus dat inducias, ita vt non sit pericu-
losum differre præsidia vsque in crastinum
diem, tunc non debemus aliquid mouere in
die maioris afflictionis: & ideo non dicit
Auic. in die exacerbationis semper esse quies-
cendum: sed addit quantum possibile est, ra-
tione virium, quia sunt defatigatæ non mul-
tum conuenire.

Notate tamē, quod in omnibus febribus,
Exacerbationes fieri solent in Diebus Criti-
cis, vt docet Hipocrates his verbis, quæ ve-
ro paribus diebus exacerbantur paribus iu-
dicantur, quorum autem exacerbationes in
imparibus sunt, & in imparibus iudicantur,
& in ægroto 6. in eodem loco sic dicit. Exa-
cerbationes, vt plurimum in iudicatorijs die-
bus, magis accedebant: ergo ex sententia Hi-
pocratis non semper Dies Critica, erit Dies
exacerbationis, & maioris afflictionis.

Sed augetur difficultas, quoniam docet
Hipoc. quod cum ægri soleant diebus impa-
ribus magis exacerbari, eo quia humores in
istis diebus, in corporibus ægrotantibus, so-
lent magis turbari, & moueri, & ideo me-
dici in hoc maxime peccarunt, exhibendo
medi-

1. epidem.
sect. 3. parū
ante 1. ægro-
tante.

libro 4. de
morb.

LIBER PRIMVS. 85

medicamenta in diebus imparibus, quia sequitur copiosior euacuatio, quam conueniat, & multi perierunt nimium purgati ex assumpto medicamento in diebus imparibus: & ratio est, quoniam humor in corpore aegroti magis turbatur in diebus imparibus, & si quis iam turbatum adhuc magis perturbet medicamento immisso, nihil miri est ex talibus, hominem perire, hec Hipocr. quibus verbis ostendit, quod in die exacerbationis, & in die motus, & in iudicatoria non esse mouendum: Et si dicatis, & quare in die maioris afflictionis, & in Die Critica, fiunt sauiora symptomata, & maiora? Respondeo hoc esse, quia humores peccantes agitati, ex eorum maiori agitatione, & commotione, eleuantur vapores acres, & mali, vel forsan portio aliqua illius humoris, ex illa agitatione delata ad caput, parit dolorem capitis, vigilias, delirium, somnolentiam, &c. si ad linguam, parit sitim, linguam nigram aridam &c. Si ad ventriculum dolorem, vomitum, &c. & hac ratione dum fit crisis, fiunt seuissima accidentia.

Respondeo ergo in forma ad difficultate, quod in illis morbis, in quibus. 4. 7. 9. 11. 14. &c. non sunt Dies Critici, in istis diebus sicut in alijs diebus. 2. 3. 8. 10. &c. licet mouere, & mittendus est sanguis, & dandum est etiam pharmacum, quando conuenit ratione morbi: sed si 4. 7. 14. &c. sint Dies Critici, tunc considerandum est, an in illis Diebus

F 3 Cri-

86 DE RE MEDICA

8. aph. 20.

Criticis, molitur natura aliquam euacuationem, aut non: Si natura moliatur perfectam euacuationem, medicus nihil debet operari, quia quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, nec mouere, nec innouare aliquid oportet: sed si moliatur, diminutam, & imperfectam crisin, debemus considerare, an ista diminuta crisis sit per vomitum, vel per sudorem, aut etiam fluxum sanguinis e naribus, aut per emoroidas, & tunc in tali casu poterit medicus in eadem Die Critica, in qua imperfecte mouet natura adiuuare motum naturæ, leui vomitorio, aut frictionibus adiuuando sudorem, vel applicando hirudines naribus, vel ano, cum hæc omnia Præsidia, sint in manu, & potestate medici, & potest desistere quādo vult, si subsequatur maior euacuatio, quā conueniat: Sed si diminuta euacuatio facta à natura, sit per secessum, medicus non debet illam adiuuare, nec dare medicamentum in eadem Die Critica: quia ubi fuerit assumptum medicamentum, cum non sit amplius in potestate medici posse sistere, & cohibere medicamentū euacuationē ideo periculum est, ne subsequatur maior euacuatio quam conueniat, præsertim cum quandoque natura à principio moliatur debilem euacuationem, quæ postea sequitur copiosa: Sed transacta die iudicatoria, poterit postea medicus dare medicamentum, & euacuare illud residuum, quod non fuit euacuatum à natura.

Sed si natura in Die Critico, ob aliquod
impe-

LIBER PRIMVS. 87

impediuntū, nullā moliatur euacuationē,
& medicus certo sciret naturam non posse o-
perari, si tamen materia optime fuerit con-
cocta, ita vt ratione morbi conueniat pur-
gans medicamentum, tunc dico, quod ma-
gis conueniret in Die Critica, quam alia
die, cum medicus debeat imitari naturam
bene operantem: sed natura semper opera-
tur bene in Die Critica, ergo & medicus quā-
do potest, debet in illa operari, & vt medi-
camento, aut sanguinis missione &c.

Quod si Auicenna, & Hipocrates in 4. de
morbis negant euacuandum esse in Die Cri-
tica, dicatis, quod loquitur de Critica, in
qua natura mouet, quod patet, dum dicit
Hipocrates, quod in tali Die Critica per-
turbatur, & mouetur Humor Peccans à na-
tura.

Quod si dicat Auicēna in die paroxysmi,
& maioris afflictionis, non esse mouendum,
dicatis, quod & si liceat mouere Humores
Peccantes ratione morbi, tamen indicatio-
ne sumpta à viribus, quia vires in tali die
sunt defessæ, & factæ imbecilles, ob magni-
tudinem accidentium, ideo ratione vi-
rium non erit mouendum, nisi ma-
gna vrgeat necessitas, vt dixi-
mus supra, & hoc esse fa-
ciendum cum ma-
xima præme-
ditatio-
ne.

F 4 An

An mala euacuatio, facta à natura symptomatice euacuante, sit à medico cohibenda.

Cap. VIII.

DVbitari solet, si natura in principijs morborum, materia existente cruda, moliatur symptomatice aliquam malam euacuationem per secessum, an talis mala euacuatio sit cohibenda à medico.

*x. aph. com
21.*

Ratio dubitandi est, quoniam fatetur Gal. quod si natura incomode, & male moliatur aliquam euacuationem, eam prohibere, simulque reuocare, & retrahere oportet: contrarium tamen docet experientia, quod symptomatice, & male euacuationes factae in principio morborum, si cohibeantur, sauiora, & deteriora sequuntur accidentia.

Pro resolutione huius difficultatis, videndum, est primo quid sit symptomatica euacuatio; Secundo quomodo fiat: Tertio an talis euacuatio sit cohibenda.

Quoad primum illa dicitur symptomatica euacuatio, quae fit a natura male operante, & quoniam natura nunquam bene operatur, nisi concocta materia in vltima parte status, & in declinatione vniuersali, hinc factum est, quod omnes euacuationes, quae fiunt solum à natura in vltima parte status, & in declinatione vniuersali, sunt optimae, & laudabiles: Sed euacuationes, quae fieri solent quandoque à natura in principio, aug-
mento,

LIBER PRIMVS. 89

mento, & prima parte status vniuersalis ipsius morbi, dicuntur male & symptomatice factæ à natura male operante, sed quomodo iste symptomatice euacuationes fieri soleant à natura, vt deueniam ad secundum quæsitum, dicatis fieri à natura valde irritata, & stimulata ab humoribus peccantibus, qui quidem peccantes humores, duobus modis possunt multum, & valde irritare, & stimulare naturam, ad eorum expulsionem, primo sua nimia quantitate, secundo mala eorum qualitate, vbi enim in socrate febricitante, peccantes humores aucti sint plus iusto, & in maiori copia, quam conueniat, tunc sua multitudine irritant, & stimulant facultatem expultricem ad eorum expulsionem, sicuti vbi humores licet non peccent in quantitate, si tamen peccant in qualitate, tunc aut sua acrimonia & mala qualitate, & putredine irritant naturam ad eorum euacuationem, quare natura adeo irritata, cogitur in tempestiue, inordinate, & in debito tempore expellere, & euacuare crudos, & rebelles humores, nulla expectata concoctione

Hic tamen notandum est, quod non solum in symptomatica euacuatione, sed etiam in optima, & critica euacuatione, natura est irritata, a nimia copia, vel mala qualitate humorum peccantium, eo quia nulla fieri potest naturalis euacuatio, nisi à natura irritata & stimulata: si dicatis vos contrarium docet Hippoc. qui naturales, & optimas euacuationes dicit sponte fieri à natura, si sponte, non ergo fiunt

1. apb. 2.

90 DE RE MEDICA

fiunt à natura irritata: Dicatis, quod licet tã symptomatica, quam critica euacuatio, fiat à natura stimulata. In hoc tamẽ differunt, quia symptomatica, & mala euacuatio, fit à natura multum, & valde irritata, sed perfecta, & critica euacuatio licet fit à natura stimulata, non tamen est adeo irritata, vt cogatur in tempestiue euacuare, sed cum parum sit irritata, eo quia humores sunt euiecti à natura, ideo illos educit ordinate, debito tempore, quando. S. sint optime concocti, in vltima parte status, vel in vniuersali declinatione, & hac ratione euacuatio dicitur sponte facta à natura, non quia fiat à natura nullo modo irritata, sed quoniam in comparatione, ad symptomaticam euacuationem natura, est adeo parum irritata, vt sponte videatur operari, cum non cogatur intempestiue educere peccantes humores.

Quæritur igitur, an Symptomatica Euacuatio facta à natura male operante in principio vel augmento morborum, materia existente cruda, sit cohibenda.

Auctoris opinio.

Respondeo quod symptomatica euacuatio est in duplici differentia, quãdam fit per loca conferentia altera vero fit per loca non conferentia: illa autem dicitur fieri per loca conferentia, quando peccantes humores (licet sint crudi) euacuantur per partes, & loca facta à natura ad hoc vt cõmode, & sine multo nocumento, recipiant excrementa totius corporis, vt sunt intestina, vesica, vterus, palatum

LIBER PRIMVS. 91

tum, nares, & vniuersa cutis, dūmodo iste partes sint sanę, & non exulceratę, vt fusius alibi declarauimus. Ista ergo dicuntur loca cōferentia, quoniam natura facile tollerat euacuatiōem peccantis humoris, per has parres: sed si per alias partes, educantur humores, pretertim per membra principalia & nobiliora, talis euacuatio dicitur mala, quoniam non fit per loca conferentia. Ex ijs dico, quod Symptomatica Euacuatio, quę non fit per loca conferentia, semper est cohibenda, & de ista loquitur Gal. loco superius citato, vbi docet, eam prohibere reuocare, & retrahere. Sed si fiat per Loca Cōferentia, dicatis non semper esse cohibendam triplici ratione, primo quoniam licet euacuatio sit symptomatica, tamē quandoque incipit mala euacuatio, quę postea fit, & sequitur bona, & sanatur ager, sic docet Gal. dum sic dicit, potest etiam dubia, & fallax iudicatio esse, quę tamen tandem bene cedat hoc idem docet Hipoc. dum dicit. Excrementa liuida, cruenta fetida, biliosa, mala sunt, & symptomatica, si tamen cōmode prodeant, bona sunt, idest si iymptomatica euacuatio fiat per loca conferentia, solet iuuare: sed quod ex symptomatica euacuatione sanari possit æger, videatis Hipoc. qui dicit, in methone laborante caufonide. 5. die materia existente cruda, apparuit fluxus sanguinis ē naribus, & licet talis euacuatio esset symptomatica, tamen optime iudicatus est, & sanatus quia ergo aliquando ex symptomatica eua-

cu-

1. aph. cō.
25.

1. aph. 26.

4. aph. cō.
46.
4. aph. 47.

3. epid. cō. 3
tex. 24.

cuatione, potest sanari eger, vt docet experiē-
tia ideo non est cohibenda.

Secundo Non est cohibenda, quoniam, cū
in symptomatica euacuatione, educantur hu-
mores peccantes valde prauī, qui sua mala
qualitate, aut nimia copia, stimulat naturam
ad eorum expulsionem, ideo periculum est si
cohibeatur ista euacuatio: ne isti prauī humo-
res, qui à natura transmittuntur à venis, & à
partibus nobilioribus ad ignobiliores, reti-
neantur in partibus illis, aut ad principalio-
res deferantur, destruant illarum temperamē-
tum, & sic morbum deteriorē, & sœuiora fiāt
symptomata, vt si ad caput ferantur, pariunt
delirium, aut somnolentiam &c. pro diuersi-
tate materiæ, si ad uentriculum nauseam, vo-
mitum cardialgiā &c. Sed si humores, qui
educuntur in symptomatica euacuatione pec-
cent in multitudine, & cohibeatur eorum eua-
cuatio, periculum est ne sua copia venas dis-
rumpant, & ne à nimia copia extinguatur na-
turalis calor & alia sœuiora pariant acciden-
tia, & ideo est valde periculosum, cohibere
symptomaticam euacuationem, quoniam pe-
riculum est, ne illa materia, quæ excernebatur
si intus retineatur, ne sua mala qualitate, pa-
riat sœuissima accidentia, vt delirium, somno-
lentiam, vertiginem palpitationem cordis,
tormina & morbum augeat, quare licet talis
euacuatio, ratione signi sit mala, cū significet
peccantes humores non-concoqui à natura
tamen ratione causæ, poterit dici bona, aut
sal-

tim minus mala, cum sit minus malum educi & deferri ad ignobiliores, quam intus retineri, & deferri ad nobiliores partes, ideo non est cohibenda.

Tertio non est cohibenda, quoniam si possibile esset, ut humores qui educuntur in symptomatica euacuatione quiescerent in venis, & in parte affecta, tunc dico, quod semper talis euacuatio esset cohibenda, ad hoc ut isti humores quiescendo melius, & citius concoquerentur à natura, cum coctio fiat quiete, & motus & agitatio impediatur coctionem, sed cum sit, impossibile, ut isti humores quiescant, cum sua multitudine, aut corrupta & mala qualitate, stimulent facultatem expultricem ad eorum expulsionem, ideo necesse est, ut à natura transmittantur, vel ad partes ignobiliores, vel ad nobiliores: si ad partes nobiliores deferantur, quoniam ista euacuatio fit per loca non conferentia, ideo semper est cohibenda, sed ubi deferantur ad partes ignobiliores, non est cohibenda, quia periculum est, ne ad partes nobiliores deferantur unde seuiora sequantur accidentia: tunc autem dicimus deferri per partes ignobiliores, quando educuntur per loca conferentia, ut declarauimus supra.

Hic tamen duo veniunt consideranda primo, quod licet talis symptomatica euacuatio in principio non sit cohibenda, non tamen adiuuanda est à medico (cum sit operatio facta à natura male operante) ubi fuerit diminuta, cum medicus non debeat adiuuare, nisi

natu-

naturam bene, sed diminute operantem.

Secundo Notandum est, quod licet, quandoque cohibere symptomaticam euacuationem, vbi diu perseveret & virtus extali euacuatione succumbat, ratione igitur virium, vbi deficient, erit cohibenda.

VARIARVM LECTIONVM DE RE MEDICA

LIBER SECVNDVS.

SALVSTIO SALVIANO

Medico Authore.

De Melancholia & Mania morbo, & eius curatione. Cap. I.

VINQVE à nobis veniunt consideranda de Melancholia, & Mania, primo quid sit, secundo q̄ nā sint causæ huius affectionis, tertio signa, quarto prognosticum, quinto, & ultimo curationem.

Quoad primum Melancholia morbus, nomen desumpsit, ut fateatur Gal. à causa, & humore morbum faciente, & cum talis sit melancholia, ideo ab humore melancholico, dicta est melancholia; est autem melancholia

2. morbo.
med c. 2.
3. & loc. aff.
cap. 7.

96 DE RE MEDICA

lib. 3. c. 14

lia vt docet Gal. loc. cit. & Paulus, Delirium sine Febre, ita quoque & Mania, quæ à latinis dicitur in sania, seu furor, ab eodẽ Gal. eo loco est Desipientia, seu delirium sine febre vt clarius docuit Cælius Aurelianus.

lib. 1. c. 5.

Dicendum est igitur, in hoc distingui Melancholiam, & Maniam, à phrenitide quoniam phrenesis non est sine febre: Colligatis Secundo quod cum sint species delirij, ideo Melancholia, & Mania erunt affectus præter naturam, lædens actiones animales, & cum operationes animales sint sensus, & motus, dicendum est in tali affectione lædi sensum, qui cum rursus sit induplici differentia, interior, & exterior, fatendum est lædi sensus omnes interiores vt imaginationem, memoriam, & discursum, quandoque omnes, quandoque vnã illarum, licet principaliter lædi soleat imaginatio, ob corruptam enim falsam & deprauatam imaginationem, fiunt homines melancholici, & Maniaci, vt docet Ætius, quod etiam videtur asserere Gal. secundo de causis sympt. cap. 7. dum dicit Melancholicæ dementiæ, variæ sunt species, prout in ipsis particulatim dolosæ imaginationes apparent: Quibus verbis crediderunt aliqui solam imaginationem lædi in tali affectu, & cum actiones tripliciter lædi possint, aut quia sunt abolitæ & omnino corruptæ, aut deprauate, vel tertio diminutæ, dicamus omnibus modis lædi posse imaginationem in Melancholia, & Mania prout docet Trallianus dũ dicit, quod

lib. 6. c. 9.

non

lib. 1. c. 16.

non omnes melācolici patiūtur eadē sympto-
mata cum non eisdem imaginationibus agi-
tentur: & ideo refert Gal. quendam melan-
cholicum testam se factum esse putabat, & al-
ter gallos cantare audiens vt hi alarum, sic il-
le brachiorum plausu latera quatiens, animā
tium sonum imitatus est. Quare vbi quis fal-
sa, & vana imaginatur, & diu perseueret in ta-
li falsa imaginatione fit melancholicus.

Colligendum est tertio quod cum in tali affe-
ctu, ledantur animales operationes vt sensus
interiorum actiones, & harum principium sit
cerebrum ideo dicendum est, in melancolia &
Mania, partem affectam, esse cerebrum sed cū
cerebrum duobus modis ledi possit aut per ef-
fentiam, vel per consensum, vtroq; modo di-
cēdū est lēdi in tali morbo, vt dicemus infra.

Colligatis quarto, quod Melācolia, & Ma-
nia nō est morbus, sed symptoma, seu accidēs
quoddā, vt fatetur Gal. Sed cum symptomata
insequātur morbū, veluti vmbra corpus, Quē
ritur igitur, quē nam morbū ipsius cerebri, le-
qui soleat melancolia, & Mania. Respondeo
quod sequitur malā intēperiem frigidā, & sic-
cā ipsius cerebri, ad malam enim intemperie
frigidā, & siccā ipsius cerebri statim sequitur
desipientia, & melancolia, q̄ si fateri volumus
melancoliam, & Maniā morbū esse, dicamus
esse malā intēperiem frigidā, & siccā ipsius ce-
rebri. Et quæ nam est causa dicetis vos vt quā-
do quæ cerebrū adeo refrigeretur, & siccetur,
vt fiat desipientia, seu melancolia, & Mania,

G

vt de-

lib. 3. de loc.
aff. c. 7.
Vide Tral-
lium lib.
1. c. 16.

6. aph. 53.

2. de cau.
simpt. c. 9.

98 DE RE MEDICA

vt deueniam ad secundum quæsitum Dicatis,
causam huius morbi, esse Humorem Melan-
cholicum, qui sua natura frigidus est, & siccus
 & cum melancholia sit in duplici differentia,
 vt naturalis, & preter naturā, dicendum est præ
 sentem morbum ortum ducere à melancholia
 nō naturali, quæ dicitur Atrabilis, quæ quidē
 atrabilis generari solet, aut à sanguine, aut a b
 ile, vel à naturali melancholia, & si queratis
 & quomodo isti humores degenerant in Atrabi
 lem, dicamus hoc fieri per adustionem,
 vbi enim vel sanguis, vel bilis, aut naturalis
 melancholia adurantur, degenerant in melan
 choliā non naturalem, quæ dicitur Atrabi
 lis: Ex adustione sanguinis aut naturalis Me
 lancholiæ, generatur atrabilis, quæ parit melā
 coliam morbum. Sed ex adustione bilis, gene
 ratur atrabilis, quæ parit Maniam, quare in
 hoc distinguitur Melancholia à Mania, quod
 Melancholia oritur à sanguine, vel à naturali
 Melancholia adusta; Mania vero à bile adusta
 licet fateatur Gal. quandoq, fieri maniam ab
 humore Melancholico, vbi preter modum adu
 stus, & putrefactus malignā acquisierit acritu
 dinem. Sanguis autem, vel melancholia, aut
 bilis aduri potest, aut in toto corpore, idest in
 omnibus venis totius corporis, aut in aliqua
 determinata parte, & hoc dupliciter, aut in hy
 pocondrijs, vel in capite idest in venis cerebri
 & totius capitis tantum. Hinc factum est, vt se
 cundum hanc diuersitatē, tres sint differentię
 ipsius Melancholiæ, vel Maniæ. Prima quan
 do

Gal. 6. aph.
 com. 21. 53
 3. aph. com.
 22.
 6. aph. com.
 56.

LIBER SECVNDVS. 99

do vniuersum corpus abundat atrabile, ita vt
totus sanguis qui cōtinetur in omnibus venis
per aduſtionē fuerit factus præter naturam, &
degenerauit in atrā bilem, & isti dicuntur me-
lancolici ex mala habitudine totius corporis
& ab isto sanguine aduſto, seu bile aduſta,
eleuantur vapores ad cerebrū qui pariūt hūc
morbū: Secunda quando licet sanguis, & hu-
mores, qui continentur in vniuerſo corpore
optimi fuerint, tamen humores, qui continen-
tur in cerebro aduruntur, & per aduſtionem
fiunt præter naturam, recedūt à naturali tem-
peramento, & degenerant in atrabilem, &
tunc ab iſta atrabile facta, & exiſtente in ve-
nis ipſius cerebri fit Melācholia, vel Mania p-
eſſentiā in cerebro & in tali morbo, dicimus
cerebrum lædi per ſe, & per eſſentiam, eo quia
ab iſto humore deſtruitur temperamentum
ipſius cerebri, & cum ille humor atrabilioſus
ſit frigidus, & ſiccus, ideo introducit in cere-
bro malam intemperiem frigidam & ſiccam
que quidem mala intemperies eſt cauſa illius
deſipientiæ, & melancoliæ: hic tantum notan-
dum eſt, quod humor iſte aduſtus, qui parit
maniam, vel melancoliam, quandoque in ſub-
ſtantia ipſius cerebri continetur, aliquādo in
membranulis, ac tunicis cerebrum ipſum te-
gentibus, & veſtientibus & aliquando etiam
in meatibus vetriculorum cerebri, id eſt in ve-
nis illorū vetriculorū. Tertia ſpecies, ſeu dif-
ferentia eſt quando ſanguis aut cæteri humo-
res aduruntur circa hypocondria, & ibi per

Ceſus lib.
3. c. 18.

adustionem conuertitur in atrabilem, & tunc ab isto humore in istis partibus adusto, eleuatur vapores ad cerebrum & quandoq; etiā aliqua pars illius humoris adusti defertur ad cerebrū & illud refrigerando, & exiccando plus iusto, sunt causa delipientiæ, & Maniæ, & ista dicitur passio hypocondriaca, quam Arabes vocant mirachialem, quæ ortum ducit ab humore melâcolico, adusto circa hypocondria, in qua quidem dicimus cerebrū lædi per consensum, non autem per essentiam: concludamus, igitur quod Causa per se, & immediata ipsius Melancoliæ, & Maniæ, est ipsa atrabilis alterans, & imutans temperamentū ipsius cerebri, ipsum refrigerando, & exiccando sicuti omnia ea, quæ per se, vel per accidens multiplicant humorem adustum, dicuntur causæ antecedentes, & procatartice, huius morbi, sicuti est mala vict⁹ ratio, tristitia, timor nimia sollicitudo, & cætera animi accidentia, vt vigiliæ, studium, amor &c. quæ apta sunt refrigerare, & exiccare substantiam cerebri, & capitis temperamentum: addunt Græci prædictis affectionibus, ab humore melancolico, & adusto proueniētibus, diuinā quandā passionem à qua detenti, maioribus quibusdā efferri potestatibus videntur, adeo vt futura prænuntiāt & hoc videtur tetigisse Auic. dum dicit quibusdam medicis uisum esse, quod melancolia à Dæmonio contingat: fieri etiam solet morbus iste ubi & menses, & hæmorroides præter consuetudinē supprimantur, eo quia ab isto
 san-

LIBER SECVNDVS: 161

sanguine adusto, & melancolico supresso, eleuantur vapores ad cerebrum, qui morbum istum pariant, vt docet Gal. sicuti etiam, & causa externa, vt ictu, casu, percussione, & merore timore &c.

Esto igitur dicetis vos, quod morbus iste ortum ducat, aut à sanguine, aut melācolia, vel à bile adusta: & quibus signis cognoscam ego an sit à sanguine, vel à melancolia, aut à bile? Respōdeo hoc facile cognosci, quoniā si quis patitur presentem morbum cōplexione sit sanguineus, & nunc appareat rubicundus & talis desipientia sit cum risu placido, & mitis, signū est fieri ex adustione, sanguinis & latas cōspicuasq; venas habeat, & ista est ceteris magis secura, & tuta, sic docet Hipoc. Deliratio, quæ fit cum risu tutior, quæ vero studio adhibito periculosior. Sed si Melancolia fuerit cum timore, metu, tristitia, sollicitudine & taciturnitate, & cum diuersis cogitationibus, fatendū erit, talem melancoliā ortum ducere, à naturali melācolia adusta, & isti melancolici sunt maligni, pertinaces, menditabundi, suspicaces, inexorabiles, truces, & sese conficientes, & se ipsos interimunt idest mortem desiderant. Quod si sit furiosa, terribilis, & adeo feraliter insaniant, vt & manibus prompti sint mordeant, & vestimēta lacerent & aspectu sint valde terribiles, dicendū erit non esse melancoliam, sed Maniam, quæ oritur à bile adusta, & isti maniaci sunt inconstantes, & multiferijs opinionibus fluctuant, nunc hoc modo aliud

6. Aph. 53.

augantur, sunt ferocissimi & fortissimi plus iusto, & parum dormiunt, sed perpetuo fere vociferantur, & exclamant cū maximo strepitu. Sed rursus dicetis vos, & quibus signis cognoscā ego, an Atrabilis, quæ est causa huius morbi, abundet in vniuerso corpore, vel tantum in cerebro, aut hypochondrijs? Respondeo qd si melancolicus colore totius corporis sit niger hyrsutus, macilentus, signum est ortum ducere à mala intemperie totius corporis, & totam massam humoralem, per adustionem degenerasse in atrabilem, qui vero sunt Melancolici, sed non sunt macilenti, nigri, hyrsuti & cetera: signum est, quod illa melancolia non ortum ducit à toto corpore; sed si pendeat solum à mala intemperie ipsius cerebri, ita vt humor iste adustus, & atrabiliosus generetur tantum in capite, hoc cognoscitur ex diuturnitate, & perseuerantia ipsius morbi, cerebrum pati per essentiam, & morbum per se esse in capite, præsertim si in hypochondrijs nullum sentiatur nocumentum.

Sed si iste morbus non sit per essentiam in cerebro, sed per consensum à partibus inferioribus, vt ab hypochondrijs hoc facile cognoscitur, quia in hypochondrijs, sentitur dolor, pondus, grauitas, & inflatio, & cetera signa quæ nobis ostēdunt passionem hypochondriacam vt ructus acidi flatus, calor in illis partibus &c. & vt plurimum ista desipientia habet dilucida interualla.

Sed quæ nā est causa dicetis vos, vt in omni
melan-

melancolia, signa propria sint metus, & tristitia, & melancolici omnes valde timent, Dicebat enim Hipoc. 6. aph. 23. si metus, & mestitia, longo tempore perseuerent, significant futuram melancoliam. Dicatis quod sicuti sanguis, ubi optimum seruat temperamentū, in substantia est tenuissimus, & purissimus, in colore Flauus, pellucidus, ac splendens, & lucidus, & isti habentes optimum sanguinem, sunt alacres, iucundi, & amabiles, ita quoque ubi sanguis per adustionem, conuertatur in atrabilem, fit in substantia crassus opacus, turbidus, & in colore niger, & obscurus, ideo habentes sanguinem, & massam sanguineam, adustam, & nigram sunt tristes, iracundi, mestii, & valde timidi, & sicuti ex optimo & puro sanguine generantur optimi, & purissimi spiritus, qui cum sint instrumentum animalium operationum, ideo si spiritus optimi sint, necesse est etiam ut, & animales operationes, præsertim sensuū interiorum, ut imaginatio memoria, & discursus optimi sint: à sanguine autem malo, adusto, & nigro, generantur spiritus crassi nigri, & turbulenti, ex quibus inamabiles, terribiles, & false imaginationes nascuntur, & sicuti externæ tenebræ hominibus pauorem inducunt, metum, & tristitiam, sic & atrabilis cum sit nigra, & obscura, atro, & nigro suo colore obscurando cerebrum ipsum, & sedem animæ rationalis, formidinem & metū inducit: si igitur quid simile tenebris, rationalis animæ parti-

circunfunditur, necesse est hominem, tristem
 esse & timere, vtpote qui semper timoris cau-
 sam in corpore circumferat: quoniam ergo
 Atrabilis, cogitationis, & imaginationis lo-
 cum obscurat in homine melancolico, ideo
 2. de caus. *Imp. c. ult.* pauore inducit, vt docet Gal. Concludamus
 igitur, quod vbi sanguis, bilis, aut melanco-
 lia aduritur ex his generantur spiritus fuligi-
 nosi nubiles, & turbulenti, qui cum sint instru-
 mentum animalium operationum, ideo ab il-
 lis prodeunt malæ operationes animales.

Sed quid possimus prælagire de homine
 melancolico, & maniaco? Dicatis quod si fiat
 hæc passio ex suppressis menstruis, vel hæmo-
 roidibus facile poterit curari, si consuetæ,
 & suppressæ euacuationes reuertantur, sic do-
 cet Hipoc. in sanis, si varices, vel hæmorrhoides
 6. aph. 21. superuenient, insanix solutio, & ratio est quo-
 niam humor melancolicus, qui in capite fe-
 rebatur, ad infernas partes diuertitur, & eua-
 cuatur per hæmorrhoidas, & varices &c. hoc
 idem docet 6. aphor. xj. dicebat Galen. quod
 6. aph. 53. nulla deliratio est tuta, minus periculosa, quæ
 fit cum risu, sicuti Mania est periculosissima
 omnium, inter has est media, quæ fit cum stu-
 dio hæc Galen. quasi diceret, Melancholia,
 quæ fit cum risu, qualis est quæ fit à sanguine
 adusto, est minus periculosa, sic docet ibi
 6. aph. 53. Hipoc. deliratio, quæ fit cum risu tutior est
 ratione humoris peccantis: Mania vero
 quæ fit à bile adusta, est magis periculosa,
 quoniam sæuiores habet accidentia. Desi-
 pien-

pientia vero, quæ fit à melācolia adusta, me-
 dio modo se habet. Et si dicatis vos quænam
 harum affectionum, citius curatur. Dicatis,
 quod omnis Desipiētia difficillime curatur,
 & qui semel fit Melancholicus, aut Mania-
cus, vel nunquā sanatur, aut non bene, quia
remanent dilucida interualla, aut recidiuam
facere consueuerunt, quod si aliquando, & ra-
 ro sanantur, hoc est cum maxima difficulta-
 te, vt potui spatio decem annorum obseruare
hic Romæ in Xenodochio desipientium: sed
 inter istos, melancholici qui pendent ex adu-
stione melancholiæ, ob crassitiem, & lento-
rem Humoris peccantis, sunt difficilioris sa-
nationis, q̃ si iste Humor abundet in vniuer-
 so corpore, ita vt sit niger macilentus, hyrsu-
 tus, & sit prima species melancholiæ, dicatis
 esse insanabilem, cum tota massa sanguinea
 sit vitiata, cuius signū est Epar, & partes om-
 nes principes, ob malam intemperiem, gene-
 rare istum humorem adustum, ita quoque si
 ortum ducat à mala intemperie ipsius cere-
 bri, ita vt cerebrum lædatur per essentiam, &
 sit secunda species, ista quoque est fere incu-
 rabilis, sed si melancholia aduratur circa Hy-
pocondria, licet difficillime curetur, quando-
 que tamen sanatur, sed valde raro, sicuti val-
 de raro sanatur istæ passionis Hypocondria-
cæ. Dicatis secundo, quod si morbus iste sit
inueteratus, non curatur, sed si fuerit in princi-
 pio, & sit à sanguine aliquando curari solet.

Desipientia vero, quæ fit à sanguine, me-
 lius

Humor
 adustus
 in vniuerso corpore
 est
 Epar
 adustus
 circa
 Hypocondria
 licet difficillime curetur
 quandoque tamen sanatur
 sed valde raro
 sicuti valde raro
 sanatur istæ passionis
 Hypocondriacæ
 Dicatis secundo
 quod si morbus iste sit
 inueteratus
 non curatur
 sed si fuerit in principio
 & sit à sanguine
 aliquando curari solet

lius curatur, sicuti & Mania non adeo difficile curatur uti ea, quæ fit ab Humore melancholico.

Melancholia morbus, solet quandoq; terminari ad apoplexiam, ubi .s. melancholia adusta occupauerit ventriculos ipsius cerebri & ego sæpissime obseruaui multos melâcholicos ex humore melancholico adusto pati epilepsiam, & simul, & semel esse melâcholicos, & epilepticos, quoniam epilepsia fieri etiam solet ab humore melancholico, obstruente ventriculos ipsius cerebri: quandoque terminatur ad conuulsionem, ut quando humor ille melancholicus transmittitur à natura, à cerebro, ad neruos, vel tertio melancholia, si non fuerit optime, & bene curata, terminari solet ad Maniam, & furorem, ubi scilicet humor ille aduratur plus iusto. Quårto terminatur ad cecitatem, ut quando illa eadem materia, quæ parit melancholiam, deferatur ad meatus opticorum neruorum, & eos obstruendo causat cecitatem, sic docet Hipocrates in morbis melancholicis ad has partes sunt decubitus periculosi, aut .n. Apoplexiam, aut conuulsionem, aut furorem, aut cecitatem significat: Si vlcera veniant Maniaco in facie, aut in pedibus, aut mortē, aut morbum esse insanabilem, ostēdunt, sicuti ubi appetitum amittit, est quasi insanabiles: sed ab infania, quam Maniam Græci vocant difficultas intestinorum, aut hydrops, aut extasis bonum, sic docet Hipoc. & ratio quare si Maniæ super-

6. aph. 56.

7. aph. 5.

LIBER SECVNDVS. 107

superueniat difficultas intestinorum, aut hi-
drops, aut magna mentis turbatio, maniam
sanant, & liberant à furore, hæc est, vt ibi di-
cit Gal. ratione reuulsionis, & euacuationis,
eo quia atrabilis, quæ parit Maniam, defer-
tur ad intestina, & ad infernas partes.

Sed quomodo curari debeant istæ desipiē-
tiæ, vt deueniam ad vltimum quæsitum, dica-
tis, quod omnes morbi curari solent victus ra-
tione, aut sanguinis missione, vel medicamen-
to, ideo de his omnibus pertractandum erit,
& primo quænam ratio victus cōueniat istis
melancholicis: & cum Melancholia sit intē-
peries frigida, & sicca, vel totius corporis, aut
cerebri tantum, quæ ortum ducit ab atrabile,
quæ de sui natura frigida est & sicca, ideo in-
dicatione sumpta à morbo, & à causa morbi,
conueniunt ea quæ calida sunt, & humida,
Hic tamen notandum est, quod nō omnia ca-
lida conueniunt, quoniam quæ multum exce-
dunt in caliditate, sunt valde periculosa in ta-
li affectu, duplici ratione, primo quia perpe-
tuo cum maxima caliditate, iuncta est sicci-
tas, & ideo ea, quæ valde sunt calida, exciccan-
do augment desipientiam. Secundo periculum
est, ne animia caliditate, resoluantur tenuio-
res partes ipsius atrabilis, & remaneant ter-
restriores, quæ ineptæ sunt resolutioni, & ideo
nō debemus vti solum calidis, sed cū illis mis-
cere ea, quæ humida sint, nec tamē solum hu-
mectantibus vti debemus, ne tota materia ita
incrassescat, vt ex melācholia, fiat morbus co-
mitialis,

Curatio.

mitialis, vnde miscenda sunt calida, & humida temperatè.

Ratio vict.

Ratio victus sit calida, & humida, sed magis humida, quam calida, vt carnes gallinarum, capponum, castratorum, hœdum, &c. & ideo cibus sit optimi succi, & facillimæ digestionis, vt conuertatur in optimum sanguinè, fugiendæ sunt carnes frigida, & sicca. Conferunt pisces saxatiles, quibus candida, & friabilis sit Pulpa, ex olerum genere conueniunt lactuca, endiuiâ, spinachia, lupuli, buglossum, cœtera mala sunt: Vitet omnia, quæ melancholiam augent, vt lentes, legumina, caseum antiquum, carnes bouinas, aues aquatiles, siluestria animalia, omnia salsa, & salita, ideo non conueniunt oliuæ, nec cappares, vt quæ calidæ sint, & sicca, & humores adurunt, sicut maxime competit Ptissana ordeacea: Vinum bibant tenue, album, nec antiquum, nec nouum, non sit valde aquosum, cum non deferuiat cordi pro ratificatione spirituum: ideo sit album, mediocris facultatis, suauis sapore, bibat ipsum merum, aut mixtum cum modica aqua, nisi furiosus fuerit, & Maniacus, in quo casu laudo, vt sit valde dilutum, vitet vinum nouum spissum, & grossum.

Quæ vero vrinam valde mouent, cum sint valde calida non conueniunt, sicuti sunt radices omnes &c. Acetum contumax est humori melancholico, & ideo nunquam competit in desipientia, vt docet Hipoc. acetum atram bilem parit, licet Ætius lib. 6. cap. 10. dicat
acetum

3. de ratione victus
40.

LIBER SECVNDVS. 109

acetum acerrimum coclearij mensura, post
omnem cibum absorbendum esse, vbi iam
vult dormire.

Eadem ratione conueniunt somnus, quies,
ocium, & cet. similia quæ humectant, sicu-
ti fugiendæ sunt vigiliæ, nimia exercitia, la-
bor, ira, & ea omnia, quæ exiccant, venus, fri-
gidis, & ficeis corporibus inimica est, & his
tatum innoxia, qui calidi sunt & humidi per
interualla tamen assuetis non erit inutilis:
Paulus Aegineta in isto casu laudat venus, vt- *lib. 1.*

que plenitudinem tollat, reddit corpus leue,
& virile, & quo ad animum pertinet rationis
vim impeditam soluit, iracundiam remittit,
& laudatur etiam ab Auic. dummodo fuerit *20. Fen. 3.*
moderata, quia non solum liberat à plenu-
dine, sed etiam hilarior, & iucundior red-
ditur, & spiritus viuificantur: ex fructibus po-
maceis laudantur, à Tralliano Pepones, me-
dulla cucumerum, vuae: ex malis quæ non ad-
stringunt, ficus autem vitent, aut modice as-
sumantur.

Quod vero conueniant pisces saxatiles, &
præsertim Erinacei marini, docet Aëtius, &
Trallianus lib. 1. cap. 16.

lib. 6. c. 10.

Aer sit calidus, & humidus, & eger maneat
loco claro, lucido, & ameno, si enim locus
fuerit male olens, obscurus, & tenebrosus, au-
geret desipientiam, quare laudo exercitium
vbi fuerit moderatum per loca amena, quæ
fontibus scateant, sed exercitium, vbi modum
excedat, quia excalescit, & exiccat, est valde
pericu-

periculosum.

lib. 6. c. 10.

*Sanguinis
missio.*

lib. 1. c. 16.

2. 3. 3. 3.

3. 3. 3. 3.

*3. de locis
aff. c. 7.*

Quoad sanguinis missionem, Aetius sic dicit, in quibus sanguis redundare apparuerit, statim ab initio vena secetur in cubito, & praesertim in quibus consuetæ sanguinis excretiones sunt suppressæ, verum in mulieribus, quibus menses defecerunt, venam in talo secare oportet: hoc idem docet Alexander, Trallianus, quod si melancholia sit à sanguine redundante in toto corpore, secanda est vena media in brachio, quæ si à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum est eam a poplite, & tali partibus moliri, & hoc magis in mulieribus, cum menses prouocet: sed si sanguis adustus sit in cerebro per es sentiam, tunc audacter venam in fronte secato, nam post totius corporis vacuationem si loco iam remedia adhibeas, nihil nocebit hæc ille: Concludamus igitur, quod in Melancholia, quæ ortum ducit à sanguine adusto redundante in toto corpore, secanda est vena media brachij dextri, aut vena, quæ vulgo saluatella dicitur: sed si sanguis peccet in cerebro, secanda vena frontis: Sed si sit abile adusta, nullo pacto mittendus est sanguis, duplici de causa, primo quia flebotomia magis refrigerat, & exiccat, secundo quoniam cum sanguis sit frenum ipsius bilis, detracto sanguine bilis magis exiccatur, unde augetur morbus: Similiter si morbus sit à melancholia adusta, tunc docet Gal. quod si vniuersum corpus abundet sanguine melancholico, secanda erit vena communis

nis brachij dextri.

Et si sanguis fuerit niger educendus erit in conuenienti quantitate, sed si tenuis, & optimus sit, statim supprimendus erit nec conuenit, nisi adsit maxima copia sanguinis, ita ut corpus sit valde sanguineū, & obscuro quodā rubore, perfunditur: vbi vero iste melancholicus humor sit solū in cerebro, nullo pacto conuenit flebotomia: Sed ego nō laudo sectionē venæ in nulla desipientia, nisi ortum ducat à sanguine, & de ista solum loquitur, ibi Gal. *3. de loc. off. fect.* & ratio est, quoniam cum desipientia sit interperies frigida, & sicca, flebotomia non conuenit, quia magis refrigerat, & exiccat, & eo magis, quoniam sanguis mixtus cum melancholia, vel bile adusta, sua humiditate, remittit ipsius atrabilis siccitatē, & vniuersum corpus, & cerebrum humectat, quod si extrahatur sanguis, remanet sola atrabilis magis sicca, quæ morbum auget. *icatis tertio*, quod cum in Desipientia ledantur operationes animales, ex defectu spirituum, vel quia prauisunt, cum generatur ex sanguine adusto, ideo si educatur sanguis, cum spiritus generantur ex sanguine, tunc ex inopia sanguinis spiritus non generantur, vnde laeduntur magis operationes, & morbus augetur, quare optimus sanguis, qui in pauca copia reperiri solet in melancholicis erit potius cōseruandus pro restauratione spirituum, quam extrahendus, ideo non laudo eorum sententiam, qui in desipientia, docent secandam esse venam frontis,

fortius, & applicandas hirudines naribus, cū
 ex tali euacuatione non educatur humor pec-
 cans, qualis est atrabilis, quæ morbum parit,
 sed sanguis, & magna ex parte tenuissimus, &
 optimus, & vt ego longo tempore potui ob-
 seruare, in proprio Xenodochio desipientiū
 ex sanguinis detractiōe magis læduntur, &
 augetur desipientia, immo melancholici post
 sanguinis euacuationem, vt plurimum facti
 sunt furiosi: & maniaci: vnde post vniuersalē
 purgationem soleo ego applicare hirudines
 venis, quæ sunt in sede, & cum ex tali euacua-
 tione non educatur, nisi sanguis feculentus,
 6. aph. 21. crassus, & melancholicus, ideo maxime iu-
 uantur: sic docet Hipocrates: Insanis si va-
 rices, vel hemoroidas superuenerint insanix
 solutio: reddit rationem ibi Gal. quoniam
 natura humores insaniam comittentes, ma-
 xime si melancholici fuerint & crassi, ad par-
 tes ignobiliores protrudente euacuantur per
 hemoroidas, & varices.

Quantum vero attinet ad purgationem,
 duæ insurgunt intētiōes prima est totius cor-
 poris euacuatio, quæ quidem facienda est ra-
 tione reuulsionis, ne materia ab vniuerso cor-
 pore, feratur ad caput, & cerebrum lædendo
 pariat desipientiam: præmissa vniuersali eua-
 cuatione totius corporis, tunc debemus eua-
 cuare materiam fluxam, & firmatam in capi-
 te, quæ immediate, & per se, parit melancho-
 liam, seu maniam: hic tamen vnum animad-
 uertendum est, quod si morbus iste sit in prin-
 cipio,

LIBER SECVNDVS. 113

capio, & ortum duxerit ex tristitia, aut solitudine quadam præcedente, aut quouis alio animi affectu, tunc confideare oportet imaginationis speciem, aut rationem, aut aliud quoddam eorum, quæ subitam mutationem efficere possunt: plurimi namque sic curati sunt quodam modo, vel cum vidissent audiuisent, quæ ea, quæ consequi desiderabant, Ita Philodotus Medicus quemdam, qui sibi caput amputatum esse putabat, casumque deplorabat, curauit imposito repente capiti ipsius plumbeo pileo, vt grauitatem sentiens se recipere caput rursus putaret, gauisusq; sit plurimum, atque ideo imaginatione liberatus.

Iam mulierem liberauit, quidā melancholia laborantem hoc pacto, cum putaret illa serpentem deuorasse, vomitum medicamēto citauit. atque in id, quod reiectum fuit paruā bestiam per omnia si imaginationi illius & descriptæ à vana imaginatione ferè similē imposuit: quare huius quoq; affectum quia ob tristitiam eius, quod putarat euenit, gaudiū nimirum subito accedens dissoluit, & Altera Mulier ex longa viri peregrinatione melancholia correpta, maritus illius peregre reuersus, & peæter spem mulier ipsum conspiciēs, multo gaudio affecta, subito omni metu liberata est, & sanata, sic igitur nisi affectus fuerit inueteratus, & longo tempore infestauerit, tales falsas imaginationes curare oportet omnimodo, omnique artificio vtentem, præsertim vbi malum, à manifesta quadam, & velu-

H ti pri-

ti primaria causa, occasionem habuerit, Sed si morbus inueterauerit, & imaginatio in habitum habuerit, necesse est & mentem arti adhibere, & corpus euacuare, incipiendo ab vniuersali euacuatione totius corporis, & secundum diuersitatem humoris peccantis, diuersa conueniunt medicamenta: si enim Desipientia sit à sanguine adusto, præparandus erit cū istis syrups, vt de cicorea comp. cū reubarbaro, de pomis composito, violato, sy. de endiuia, de boragine: de epitimo: & de fumo terra composito, vt Recipe sy. de pomis comp. de epitimo, de fumo terra cōposito ana dragmas sex. Decoctionis lactucæ, violarum mellisæ, fumo terra, aut epitimi vncias quinque, misce pro sy. capiat in aurora spatio septem, aut decem dierum, deinde sumat medicamentum, quod parari potest ex confectione Hammech. & ex electuario de Psillo ana, dragmastres, sy. de polipodio magistrali vncias tres, cum de coctione cordiali, fiat potus, capiat in aurora, a descriptione huius syrussi de polipodio habebis in fine, quod si in forma pillularum sumere possit medicamentum, tunc in isto casu conueniunt pillulæ de fumo terra, aureæ, de lapide lazuli, & de lapide Armeno, vt recipe pillularum, de lapide lazuli, dragmam vnā, aurearum scrupulos duos, reformentur pillulæ septem, capiat per horam ante diem: Sed si peccet naturalis Melancholia adusta, cōueniunt syrussi de stycados, de bettonica, de epitimo, de pomis cōpost. labor

regis,

LIBER SECVNDVS. 115

regis de fumoterra comp. cum decoctione sti-
cados, bectonica, lactuca, violarum, polipo-
dij, & sene: electuaria vero, quæ conueniunt,
sunt, vt cōfectio hamech. Hieralogodiō, Dia-
sena, electuariū Indum. sy. de polipodio ma-
gistrali, & syr. de elleboro, cuius descriptionē
habebis in fine: Pillulæ autem sint cochiaæ cū
elleboro, Inde, fetidæ, de lapide lazuli, arabi-
ce, de nitro.

Quod si materia peccans sit ipsa Bilis, que
pariat Maniam, tunc in tali casu conueniunt
syruppi de papauere, de pomis comp. de fu-
moterra cōp. de epitimo &c. vt Recipe sy. de
papauere, de fumoterra comp. de pomis cōp.
ana dragmas sex, decoctionis lactuca, viola-
rū, epitimi, polipodij vncias quatuor, in qua
leuiter bulliat foliorum sene dragmam vnā,
misce pro sy. capiat in aurora per septē, aut
decē dies: nota quod semper miscenda sunt
ea, quæ apta sunt humectare, & cōciliare som-
num: post assumptos syrupos paretur medi-
camentum ex electuario de Psillo, ex hieralo-
godione, Indo, & cōfectione hamech. & cō-
fectione anachardina, cōfectio enim Anacar-
dina maxime confert, nō solum ad omnes af-
fectus frigidos totius corporis, sed præcipue
ipsius cerebri, sanguinem enim puriorē red-
dit, vnde & spiritus puriores generantur, Ego
autem laudo vsum huius cōfectionis, post-
quam facta fuerit totius corporis vniuersalis
euacuatio, tūc tuto poterimus exhibere sum-
mo mane dragmā ynā huius cōfectionis, se-

H 2 mel

mel, aut bis in hebdomada: Qđ si pillulis vti
velimus, tūc conueniūt pillulę cocchię cū el-
leboro, de lapide Armeno, de sarcocolla, de
nitro, arabice, vt recipe electuarij. Indi drag-
 mas duas, hialogo dionis dragmā vnā & ſe-
 mis. ſy. de polipodio mag. vel de eleboro vn-
 cias duas, cū decoctione cordiali fiat potus,
 capiat in aurora, vel ſic, recipe pillularum de
 colloquintida, de nitro ana ſcrupulos duos,
 reſormentur pillulę quinque, capiat per ho-
 ram ante diem.

Hic tamē vnum aduerten. eſt qđ in Deſipiē-
 tia non conueniunt medicamenta valde cali-
 da, nō ſolū quia cum maxima caliditate ferē
 ſemper iuncta eſt ſiccitas, qđ morbū auget, vn-
 de periculū eſt, ne atrābilē exuramus, aut de
 nouo altera generetur, quoniā atrabilis, quę
 iſtū morbū parit, generatur per aduſtionē, &
 ideo ſemper cū medicamētis, miſcenda ſunt
ea, quę acta ſint humectare, & remittere acri-
moniā, & eorum intēſam caliditatē, vel ſal-
tim ſpatio duarū horarum poſt aſſumptū me-
dicamentum exhibendū erit ius pulli, qđ ma-
ximam habet vim humectandi: Biduo poſt aſ-
 ſumptū medicamentū, applicandę ſunt tres
 aut quatuor hirudines venis hæmorrhoidalib.
 quę ſunt in ſede. & extrahātur vncię octo ſan-
 guinis, ſanguis. n. qui educitur per illas venas
 eſt melancholicus, craſſus, & ſeculentus, & ne
 quotidie noua materia per aduſtionē in vni-
 uerſo corpore, aut in capite degeneret in atrā-
 bilē, quę deſipientiam augeat: ideo laudo, vt
 bis

LIBER SECVNDVS. 117

bis in hebdomada per duas horas post cenā,
 umat æger scrupulum vnum pillularum coc
 chiarum cū eleboro, aut de nitro &c. ad hoc
 vt humor, qui quotidie per adustionem, ge
 neratur, quotidie etiam euacuetur: præmissa
 vniuersali euacuatione totius corporis, tunc
 debemus euacuare peccantem humorem exi
 stentem in capite, non autem sanguinis mis
 sione, vt perperam creditur, vt diximus supra
 sed medicamentis, & cum pillulis, quæ aptæ
 sint educere materiā à capite, vt sunt pillulæ
 à nobis descriptæ: sed morbo iam confirma
 to, ad tollendam malam intemperiem frigi
 dam, & siccā ipsius capitis, necesse est ipsum
 caput excalescere, & humectare quantū fri
 gescit, & exiccatum fuerit, vltra naturale
 temperamentum, hoc autem faciendum erit
 lotionibus, & fomentis calidis, & humidis,
 ex alto loco gestatim cadentibus, caput totū
 ablucendo mane, & sero quare abrafo capite,
 foveatur locus commissuræ coronalis, aut vni
 uersum caput cum sequenti lotionē calida,
 vt Recipe florū camomillæ, florum sticados,
 violarum, malug, rosarum rubearum, anethi,
 melilothi, ana manipulum vnum, bulliant in
 decoctione capitis castrati. q. 5. coletur, &
 colaturæ adde olei camomellini, violati, ro
 sati, ana vncias tres, misce cum spongijs fiat
 fomentum calidum vniuerso capiti, vel fiat
 duccia guttatim ex alto cadente mane, & se
 ro ante cibum per horam, spatio viginri die
 rum, docet enim Gal. quod oleum sic mixtū

H 3 cum

2. simp.
fac. c. 25.

cum aqua magis humectat, & magis adhaeret, quam sola decoctio sine oleo, quare mane, & sero per dimidiam horam caput sic fouendum erit cū prædicta decoctione; & hæc decoctio omnibus duobus diebus renouanda erit: Hic tamen notandum est quod si in prædicta melancholia sint vigiliae continuæ, aut æger fuerit Maniachus, adeo ut cerebrum, & uniuersum caput exiccatum fuerit intense, tunc in prædicta decoctione ad conciliandū somnum, & magis humectandum, addamus folia & capita papaueris albi numero quatuor, hiosciamum & nimpheam, lactucā, &c. ex ista enim lotionē, non solū remittitur mala intemperies, frigida, & sicca ipsius capitis, sed etiam remittitur acrimonia, & siccitas malorum vaporum, qui feruntur ad caput, quare si morbus iste ortum ducat à mala habitudine totius corporis, & mala temperatura frigida, & sicca, eo quia uniuersum corpus sit melancholicum, tunc in tali casu, præmissa uniuersali euacuatione, conuenit Balneum aquæ dulcis, eo quia principalis intentio in melancholia, & mania est humectatio, conuenit igitur uniuersum corpus humectare, cum totum fuerit exiccatum, & ideo singulis diebus mane, & sero, aut saltem semel in die ponatur æger in balneo aquæ dulcis, & aqua tepida sit non calida, ubi maneat spatio vnus horæ plus, vel minus, prout vires sunt ferendo, spatio triginta, aut quadraginta dierum, fugienda sunt balnea mineralia, ut quæ calida

Balneum

lida sunt, & sicca: Esto igitur, quod balneis,
 & fomentis remota fuerit mala intemperies
 frigida, & sicca ipsius capitis, quæ apta e-
 rat generare atrabilem, non tamen possu-
 mus dicere, curatum, & sanatum esse mor-
 bum, nisi remoueatur, & euacuetur Humor
 Peccans iam fixus, & firmatus in capite, &
 cum difficile sit illum euacuare cum medica-
 mento, ideo faciendum erit cauterium in ver-
rice, vel innucha, a multis laudari etiam so-
 let in crure sinistro infra genu, Ego autem
 laudo, vt abrafo capite scindatur in cruce,
 & fiant duo, aut tria cauteria, cum ossis per-
 foratione, eo quia faciunt ad vaporum exa-
 lationem, & sunt in causa, vt materia adu-
 sta fixa in capite euacuetur, & resoluatur.
 Vidi ego hic Romæ melancholicum, qui ad-
 hibitis multis præsijs nunquam potuit sa-
 nari, sed cum gladio fuisset vulneratus, &
craneum fractum optime sanatus est, licet
 transacto anno cum dimidio eadem labo-
 rauit melancholia: Et alterum vidi ego val-
 de melancholicum, qui ex alto loco volun-
 tarie cadens, fracto craneo, liberatus est a
 Desipientia, & factus omnino sanus non
 sine maxima astantium, & sui admiratio-
 ne: maxime igitur conferunt Cauteria mul-
ta in capite, dummodo saltim vsque ad os
 peruenerint, quod si vnum tantum fiat cum
 ossis perforatione, tanto melius, eo quia va-
 pores & exalationes acres, & fuliginosæ, quæ
 a toto corpore deferri solent ad caput, vel
 H 4 quod

Cauteriū.

quod in capite generentur, nisi habeant exitum, vt possint resolui, facile exiccant cerebrum, eius membranas, & vniuersum caput, & Desipientiam pariunt: Hic tamen diligenter notate, quod vesicatoria, vt quæ calida sint, & sicca non conuenire in isto morbo, & si perperam a quibusdam laudari solent, quia magis exiccando augent morbum, & sua intensa caliditate, Humores magis adurunt.

Serum.

Quod si prædicta præsidia non conferant, laudo, vt spatio triginta dierum, sumat summo mane vncias septem huius serî caprini, quod etiam poterimus exhibere antequam fiant cauteria, pro totius corporis mundificatione, & Peccantium Humorū euacuatione, quod quidem sic parare soleo: vt Recipe sene Orientalis dragmam semis, epitimi, passularum, polipodij minutim incisi, & contusi, ana scrupulum vnum, eleboris nigri scrupulum vnum, & grana septem, cinamomi grana decem, serî caprini libram vnā, in quo bulliant prædicta omnia secundum artem, coletur, capiat in aurora. Et cum in isto morbo, vigiliæ maxime infestant, ideo quantum fieri potest, conciliandus erit somnus, non solum inungendo tempora, & nares cum vnguento populeonis, & oleo nēupharino, vt recipe vnguenti populeonis vnciam vnā, opij grana quatuor, croci granum vnum, olei nēupharini quantum sufficit fiat linimentum, quo

Que som-
num conc-
liat.

quo iungantur tempora, & nares, ad hoc idem maxime confert lac caprinum diu in aliquo vase agitatum, vsquequo fiat spuma deinde accipiatur, petia madefacta in dicta spuma, & rasa anteriori parte capitis, applicetur sepius commissuræ coronali, aut recipe feminis iusquiami albi dragmas duas, bulliāt in vini albi dulcis vncias tres, vsque ad consumptionem medietatis, & petia madefacta in dicto vino, sæpe apponatur naribus, & temporibus: sed si talia somnum non conciliant, poterimus per horā post cenā, exhibere vncias duas de syrupo de papauere, cum vncia vna decoctionis lactucæ; aut sic fiat emulsio seminum papaueris albi cum aqua violarum, & emulsio sit spissa, ad spissitudinem syrupperi, cui adde parum syrupperi violati & per horam post cenam detur vnum cocleare, & si non sufficit, recipe requiei Nicolai dragmam vnā aquæ lactucæ & nenupharis ana vnciam vnā misce, capiat media nocte: aut sic, recipe Zucari rosati dragmas duas, opij grana duo, fiat bolus, capiat per duas horas post cenam, aut sic. Recipe foliorum salicis, lactucæ, florum camomille, rosarum rubearum, violarum, florum nenupheris, anamanipulum vnum, capitum papaueris albi numero tria, feminis iusquiami albi dragmas duas cum dimidio, bulliant in sufficienti aqua cui adde, olei rosati, violati, nenupharis camomellini ana vnciam vnā cum dimidio, aceti rosati vncias duas, raso capite cum petijs lineis fiat fomentum

capiti. Particularia remedia, quæ admoueri, & prescribi solent pro curatione melancholiæ, & mania, quamplurima sunt, & primo est illud vulgatissimum, vt quolibet mane sumat, tria oua sorbilia, & continuabis quo usque assumpserit ceterum, & vnum ouum cum sequenti puluere parum persupra asperso ouo.

Recipe Epithimi, thimi ana dragmas duas sacchari albi vnciam vnā, croci grana tria, cinamomi dragmam vnā; misce fiat puluis ita quoque cinis Testudinis vstus potus cum vino, omnem insaniam curat, sicuti, & inungere caput, præsertim commissuram coronalem cum adipe schrophe: carnem lupinam comendat Rasis; caro pulli accipitris & noctuæ cum succo maioranæ coctæ sanat melancoliam, & cordis palpitationem: sicuti ab Alexandro Tralliano laudatur lapis Armenus, seu pillula de lapide Armeno: Mus, assus, & comestus sanat Maniacos; hoc idem prestat rasura cornu Rinocerotis, pota cum vino: anulusque ex Asini vngula pedis dextri anterioris, gestatus sanat maniacos: ita & dens equi capiti appositus, & lapis lazuli gestatus.

lib. 1. c. 16.

Et quoniam in desipientia non solum læditur cerebrum sed etiam cor, cum cerebrum, & cor ita inuicem consentiunt, vt vnum non læditur, quin & alterum patiat, lædi autem cor in isto morbo probatur, quoniā non possunt lædi operationes ipsius mentis, vt imaginatio, discursus, & memoria nisi lædantur spiritus animales, qui sunt instrumentū harū operationum.

ratio

rationū, vt dicebamus à principio, quoniam spiritus animales, generantur tanquam ex materia, ex spiritu vitali, ideo vbi spiritus vitalis optimus fuerit. etiam spiritus animalis erit optimus, & cum spiritus vitales generentur in ventriculo cordis, ideo ad hoc vt generentur optimi spiritus fouendum erit cor, & conseruare facultatem, & temperamentū ipsius cordis, vt bonos spiritus generet, hoc autem faciendum est, cum epithematibus. vt **Recipe** quatuor aquarum cordialium ana vncias octo, vini maluatici, aceti rosati ana vncias tres, specierum pro epithemate cordis dragmas sex, cum petijs rubeis fiant epithemata cordi, & postea inunge cor cum oleo de corticibus, aut de seminibus citri, aut cum vnguento cordiali, & sic mane, & sero per multos dies; conueniunt etiam ea, quæ letificant cor, & vires restaurant, vt sunt mirabolani conditi, Diarodon, diambra, diamargariton vt sic **Recipe** Diamusci dulcis, Diamusci amari ana dragmas duas, saccari violari, sy. depomis & de agredine citri ana vnciā vnā misce fiat electuarium de quo capiat vnum cocchleare per horam antecibum, poterimus etiam vti alternis diebus per duas horas ante prandium semel in die, scrupulo vno confectiois alchermes dissolute, aut cum vino, aut cum aqua melisse, cor enim, & totum corpus & mentem letificat: sed si æger diues fuerit, poterimus parare hoc electuarium, vt **Recipe** corticum citri, Zedoariæ, daronici carabæ, coral-

corallorum rubeorum ana dragmam vnam, sericicrudi minutim incisi, been albi, & rubei, folij, spicæ, cardamomi, gariofillorum, anthos, calami aromatici, ana dragmas tres, ossis de corde cerui margaritarum perforatarum, rubinorum, iacinthorum, smaragdorum ana dragmam vnam, samplici, sticados arabici ana manipulum vnum, auri bractearum, schobis argenti ana dragmam mediam floris blugossi, tormentillæ, stiracis calamitæ spodij seminum basiliconum, macro piperis ana dragmam mediam, Moschi fini, ambre optimæ ana scrupulum vnum, Zuccari quantum sufficit fiat electuarium, de quo capiat summo mane singulis diebus vnciam mediā.

Verum potissima, ac principalis melancolie, & præcipue Maniacorum curatio consistit, vt compedibus obstricti detineantur, & semper asperrimis minis deterreantur, atque etiam verberibus afficiantur, & in quolibet eorum verbo siue indecenti actu, acriter plagis cedantur, tum omnia præter eorum voluntatem operari conuenit, maximoq; metu & formidine eos gubernantium custodire, qui nunquam nisi turbata facie coram eis appareant terribilem ac minacem vultum præ se ferentes, & manibus ferulam gestantes: & solo hoc procedendi modo, absque vlla alia curatione nonnullos prorsus conualuisse, plurimis vero insaniam fuisse imminutam vidi: At si humaniter, & mitius gubernentur, & dicta omnia vel facta eorum tollerentur, tantum abest

vt

LIBER SECVNDVS: 125

vt conualescant, quin potius deteriores mul-
to efficiantur, prout ego ab hinc decem an-
nis, diligenter obseruare potui, dum non mo-
do Xenodochij insanos curauī, verū eos, qui
in tota Vrbe reperiuntur, cuius quidem rei
ratio talis esse potest, cum enim ob falsas ima-
ginationes fiant homines melancholici, eo
quia vana, & falsa imaginantur, & durante ta-
li falsa imaginatione, perseuerat desipientia
sicuti vbi remoueatur talis vana, & falsa ima-
ginatio, statim cessat desipientia, ideo vbi mi-
nis detereantur, & verberibus afficiantur, ex
tali metu, & maximo timore, distrahuntur ab
illa falsa imaginatione, & tota mens & totus
animus est a deo intentus, & occupatus circa
illa externa pericula, vt circa carcerem, liga-
mentā, verbera, vt non amplius vana & fal-
sa imaginetur, quę prius imaginabatur, sicuti
& æger à maiori molestia, & periculo, & maio-
ri morbo vexatus, non curat, nec sentit mino-
rem morbum, & ideo quid mirum si vbi fue-
rit ex tali metu & timore liberatus à falsa il-
la imaginatione liberetur etiam à desipiētia.

Syrappus de Elleboro.

R Ecipe ellebori nigri vnciam semis, suc-
ci pomorum dulcium vncias decem, ra-
dicum borraginis, buglossi, polippodij querci-
ni, epitemi, ana vnciam vnā, folliculorum
sene, folliorum sene, camepite os, sticados,
ana dragmas sex, florum borraginis, bluglossi
fumo.

fumoterre, lupulorum ana pugillos duos, capillorum veneris, fumiterræ, acrimoniæ, camedrios ana manipulum vnum, squinanti vnciam semis, omnia secundum artem tractentur, fiat decoctio in aqua vsque quo remaneant duę libræ, & dictæ colaturæ, adde prædictum succum pomorum, sacchari albi libras duas, & fiat syrappus de quo capiat vncias duas pro vice.

Syrappus de polipodio magistralis.

R Ecipe polipodij quærcini recentis, librā unam, epitimi, radicum buglossi, radicū boraginis, sticados cretenfis, passularum, prunorum ana unciam unam, corticum ellebori nigri præparati, liquiritiæ rasæ, seminis feniculi, turbit, agarici optimi, ana vnciam semis fumoterræ, thimi melissæ, bettonice ana manipulum vnum, sene orientalis libram semis cinamomi, nucis muscatę ana dragmam vnā croci, dragmam semis, aquæ communis quantum sufficit, fiat decoctio secundum artem, & maneat in infusione hæc omnia per totam noctem, postea coletur, & accipe succi fumoterræ libras decem, succi lupulorum, bettonice ana libram semis, succi pomorum libram vnā, sacchari fini quantum sufficit, fiat syrappus de quo capiat vncias quattuor pro vice summo mane bis, aut ter in mense.

Desipientia vero, quæ Sequitur passionem hypochondriacam, ex curatione illius affectus
cura-

LIBER SECVNDVS. 127

cūrari solet, cum sit accidens, & symptoma
illius morbi.

*Quid sit Crisis, quotuplex, & quæ conditiones
requirantur ad optimam Crisim.*

Cap. II.

CVM nobis futurus sit sermo de ipsa cri-
si, videndum erit. primo quid nomine
crisis intelligat Hipoc. & Gal. secundo quid
sit. Tertio quotuplex. Quarto & ultimo quæ-
nā cōditiones requirātur, ad hoc vt crisis sit
optima, & perfecta. Quoad primum dicatis,
quod Grecis dicitur Crisis, aput latinos ap-
pelatur Iudicium, hoc autem nomen iudicij,
vt fatetur Gal. non fuit inuentum à medicis,
sed ab astantibus, qui maximam videntes in-
firmi agitationem in ipsa crisi, ipsum esse ve-
luti sub Iudice constitutum, iudicium expe-
ctantes de vita, & morte ipsius egrotantis, in-
de postea crisis dicta fuit iudicium, sicuti iu-
diciū appellatur ab Hipoc. dum dicit, Quæ
iudicantur, & iudicata sunt integre &c.

Hæc igitur Crisis tribus modis accipi so-
let, vt fatetur Gal. primo modo pro pertur-
batione precedente ipsam euacuationem,
quomodo sumitur ab Hipoc. 2. aph. 13. qui-
bus crisis futura est, his nox precedens gra-
uis, & si quæras, quanam perturbationes pre-
cedere soleant ipsam crisin, dicatis esse mul-
ta accidentia, & sæua symptomata qualia re-
censentur à Gal. & Hipoc. dum dicunt, quod
futu-

*1. de dieb.
decret. c. 1.
3. de crisi
cap. 2.*

1. aph. 28.

*1. de crisi
c. 1. 2. de crisi
se c. ult. 2
aph. cō. 13*

1. aph. 12.

futuram crīsim precedere solent, animi delirium, delirium, sitis, vigiliā, inquietudo, oculi tenebricosi, & lacrimantes, dolor capitis, difficultas respirationis, fastidium ventriculi, nausē, somni turbulenti, cordisque palpitatio &c alia sēuissīma symptomata, adeo vt multi ex astantibus, credunt agrū iā iam moriturum, & mirantur, quod paulò post, facta aliqua magna euacuatione, statim, & subito æger sanetur: non tamen credendum est, omnia ista accidentia apparere in omni crisi sed quædam istorum: & qua ratione factum est dicetis vos vt ante futuram crīsim, precedere soleant adeo magna, & sēua symptomata.

2. aph. com.

13.

4. aph. com.

22.

Respondet Gal. hoc esse ex maxima pugna quæ fit tunc temporis inter morbum, & naturam. Cum enim crisis sit subita mutatio ad salutem, vel mortem, ista autem mutatio fieri solet, dum humores peccantes, & facientes morbum euacuantur à natura, non possunt autem bene, & commode educi, nisi prius facta concoctione, & separatione boni à malo, sic docet Gal. in illa igitur separatione, & euacuatione maxima fit agitatio, & peccantium humorum commotio & perturbatio, ex qua agitatione eleuātur vapores aut portio illius peccātis humoris quæ delata ad diuersas partes, diuersa parit symptomata, vt si ad cerebrum parit vertiginem, delirium, vigiliās, dolorem capitis, somnolentiam, &c. si ad ventriculum, nausēam, dolorem, vomitum: si
ad lin-

ad linguam ferantur pariunt, linguam nigram, aridam, amaritudinem, &c. non est igitur mirum, si quibus crisis futura sit, ex humorum agitatione magna, & sæua fiant symptomata.

Secundo modo sumitur crisis, pro euacuatione humoris peccantis facientis morbum, & sic omnis euacuatio ti peccantis humoris, quæ fieri solet à natura per secessum, per sudorem, aut fluxum sanguinis è naribus, per hemoroidas aut per urinam, dicitur crisis, quæ si facta fuerit à natura bene, & optime operante, dicitur perfecta crisis, sicuti si fiat à natura male operante dicitur crisis symptomatrica, & hoc secundo modo communiter ab omnibus appellari solet crisis.

Tertio & ultimo sumitur crisis, pro subita, & repentina mutatione ad salutem, vel mortem quæ quidem subita mutatio, sequi solet illam euacuationem peccantis humoris, eo quia ex euacuatione peccantium humorum facta à natura bene, & optime operante sanatur eger sicuti ubi fiat cum maxima virium iactantia, aut à natura male & immodice operante, statim, & subito post illam euacuationem moritur ager. Hic tamen notandum est, quod licet crisis magis proprie, & principaliter sumatur tertio modo ut docet Gal. dicendum est tamen comprehendere ipsam crisin omnia illa tria significata.

Secundo sciendum est, quod crisis, est in duplici differetia, prout humores peccantes, qui euacuari solent à natura, duobus modis possunt educi, prima est crisis, seu euacuatio, quæ fieri

1. de crisi.

c. 1.

3. de crisi.

c. 2.

2. aph. com.

13.

solet à natura bene operâre: Secūda quæ licet fiat à natura, cum tamen fiat à natura male operante, dicitur mala, seu symptomatica euacuatio: sed Crisis primo modo sumpta facta à natura bene operante, adhuc est in duplici differentia, quoniam aut est integra, & perfecta facta à natura bene, integre & perfectæ operante quando. s. euacuantur à natura omnes humores peccâtes facientes morbum, cuius meminit Hipo. dū dicit Quæ iudicâtur, & iudicata sunt integre &c. Altera vero est Crisis, quæ licet fiat à natura bene operante, est tamen diminuta, & imperfecta, cum in tali euacuatione, non educantur omnes humores peccâtes cuius meminit Hipoc. & Gal. Quæ relinquuntur in morbis recidiuam facere consueuerunt, & alibi dum dicit, quo natura vergit eo ducere oportet, per loca conferentia &c.

1. aph. 20.

2. aph. 12.

1. aph. 21.

Et quomodo dicetis vos cognoscam ego, an crisis, & euacuatio, quæ sit à natura sit naturalis, vel symptomatica, & esto quod sit naturalis, an sit integra, vel diminuta?

Respondeo hoc facile cognosci, proprijs quibuidam signis, quæ nobis ostendunt, an euacuatio, seu crisis sit bona, vel mala, prout vij. sunt conditiones, quæ necessario requiruntur ad optimam & perfectam crism.

1. de dieb.

decret c. 2.

3. de cris. c.

3. 1. aph. 20

Prima, ut appareant signa perfectissimæ coctionis sic docet Gal. Non enim erit bona euacuatio, nisi fiat apparentibus signis perfectissimæ concoctionis, & cum hæc signa non appareant, nisi in vltima parte status, vel

vel in declinatione vniuersali ipsius morbi, hinc etiam factum est, quod euacuatio, quæ fiat ante statum, vel declinationem, non erit bona, sed symptomatica, & ideo crisis, & euacuatio quæ fieri solet à natura bene, & optime operante, nunquam fit, nisi in vltima parte status, vel in declinatione vniuersali ipsius morbi, Vnde docet Hipoc. concocta medicari, mouere non cruda.

1. aph. 22.

Secundo vt in tali Euacuatione, educatur humor peccans, & faciens morbum, si enim peccet bilis & educatur pituita, ista euacuatio non erit bona, sic docet Hipoc. si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter, & fertur sin minus, è contra. Sed esto, quod educatur humor peccans, & concoctus, tamen ista euacuatio non erit bona, ideo requiritur.

1. aph. 2. &

25. 4. aph.

3.

Tertia cõditio vt ista Euacuatio fiat in die critica, docet. n. Hipoc. quod febres, quæ sine bonis signis, nec in diebus criticis finitæ sunt ferè reuertuntur, & ideo dicit Hipoc. morbi acuti in 14. diebus iudicantur, idest non bene iudicantur, nisi iudicentur in aliqua die critica, cum omnes dies critici numero sint 14. vt in nostris Commentarijs, exponendo illum aphorismum declarauimus, sed cum sit impossibile, vt fieri possit perfecta crisis in aliqua die critica, nisi fuerit indicata in die indicatoria precedenti, vt supra declarauimus, ideo optima euacuatio, vt docet Gal. debet esse indicata in die indicatoria, vt si crisis futura sit in 7. debet esse indicata in 4. &c. vt clarius de-

3. progn. 27

4. aph. 36.

1. aph. 23.

lib. 1. c. 8.

3. de cris. c.

10. 1. De

dieb. decr

c. 11.

132 DE REMEDICA

clarauimus. 2. aph. como. 24. Sed nec dicitur bona euacuatio, & si educatur humor peccans concoctus in die critica, quoniam si educeretur per loca exulcerata, & per loca non conferentia, ista euacuatio non erit bona ideo.

2. aph. 201.

Quarta requiritur conditio, vt iste humor educatur per loca cōferentia, sic docet. Hipo. quo natura vergit, eo ducere oportet per loca cōferentia, & Gal. declarat rē cum exēplo, patiente, & laborāte epate, si fiat crisis per fluxū sanguinis ē nare dextra, quia in tali euacuatione, seruatur rectitudo, & fit per loca cōferentia, ista euacuatio erit bona sed si fieret ē nare sinistra erit mala, cū nō seruetur rectitudo, nec fiat per loca conferentia, sed quæ nam sint loca conferentia, per quæ fieri debeat optima euacuatio, declarauimus supra.

lib. 1. c. 9.

Quinta est necessarium, vt ista euacuatio sit tuta. i. vt fiat cum tollerantia, ita vt vires aptæ sint posse cōmode, & bene tollerare presentē euacuationē, eo quia quādoq; cū ipsa crisi fiunt adeo sēua accidētia, & virtus est adeo debilis, vt facile succumbat, vnde ista euacuatio simul, & semel morbū, peccantes humores, & vitā euacuat, & dicitur Victoria cadmica: Requiritur igitur ad optimam euacuationem, tollerantia virtutis, vt docet Hipo. cognoscere optimam euacuationem ex tollerantia.

1. aph. 3.
25.

Sexta optima euacuatio debet esse manifesta & nō occulta, vbi enim occulta fuerit erit periculosa, cum dubitari soleat, quo natura vergit, tunc autem dicitur euacuatio manifest

quan-

LIBER SECVNDVS. 133

quandoque sit sensibilis extra corpus, vt fiat per secessum, vrinam, sudorem, fluxum sanguinis è naribus, aut per hæmorrhoidas, vel per menstrua, sed si peccantes humores non educantur ad extra per manifestam euacuationē, sed fiat crisis per abscesum eo modo, quo docet fieri Hipoc: in morbis longis, ista non dicitur perfecta euacuatio, cum pro solutione præsentis morbi, nouum morbum inducat.

Septima talis euacuatio sit integra, & perfecta tunc autem dicitur perfecta, quando in tali euacuatione, & Crisi, educuntur, & euacuantur à natura, omnes humores peccantes facientes morbum, quia vbi aliqua portio, vel residuum peccantis humoris, remanserit, quod à natura non fuerit eductum, tunc talis euacuatio dicitur diminuta, & imperfecta, nec est dicitur bona, quoniam vt docet Hipoc. quæ relinquantur in morbis recidiuam facere consueuerunt: quare vbi in socrate agrotante facta fuerit à natura diminuta, & imperfecta crisis recidiuam timere, oportet, dicatis igitur esse necessarium vt in optima, & perfecta crisi, educantur omnes humores peccantes.

Quare illa erit optima crisis, & perfecta euacuatio, in qua educitur solus humor peccans cōcoctus, in die critica, per loca cōferētia extra corpus sensibilibiter, totus, & cū tollerantia.

Sed si humor, qui euacuatur non fuerit peccans nec concoctus, educatur in die non critica per loca non conferentia, ista dicitur crisis symptomatica, facta à natura male operante

134 DE RE MEDICA

Sicuti esto quod educatur solus humor peccans, concoctus, in die critica, per loca conferentia, si tamen aut non totus educatur, aut si educatur totus, non sit cum tollerantia, vel sit crisis per abscessum, & per modum permutationis, tunc ista crisis licet sit facta à natura bene operante, erit tamen diminuta, & imperfecta: facile igitur ex ijs erit cognoscere, an crisis sit bona, vel symptomatica, & an integra, vel diminuta.

Hic tamen notandum est, quod non solum iste cōditiones, necessario requiruntur ad optimam crisim, idest ad euacuationem, quæ fieri solet à natura, sed etiam ad euacuationem quæ sit ab arte cum medicamento, saltē ut non dicatur optima euacuatio nisi educatur totus humor peccans per loca conferentia, & cum tollerantia.

In quibus morbis expectanda sit crisis, et quomodo iudicari soleant morbi longi.

Cap. III.

MOrbi omnes, sunt in duplici differentia, quidam dicuntur materiales, quoniam ortum ducunt ab humoribus peccantibus, aut nimia quantitate, vel mala qualitate: Alij vero dicuntur immateriales, eo quia non ortum ducunt ab humoribus, ut sunt simplices intemperies sine materia, febris Diaria, & Hectica, in quibus humores non peccant, cum isti morbi non fiant vitio humorū sed

LIBER SECVNDVS. 135

sed à sola mala intemperie, calida, aut frigida, sicca, vel humida.

Quæritur igitur, an in omnibus istis morbis, expectanda sit crisis. Respondeo quod cum Crisis sit euacuatio humorum peccantium, & fieri soleat à natura bene operante, ideo in illis morbis, in quibus humores non peccant, sicuti sunt morbi immateriales, nulla est expectanda crisis, sed solum erit expectanda in morbis materialibus, in quibus peccantes humores, possunt à natura bene operante educi, & euacuari. Hinc igitur colligatis, quod morbi in materiales, nulla egēt euacuatione cum euacuatio competat solū humoribus peccantibus, sed curantur per simplicem alterationem, ad suum contrarium, vt est febris Diaria, Hectica, & omnes simplices inflammationes, & intēperies sine materia: vt si fuerit intemperies & morbus calidus, curatur solū refrigerantibus, si siccus, humectantibus &c. sine vlla euacuatione.

Sed cū morbi materiales sint in duplici differentia, lōgi, & acuti, morbus lōgus, seu chronicus, est ille, qui trascendit. 40. dies, sicut ille dicitur Acutus, qui terminari solet ante 40. diē, & iste adhuc est in quadruplici differētia, aut primo morbus per peracutus, qui iudicatur ante 4. diē, veluti sunt morbi, qui extremi dicuntur ab Hipo. vt Angina, Apoplefia &c. secūdo sūt morbi peracuti, q̄ licet pertranseāt. 4. diē, solent tamē iudicari. 7. vel ante septimā.

Tertio sunt morbi, qui dicuntur acuti simpli

I 4

citer

1. aph. 6.

2. aph. 23. ceter qui non transcendunt 14 diem sed spatio 14. dierum solent iudicari, vt docet Hipo. Quarto & ult. sunt morbi, qui dicuntur acuti ex decidetia, eo quia cū pertrāseant 14. diē, iudicari solent 20. & quandoq; 40. die. Morbi vero, qui pertranseunt 40. diem non dicuntur amplius acuti sed longi, sic dicit Gal.

4. aph. 36. Ex his dico, quod perfecta crisis, fieri solet in morbis acutis, & in acutis est expectāda crisis. Nā vt docet Gal. morbi lōgi qui pertranseunt 40. diem nō admodū cōsueuere iudicari per sudorē . vt nec omnino per excretionē sed vel per cōcoctionē, vel per abscessū, nec tamē in omnibus acutis semper fit crisis, cū multi sint morbi acuti vt docet experiētia, qui terminātur sine crisi, & sanātur absq; vlla euacuatione per solā cōcoctionē, vel per paulatinā solutionem, vt ēt fatetur Gal. Quare pauci sūt morbi acuti, in quibus moliatur natura optimam, & perfectam crīsim, & ideo valde raro videmus morbos, terminari per crīsim, sed quando fit, semper fieri solet in die maioris afflictionis, & exacerbationis, & ratio est, quoniam cum in tali die humores sint in motu, & in maxima agitatione, ita quoque facilius excernuntur, & euacuantur à natura, & ideo fit crisis: & cum morbi acuti soleant exacerbari diebus imparibus, ita quoq; factum est, vt & crisis in morbis acutis fieri soleat diebus imparibus, vt septimo, nono, vndecimo decimo quarto &c. diebus criticis, qui quidē dies critici nō cōsiderantur, nec dicuntur critici, nisi

in

LIBER SECVNDVS 137

in morbis acutis, qui non transcendunt 40. diem, quoniam vltra 40. diem non consideratur dies critici (vt declarauimus in nostris cōmentarijs in aphorismis, in 2.aph.in com. 23.) qui distinguuntur per numerum quaternarium, cum morbi longi, qui pertranseunt 40. diem, iudicari solent per vigesimos dies, vt in 60.80.100.&c. Morbi vero lōgi quomodo soleant iudicari, & terminari, docet Gal. dum sic dicit, morbi longi non admodum cōfueuere iudicari per sudorem, vt nec omnino per excretionem, sed vel per concoctionem, vel per abscessum: Pro cuius declaratione notandum est, quod crisis, quæ fieri solet à natura, aut est perfecta vel imperfecta, illa dicitur perfecta crisis, quæ habet omnes illas conditiones quas supra posuimus superiori capite, sed tunc dicitur imperfecta non solū quando sit diminuta, sed quando peccantes humores non euacuantur à natura ad extra corpus per sensibilem, vel manifestam aliquam euacuationem, sed à natura deferuntur ad debiliorem, vel ignobiliorem partem nostri corporis, & ista dicitur crisis facta per abscessū: & cum natura semper solita sit deducere, & transmittere Peccantes Humores à partibus nobilioribus, ad ignobiliores, vt si humores peccant in venis magnis, ne ibi pariant febrē sinocham, natura si valida fuerit illos transmittit ad venas minores, sed si fortior sit, deducit ad extra venas, & fit febris intermittēs, idem contingit, dum natura molitur crisin;

quoniam

4.aph. 36.

quoniam si virtus valida fuerit, tunc peccantes humores euacuat, & deducit ad extra corpus, illos euacuando per sensibilem aliquam euacuationem, vt per sudorem, per secessum, per fluxum sanguinis &c. Sed si virtus debiliior sit, vt non possit illos ita manifeste, & sensibilibiter euacuare, tunc conatur illos deducere, & transmittere ad ignobiliores partes; & quoniam partes glandulosæ, quæ sunt post aures, vel sub alis, & in vtroque inguine, quæ dicuntur Emuntoria, factæ sunt à natura vt recipiant excrementa, & superfluitates cerebri, cordis, & Epatis, ideo ad has partes, solet magna ex parte transmittere Peccantes Humores ipsa natura, qui ibi delati, pariunt tumorem, seu abscessum post aures, qui dicuntur Parotidæ, in inguine isti humores, seu abscessus dicuntur Bubones, & cum etiã articuli & iuncturæ sint partes ignobiles, & sua natura valde debiles: ideo ad articulos, & iuncturas solet etiam natura transmittere per modum crisis Peccantes Humores: de tali igitur abscessu, seu tumore præter naturam, qui fieri solet in articulis, & iuncturis, vel circa partes glandulosas, loquitur ibi Gal. quasi diceret Gal. Crisis quæ fieri solet à natura in morbis longis, est per abscessum, seu per tumorem præter naturam, qui fieri solent circa articulos, vel iuncturas, aut in partibus glandulosis, quæ sunt aut post aures, vel sub alis, aut in vtroque inguine, & quod hoc modo iudicari soleant morbi longi, videatis Hipo. sic dicentem, quibus febres

4 aph. com.
36.

4. aph. 44.

LIBER SECVNDVS. 139

febres longe, his tubercula, vel labores in articulis fiunt, quod alibi sic docet Hipoc. quibus febres prorogantur, huic spectandus est abscessus cum tumore, & dolore ad aliquem articulorum, maxime eorum, qui sunt in parte inferiori: & alibi, sic docuit lassitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas, potissimum abscessus fiunt, & alibi Hipoc. quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.

3. prag. 26.

4. aph. 31.

7. aph. 63.

Et quare dicetis vos, in febribus longis fieri solent abscessus, & si fiunt quare magis circa articulos, & iuncturas, & partes glandulosas? Respondeo quod ea ratione, in febribus longis timendi sunt abscessus, quoniam cum duplici de causa in eis non soleat fieri perfecta crisis: Primo ratione virtutis, quæ cum non sit ualida, nec potens expellere ad extra, cum aliqua manifesta euacuatione Peccantes Humores, quoniam quo morbus longior est, eo etiam virtus debilior fit, ideo facta debilis à longitudine morbi, solet transmittere copiã, & multitudinem Peccantis Humoris, ad partes glandulosas, & articulos, tanquam ad partes debiliores, & ignobiliore, & ibi parit abscessum, qui est tumor præter naturam, quo tumore apparente, non est mirum si eger appareat sine febre, aut leuius, & melius se habeat, quoniam humores, qui peccabant in venis, & causa erant ipsius febris, delati sunt ad articulos, vel ad partes glandulosas, & ibi excitando nouum morbum, nempe illum abscessum,

sum, liberant ægrum à præcedenti morbo.

Secunda causa cur fiant abscessus, & nō perfecta crisis in febribus longis non solum est virtus debilis: Sed secundo crassities, & visciditas, & multitudo Peccantium Humorum, cum enim febres longæ ortum ducāt à copia crudorum humorum, isti vero humores crassi, qui ob sui crassitiem, & lentorem, non possint ita bene, & comode moveri (sicuti facillime moveri solent ad omnes partes humores tenues, & subtiles, sicuti est ipsa Bilis, quæ hac ratione facillime per modum crisis euacuari solet à natura per secessum, per fluxū sanguinis, per sudorem, & per urinam in morbis acutis) non solum quia frigidi sunt, & frigiditas inepta est ad motum, sed etiam cum viscida sint adeo coherent singulis partibus, ut non nisi cum maxima difficultate, & à virtute validissima possint euacuari per secessum, quare in morbis longis à virtute debili, cum non possint isti crassi humores euacuari per secessum, vel per fluxum sanguinis, nec per sudorē cum sua crassitie obstruāt poros ipsius cutis, ideo natura operando quantum potest, solet illos transmittere ad partes ignobiliores, ut ad glandulosas, vel ad articulos, & iuncturas, & sic facere imperfectam crisis per abscessum.

s. aph. com
44.

Hic tamen notandū est, ut docet Gal. hoc non esse perpetuo verum, ut in omnibus morbis longis semper fiant abscessus, cum doceat experientia, multos morbos longos terminari sine

LIBER SECVNDVS. 141

ri sine abscessu & ut docet Gal. per solam cō-
coctionem; sed magna ex parte verisimile
est, hoc fieri in morbis longis, præsertim quā
do virtus valida sit, & potens deducere Peccā
tes Humores ad illas partes, quoniam vbi val
de debilis fuerit, nullus erit expectandus ab-
scessus, magis tamen in articulos, & glandu-
losas partes fieri solent abscessus, quoniam,
ut diximus, sunt partes ignobiliiores, & debi-
liores?

Et quomodo dicetis vos fieri solēt isti abs-
cessus in febribus longis? Respondeo fieri
ab eisdem humoribus, a quibus ortum ducit
ipsa febris; & si dicatis, & quomodo isti humo-
res craffi, & viscidī apti sunt parere abscessum
in febricitantibus: Respondeo, quod illi hu-
mores liquefacti à calore febrili, transmittū-
tur à natura ad illas partes, ratio vero cur hu-
mor iste liquefactus, facillime colligatur, &
recipiatur in illis partibus glandulosis, & fa-
cile confluat ad articulos, est quoniam, ut do-
cet Hipoc. articulorum compago duplici de
causa fit laxa, aut ob nimiam eorum humidi-
tatē, vnde facile laxatur, aut ob paucitatē car-
nis, cum ergo in morbis, & febribus longis,
articuli propria natura cum debiles sint, & la-
xi, & rari, nunc vero à calore febrili extenuan-
tur, & reddantur debiliores, ideo facilius reci-
piunt fluxum humorum, cum sint adeo excar-
nes, similiter & partes glandulosæ, quæ sua
natura sunt debiles, raræ, & spongiosæ, & fa-
ctæ à natura, ut recipiant excrementa, nunc
vero

*lib. de ar-
ticularis in
principio.*

vero à longa febre, & morbo cronico, facta debiliores, & magis sine carne, facilius recipiunt fluxum humorum, & fiunt in eis abscessus: Esto igitur, q̄ in febribus, & morbis lōgis, magna ex parte fieri soleat abscessus, & quib⁹ signis cognoscā ego, an abscessus futurus sit circa partes glandulosas, vel circa articulos, & in qua parte glandulosa, & in quo articulo?

4. aph. 31.

Respondet Hipoc. hoc facile cognosci, ex lassitudine, dum dicit lassitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt, quasi diceret Hipocr. in illa parte timendus abscessus in febre longa, in qua sentitur laxitudo, vt si in febre longa sentiat æger in aliquo articulo, vel in aliqua parte glandulosa, laxitudinem vlcerosam, quasi puncturā, ac morsum, ac si pars illa esset exulcerata ibi timendus est abscessus: similiter si in eisdem partibus in morbo diuturno, sentiamus tensionem, & grauitatem, qualis sentitur in laxitudine extensiuā, ibi sperare debemus futurum abscessum, eo quia omnis laxitudo in morbo longo, signi ficat futurum abscessum: sic etiam alibi docuit Hipo. quod clarius sic dicit Hipo. 4. aph. 32: quibus cunque resurgentibus ex morbis, siquid laborauerit hic fiunt abscessus: quibus verbis ex dolore docet cognoscere futurum abscessum eo quia in parte dolente futurus, & timendus erit abscessus, vt sic alibi docet Hipo. crates, Quibus ex morbis se erigentibus statim in manibus, aut pedibus dolores fiunt, in ipsis

3. prog. com
27.

lib. de hu-
moribus in
principio.

LIBER SECVNDVS. 143

ipsis abscessus contingunt. & 4. aphr 33. sic habet; sed si ante morbum aliqua parte doluerit, hic morbus firmatur: Hic tamen notandum est, hoc non esse perpetuo verum, quod semper in parte dolente futurus sit abscessus, quia si precedat aliqua magna euacuatio per secessum, aut per vrinam, vel per fluxum sanguinis è naribus, tunc non amplius timendus erit abscessus in parte dolente, & laborante, quoniã humor ille qui aptus erat parere abscessum, iam est euacuatus à natura sic docet Hipo. quibus speratur futurum abscessum ad articulos, liberat ab abscessu, vrina multa, crassa, & alba facta: Similiter si è naribus sanguis effluerit valde celeriter, liberatur, hæc Hipo. & alibi longo progressu hoc idẽ docet.

4. aph. 74.

2. prog. 63.

vsq; ad 69

Et si quæritis vos, & qua ratione, in parte dolente, timendus sit abscessus? Dicatis hoc fieri, quoniã semper transmittit natura, Peccantes humores, ad partem debiliorem, & cū pars illa dolens à dolore facta sit debilior, & magis infirma, ideo ad illã defferuntur humores, & ibi fiunt abscessus, sicuti etiam spontaneæ lassitudines, quoniam significant in tali corpore copiam, & multitudinem peccantiũ humorum, à quibus fiunt istæ lassitudines, ideo significant futurum abscessum, quoniã cum non possit natura, illam copiam, aut resolvere, vel sensibiliter euacuare per secessũ, aut per vrinã, vel per fluxum sanguinis, ideo necesse est illam materiam expelli à natura, ad partem aliquam debiliorem, & ibi parere abscess-

*lib. de hu-
moribus in
principio.*

abcessum, quia ergo lassitudo significat co-
piam malorum humorum, delatam esse ad il-
lam partem, in qua percipimus lassitudinem
ideo ibi timendus erit abcessus. Vnde Hipo-
sic dicit, in febris ad articulos, & circa ma-
xillas maxime abcessus fiunt, prope sane do-
lores vniuscuiusque ad supernam partem ma-
gis, & in totum: si vero lentus fuerit morbus,
& deorsum tendens, inferne etiam abcessus fiunt,
maxime autem pedes calidi inferne signifi-
cant, frigidi superne, hec Hipo. i. in febris lo-
gis saepe fiunt abcessus, vel in articulis, vel
circa maxillas, iuxta locum doloris, seu lassi-
tudinis, nam si dolor fuerit in toto corpore,
tunc magna ex parte fieri solent abcessus in
articulis, sed si dolor, & lassitudo sentiatur in
parte superiori, fieri solent abcessus in maxil-
lis, & praecipue post aures, sed si dolor descen-
dat, tunc abcessus fieri consueverunt in par-
tibus inferioribus, ut in inguine, vel in pe-
dibus.

Concludendum est igitur, quod in febris,
& morbis longis, in quibus moliri solet na-
tura imperfectam crisin per abcessum, isti
abcessus magna ex parte fieri solent, aut post
aures, vel in inguine, aut manus, & pedes intu-
mescent, & articuli, & iuncturae maxime la-
duntur.

Et si dicatis vos, & quomodo cognoscam
ego, an crisis facta per abcessum, bona sit,
vel mala, hoc docet Hipocrates cum dicit,
vbi fauces aegrotant, aut tubercula nascuntur
in cor-

a. aph. 16.

LIBER SECVNDVS. 145

in corpore excretioncs inspicerē oportet, nā
 si bilioſæ fuerint vnà corpus ægrotat, ſi vero
 ſimiles ſanis, tutū eſt corpus nutrire: quibus
 verbis docet cognoscere Hipoc. an euacuatio
 facta à natura per abſceſſum, fuerit perfectā,
 vel diminuta, id eſt an omnes Humores pec-
 cantes delati ſint à natura ad illū abſceſſum,
 hoc autem cognoscitur ex inſpectione excre-
 mentorum, nempe vrinæ, & fœcum, eo quia ſi
 in Socrate laborāte febre longa apparuerint
 Parotides poſt aures, vel alius abſceſſus in al-
 tera parte glanduloſa, vel in articulis, vel tu-
 bercula, & puſtulæ in vniuerſa cuti totiꝰſc or-
 poris, & eger melius ſe habeat, iudicat me-
 dicus, hęc eſſe criſim factam à natura per abſ-
 ceſſum, & per iſtum abſceſſum ægrum libera-
 ri à præcedenti febre, & morbo diuturno, eo
 quia natura tranſmittit Peccantes Humores,
 qui prius peccabant in venis, & partibus in-
 ternis, & erant cauſa prædicti morbi longi,
 nunc illos tranſmittit ad externas, & ignobi-
 liores partes, vt ſi ad cutim deferantur illi hu-
 mores, ibi pariunt tubercula, & puſtulas, ſi
 poſt aures, fiunt, parotides &c. quare inter-
 næ partes liberatæ à Peccantibus Humori-
 bus, non eſt mirum ſi æger liberetur à præce-
 denti morbo longo, ſed vt cognoscamus, an
 omnes peccantes humores in venis, & parti-
 bus internis, delati ſint à natura ad externas
 partes, nempe ad abſceſſum, inſpicienda ſunt
 excrementa, nam ſi cum tali abſceſſu, vel cū
 illis puſtulis, vrina, & excrementa, quæ eua-
 cuantur

K.

cuantur per secessum, cruda sint, biliosa, & mala, hoc est signum non omnem humorem peccantem delatum esse à natura ad illas partes idest ad abscessum; sed adhuc multam eius copiam remansisse in venis, & partibus internis, & corpus adhuc ægrotare, & ideo urinae, & fœces malæ excernuntur; quare ille abscessus erit imperfectus, sed si excrementa optima, & sana excernantur, signum est, naturam transmississe totum humorem peccantem ad illum abscessum, ut liberaret internas partes, & ideo signum est illud corpus in partibus internis esse optime sanum.

Hic tamen occurrit grauissima difficultas, dicebamus enim morbos cronicos, & diuturnos iudicari per abscessum, cum in illis non fiat perfecta crisis per sensibilem aliquam euacuationem per secessum, per urinam, &c. contrarium tamen docet Hipocrates in Epidemijs, quando, & ultra 40. diem molitur, quandoque natura perfectam aliquam euacuationem per secessum, per fluxum sanguinis è naribus, & sanatur æger, sic etiam docet experientia, ergo etiam in morbis longis fieri solet perfecta crisis, quod clarissime docuit Hipocrates, quod in morbis longis, in quibus timendus est abscessus, si natura molitur euacuationem per urinam, vel per fluxum sanguinis è naribus, ista euacuatio liberat ægrum à futuro abscessu. Possumus respondere ad difficultatem, si dicamus, quod non negat Hipocrates morbos longos posse iudica-

ahp .74.

LIBER SECVNDVS. 147

iudicari perfecte per aliquam manifestam euacuationem, quod ostendit Galenus, dum dicit morbi longi non admodum consuevere iudicari per sudorem &c. ergo aliquando, quasi diceret Galenus consueti sunt iudicari per sudorem, sed valde raro, quoniam magna ex parte iudicari solent per abscessum.

4. aph. 36.

Quid sit fames, & quomodo excitari soleat naturalis appetitus.

Cap. IIII.

EXcitari Famem ex inanitione, fatentur omnes, sed quomodo, & qualis inanitione pariat famem, & ciborum appetentiam, hoc opus, hic labor.

Galenus, & communis opinio, crediderunt fieri appetitum ex inanitione partium nostri corporis, partes enim nostri corporis cum sint exinanitæ, & non habeant nutrimentum, quo possint nutriri illud attrahunt à venis, (cum omnes partes nutrianter sanguine) quod si venę fuerint inanitæ, sanguinem attrahunt ab Epate : quod si contingat, nec in epate sanguinem reperiri, tunc epas sanguinem attrahit à venis mesaraicis, & si istæ vene sint sine sanguine, attrahunt chilum à ventriculo, vt illum conuertant in sanguinem, vbi vero contingat chilum non reperiri in ventriculo, & ventriculum esse vacuum, & inanitum, tunc ventriculus cor-

*lib. de simp.
caus. c. 7.*

K 2 ruga-

rugatur, ex qua corrugatione, excitatur appetitus, dedit enim natura sensum ori ventriculi, ut tempore corrugationis factæ ex inanitione, perciperet famem, mediante illa virtute sensitiva.

Sed non laudo hanc sententiam quod ad excitandam famem, tot motus requirantur, & quod fames ortum ducat ex inanitione venarum, eo quia contingit venas esse exinanitas, & tamen non excitatur appetitus, ut subito post prandium, & post cenam cessat fames, & tamen tunc venæ adhuc sunt inanitæ, cum non possint repleri à nouo sanguine, qui generari solet ab assumpta cena, & prandio post septē, aut decem horas, eo quia assumpta alimenta non possunt conuerti in sanguinem, nisi ad minus post spatium septē horarum, ergo si inanitio venarum esset causa appetitus, toto tempore, quo venæ sunt inanitæ, toto tempore corpora nostra appetere, & famescere, & viquequo assumpta alimenta per concoctionem non conuerterentur in sanguinem, & venas inanitas repleret, nunquam cessaret appetitus.

Secundo cōtingit venas repletas esse multo, & copioso sanguine, & tamen fit fames, ergo non fit ex inanitione venarum, antecedens probatur in Athletis, venæ enim athletarum, sunt adeo plenæ sanguine, ut periculum est, ne à nimia copia sanguinis frangantur, ut docet Hipocrates, & tamen appetunt & famescunt, hoc idem probatur experientia,

1. aph. 3.

LIBER SECVNDVS. 149

quoniam esto, quod ad sensum venæ videantur plenæ multo, & copioso sanguine tamen fit fames, ergo non ex inanitione venarum. Confirmatur quoniam bis, & ter in die cibū appetimus, & tamen impossibile est bis, & ter in die venas inaniri, cum perpetuo in venis tanta copia sanguinis reperiatur, vt apta sit posse nutrire per multos dies, corpora nostra.

Dicamus igitur, Famen, & naturalem Appetitum, fieri ex sola inanitione ventriculi, esto enim quod venæ sint plenæ sanguine, vbi tamen ventriculus fuerit vacuus, & inanitus, ita vt totus chylus fuerit attractus à venis mesaraicis, statim corrugatur, & in ore ventriculi excitatur sensus suctionis, idest vellicatio, & mordicatio quædam, ad quam mordicationem sequitur fames, hoc autem esse verum facile comprobatur, quoniam repleto ventriculo, statim cessat fames, quando post prandium immediate derepente, & subito post assumpta alimenta, cessat fames, & appetitus, & quousque cibus concoquitur in ventriculo, non appetimus, sed statim, quod alimenta, vt cibus, & potus per concoctionem in ventriculo conuertuntur in chylum, & chylus attrahitur a venis mesaraicis, & ventriculus remanet vacuus, & inanitus statim ex inanitione ventriculi excitatur fames, quare si satietas, & in appetentia ciborum, & fames ipsa cessat, ex sola repletione ventriculi, ergo dicendum est ex sola eius inanitione

*Authoris
opinio.*

ne excitari famem, cū contrariorū sit eadē ratio, & hac ratione Athletæ cibum appetunt, quia licet in athletis venæ sint repletæ, tamen ventriculus potest inaniri, & ex eius sola inanitione fit fames, vt alibi diximus

*1. aph. com.
3.*

*gal. 2. aph.
com. 21.*

*libro 1. de
sympt. car.
sis. cap. 7.*

Hic tamen notandum est, quod fames sicut excitari solet à rebus frigidis, & siccis, vnde in prandio vti solemus salsamentis, & rebus acidis ad excitandum appetitum, ita quoque qui habent os ventriculi frigidum, magis appetunt, quam qui illud calidum habent, eo quia frigiditas oris ventriculi est apta excitare famem: Et quomodo dicetis vos, hoc facit frigiditas. Respondeo quoniam sicut acida, & salsamenta cum frigida sint & sicca, & abstringentia, sua stipticitate constringendo, & exprimendo os ventriculi pariunt ibi mordicationem, & sensum suctionis, vnde sequitur fames, ita & frigiditas oris ventriculi, iuncta cum siccitate adstringendo, & exprimendo, parit ibi corrugationem, sensum suctionis, & famem, sic docet Galenus, & hac eadem ratione ad excitandum appetitum, solet natura transmittere portionem ipsius melancholiæ à Liene ad os ventriculi, quæ cum sit frigida, & sicca, & acida, excitat famem; quare si in ventriculo reperiatur humor acidus, frigidus, & siccus, qualis est Pituita acida, vel naturalis melancholia, tunc maxima excitatur fames.

Et si dicatis vos, non videtur verum, quod
fri-

LIBER SECVNDVS. 119

frigiditas oris ventriculi sit causa appetitus, cum dicat Galenus, quod senes cum habeant ventriculum frigidum, facillime ieiunium ferunt, & tardius, & minus appetunt. Nec valet si dicatis, quod moderata frigiditas, parit famem, vel si modum excedat, & sit valde intensa, vt est in senibus, appetitum destruit, ista solutio nulla est, cum dicat Galenus, quod vbi frigiditas oris ventriculi sit valde intensa, parit maximam famem, idest appetitum caninum.

1. aphor.
com. 31.

2. aph. 21.

Alio ergo modo dicendum est ad rationē, quod frigiditas iuncta cum siccitate, appetitum parit, sed frigiditas iuncta cum humiditate, qualis est illa, quæ reperitur in senibus destruit appetitum, & parit inappetentiā.

Concludamus igitur, quod si fames ortum ducit ex sola inanitione ventriculi, ergo assumpta alimenta, quo citius concoquuntur in ventriculo, & conuertuntur in chilum, cū chilus statim attrahatur in venis mesaraicis, & ventriculus reddatur vacuus, ita quoque citius, & modico tempore post assumpta alimenta noua oritur fames.

Sed si ventriculus sit adeo debilis, vt non nisi longo tempore possit concoquere assumpta alimenta, cum illa diutius morentur in ventriculo, ita quoque non nisi post longum tempus talia corpora appetunt, & famescunt, quare notandum est, quod vbi post prandium de nouo appetimus, & noua excitatur fames, quod hoc est signum demonstratiuum assum

K 4 pta

pta alimenta iam fuisse concocta in ventriculo, & transmutata in chylum, & illum chylum non amplius reperiri in ventriculo, sed attritum esse à venis mesaraicis, & toto eo tempore, quo non appetimus, signum est assumpta alimenta adhuc non esse concocta, & reperiri in ventriculo, hoc autem est verum in homine sano, quia in agro, & valde temperato res secus contingere potest.

V A-

VARIARVM

LECTIONVM

DE RE MEDICA

LIBER TERTIVS.

SALVSTIO SALVIANO

Medico Authore.*De subiecto Medicinæ. Cap. I.*

Væritur apud Medicos, quodnam sit subiectum adequatum in medicina: quæ quidem difficultas est adeo difficilis, ut grauissimi, & doctissimi viri varia, & diuersa sentiant.

Prima sententia affirmat, Hominem esse subiectum medicinæ, addit autem Acchillinus, quod homo prout arte sanabilis, dicitur subiectum: quam sententiam sic probat Auega. Primo subiectum artis est, id circa quod artifex operatur sicut subiectum scientiæ, est id de quo probantur passionēs, sed medicus operatur circa hominem, ergo erit subiectum.

Secun

*Thomas aue
ge in te gni
in proemio.
Acchillinus
de subiecto
medicinæ.*

Secundo Subiectum est illud, quod manens idem subit varias passiones, tale est homo ergo.

Tertia Ratio Acchillini, quia homo est in medicina primo consideratum, ergo est subiectum. Antecedens probatur quoniam homo partes habet integrales, arte medica regulabiles, ideo ille, & earum passiones, quæ in medicina considerantur, homini tribuuntur, & si Gal. & Auic. dicunt, corpus humanum esse subiectum, nos per corpus humanum, debemus intelligere hominem.

*Manardi
r. Tegni.*

*lib. de par.
art. med. c.
8.*

Secunda Sententia duo dicit. Primum quod corpus humanum sanabile, & ægrotabile & operabile à medico, non est subiectum medicinæ, ut tenet communis opinio. Secundo dicit, quod subiectum medicinæ, est Sanitas: primum dictum sic probatur ex Gal. qui dicit corpus humanum sanitatis capax, esse aggregatum per accidens, ergo non est subiectum, Secundo corpus humanum est species specialissima, ergo non est subiectum, probatur consequentia, quoniam subiectum debet habere partes specie differentes.

Secundum dictum sic probatur, quia propter sanitatem, omnia tractantur in medicina, & ad eam omnia diriguntur & per eam distinguitur medicina ab alijs artibus, nam per id quod reficit & non per id circa quod reficit distinguere debet ab alijs, quare sciendum est, quod subiectum scientiæ, cuius partes, passionibus, principia inuestigantur, non datur in artibus
sed

LIBER TERTIVS. 155

sed in arte est solum subiectum circa quod, & non de quo probantur passiones, & principia.

Tertia sententia duo dicit, prout duplex est subiectum, aliud circa quod, quomodo corpus humanum passibile, & sanabile, dicitur esse subiectum medicinæ aliud est subiectum, gratia cuius quomodo Actio naturalis dicitur subiectum ex Gal. sanitas enim ordinatur ad actionem naturalem, ergo actio naturalis dicitur esse finis, gratia cuius, sed subiectum de quo principia, & passiones probantur, & inuestigantur non datur in medicina.

Quarta sententia posuit sanum esse subiectum medicinæ probat Curtius ex Aristot. 4. meth. text. 2. ubi dicit ens multipliciter dici sed omnia ad illud referri, tanquam ad vnum principium, & vnam naturam non equiuocā, sicut omne sanum, ad sanitatem refertur, & medicabile ad medicinam: ex hoc loco infert sicuti ens dicitur subiectum in metaph. ita sanum in medicina.

Quinto Et est communis opinio, quod corpus humanum sanabile & ægrotabile, & operabile à medico, sit subiectum in medicina.

Pro resolutione huius difficultatis videndum est, quænam sint conditiones necessario requisitæ, ad hoc, vt aliquod dicatur subiectum adequatum, in aliqua facultate, pro cuius quidem rei maiori declaratione sciendum est, illud dici subiectum alicuius facultatis, circa quod, scientia, vel ars versatur, cuius subiecti

par-

Marci Antonij Montisiani inter 24. quesita de subiecto medicina.

1. Meth. med. c. ult. 14. c. 14. 2. Met. c. 3.

Curtij 11. Trusian. 1. Tegni. com. 9.

Conciliator diff. 6. Iacob Ferl. 1. 1. Montani 1.

1. Argenterij 1. Tegni cō. 1. Brasauola. 1. aph. 1. Vgo 1. 1. Oddo. 1. aph. 1.

partes, passionēs, & principia inuestigantur, & omne quod consideratur in illa facultate, est aliquid ipsius subiecti, vel principium, vel pars, aut passio, vel prædicatum, in quo quidem subiecto duo veniunt considerata, primo substratum, seu materiale ipsius subiecti. Secundo est ratio formalis, sicuti in subiecto philosophiæ, quod est ens mobile materia illius est Ens, ratio vero formalis, est mobile, & hæc duo ita inuicem se habent, quod subiectum secundum suum materiale, non est adequatum alicui scientiæ, sed potest esse commune alteri, sicuti ens non est adequatum philosophiæ, cū eam excedat, & consideretur ab alijs scientijs, habent enim scientiæ subalternatæ suum subtractum, seu materiale à scientia subalternante, sicuti philosophus habet ens à metaphysica, sed ratio formalis ipsius subiecti, propria est cuilibet scientiæ, ut talis est, & secundum eandem considerationē sicuti mobile, quod est ratio formalis in subiecto philosophiæ, non excedit philosophiam sed eam adequat, quia à nullo consideratur ut tale est, quare ratio formalis limitat suum materiale, quod est commune multis ad vnam scientiam, & ad vnam facultatem, & non ad alias, & ideo vna scientia distinguitur ab alia per rationem formalem sui subiecti.

Hæc tamen duo, materiale & formale in ipso subiecto, non ita coincidunt, ut faciant vnum aggregatum per accidens, sed faciunt vnum per se, & totum hoc aggregatum, dicitur subiectum.

LIBER TERTIVS. 157

biectum, cuius partes, & passiones per se principaliter, considerantur in illa facultate.

Secundo Notandum est, quod multe sunt conditiones, quæ necessario requiruntur, ad hoc vt aliquod dicatur subiectum adequatū, in aliqua facultate.

Prima quod sit ens, quia de non ente non est scientia. *Aristot. 1. post 6.*

Secunda, vt sit ens reale, vel saltim habeat fundamentum in re, vt ens rationis in logica.

Tertia quod sit intelligibile, vnde materiale, vt pure materiale, non potest esse subiectum, cum non sit intelligibile sed cadat solum sub sensu.

Quarta vt sit vniuersale, quoniam de singularibus non est scientia. *Aristot. 1. post 24.*

Quinta quod sit vnum, vel vnitatem vniuocam, vel analogam, scientia enim ex Arist. est vnius generis subiecti, vnde de equiuocis vt talia sunt, non est scientia. *7. meth. 35. 2. de anima. 60. 1. post. 43. 2. post c. 3.*

Septima sit definibile eo modo quod est vnum, quia definitio subiecti, est medium demonstrationis, per quod passionem demonstramus inesse subiecto.

Septima Quod sit inuariabile, & per se, vnde de casualibus, & fortuitis & cōtingentibus non est scientia, vt talia sunt.

Octaua vt habeat passionem distinctas ab eo saltim formaliter. *1. post 43.*

Nono quod sit primo notum in illa sciētia, & comunissimum consideratum in ea.

De-

158. D E R E M E D I C A

Decima fit adequatum, vt nec excedat, nec excedatur à scientia .

Vndecima quod omnia considerata in illa facultate, habeant ad eum attributionem in recto, vel in obliquo .

1. post. 2.

Duodecima Quod de tali subiecto supponatur, quia est & quid nominis .

Ex ijs facile erit anima aduertere, quod nã fit subiectum in Medicina .

Et dicatis quod Homo nullo pacto potest esse subiectum, cum passionibus hominis vt est risibilitas consideretur à philosopho, & non à medico: Secundo vel homo, vt homo, est subiectum, quatenus illud . Vt reduplicat rationem formalem hominis, aut homo sine reduplicatione: non secundum, quia sic homo non esset subiectum adequatum medicine quia excedit, cum de homine consideret etiam philosophus: non primo modo, quia sic spectat simpliciter ad philosophum, cum ratio formalis hominis, qua homo est, sit intellectus, vel humanitas, quæ ad philosophum spectant.

Tertio in omni subiecto ponenda est ratio formalis illius subiecti, eo quia omnia considerata in illa scientia, considerantur secundum rationem formalem, illius subiecti, sed dum dicis hominem esse subiectum, nullam ponis rationem formalem, ergo non potest esse subiectum .

Et ad rationes probantes, Hominem esse subiectum, facile est respondere: & ad primum dico

dico ad minorem, falsam esse, quoniam medicus simpliciter non operatur circa hominem nisi prout arte sanabilis, & egrotabilis.

Ad Secundum Nego maiorem, quia non sufficit illa sola conditio: ad tertiam rationē Acchilini nihil dico, quoniam idem est dicere Homo vt arte sanabilis sit subiectum, ac si dicamus corpus humanum sanabile, & ægrotabile.

Sed an sanitas possit dici subiectum medicine, considerandum est: dicatis primo quod cum sanitas nullas habeat passionēs, non potest dici subiectum.

Secundo Sanitas est finis medicinæ, ergo non est subiectum: Antecedens est Aristot. & Gal. Auic. consequentia tenet, quoniam finis scientiæ non potest esse subiectum, & ratio est quia finis, & forma coincidunt ex Aristot. 2. physicorum, subiectum autem habet rationē materiæ, sed materia, & forma numquam coincidunt, ergo subiectum non potest esse finis eiusdem facultatis.

Tertia Definitio subiecti in scientia, est medium demonstrationis, per quod demonstrantur passionēs inesse proprio subiecto, sed per sanitatem in medicina, non demonstramus aliquam passionem inesse subiecto, ergo non erit Subiectum.

Et si dicatis, de subiecto debet præcognosci quid, & quia, sed de sanitate, quid sit adhuc est ignotum, quid sit sanitas, aliqui volunt esse qualitatem alij ad aliquid, &c. Sic dic

1. Ethic. c. 1
c. 7.

30. part. probl. 7. Gal. li. de sectis ad Trasibulū.

c. 15 c. 16
Auic 1. 1.
c. de subiecto medicina.

cit Gal. Dicatis hanc rationem nullius esse momenti, cum supponat de subiecto. Præcognoscendum esse, quid rei, quod tamen est falsum, cum sit præcognoscendum solum quid nominis nam si quid rei esset notum, cum hoc sit illud, quod queritur in scientia, de hoc amplius non esset scientia, nec ars, cum tota scientia, & ars, versetur ad inuestigandum quid rei ipsius subiecti.

Ad rationes Manardi facile est respondere & ad primum dico verum esse, quod corpus sanabile est ens per accidens, & quando dicis, ergo non est subiectum dico, quod de ente per accidens, quod non habet causas per se, & determinatas non est scientia, ut est de fortuitis. & alijs, sed de ente per accidens, quod habet causas per se, & determinatas, ut est corpus humanum, arte sanabile potest esse scientia.

Ad Secundum concedo, corpus humanum esse speciem specialissimam, ergo non potest esse subiectum in scientia, hoc nego, & quando dicis, scientia est vnus generis subiecti.

Respondeo dupliciter primo modo, quod per genus intelligit Arist. vniuersale, ut dicat vnus subiecti vniuersalis, quia scientia considerat res in vniuersali & sic tam genus quam species specialissima est vniuersale. Vel secundo dico, quod ibi Arist. loquitur de scientia vniuersali, & sic dico, quod medicina considerat sanitatem, & ægritudinem, non solum homi-

hominis, sed etiam animalium, & sic subiectū totius medicinæ erit animal sanabile, & egrotabile, quod est genus ad bruta, & ad hominē sed hæc nostra medicina est scientia particularis, seu pars ipsius medicinæ, quæ cōsiderat solū corpus humanum, & ideo habet subiectum particulare; nempe Corpus humanum quod est species specialissima, nec est contra Arist. quia loquitur de scientia totali.

Ad rationem secundi dicti dico, quod omnia tractantur in medicina propter sanitatē, quia est scopus, seu finis medicinæ, non autem subiectum.

Tertio dicatis, quod nec sanum prout est quoddam vniuersale, quod dicitur de homine sano, & de vrina sana &c. est subiectum in medicina, cum non querantur nec passionēs, nec eius principia, et ad locum Arist. dico ex illo loco colligendum esse sanitatem esse subiectum, & non sanum, cum ibi dicat Arist. sic se habet sanum ad sanitatem sicut omnia entia ad ens, & sicut omnia entia referuntur ad vnum ens, ita omnia sana ad sanitatem, sed infero minorem, & dico ens est subiectum in Metaphysica, & non omnia entia, ergo & in medicina sanitas erit subiectum, & non omnia sana.

Dicatis secundo ex illo textu, non posse nos colligere subiectum medicinæ, sed solum habet ibi Arist. pertinere ad vnam scientiam disputare de omni ente, sicut ad medicinā pertinet agere de omni sano.

L Nec

*At crasib.**6. A. 3. § 16*

Nec laudo Tertiam sententiam, quod subiectum gratia cuius, sit actio naturalis cum ex sententia Gal. sit sanitas, & ex Arist. 3°. part. probl. problem. 7. sanitas est finis primus & perfectissimum bonum, & absolutissimum, propter quam medicus operatur, qua habita quiescit medicus, & ars, nec amplius curat de actione naturali, vel de pulcritudine, cum hæc oia inuito medico consequuntur necessario ipsam sanitatem, quamvis actio naturalis dicatur esse finis primus sani, vel ægri, non tamen ipsius artis, aut medici.

*Manardi**Thome Aue**ga, Argente-**ij, Montisla**ni.**1. cant. tex.**1.*

Hinc ultimo Notandum est, falsam esse illorum sententiam, afferentium in medicina non dari subiectum, de quo querantur passionem, principia, &c. cum in medicina fiant demonstrationes, & usque ad indemonstrabilia deveniamus, ex Gal. 1. meth. c. 4. & passionem de subiecto demonstrantur, ut sanitas, vel morbus quæ sunt passionem corporis viventis, nec per hoc, quod ad opus ordinantur, dici non debent demonstrationes, ut docet Auic. Immo Conciliator. diff. 3. fatetur in medicina fieri demonstrationes, ut est ista, omne corpus animatum anima rationali participans, est sanabile, sed corpus humanum est tale, ergo est sanabile.

Pro resolutione igitur huius difficultatis, sit prima Conclusio, Corpus Humanum sanabile, & agrotabile, ut tale est ministerio artis est subiectum adequatum in medicina: est sententia Gal. & Auic.

Pro-

Probatum etiam ratione, quoniam ei competunt omnes conditiones subiecti, cum sit ens reale, intelligibile vniuersale cum dicatur de omnibus, quæ sunt in medicina, in recto, aut in obliquo, & habeat sub se tria corpora distincta, vt corpus sanum, ægrum, & neutrum, habet passiones, vt sanabile, & ægrotabile, quæ quærentur in medicina, vt patet apud Galen. est etiam adequatum, cum in nulla alia scientia consideretur, nec exciditur in medicina, cum omnia in medicina considerentur, secundum eius rationem formalem, & omnia ad eum habeant attributionem, & de ipso supponatur quid & quia.

Et si dicas, cur potius dicimus corpus humanum esse subiectum, & non hominem.

Respondeo quia medicus non considerat animam hominis, sed solum eius, complexionem.

Quid sit Complexio. Cap. II.

Complexio, vt docet Auic. est Qualitas quæ provenit ex actione, & passione ad inuicem primarum qualitatum. s. caliditatis. frigiditatis siccitatis, & humiditatis inuentarum in elementis, quorum. s. elementorum partes, redactæ sunt ad tantam paruitatem, vt plurimum cuiusq; earum, contingat. i. simul tangat, plurimum alterius.

Pro maiori declaratione huius definitionis, eius verba sunt ponderanda, atque confi-

2. de Cris.

c. 9. 2. met.

med. c. 17.

Auic. 1. 1.

c. de subie-

cto.

1. & 2. me-

th. med. li.

de diff. mor

bo.

1. 1. docet.

3. cap. 1.

deranda, & primo ly. Qualitas.

Secundo illa pars, quæ ex actione, & passione, &c. Tertio quorum partes ad tantam paruitatem redactæ sunt &c.

Quoad primum hoc est genus complexionis, & vt genus, ipsa Qualitas ponitur in definitione, & si dicatis qualitas est genus generalissimum, male ergo Auic. posuit genus adeo remotum in definitione.

Dicatis quod licet dicat qualitatem esse complexionem, & reuera tamen qualitas sit genus remotum, tamen clarissime patet, ex tota definitione, q̄ non accipit, hic qualitatem, prout est, genus generalissimum, sed pro vna specie, seu vno genere subalterno ipsius qualitatis.

Et si rursus dicatis vos, & de qua specie qualitatis intelligit, dicatis de prima specie, quæ est habitus, seu dispositio, & si queratis an complexio sit habitus, vel dispositio, dicatis esse habitum, eo quia Complexio est permanentia quædam in corpore. quare dum hic dicit Auic. complexio est qualitas, hoc sic est intelligendum, quasi diceret, complexio est habitus, seu qualitas habitualis: & per hoc, quod complexio est qualitas distinguitur à forma mixti, quæ est substantia. possumus etiam dicere, quod ideo per genus adeo remotum definiuit cōplexionem Auic quia voluit vt hæc definitio complexionis competere omnibus opinionibus, quæ de temperamento habentur, cum alij dicant, complexionem esse habitum

bitum, alij naturalem potentiam, alij passibilem qualitatem &c. ideo definiuit per qualitatem, prout qualitas in communi sumpta potest competere ijs omnibus. Et si dicatis, Primæ qualitates sunt in tertia specie qualitatis, ergo, & complexio, quæ ex illis, resultat.

Respondeo negando consequentiam, quia complexio cum specie distinguatur à primis qualitatibus, non est in eadem specie.

Quoad secundum ostendit Auic qualis habitus sit ipsa complexio. Respondet Auic. est Habitus qui resultat ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, non tamen ex quacunque mutua actione, & passione primarum qualitatum, resultat temperamentum, ideo non sufficit, sola mutua actio, & passio primarum qualitatum, ad hoc vt fiat temperamentum, eo quia si ponatur terra, & aqua simul inuicem agunt, & patiuntur, non tamen ad hanc mutuam actionem, & passionem sequitur complexio, ideo adiungit Auic. tertiam partem definitionis, quod. s. est necessarium, quod fiat permixtio, quæ quidem fit, si miscibilia diuidantur ita, vt plurimum vnius, contingat plurimum alterius.

Pro cuius rei declaratione notandum est, quod ad hoc vt fiat Complexio, requiritur, vt elementa adeo inuicem permisceantur & tanta fiat elementorum diminutio, seu diuisio, vel permixtio, vt nulla pars alicuius elementi, à quocunque sensu quantumcumque

viuaci percipi valeat, separata, & non permixta, partibus aliorum elementorum, sed necesse est, vt minimum formale vnius elementi, tangat minima formalia aliorum elementorum, intellige autem per minimum formale, illud minimum, seu illa parua portio elementorum, quę sufficit saluare formam elementi, ita vt si diuideretur in aliud minimum, seu in aliam partem, non staret forma elementi sub illa, sed corrumpereetur.

Hic tamen vnum notandum est, quod Auicenn. hic non dicit in complexione deueniendum esse ad id quod minimum vnius elementi, contingat minimum alterius elementi. Sed dicit, quod plurimum vnius, tangat plurimum alterius, & ratio est quoniam non quodlibet minimum formale cuiuslibet elementi, potest tangere vel tangi à quolibet minimo formali alterius elementi, quoniam cum terra, & aqua in generatione mixtorum, sint in maiori quantitate, quam aer, & ignis, ideo ad plura minima diuiditur terra, & aqua quam ignis & aer, ergo non quodlibet minimum tangit, & tangitur ab omni minimo, tangit tamen, & tangitur, secundum plurimum licet forsan contactu virtuali fieri possit, vt minimum vnius elementi, tam formale quam materiale tangat, & tangatur à quocunque alio minimo aliorum elementorum, prout omnes partes elementorum in mixtione inuicem agunt & patiuntur, alterantur, &

tran-

transmutantur.

Vltimo notandum est, quod dupliciter possumus imaginari, ex extremis qualitatibus elementorum, complexionem mediam prouenire primo mediam per participationem, imaginando. s. complexionem non esse aliquam vnā qualitatem, à qualitatibus elementorū specie distinctam, sed esse aggregatū ex illis sic ad inuicem refractis, quomodo tepiditatem diceret esse complexionem mediam inter calidum, & frigidum.

Secundo imaginari possumus esse mediam per abnegationem qualitatum, imaginando, quod qualitatibus, elementorum refractis: & ad medium reductis, generetur vna media qualitas specie distincta, à qualitatibus elementorum, quæ licet non sit formaliter caliditas nec frigiditas, est tamen illarum qualitatum. virtualiter contentiua, corruptiua, & productiua, ita vt sit potens quodlibet subiectum calefacere, & aliquod refrigerare, sicut lux in mixtis, quamuis non sit formaliter calor, est tamen productiua caloris.

Si ergo primo modo intelligamus, Complexionem esse mediam, tunc in definitione exponatur.

Prouenit, idest resultat, sed si secundo modo, tunc ad complementum definitionis, oportet addere immediate, & hoc ad differentiam secundarum, qualitatum, vt coloris, saporis &c. quæ licet proueniant ex a-

ctione & passione qualitatum &c. non tamen immediate, sed mediate, per prius enim ex tali cōmixtione resultat complexio, & consequenter ad complexionem prouocuntur alię secundę qualitates.

Secundo Notandum est, quod complexio non est mixtio nec è contra, quoniam mixtio proprie est corporis, cuius terminus terminans est forma mixti, de prædicamento substantiæ, complexio autem est qualitatum, cuius terminus terminans est forma accidentalis, de predicamento qualitatis.

Vt ergo respondeamus in forma ad quæsitum, quid sit complexio, dicamus, quod Complexio est, Proportio, seu concentus, vel harmonia. Primarum quattuor qualitatum, ex omnium elementorum permixtione.

Sed si complexio est proportio, quomodo ergo datur complexio calida aut frigida à prædominio, & à qualitate prædominante, sicut illa complexio dicitur calida, in qua adest dominium caloris, & frigida erit quando dominatur frigiditas.

Sed contra dicetis vos, si complexio est proportio vel harmonia primarum qualitatum, quomodo ergo in omni complexione, adest excessus alicuius qualitatis, & dominatur caliditas, vel frigiditas, nõ erit ergo proportio, cū ad hoc vt complexio sit proportio, sit necesse, vt in illa cōplexione, primæ quattuor qualitates sint in æquali mensura, & portione, & in

eo-

eodē gradu, & quantitate: Sed si in omni complexione dominatur aliqua qualitas, ergo cōplexio non est proportio.

Respondeo, quod non dicitur complexio simpliciter proportio, vt sit æqualis portio omnium primarum qualitatum, vt supponit argumentum.

Sed dicitur proportio respectiue a illud corpus, cuius dicitur cōplexio, vt cōplexio hominis dicitur proportio, non quia illa cōplexio consistat in pari quantitate harū primarū qualitatum, sed licet in tali complexione adsit excessus, & dominium caloris, dicitur tamen proportio, quoniam istæ qualitates in homine, sunt ita adinuicem proportionatæ, vt sint aptæ pro exercendis operationibus ipsius hominis, & ideo licet complexio hominis à prædominio sit calida, dicitur tamē proportio, eo quia illa miscela, & proportio primarum qualitatum cum excessu, & dominio caloris, est proportionata pro operationibus hominis: Cur ergo ista caliditas excedens, non superat ceteras qualitates, & nō destruit temperamentum?

Respondeo, quia non adeo excedit, vt hoc possit præstare & eo magis, quia quanto caliditas est ceteris magis actiua, tanto etiā magis ceteræ qualitates resistunt ei, vt non destruat proportionem: si enim adeo excederet caliditas, vt possit destruere temperamentum, non esset amplius complexio, nec proportio.

Et si

*rationes Ar
genter in
artem par-
nam com. 2*

Et si dicatis ista proportio, est dispositio, ut fiat temperamentum non tamen dici potest temperamentum.

Secundo Temperamentum est substantia, & natura partiū simularium, ergo non est proportio, consequentia probatur, quoniam sicut ex Arist. 1. de anima, anima non est harmonia, ita nec substantia erit harmonia.

Tertio temperamentum dicitur calidum, & frigidum, sed proportio non denominatur calida, nec frigida.

Quarto temperamentum parit secundas qualitates, & est principium operationis, sed hoc non facit proportio primarum qualitatum: ergo non est temperamentum: minor probatur, quoniam oportet esse reale, quod rem aliam parit, quod si hoc non potest facere absque aliqua proportionem, tamen illa proportio non est id, quod agit.

Quinto potest dubitari, si temperamentū fit illa proportio & aggregatum ex quatuor qualitatibus, ergo est aggregatum per accidens, probatur ex Arist. quoniam ex pluribus entibus in actu, non fit vnum per se.

*6. meth. vii
2. meth. 22*

Sed facile erit respondere ad has rationes, & dicatis ad primam, esse petitionem principij, quoniam nego non esse proportionem. Ad secundum nego antetcedens, quoniam est accidens, ut qualitas. Ad tertium dico, quod in illa proportionem, dominatur aliqua qualitas, eo modo quo dictum est supra.

Ad quartum dico ad temperamentū sequi
secun-

secundas qualitates sicut ad esse formæ, consequuntur omnia consequentia formam: vel dico, quod temperamentum in virtute primarum qualitatū producit secundas qualitates.

Ad quintum dico, ex pluribus entibus in actu perfecto, fit ens per accidens, sed ex entibus in actu imperfecto fit ens per se, & ideo cum qualitates sint in temperamento in esse refracto, ideo dicuntur esse in esse imperfecto.

An primæ quatuor qualitates reperiantur actu, vel potentia in temperamento.

Et si actu, an sint in esse summo, vel refracto.

Cap. III.

ESto igitur dicetis vos, quod complexio sit Proportio primarum qualitatū, cum tamen primæ qualitates, possint se habere in triplici proportionē, vel quod totæ corrumpantur in temperamento, & sint tantum in potentia, vel secundo remaneant in esse summo, & integre, vel tertio in esse refracto, & remisso.

Queritur, an istæ primæ qualitates sint actu vel potentia in temperamento, & si actu, an sint integre, vel remisse.

Doctissimi, & nostra tempestate eruditissimi viri, crediderunt primas quatuor qualitates, remanere in esse summo in temperamento, adeo ut temperamentum resultat ex extremis, & summis qualitatibus elementorum simul iunctis, & licet istæ qualitates in mixtione, & temperamento, nullo pacto sint refractæ,

*Fernelius li
bro 3. de natura
med. c. 1
Ioubertus
1. de ca. pa
rad. parad.
8.*

Atque, sed maneant integre, & in esse summo, ubi tamen istæ summæ, & contrariæ qualitates inuicem fuerint permixtæ, & confusæ, tunc contrariarum perfusione, quasi iunctæ inhibentur, ne suas summas vires exerceant, hinc virium acumina, exuperantiaque, retudisse perhibetur, ita ut in misto corpore nechtantur elementa, neque suæ molis pondere, neque qualitatum gradu, ut qui in omnibus summus inest sed virium comparatione, temperamenti specie proferunt, & expromunt, quæ tamen complexio denominatur calida, vel frigida ab eo solum, cuius vis præstat, & vincit, neque tamē diuulforum elementorum qualitates, neque coeunt, illæ quidem temperamentum efficiunt, nisi moderata, & concordi quadam mediocritate, se se mutuo complectantur, & has qualitates in summo remanere sic probant.

Primo eadem est contrarietas, inter extremas qualitates, ac inter refractas, nam sicuti summus calor, & summa frigiditas sunt contraria, ita quoque & calor remissus, & frigiditas remissa sunt contraria, ergo si summas qualitates in confusionem adductas, a se se posse mutuo ad mediocritatem deducere, cur non similiter se se prorsus interimunt, si remissæ qualitates inter se sunt contrariæ, sicuti, & summæ, si ergo remissæ qualitates eque inter se pugnant, ut summæ, neque solum extrema extremis, sed & media medijs aduersantur: Cur potius istæ qualitates refractæ, quam summæ in idem cohibunt.

Secundo

LIBER TERTIVS.

173

Secundo sicut calor, vt quatuor, & frigus, vt quatuor commiscuntur, teporem generat, sic prorsus accidere compertum est, si calor summus, & frigus summum miscuntur, teporem generant, nam aqua feruentissima si cum aqua frigidissima paribus portionibus miscatur, mox tepescit, vt si ex mediocribus temperetur.

Tertio si in mixtione aquæ frigidissimæ cū calidissima fieret tepor, eo quia vt tu dicis remittuntur qualitates, quomodo fit hæc remissio tantorum graduum in tam breui tempore, & fere in instanti, cū appareat, quod statim, quod istæ duæ aquæ miscuntur, statim fit tepor quod si fieret, illa remissio, non statim fieret tepor, sed longo tempore, ergo dicendum est, nihil aliud esse teporem, quam calidi, frigidi, sicci, & humidi pari portione confusione, vnde qualitates illæ summæ in mixtione, & tepore manent, sicut prius erant in elementis: cum hac tamen varietate, quod nunc per totas confuse, eandem, communemque materiam obsederunt, & quod ab Arist. dicitur quod in mixtione qualitates remittuntur, non intelligitur, quod remittuntur in gradu, sed in viribus, ne summe operentur.

Quarto si possunt manere in esse refracto, ergo & etiam in esse summo, probatur, quia eadem est contrarietas, eadem proportio, inter extremas qualitates, ac inter medias, & remissas qualitates, eadem enim est proportio quatuor, ad quatuor, ac octo ad octo.

Vt

174 DE RE MEDICA

Ut tamē tueamur cōem sententiā, poterimus respōdere ad rationes doctif. Fernelij. Et ad primum si dicamus, quod qualitates, dum ex mutua actione, & passione refractæ, deueniunt ad mediocritatem, & quandam proportionem, quæ dicitur complexio, non sunt amplius contrariæ: Et si dicas, frigiditas, & caliditas semper sunt contraria, etiā, quod sint remissæ, eo quia caliditas, vt vnum, & frigiditas, vt vnum sunt contraria. Respondeo, quod frigiditas, & caliditas, siue in esse summo, seu refracto, semper sunt contraria, nisi ex mutua actione, & passione, factæ sint mediocres, & inuicem proportionatæ, & temperatæ, quia vbi ex mutua actione factæ sint mediocres, tunc perdunt contrarietatem, & non sunt amplius contrariæ, quoniam implicat dicere, quod qualitates illæ sint mediocres, temperatæ, & ad inuicem proportionatæ, & quod sint contrariæ, eo quia eo vsque inuicem agunt, & patiuntur, quousque sunt contraria, & quousque deueniunt ad mediocritatem, & proportionem, quia tunc non sunt amplius contrariæ, ideo possunt inuicem simul manere, sine earum corruptione.

Ad secundum nego, quod generetur idem tepor, & ideo nego casum: vel dico ad primū, quod dum sunt refractæ sunt contrariæ, & inuicem agunt, & patiuntur, & remittuntur, & corrumpuntur, sed ex illa refractione factū est, vt nō sint adeo cōtrariæ, vt sunt in summo sed remittuntur eorum vires, & ideo diutius con-

conseruantur in tēperamento, & homo cum illis sic refractis, possit diu viuere, & cum continuo inuicem agant, ideo illa cōtrarietas harum refractarū qualitatum, est causa mortis, licet non nisi post longum tempus, & plus, vel minus secundum quod magis, vel minus sunt refractæ, sed si in summo remanerent statim, & subito corrumpetur & solueretur mixtū, cum sint summe, & extreme contraria.

Ad tertium dico non esse mirum, si illa remissio fiat tam breui tempore, quoniam eodē tempore, quo vnus gradus caloris, remittit vnum gradum frigiditatis, eodem tempore octo caloris, remittunt octo frigiditatis, cum eadem sit proportio vnus ad vnum, ac octo, ad octo: ratio est, quoniam in mixtione illæ duæ aquæ calidissima, & frigidissima, dū miscentur, ita ad inuicem diuiduntur, vt partes omnes aque frigidæ tangant oēs partes aque calidæ, & e cōtra, & ideo cum illæ aquæ inuicem se tangāt, simul, & semel secundum omnes partes, eod. in tempore, inuicē agūt, & patiuntur, ideo breuissimo tempore fit illa remissio, & tepor.

Ad quartum nego eandem esse proportionem, vt dictum est ad primum, quoniam in summo sunt contrariæ, & in illo esse refractō, non sunt amplius contrariæ.

Dicamus igitur primas quatuor qualitates non remanere in esse summo in ipso temperamento, sed si non remanent in esse summo, & quomodo remanent.

Queritur

Quæritur enim an Primæ Qualitates totæ corrumpantur, ita ut in temperamento, omnes omnino sint corruptæ, & in potentia tantum reperiuntur, & non in actu.

*Christophorus Auegali
1. de arte
med. cap. 4*

Aliqui crediderunt in totum corrumpi, & remanere solum in potentia, quam sententiā falsam esse, sic probant Iuniores quidam, primo datur complexio, in qua dominatur caliditas, altera in qua adest dominium frigiditatis &c. ergo saltem ista caliditas, quæ dominatur, non corrumpitur, probatur, quia non potest corrumpi à frigido se minori.

Secundo si primæ qualitates totæ corrumpantur, ergo complexio non haberet vim excalefaciendi, aut refrigerandi, probatur, quia istæ qualitates per te totæ sunt corruptæ.

Tertio si qualitates totæ corrumpantur, ergo omnis complexio esset eadem, & eiusdem rationis, & non darentur diuersæ complexiones, probatur, quia diuersæ sunt complexiones, eo quia una dicitur à prædominio calida, alia frigida, &c. Sed si per te omnes corrumpuntur, ergo non daretur complexio calida, aut frigida &c.

*libro 3. de
nat. med. c.
3.*

Hoc idem quarto sic probat Fernelius, si omnes qualitates in temperamento corrumpuntur, ergo in corporibus nostris, nulla reperiretur contrarietas, eo quia contrarietas, quæ reperitur in nobis, est contrarietas primarum qualitatum, sed per te omnes sunt corruptæ, ergo non datur aliqua contrarietas.

Quinto si in nobis non est aliqua prima
con-

contrarietas, quæ ergo erit causa morborum, senectutis, mutationis temperamenti, secundum diuersitatem ætatum, mortis, &c. cum hæc omnia fiant à contrarietate.

Sexto, ergo corpora nostra in dissolutione, non resoluerentur in prima quatuor elementa, cum per te elementa in nobis nō sint actu, nec etiam potentia, si istæ qualitates in totū corrumpuntur, vnde enim sibi resument elementa, cum omnino per te sint corruptæ?

Si tamen fateri volumus, primas qualitates in totum corrumpi, & remanere tantum in potentia, & non actu in temperamento. Dicatis, quod ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, ipsæ qualitates omnino, & omnes corrumpuntur, quibus omnibus corruptis, resultat temperamentum, in quo quidem temperamento licet actu non sit caliditas, nec frigiditas, sunt tamen in potentia, & in virtute, eo quia temperamentum quod resultat ex qualitatibus corruptis, potens est excalescere, & refrigerare &c.

Et ad rationes in oppositum adductas, poterimus respondere, & ad primum, quod licet istæ qualitates actu non sint in temperamento, sunt tamen virtualiter, & in potentia, & ideo licet in temperamento non sit actu caliditas, &c. potens tamen est excalescere, refrigerare, &c. cum virtualiter contineat primas qualitates, & ideo caliditas, quæ dominatur in temperamento, non est actualis caliditas, sed eius virtus, & poten-

M tia,

tia, ratione quarum virtutum, ipsum temperamentum potens est excalefacere, refrigerare, &c. & denominatur calidum, vel frigidum.

Ad secundum valeret si corrumparentur actu, & potentia, & ad alias rationes respondeo ut ad primum: melius tamen, & magis verisimile est fateri, Primas quatuor qualitates, actu reperiri in temperamento, sed in esse refracto.

Pro cuius rei maiori declaratione, sciendum est, quod ad hoc, ut fiat complexio, necesse est, ut elementa, per contrarias qualitates, inuicem agant, & patiātur, ex qua mutua actione, & passione, elementa adeo diuiduntur, & inuicem permiscētur, ut quælibet pars vnius contangat partem alterius, eo modo, quo diximus superiori capite, nisi enim quælibet pars contangeret alteram, non fieret inter ea mutua actio secundum omnes partes elementorum, sicuti est necessarium ad hoc, ut fiat temperamentum, ex qua mutua actione, & passione, refrangūtur, & remittuntur primæ qualitates, & deueniunt ad quandam mediocritatem, & proportionem, & ista proportio harum primarum qualitatum sic refractarum, dicitur Complexio, seu temperamentū: adeo ut Temperamentum nihil aliud est, nisi armonia, seu proportio primarum qualitatum refractarum: & quod tutius sit fateri has qualitates remanere in mixto in esse refracto, quam in summo, inde colligi potest, quoniā cali-

caliditas, & frigiditas sunt qualitates actiuae, iuxta se positae, sunt agentia naturalia, & contraria, nullum adest impedimentum, ergo necessario inter illas, erit mutua actio, & passio, ut miscendo aquam calidissimam cum frigidissima, tunc quaero si caliditas ignis, agit in aquam, aut agit, ut inducat caliditatem, velut corrumpat frigiditatem, quodcumque dixeris, necesse est, ut sequatur intensio, & remissio primarum qualitatum, ut alibi demonstrauimus, quia si ignis inducit caliditatem, ergo corrumpit frigiditatem, cum sit impossibile, ut summa frigiditas possit stare cum aliquo gradu caloris: Si dicas, licet sint contraria, tamen nulla sequitur actio, quoniam cum sint aequalia in gradu, & ambo in summo ita ut vna qualitas alteram non excedat, ideo nulla sequitur actio, cum actio fiat a proportionem maioris inequalitatis. Dicatis, quod licet aequalia sint in gradu, & intensiue, extensiue tamen, & in virtute, id est in operando, & in agendo non sunt aequalia, & eo magis, quia si ratio esset vera, nunquam fieret transmutatio de vno elemento in aliud, nec aer fieret ignis, &c.

lib. de elementis c. 4

An complexio sit substantia, vel accidens.

Cap. IIII.

Dubitari solet apud medicos, An Complexio sit substantia, vel accidens, & ratio dubitandi est, quoniam substantiam esse com-

M 2 cedit

1. de usu-
par. cap. 2.
c. 9.
3. de temp.
c. 4. 3. aph.
com. 2.

cedit Gal. dum dicit esse substantiam corporis, & naturam membri.

1. de usu.
part. 1. 2.

Secundo, id quod constituit esse alicuius, est substantia illius, sic est complexio, ergo est substantia: minor est Gal. carni esse, & neruo, & aliorum unicuique per complexionem ex quatuor elementorum qualitatibus constructam.

2. meth.
med.

1. de nat.
facul. 1. 3.
7. meth.

Tertio affirmat Galenus vnamquamque partem nostri corporis talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humidi, & sicci temperamentum: Immo alibi docet, partes similes inuicem distinguere, & diuersas parere operationes pro diuersitate complexionis, & alio loco dicit, ex calido, frigido, humido, & sicco, non hominis solum, sed aliorum omnium naturam constare, vt bene docuit Hippocrates, & 2. de nat. hum. com. 1. dicit, formas vero corporis, naturas quarum essentiam demonstrauimus in quatuor elementorum temperatione consistere.

1. de elemē
tis cap. 9.

5. methap.
15.

Quarto quo posito ponitur, & quo destructo destruitur, est substantia ex Aristotele, sed destructo temperamento, corrumpitur membrum, & stante optima complexione, membrum est viuens, & sanum, ergo erit substantia membri.

quod ani-
mi. mores
seq. corpo-
vis temp. li.
de tremore
cap. 6.

Quinto forma est actus, & perfectio corporis organici animati, talis est complexio, ergo est forma substantialis, minor probatur, quia perficit corpus, cum omnes operationes fiant à temperamento, sic docet Galenus,
oculus

oculus enim non vidit, nisi sit optime temperatus, sic & omnes operationes naturales, & vitales, fiunt ab optimo temperamento quod si lædatur, læduntur etiam operationes.

Istis rationibus moti quamplurimi doctissimi viri crediderunt ad mentem Gal. complexionem esse formam substantialem.

Contrariam tamen sententiã sequitur communis opinio, quæ verissima est, & magis tutæ scilicet complexio non sit substantia, sed accidens: & pro maiori declaratione sciendum est, quod licet Gal. non cognoscat aliam formam, nisi temperamentum in viventibus ipsi; & quamvis concedat animam vegetatiuam & sensitivam, nihil aliud esse, quam temperamentum, tamen de anima intellectiva dubitat, an sit temperamētum, quoniam licet lib. de tremore, & spasmo cap. 6. & lib. quod animi mores sequantur corporis temp. videatur asserere, intellectivam esse temperamentum, dum dicit, quod intellectio fit à temperatura, ita ut si temperamentum lædatur, læduntur etiam operationes intellectus, tamen idē Galenus 5. de accid. cap. 5. dicit, quid sit anima inconueniens est dicere, si vero tempus occurrerit opportunum, fortasse disputabimus: & alibi non audet statuere quid sit anima intellectiva & 9. de vsupar. cap. ultimo non debemus dicere, quod intellectus sit à sensu, sed à temperantia spiritus animalis instrumentaliter tamen, & lib. de motibus liquidis cap. 3. dicit, inquirere de anima

Curtius in

1.1. Auic.

Montanus eo loco.

Hali. 2. tegni. com.

26.

Auic. 1.1.

Cōciliator

dis 17. Gē

tilis de ful.

gi. 1. 1.

Vgo eodem

loco Iacobus For.

eod. loco.

Philopon^o

1. phis. com

penultimo.

Marsilius

Ficius li.

7. de im-

mortalita-

te anima-

rum c. 9.

& 12.

Argente-

rius in Te

gni com. 2.

lib. 5. de

simp. Med

facult. c. 5.

an sit eius substantia corporea, aut sit aliquod corpori continuum, quod cum corpore decidit, aut spermatis vis, & potetie, relinquo hoc illis, qui se existimant hoc veraciter scire, & alibi visus est dubitare, quid voluerit denotare nomine animæ.

2. interior. c.

2.

Cum ergo fateatur Gal. complexionem esse substantiā Auic. vero dicit esse accidens de predicamento qualitatis: conantur multi tollere hanc contradictionē dicēdo, quod Gal. appellat complexionē formam substantiāle, non q̄ reuera sit substantia, sed improprie dicitur substantia, prout in quanto à cōplexione bona, vel mala conseruatur, & dependet substantia nostri corporis, vel destruitur, eo modo, quo etiam dicimus de rebus multū in trinsicis, & appropriatis alicui, q̄ sunt de substantia illius rei, Cōplexio. n. est res, a qua pēdent nostræ operationes, & sic improprie loquendo à Gal. dicitur substantia, quoniā sicuti per formā substantiāle, aliquod sustentatur in esse perfectō, ita suo modo membrum per complexionē, sustentatur in esse perfectō, & operatur, & quia sensibilibus operationes nō videntur fieri, nisi a tēperamento, & in singulis partibus sensibilibus nulla alia substantia apparet, nisi temperamentum, ideo medicus velut artifex sensatus, iudicat tēperamentum esse substantiam, & formam substantialem nostri corporis.

Ista tamen sententia, ad mentem Gal. non videtur vnde quaque tuta, cū manifestissime appa-

LIBER TERTIVS. 183

appareat, ex locis citatis ipsius Gal. complexi-
onem esse veram substantiam, nec ullam a-
liam formam substantialem agnoscat Gal.

Nec laudo sententiam doctissimi Argen-
terij asserentis, quod complexio in aliquibus
sit substantia in alijs sit accidēs, est forma sub-
stantialis in non viuentibus, & in inanimatis,
sed in viuentibus complexio non est forma,
sed instrumentum, quo forma operatur: simi-
liter & in viuentibus forma substantialis par-
tium similarium est earundem temperamen-
tum, eo quia in carne, osse, neruo &c. nulla
alia reperitur forma, nisi earum complexio
prout docet Arist.

Cogor tamen damnare hanc sententiam,
quoniam, vt docet Aristoteles, quod vni est
accidens, alteri non potest esse substantia,
sed complexio per te aliquibus est accidens,
ergo alteri non potest esse substantia: Secun-
do Complexio est terminus formalis altera-
tionis, & non acquiritur, nisi per alterationē,
cum fiat ex mutua actione, & passione prima-
rum qualitatum, ergo non est substantia, con-
sequentia tenet, quia substantia non potest
acquiri per motum: alio modo conatur Cur-
tius tollere contradictionem dicendo, quod
non inconuenit aliquam formam esse dire-
cte, in prædicamento qualitatis, & indirecte
in prædicamento substantiæ, nam ex Aristot.
Differentia substantialis dicitur qualitas, &
est directe in prædicamento qualitatis, in-
directe tamen in prædicamento substantiæ.

*In Tegni.
com. 2.*

*2. de gener.
animalium
cap. 1.
1. physic. 26*

*In 1. 1. cap.
de compl.*

5. methaph

M 4 Sed

Sed pace tanti viri clarissimi, hæc ratio nulla est, quoniã licet hoc sit verũ de differentiis non tamẽ dici potest de forma substantiali, vt sit indirecte in prædicamento substantiæ, directe vero in prædicamento qualitatis.

Respõdeamus igitur ad quæsitum, & sit prima conclusio, Complexio non est substantia, probatur substantia ex Arist. aut est materia, aut forma, vel compositum, neutrum est complexio, ergo non est substantia, minor probatur, quia non est materia, vt omnes concedunt, quoniam materia est principium passiuum, complexio vero est actiua, sed quod non sit forma probatur, nulla forma substantialis per se, & immediate, producit operationes, quia de se non est actiua: sed Complexio per se, & immediate producit operationes, ergo non est forma. Secundo complexio habet contrarium, puta excessum alicuius extraneæ qualitatis, & suscipit magis, & minus, ergo non est forma substantialis. Tertio Complexio fit ex qualitatibus, ergo non est substantia. Consequentia probatur, quia substantia, non fit ex non substantiis prioribus.

Quarto si complexio esset forma substantialis, cum singulis partibus, variæ, ac diuersæ sint complexiones, ergo singule partes haberent varias, & distinctas formas substantiales quare in vno quoque mixto, darentur multæ formæ, prout multæ sunt eius partes, quod tamen videtur inconueniens asserere. Melius enim est asserere, vnicam esse formam totius
mix-

LIBER TERTIVS. 185

mixti, & omnium partium, quę tamen est principium diuersarum operationum, pro diuersitate complexionum, quę complexio est instrumentum ipsius formę.

Secunda Conclusio, Complexio est accidēs de predicamento qualitatis, in prima specie, & dicitur habitus, & est instrumentum formę substantialis, & principium immediatum omnium nostrarum operationum.

Pro cuius rei declaratione notandum est, quod Complexio nō est forma substantialis, sed efficit corpus aptum, ad recipiendum formam, non tamen complexio dicitur forma, nam si quis lyre cordas cōderet ipsas cōgruas idoneasque constitueret, vt concentus formā suscipiant, tamen chordę, non sunt ipsi concentus, sed extrinsecus ab eo, qui pulsat concentus chordis prouenit, ita se habent corporum animatorum complexionēs, nam complexionibus optime se habitis, & dispositis extrinsecus formę immiscuntur ab ipso opifice, statim enim quod caro adepta est optimū temperamentum sibi proportionatum, statim in ea introducitur forma carnis, & ideo temperamentum, disponit partes nostri corporis, & mixtum ipsum, ad recipiendum formam substantialem.

Ad rationes vero in oppositum adductas, probantes temperamentum esse formam substantialem, facile erit respondere, & ad auctoritates Gal. dicatis, fuisse illius opinionis, vt complexio esset substantia, & ideo concedatis hanc

hanc sententiam esse contra Gal. quod scilicet complexio sit accidens.

Ad quartum dico, veram esse maiorem propositionem, quod quando aliquo primo destructo, primo destruitur aliud, est eius substantia, modo dico ad minorem, quod destructa complexione, non primo destruitur membrum & animal, ideo non est substantia, sed primo destruitur ad destructionem formæ. Secundo ad corruptionem complexionis, quare destructo temperamento corrumpitur forma, ad cuius corruptionem corrumpitur pars & animal.

Ad Quintum nego minorem, ad probationem dico esse principium operationis instrumentale, & non principale ideo dici non potest forma substantialis.

An Complexio sit, qualitas realiter distincta, à primis qualitatibus

Et quot complexiones reperiantur in singulis mixtis. Cap. V.

Iac. de par. Vgo.

Iac. Forlin.

Montanus

in 1. 1. Aui.

c. de compl.

Tho. de Gar

bo q. 4.

Argent. in

Tegni. co. 2.

ESto igitur dicetis vos, quod Complexio sit qualitas, quæ resultat ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, ista tamen complexio distinguitur, ne à primis quatuor qualitatibus, ita ut sit qualitas ab illis realiter distincta, nec ne?

Crediderunt quamplurimi, Complexionem realiter distingui à primis qualitatibus, quam quidem sententiam sic comprobarunt pri-

LIBER TERTIVS. 187

primo si opij complexio, nihil aliud est nisi aggregatum ex qualitatibus refractis, ergo opium non poterit extreme refrigerare, probatur quia frigiditas in complexione est refracta, ergo non potest remissa frigiditas, quæ reperitur in complexione opij, extreme refrigerare, si ergo complexio opij non addat aliam qualitatem supra primas qualitates, sed solū sit illud aggregatum ex qualitatibus refractis non poterit habere intensam frigiditatem, & in summo refrigerare, quare dicendum est, extreme refrigerare, non ratione remissæ frigiditatis, sed ratione Complexionis, prout complexio est qualitas realiter distincta à primis qualitatibus, Idem dicendum est de Euphorbio, quod extreme excalefacit.

*Iacobus for
li. quest. 5.*

Secundo ponatur, quod brachium alicuius ligetur ita fortiter, vel alio modo fiat opilatio inter manum Socratis, & cor, cerebrum, & epar, quod spiritus non possint pertransire ad manum, tamen volo, quod ab aqua, vel ab igne, aut à sole, tantum calefiat brachium ligatum, ac si transirent spiritus, adeo ut in manu remaneat precise tanta mensura caloris, frigoris, humiditatis, & siccitatis, quanta erat prius, ante quam brachium esset ligatum, vel si non tanta, saltem tanta, quanta in aliqua manu viventis hominis, & tamen non fiat Cōplexio manus, quia manus corrūperetur, & æstiomenabitur, & nec sentiet, nec mouetur, & tamen ista duo aggregata primarum qualitatum, sunt omnino similia in manu so-

v80

cra-

cratis ligata, & in non ligata, seu saltem erit idem, illud aggregatum in manu Socratis ligata, & in manu Platonis non ligata, ut patet per argumentum, & tamen illud aggregatum, in manu Socratis ligata, non est sufficiens ad conservandam formam manus, nec erit principium operationum manus ergo nec illud aggregatum in manu Platonis quia sunt idem ergo nullum horum erit Complexio.

*Iacobus de
partibus.*

*Arist. 7.
meth. 2.*

Tertio Primæ quatuor qualitates, distinguuntur à Complexione in subiecto ergo distinguuntur realiter: consequentia probatur, quoniam accidentia sumunt esse, distinguuntur à proprijs subiectis, & numerantur numero subiectorum: accidentis enim esse, est in esse, tū quia in definitione accidentis, cadit propriū subiectum.

Antecedens probatur, quoniam subiecta primarum qualitatum, sunt elementa, subiectum autem complexionis, est corpus mixtum, nec potest saluari Complexio in quocūque elemento.

Quarto qualitates primæ, suscipiunt magis & minus, intensionem, & remissionem, Complexio vero non, ergo realiter distinguuntur.

Pro resolutione difficultatis, notandum est primo quod Complexio, distinguitur à primis qualitatibus, eo quia cum non sit nec caliditas, nec frigiditas, &c. sed quid resultans ex eis, ergo Complexio erit. Secunda quædam qualitas velut odor, sapor, & color, sunt secundæ

dæ

LIBER TERTIVS. 189

de qualitates, ex primis producte & resultantes : differt tamen Complexio, ab alijs secundis qualitatibus, quoniam primo, & per se, immediate resultat ex mutua actione, & passionem primarum qualitatum, sed aliae secundae qualitates, ut sapor, odor &c. non primo, & per se, sed secundario, & mediate, eo quia insequuntur Complexionem.

Secundo Differunt, quoniam complexio, est primum principium omnium operationum quod non est verum de alijs secundis qualitatibus.

Tertio distinguuntur, quia licet complexio sit qualitas distincta a primis qualitatibus eo quia non est nec caliditas, nec frigiditas, &c. continet tamen in virtute has primas qualitates, quia potens est excalefacere, refrigerare &c. quod tamen non est verum de alijs secundis qualitatibus, hic tamen advertendum est, quod licet complexio sit qualitas distincta a primis qualitatibus, non tamen ab illis realiter distinguitur. Sit igitur ista conclusio.

Complexio non est qualitas realiter distincta, a primis qualitatibus, sed realiter nihil aliud est nisi illud aggregatum, ex primis quatuor qualitatibus, inuicem refractis, ex quibus resultat una tertia forma, quae licet specie differat a primis qualitatibus, non tamen differt realiter, sicuti ex anima, & corpore fit tertium nempe compositum, quod nihil aliud est, quam aggregatum, ex anima, & corpore, & non realiter ab illis distinctum, sed so-

lum

Gensilis de Fulgineo in 1. 1. Auit. c. de Compl. Curius eo loco Fernel. lib. 3. De nat. med. c. 1. Christophor. à Vega lib. 1. de arte med. cap. 4.

lum specie, quia homo est in vna specie, corpus, & anima in alia.

*1. 1. cap. de
Compl.*

Sed quid sentiat Auic. hac in re habet aliquam difficultatem, cum sic loquatur. Cum enim Elementa ad inuicem agunt, & patiuntur suis virtutibus, accidit in eorum summa, quædam qualitas in toto similis, quæ est complexio: ex quibus verbis sic arguo, similitudo est ad alterum, nam similitudo est rerum differentium.

*Gentilis in
com.*

Pro resolutione huius difficultatis, sciendum est quod illa verba dum dicit. Accidit qualitas in toto, similis, tribus modis exponi possunt, primo modo, vt dicat accidit qualitas in toto scilicet subiecto earum qualitatum similis, quia nulla est assignabilis pars in mixto, in qua fuerit forma, aut qualitas elementi, quin sit in eodem complexio mixti, ita vt non datur pars materiæ, quæ prius esset sub forma elementi, in qua non sit ista complexio, ergo ipsa est in toto subiecto: vel secundo sic intelligitur. Accidit qualitas in toto similis primis qualitibus. s. quoad virtutem, eo quia virtualiter comprehendit, omnes quatuor qualitates, & potens est agere & operari illarum actiones, vt excalefacere, refrigerare &c.

Auctor.

Vel Tertio exponatis & melius. Accidit qualitas in toto similis, idest accidit complexio in toto similis primis qualitibus, quia ab illis realiter non distinguitur, sed in toto est similis, cum realiter idem sint, si enim Complexio realiter distingueretur ab illis non esset
eis

LIBER TERTIVS. 191

eis in toto similis cum distingui realiter, sit
distingui secundum totum.

Ex ijs Respondeo ad argumentum, suffice-
re, vt distinguantur specie, & formaliter, non
tamen necesse est, vt realiter distinguantur.

Ad rationes vero in oppositum adductas

Respondeo & ad primum dico quod opium, *Author*
refrigerat, ratione actualis frigiditatis. Et si
dicas, frigiditas, quæ ingreditur Complexio-
nem opij, est remissa, ergo non potest tam
intense refrigerare.

Respondeo quod licet frigiditas sit remis-
sa, quia tamen in opio est magis intensa, &
plures gradus frigiditatis reperiuntur, quam
in alio mixto, ideo non est mirum, si opium
magis refrigerat, quam alia mixta.

Ad secundum dicatis casum esse impossibi- *Curtius*
lem si tamen concedatur per imaginationem
quod remaneat idem calor, & frigus, & alia
qualitates, vt supponit argumentum, dico,
quod manus non corrumpetur, sed tamen nō
sentet nec mouebitur: quia ob nervos liga-
tos, non diffunditur ad illas partes sensus, &
motus: vel dico, quod dato & non concessio, *Author*
quod idem sit aggregatum, tamen brachium
illud corrumpetur, & ratio est, quoniam e-
ius complexio: & calor innatus, nisi continuo
foueatur, & augeatur à calore in fluenti, non
potest diu conseruari (vt alibi declarauimus) *lib. 1. de ca-*
nec esse principiū operationum. Modo dico, *lore c. 3.*
quod in prædicto casu, cum brachium non
recipiat influentem calorem à corde, ideo
non

non est mirum si corrumperetur.

*Iac. de par.
3. us.*

Ad Tertium dicendum est, qualitates secundum esse refractum, quod habent in mixto, sunt subiective in mixto, ut ipsa Cōplexio, & ideo complexio, & qualitates refractæ, non distinguuntur subiecto, sed summæ qualitates distinguuntur subiecto à complexione, & de his verum est argumentum.

Author.

Ad Quartū dico, quod qualitates, ubi ex mutua actione, & passione deueniunt ad illā proportionem, quæ dicitur complexio non suscipiunt magis, & minus, quia ubi intenduntur, & remittuntur, statim soluitur proportio, & fit intemperies.

*Gentilis in
1.1. Auic.
c. de compl.
Iacob. Forl.
eo loco q. 5.
Thomas de
Garbo. q. 4.*

Sed an in singulis mixtis vna vel plures reperiuntur complexiones, dubitarunt quāplurimi, credentes in singulis mixtis, duas esse cōplexiones, vna quæ resultat ex caliditate & frigiditate, altera ex humiditate, & siccitate, quam sententiam sic probant.

Gentilis,

*Thomas;
Iacobus*

Primo inter primas qualitates, sunt duæ cōtrarietates, ergo duo media resultantia ex illis duabus contrarietatibus, nam si extrema sunt diuersorum generum, oportet, ut etiam medium sit diuersorum generum, medium enim, & extrema, sunt in eodē genere, & ideo medium colorum, est diuersum à medio saporum.

Secundo quorumcumque vnum variatur, alio non variato, illa sunt distincta, sed fieri potest, distemperamentum in complexione media inter humidum & siccum, nullo adueni-

nien-

niente distemperamento complexioni mediæ inter actiuas, vt inter complexionem mediam inter frigiditatem, & caliditatem, ergo sunt inuicem distincta, minor probatur, quoniã videmus corpus aliquod notabiliter exiccatum absque hoc, quod notabiliter calefiat, aut frigeat, vt patet, de puero tendente ad iuventutem.

Tertio Ar. secundo de anima dicit, sensus tactus esse plures, sed hoc non potest esse nisi quia dispositio qualitatum deseruiens, non est precise vna sed plures, vna scilicet media inter actiuas, alia media inter passiuas, ergo & similiter, duæ erunt complexiones.

His tamen non obstantibus, melius est asserere, vnicam tantum complexionem, reperi in singulis mixtis, non enim multiplicanda sunt entia citra necessitatem, turpe enim fit per plura, quod fieri potest per pauciora & æque bene, sed cum vnica tantum sit forma in singulis mixtis, ergo vnicum instrumentum, quod est Complexio, & principium omnium operationum. Aduertendum tamen est, quod quando dicimus vnā tantum complexionem reperi in singulis mixtis, hoc non sic est intelligendum, vnicam tantum esse complexionem omnium partium, ipsius mixti; quia hoc est falsum, cum singulæ partes nostri corporis, varias habeant, ac diuersas complexiones, sed intelligendum est, singulas partes habere tantum vnā complexionem, quæ resultat ex omnibus quatuor primis qualitatibus

N & non

& non duas, ut probant supradictę rationes, ad quas facile est respondere; & ad primum concedo diuersę sunt cōtrarietates, ergo diuersa media, aliud enim est medium inter calidum & frigidum, aliud inter siccum & humidum, non tamen medium inter calidum, & frigidū, dicitur temperamentum, quoniam temperamentum resultat ex omnibus quatuor qualitibus, & non ex duabus.

Ad Secundum Nego minorem, supponit enim dari illas duas complexiones, quod est falsum. ad probationem solum probat siccitatem distinctam esse à caliditate & frigiditate quod concedo, quia variatur siccitas alijs non variatis, sed quando augetur siccitas plus iusto, ita ut corpus exiccetur plus debito, tunc dico, quod non solum variatur cōplexio media inter passiuas, ut supponit argumentum, sed dico variari, & corrumpi totā complexionem per excessum siccitatis.

Ad Tertium dico, quod ibi Ar. loquitur dubitative, dum dicit sensus tactus videtur esse plures ex diuersitate obiectorum, adeo ut non fatetur simpliciter, quod sint plures, sed dicit, videtur, quod sint plures ex diuersitate obiectorum, id est ex diuersitate in primis qualitibus, quę tamen diuersitas obiekti, non habet variare sensum tactus, quia eodem modo dicerē ego, quod cū diuersa sint obiecta visus, ut album, & nigrū, ergo sunt diuersi visus, quod tamen est falsum, & si dicas licet sint contraria album, & nigrum, tamen non est nisi vna sola

con-

LIBER TERTIVS. 195

contrarietas, sed in primis, qualitatibus, sunt due contrarietates.

Respondeo quod licet sint duæ contrarietates, tamen eodem modo alterant, & immutant sensum tactus.

An Complexio hominis perfectior sit, quam complexiones aliorum animalium.

Cap. V. 1.

Videtur quod non, & ratio dubitandi est, quoniã quod cõplexio sit perfecta, vel imperfecta cognoscitur ex perfectione operationum, sed multa sunt animalia, quæ perfectiorem habent operationem, quam homo, ergo & perfectiorẽ complexionẽ. Minor probatur, quoniam vultur, & canis, habent meliorem olfactum, vt enim docet Ari. Homo inter cætera animalia prauè odorat, immo Aquila melius videt, quam homo, sic fatetur Ari. immo secundum communem sententiam.

Nos aper auditu, Linx visu, simia gustu.

Vultur odoratu, præcellit aranea tactu.

Ergo omnia ista animalia, habent perfectiorẽ complexionem.

Contrarium tamen docet Gal. humanam cõplexionem perfectiorẽ, & nobiliorẽ esse ceteris complexionibus, eo quia est principium perfectissimarum operationum, quod clarius sic docet Auic. Donasse Deum homini, meliorem complexionẽ, quæ reperiri potest in mundo, conuenientem suis operationibus, & cum

*2. de anima
c. de olfactu.*

*2. de anima
c. de visu.
5. gen. ani.
c. 4.*

*1. Tegni. 6.
8.*

*1. 1. doct. 3.
cap. 2.*

N 2 ope-

operationes humanæ, perfectiores sint alijs, ideo non est mirum, si homo habeat complexionem perfectiorem alijs cum complexio ordinetur ut ad finem ad ipsas operationes & perfectio complexionis, attendatur penes perfectionem operationum, ea enim quæ ordinantur ad finem, mensurantur, & disponuntur secundum finis exigentiam, sic docet Ari. cum ergo operationes sunt finis cōplexionis, ideo secundum diuersitatem operationum, & earūdem perfectionem, diuersa, & perfectior conuenit complexio.

Secunda Ratio, homo habet perfectiorem formam, ergo & perfectiorem complexionē Consequentia probatur quoniā non solū per complexionē disponitur subiectū ad recipiendum formā, ut diximus supra, sed quia est eius instrumentum, & principium actiuum omnium operationum, perfectissima complexio, disponit subiectum ad recipiendum perfectissimā formam, sicut imperfecta complexio, non erit apta preparare, & disponere subiectum, ut recipiat nobilissimam formam.

Sed pro maiori declaratione, notandum est primo, quod sicuti Duplex est Cōplexio, quoad pondus, & quoad iustitiam, ita quoque complexio, de qua hic loquimur, est complexio quoad iustitiā, cum complexio ponderalis non reperitur, ut dicemus infra suo loco, nec ad medicum spectat, eam considerare, ut docet Auic. Complexio autem quoad iustitiā, ut eodē loco docet Auic. est illa, quæ data est

*8.1. Doct.
3.c. de cōpl.*

LIBER TERTIVS. 197

est vnicuique mixto sibi proportionata, & cōueniens, pro exercendis operationibus illius mixti, in qua quidem complexione, licet primæ qualitates, non sint in æquali gradu, & mensura, sed semper vna illarum qualitatum dominetur, vt in humana cōplexione, dominatur calor, & humiditas, ista tamen complexio dicitur proportio, quia conueniens est, pro exercendis operationibus, vt diximus supra & ista dicitur Complexio secundum Iustitiam, distributiuam, eo quia cuicunque mixto secundum iustitiam, idest secundum eius conuenientiam, data est propria complexio, homini tamen data est perfectior quam cæteris animalibus, & mixtis: Secūdo Notādū est, q̄ Cōplexio ista quoad iustitiā, non est punctualis, nec cōsistit in puncto, sed habet maximā latitudinē, quoniā cū sit principiū bonarū operationū non est possibile, vt duret in instāti: dicatis igitur, q̄ cōplexio tēperatissima quoad iustitiā, reperitur, in homine optime sano, in ætate iuuentutis, vt circa 3. annum, & credendum est durare spatio trium, aut quatuor annorum, quo tempore meliores, & perfectiores, producere potest operationes, quod quidem tempus, vt dicit Auicenn. est in ætate, quæ est in fine augmenti.

Et si dicatis vos, non esse verum, quod in homine temperato, perfectissima complexio sit in ætate iuuentutis, quia si hoc esset verum, ergo in ætate iuuentutis, essent perfectiores operationes, quam in alijs ætatibus,

N 3 quod

*2. de part.
an. c. 2.*

quod tamen est falsum, quoniam augmentum perfectissimum est in puero: virium robur in iuuentute, & vigenti ætate, sapientia in sene, & eo magis quoniam Ari. fatetur animalia sanguine tenui prædita magis valēt ingenio. crassius sanguinis, & fibrosi magis viribus, sed qui temperatum sanguinem habent modice vtrūque harum obtinet, nō ergo in temperato homine, erunt omnes operationes perfectissime vel saltim temperata complexio & perfectissima, non erit in iuuentute.

*Iac. forl. 1.
2. c. de cōp.*

Responderunt quidam ad difficultatem, quod complexio non dicitur perfectior, quia producat perfectiores operationes, quoniam in homine Apopletico est perfectior Complexio, quam in Asino sano, & tamen operationes Asini sani, sunt perfectiores, operationibus hominis Apopletici, eo quia Asinus ille sentit & mouetur, quod non fit in Apopletico. Quare dicendum est, illam esse perfectiorem complexionem, quæ habet conseruare perfectiorem formam in materia, & quia humana complexio conseruat nobiliorem formam, quam alię complexiones, ideo dicitur complexio humana perfectior cæteris.

*2. 1. cap. de
compl.*

Sed non laudo hanc sententiam, quoniam, cum complexio non cognoscatur, an sit optima, vel mala, nisi à posteriori id est ex operationibus ipsis, cum sit ordinata veluti ad finem, ad ipsas actiones, vt docet Auicenn. ideo dicendum est, perfectissimam complexionem, esse principium optimarū operationum

num, & ad rationem dico, quod sufficit considerare aptitudinem. i. quod complexio perfecta, si ob aliquod impedimentum, non potest parere optimas operationes ut contingit in Apopletico, sit tamen apta parere optimas operationes, nisi fuerit impedita.

Ad quæsitum principale duobus modis possumus respondere, primo modo si dicamus, nullum esse incōueniens, aliud ab homine, habere vnam perfectiorem operationem, ut probat argumentum, sed quando dicimus hominem habere perfectissimam complexionem, quia habet perfectissimas operationes, non est intelligendum, quod omnes operationes in homine sint perfectiores, quam in quocunque alio animali, quia hoc est falsum, ut probat argumentum à principio adductum, sed intelligitur quod in homine, reperitur perfectior operatio, quam in alio mixto. & complexio humana, est principium perfectioris operationis, nempe ipsius discursus, & intellectus, quia ergo complexio humana, est principium perfectioris operationis, quam sint cōplexiones aliorum animalium, ideo dicimus, humanam complexionem, esse perfectiorem.

Vel secundo dicamus, q̄ omnes operationes hominis simul sumptæ, sunt perfectiores omnibus operationibus aliorum mixtorum cum hoc tamen potest stare, quod vna operatio, sit perfectior in vno distemperato homine, quam in temperato, & in vno alio

mixto, quam in homine, & sic licet Aquila excedat hominem in visu, tamen exceditur postea ab homine in omnibus alijs, & sic de alijs & sic aggregatum, omnium operationum, perfectius est, in homine, quam in alio mixto.

Possumus etiam dicere, quod homo nec etiam in visu, superatur à Linceo nec etiam ab Aquila, sicuti nec in odoratu à cane &c. Et ratio est quoniam aliud est longe videre, aliud acute videre. Acute videre, est apprehendere omnes rerum differentias, similiter in quacunque sensatione ut in visione, duo sunt primo est visio, secundo est cognitio, seu iudicium in distinguendo differentias obiectorum, linc. enim videt colorem longissime, non tamen apprehendit, nec cognoscit differentias colorum nec eas distinguit, ut distinguendo album à nigro &c. Ex hijs dico, quod perfectius est Secundum quam primum, & distinguere, & cognoscere differentias colorum magis indicat perfectionem complexionis, quam colores à longe videre, aut à longe sentire odorem, vel sonum, & sic dico, quod homo utrumque obtinet, quod si tamen excedatur in primo ut longius videre & sentire ab aliquo animali, homo tamen superat omnia animalia In Secundo quod est perfectius, nam Lynx longius videt colorem, quam homo, sed homo melius cognoscit, & distinguit differentias colorum, quam Lynx, non cognoscit, sic dicendum est de auditu, tactu

Et tu &c. & sic homo excedit omne animal in cōplexione, & operatione.

Si dicas structio Camelus liquefacit, & melius fundit ferrum, quam homo, ergo habet perfectiorem complexionem. Respondeo, licet colliquet ferrum, non tamen melius digerit, quia perfectio digestionis, non consistit in colliquatione cibi, sed in generando bonum chilum, sed meliorem chilum generat homo, quam structio Camelus.

Et si dicat quispiam vestrum, multa sunt animalia, quæ longiori tempore, & diutius viuunt, quam homo, ergo habent perfectiorem complexionem, cum longitudo vitæ sit ex optimo temperamento. Confirmatur hoc idem, quoniam & animalia sunt magis sana, nec adeo morbis obnoxia vt homines, signū est ergo, habere complexionem magis temperatam, cum sanitas nihil aliud sit, quam optima complexio partium simularium, & cōpositio organicarum, ergo corpora sana habent optimam complexionem, & ea quæ sunt magis sana perfectiorem complexionem. Ad hanc difficultatem quid sit dicendum, pronunc non video, nisi fortasse dicamus, quod licet homo habeat perfectiorem complexionem, tamen ob crapulam, & inordinatam victus rationem, & propter animi accidentia, factum est, vt per accidens minus viuat, & plurimos patiatur morbos, Animalia vero diutius viuunt, & magis sana, non quia meliorem habeant complexionem, sed quoniā

vtun

vtuntur victu tenui, & simplicissimo, nec animi accidentia patiantur.

30. part.
probl. probl.
1.

Sed dubitatur secundo, quoniam dicebamus hominem, habere perfectiores operationes, eo quia habet perfectissimam omnium operationum, nempe intelligere, & discurre-
re, contra dicetis vos, Si ideo homo dicitur habere perfectissimam complexionem, quoniam habet perfectissimam operationem, ergo inter homines, præcipue deberet reperiri in homine temperatissimo, optima sapientia, & optimus intellectus, quod tamen non est verum, quia sapientia reperitur magis in sene, & eo magis cum melancholici, ex Aristo. sint prudentiores, doctiores, & melius intelligant, & discurrant, quam temperati homines. Cum ergo operationes intellectus, perfectiores sunt in homine sene, & in melancholico distemperato, quam in homine temperato, ergo communis sententia non videtur vera.

Difficile est respondere ad hanc rationem, nisi forsan dicamus, quod duplici de causa humana complexio dicitur perfectior ceteris complexionibus aliorum animalium: primo quia conseruat nobiliorem, & perfectiorem formam in materia. Secundo, quia est apta parere perfectiores operationes: ista tamen humana complexio, maximam habet latitudinem; non enim omnis humana complexio est apta parere æque bene, in quocunque indiuiduo, omnes operationes, eo quia vna complexio humana, est apta parere meliorem operationem.

rationē, quā altera, vt sanguinea magis facit ad concoctionē, biliosa ad fortitudinem, melancolica complexio ad sapientiam, & prudentiam &c. Dico igitur quod complexio humana in melancolico, & senē, parit operationes intellectus perfectiores, quam in iuvene, aut in sanguineo, vel bilioso: Notandū tamen est, quod complexio melancolici, & senis, quæ reddit hominem prudentiorem, & sapientiorem non est distemperata, vt supponit argumentum, sed est temperatissima quo ad iustitiam cum sit proportionata, & conueniens, pro bene, & optime exercendis operationibus intellectus, & ideo licet complexio melancolici, & senis in respectu ad alias operationes dicatur intēperata, cū ceterę operationes in melancholicis, magna ex parte sint deprauatę, vt naturales, & animi mores, &c. tamē ratione iudicij, & discursus dicitur temperatissima. Respōdeo ergo in forma ad argumentū, qđ optima sapientia, & prudentia reperitur in homine tēperatissimo, idest qui habeat perfectissimā cōplexionē, vt possit parere has operationes intellectus perfectissimas, talis vero est cōplexio senum, & melancolici, & ideo verū est, qđ perfectissima operatio non potest fieri, nisi a perfectissima complexione.

Et si dicatis, non est verum, quod in homine temperato, omnes operationes perfectiores sint, quam in distemperato, cum doceat experientia, quod in homine distēperato, sunt quędam operationes perfectiores, quam in

tem-

temperato. Respondeo argumentum esse verissimum, quoniam est impossibile, ut una, & eadem complexio, possit parere omnes operationes eque perfectas cum una operatio, ut concoctio fiat à calido, & humido domināte, altera à frigido, & humido, alia à frigido, sicco &c. sed sufficit, quod omnes operationes meliores, & perfectiores, fiant ab humana cōplexione, quam ab alia, licet non possint omnes fieri in omni individuo: & pro maiori declaratione notandum est, quod nō omnium partium nostri corporis, eadem est cōplexio, sed quot sunt partes inuicem diuersę, tot etiam sunt complexiones inuicem distinctę, quę sunt principium diuersarum operationum, quando ergo dicimus Humanā Cōplexionem perfectiorem esse cæteris complexionibus aliorum animalium, & quod operationes in homine, meliores sint, quam in alijs animalibus, ista propositio non est sic intelligenda (ut perperam communiter creditur) quod in omni homine perfectiores sint, quā in quocumque animali, cum hoc sit falsum, cum in multis animalibus sint aliquę operationes perfectiores, quam in aliquo homine, sicuti melior sit concoctio in sano, & in temperato animali, quam in homine sene, conualescente, & male sano &c. Sed illa propositio intelligenda est, cæteris paribus, quod si sit venter animalis, habens perfectiorem complexionem possibilem reperiri in quocumque perfectissimo, & temperatissimo animali, de-
 terius

Authoris solutio.

terius poterit cōcoquere, quā perfectissimus ventriculus in homine temperatissimo, & ita data paritate perfectior est visio, & auditus in oculo, & aure temperatissimi hominis, quam temperatissimi animalis, quare data paritate, & æqualitate complexionum, semper humana complexio, apta est parere perfectiores operationes, sed comparando perfectissimam complexionem auris, aut oculi alicuius animalis, ad imperfectissimam, vel debilem complexionem auris, vel oculi hominis, quid mirum, si illud animal & melius, audit, & videt?

Hinc etiam notandum est, quod cum in singulis in diuiduis, tot sint complexiones diuersæ, quot sunt partes inuicē distinctæ, ita quoque diuersæ operationes, non possunt fieri ab vna, & eadem complexione, cum complexio aurium seruiat ad auditum non autem ad visionem, vel olfactum &c. Sed diuersæ, ac variæ operationes fiunt à varijs, & distinctis complexionibus, & ideo videmus hominem habere perfectissimum visum, & odoratum, & tamē male sentire, possibile est ergo, vt in Socrate multæ operationes optimæ sint, & quædam sint imperfectæ, & diminutæ: immo videtur impossibile, vt in aliquo indiuiduo reperiantur omnes operationes perfectissimæ, vnde quando dicimus in Homine temperato omnes operationes perfectissimæ sunt, & perfectiores, quam in alio. Ista propositio simpliciter, & absolute non est vera, vt probat argumentum, nisi per omnes intelligamus plures,

vt

vt sensus talis sit, humana complexio temperata perfectiores apta est parere operationes, quam temperata complexio alicuius animalis, hoc tamen verissimū est, quod omnis perfecta operatio fit ab optima complexione, vt iudicium, & discursus ab optima temperie cerebri, optimus visus ab optima complexione oculi &c. Impossibile enim est, vt perfecta operatio fiat à mala complexione, & quando dicis in distemperato, quandoque est melius iudicium & discursus, dicatis, quod iudiciū, & discursus nō fit ab illa distemperantia, sed ab optima, & perfectissima complexione ipsius cerebri.

Et illud corpus ratione temperie ipsius cerebri dicitur temperatissimum, sed dicitur, & denominatur distemperatum non ratione cerebri, sed ratione aliarum partium, quæ cum non habeant optimam complexionem, ideo habent illas operationes, quæ procedunt, & fiunt ab illis partibus distemperatis imperfectas, & diminutas. Cum ergo in tali corpore plures sint partes distemperatæ, quam temperate, ideo facta denominatione à potiori, illud corpus dicitur distemperatum: Vnde nulum est inconueniens, vt in corpore distemperato, sit aliqua perfectissima operatio, cum in tali corpore distemperato, possit esse aliqua pars temperatissima, quæ apta erit parere perfectissimam operationem.

Quare possumus dicere, quod in Homine temperato, perfectiores sunt operationes:
Ista

LIBER TERTIVS. 207

Ista propositio sic sit intelligenda, quod in homine temperato, idest in homine à temperata complexione perfectiores sunt operationes, quam in homine distemperato, idest quā à mala complexione, quia, quo temperata est complexio, perfectiores parit operationes.

Quodnam sit corpus temperatum, & quibus signis cognoscatur corpus esse optime sanum. Cap. VII.

CUm haecenus declarauimus, humanam Complexionem, perfectiorem esse, quā cæteræ complexiones aliorum mixtorum, & animalium: queritur igitur, quibus signis possumus nos cognoscere corpus esse optime sanum. Dicatis, hoc docere Gal. dum dicit, signa, quæ ostendunt corpus esse optime sanum, tumēda esse à tribus, primo à substantialiter inherentibus. Secūdo à necessario consequentibus operationibus: Tertio à casibus, qui proprie accidentia dicuntur, quæ proprie insunt sanis: sic exponunt communiter omnes sententiam Gal.

1. regni. c. 3.

Melius tamen est asserere quatuor esse, & non tria, à quibus sumuntur signa optimæ sanitatis, primo à substantia ipsius membri; Secundo à necessario consequentibus; tertio à necessario accidentibus; quarto ab operationibus, & q. hoc sit verum videatis Gale. 1. de usu part. cap. 9. vbi declarans, quæ nam sint ea, quæ reperiuntur in singulis partibus nostri

nostri corporis, exemplificans de manu, dicit primo esse Temperamentum, quod est substantia ipsius manus: secundo sunt ea, quæ necessario consequuntur complexionem manus, ut color, odor, durities, mollities &c. quæ cum sint secundæ qualitates, quæ necessario sequuntur primas: ideo necessario dicuntur consequentes mixtionem primarum qualitatum, nempe complexionem, secundum enim quod alia vel altera sit mixtio primarum qualitatum, ita resultant diuersi, ac varij colores, odores &c. & prout membra inuicem differunt in temperamento, differunt etiã in odore, colore, sapore, duritie. &c. Hæc igitur sunt, quæ necessario cõsequuntur substantiam membri, nempe complexionem: Tertio reperiuntur, & aliqua, quæ necessario accidunt, & numerando Hæc Gal. numerat magnitudinem, numerũ, formationem, & situm; & si dicatis, quæ differentia est inter necessario consequi, & necessario accidere? Respondeo, quod cõplexionem huius carnis, necessario sequitur talis odor, & determinatus color, & durities, &c. ut dictum est supra, non tamen necessario sequitur, ut habeat talem, & tantam magnitudinem, vel talem figuram, situm, & numerũ, licet enim in genere necessario sequatur, ut habeat magnitudinem, figuram, numerum, & situm, accidit tamen, ut habeat talem magnitudinem, hanc, & non alteram figuram, & illa pars sit magna, vel parua; ista igitur necessario accidentia sunt quatuor, ut magnitudo, si-

do, figura, numerus, & situs ipsarum partium, à quibus sumuntur signa, quæ ostendunt, an tale corpus sit optime sanum: quarto reperiuntur in singulis partibus, præter dicta tria, etiam Operationes.

Ab omnibus istis, sumenda sunt signa optimæ sanitatis, quod etiam docet Gal. dum dicit, sumuntur primo à substantialiter inherētib: secundo ab his, quæ necessario consequuntur: tertio ab operationibus: quarto ab accidentibus: quare non debemus legere sic coniunctiue (vt perperam omnes legunt.) Et ab his quæ ex necessitate consequuntur operationibus, quasi hoc vnum, & idem sit necessario consequens, & operationes, sed debemus legere disiuncte, quasi diceret signa sumi debent ab his, quæ necessario consequuntur, & ab operationibus, vt sit distinguendum inter illa duo, vt optime legitur in textu Greco, & eo magis cum Gal. loco citato distinguat operationes, à necessario cōsequētibus. 1. tegni. c. 8.

Si ergo dicetis vos, sumenda sunt signa optimæ sanitatis: primo a substantialiter inherētib, quid intelligit Gal. per substantialiter inherētia: dicatis intelligere substantiam, & formam ipsius corporis, & partium nostri corporis; & cum complexio secundum Gal. sit ipsa substantia, dicendum erit signa sumpta à substantialiter inherētib, esse signa, quæ sumuntur à temperamento, quare indicatione sumpta à temperamento, illud corpus dicitur optime sanū, quod optimum ha-

O bet

bet temperamentum : Sed contra dicetis vos, optima temperies, nihil aliud est, quam ipsamet perfecta sanitas, cum sanitas partium simularium, nihil aliud sit, quam earundem partium optimum temperamentum, ergo idem est dicere optimam complexionem indicare optimam sanitatem, ac dicere optimam sanitatem indicare optimam sanitatem, & sic idem erunt signum, & significatum, ut tollamus hanc difficultatem dicatis, quod hic Gal. non dicit signa sanitatis sumenda esse a substantia, quæ est ipsa complexio ut communiter exponitur quia sic argumentum esset demonstratio, sed dicit desumenda esse a substantialiter inherrentibus, idest ab eis, quæ essentialiter, & necessario insunt substantiæ, idest complexioni, hæ autem sunt primæ quatuor qualitates, ex quarum mutua actione, resultat complexio, quare signa, quæ ostendunt optimam complexionem, vel sanitatem, & corpus esse optime temperatum, vel optime sanum, quod idem est sumi debent a primis quatuor qualitatibus, nam si in aliqua parte nostri corporis primæ qualitates excedant plus iusto, ita ut illa pars sit magis calida, vel frigida, aut sicca, quam conueniat, statim iudico illam partem non esse optime sanam, quia non habet optimum temperamentum, sed si primæ istæ qualitates se habent in debita mensura, statim iudico corpus esse temperatum, & sanum, sic docet Galenus, & ideo signa desumpta a primis qualitatibus, dicuntur substantialia,

Authoris solutio.

*p. sani. in c.
8. lib. de op.
corp. const.*

LIBER TERTIVS. 211

tialia, & essentialia, & substantialiter, & essentialiter demonstrare, an corpus sit optime sanum, necne: quoniam primæ qualitates constituent ipsam substantiam, nempe complexionem, & sunt partes eius essentialles.

Secundo sunt signa necessario accidentia, quæ ostendunt an corpus sit optime sanum, hæc autem, ut docet Gal. sunt quatuor ut magnitudo, figura, numerus, & situs, ipsarum partium: ex magnitudine, figura, numero, & situ ipsarum partium facile possumus cognoscere, an illud corpus sit optime sanum. Pro cuius rei declaratione notandum est, quod duæ sunt partes, quæ constituent corpus nostrum, ut similes, & organice: partes similes, cum sint homogeneæ, & eiusdem rationis nec componuntur ex diversis partibus, ut sunt caro, ossa, nervi, &c. componuntur solum ex quatuor qualitatibus, & ideo temperamentum, dicitur illarum substantia, & sanitas, sicut illarum partium similium intemperies, dicitur morbus partium similium: sed partes organice, cum sint ætherogeneæ, & componantur ex diversis partibus similaribus, ut caput, brachium, & manus &c. componuntur ex carne, ossibus, ligamentis, nervis, &c. ita quoque factum est, quod istæ partes organice, seu instrumentales, tunc dicuntur optimæ, vel ægræ, prout bene, vel male componuntur ex similaribus: si enim optima fiat compositio, tunc pars organica dicitur perfecta, & sana, sed si partes similes, componentes partem organicam, inuicem, & simul male uniantur;

1. de usu-
part. c. 2.

O 2 Ista

Ista mala compositio, dicitur morbus partium organicarum, & illa pars organica, sic male composita, ex similaribus, dicitur morbosa, & mala.

Et si dicatis vos, & in quo consistit ista bona, vel mala compositio partium organicarum? Dico consistere in quatuor, in magnitudine, figura, numero, & situ, prout quatuor necessario requiruntur, ad hoc ut pars organica optima sit: primo ut habeat debitam, & sibi conuenientem magnitudinem, quod si excedat, illa pars dicitur male composita, & morbosa, ratione magnitudinis, sicut si quis haberet caput magnum, ut dolium istud caput dicitur morbosum, & malum, quia excedit in magnitudine: similiter si haberet caput paruum, ut sunt poma, dicitur morbosum cum non habeat magnitudinem sibi conuenientem: sed non sufficit sola magnitudo, ad hoc ut pars organica dicatur sana: sed requiritur eius debita, & conueniens figura, pro operationibus exercendis: & ideo si quis haberet caput omnino pyramidale, vel prorsus rotundum, diceretur morbosum, & esse male compositum, cum non habeat figuram sibi conuenientem: Tertio requiritur conueniens numerus partium componentium, manus enim habens sex digitos, dicitur male composita, quia eius partes componentes, excedunt in numero, sicuti si quatuor haberet digitos, cum deficiat in numero, dicitur male composita, & male sana; sed non sufficit

sufficit debita magnitudo, conueniens figura, nec conueniens numerus, ad hoc, vt pars organica dicatur sana, & optime composita; Sed quarto requiritur situs ipsarum partium componentium, id est vt partes componentes partem organicam sint in proprio loco, quia esto, quod sint inconuenienti quantitate, figura, & debito numero, si tamen sint extra proprium locum, vti contingit in membris luxatis, ista luxatio, id est, quod partes sint extra proprium locum, dicitur morbus in compositione, nempe in situ, & illa pars organica, dicitur morbosa, & male composita ratione situs.

Ex ijs ergo. quæ diximus, manifestum est, quod sicut sanitas partium similarium consistit in earum temperamento, ita sanitas partium organicarum, consistit in earum compositione, & cum corpus tunc dicatur sanum, quando partes similes sint optime temperatæ, & partes organicæ bene compositæ, hinc factum est, quod signa indicantia corpus esse optime sanum: non solum sumenda sunt à primis qualitatibus, sed etiam à magnitudine, figura, numero, & situ. Hic tamen notandum est, quod secundum communem opinionem, optima compositio dicitur substantia, & forma substantialis, partium organicarum, & ideo signa sumpta à magnitudine, figura, numero, & situ sūt signa sūpta à substantialiter inherentibus, id est à substantia rei, quare reponenda sunt in eodem capite.

s. tegni. c. 8.

in quo reponuntur signa sumpta à temperamento, seu a primis qualitatibus, quod etiam docet Galenus, dum dicit signa essentialia, & substantialia partiū similarium sumuntur à temperamento, partium vero organicarum, à magnitudine, figura, &c.

1. v. sup. part. c. 9.

Cogor damnare hanc sententiam, cum Galenus dicat, talia signa sumpta à magnitudine, figura &c. non esse substantialia, sed sumuntur à necessario accidentibus, ut diximus, nec primo Tegni contrariū docet, quoniam ibi cum docuisset signa sumpta ab essentialia, postea subiungit: instrumentorū vero in quantitate &c. quibus verbis non docet Galenus signa partium organicarum sumpta à substantia, quoniam signa substantialia indicantia sanitatem, sunt ea solum, quæ sumuntur ex temperamento, & symmetria primarū qualitatum, & eo magis confirmatur cum nec Gale. nec ullus alius appellavit compositionem partium organicarum substantiam, sed solum complexionem statuerunt medici esse substantiam: ergo solum signa sumpta à complexione, erunt substantialia, non autem ea, quæ sumuntur à compositione ad locum

s. tegni c. 8.

Gal. dicatis, quod cum iam declarasset signa substantialia indicantia, corpus esse optime sanum, nunc aggreditur docere signa necessario accidentia, quæ sumuntur à magnitudine, figura, numero, & situ, vnde textus sic est legendus (à substantia ipsa, eorumque habent optimam commodationem confirmilium

LIBER TERTIVS. 215

miliū in calido frigido, sicco, & humido) & his verbis docet signa substantialia, postea subiungit, instrumentorum vero in quantitate &c. quasi dicat, sanitas, & optima compositio partium organicarum, non sumitur a substantia, sed ab eorum magnitudine, figura &c. quæ sunt necessario accidentia.

Et si dicatis Gal. connumerando accidentia, quæ sequuntur sanitatem, & complexionem, numerat secundas qualitates, & non magnitudinem, figuram &c.

Respondeo, quod ibi numerat Galenus accidentia necessario consequentia sanitatem, & complexionem, qualia sunt secundæ qualitates, sed magnitudo, figura, &c. quia non sunt accidentia, necessario consequentia, sed contingenter accidentia, ut dictum est supra, ideo ibi non connumerantur à Galeno: Et si dicas, sanitas æque consistit in magnitudine, figura, &c. quia pars organica dicetur sana, cum habet convenientem quantitatem, figuram &c. Respondeo, quod sanitas partium organicarum, non est magnitudo, figura &c. illarum partium, sed est earum optimum temperamentum, ut sanitas capitis non est quod caput in magnitudine, figura, numero, & situ sit bene commoderatum, sed est, quod sit optime temperatum in primis qualitatibus, quia potest esse, quod caput in illis quatuor sit bene compositum, tamen non erit sanum, quia erit distemperatum, & sic dico, quod formaliter sanitas ni-

1. meth.

med.c.9.

*1. de sympt.
diff.*

Author.

hil aliud est, quam ipsa complexio: magnitudo, figura &c. non sunt sanitas, licet ostendāt sanitatem.

lib. 2. de calore c. 5.

Et si dicatis ex sententia Galeni datur morbus in magnitudine, figura, numero, & situ, ergo datur etiam sanitas in magnitudine, in figura &c. Respondeo, quod sicut excessus caloris, non dicitur morbus, sed causa morbi, prout destruit temperamentum, morbus enim similarium est ipsa intemperies, caliditas autem excedens non est intemperies, sed vnum ex destruentibus temperamentum, sed medici confundunt morbum, cum causa morbi, ita dico, quod magnitudo, aut figura bona non dicitur sanitas organorum, sed vnum ex constituentibus optimam compositionem, quæ tamen optima compositio est sanitas illarum, sicuti nec mala figura dicitur mala compositio, sed vnum ex componentibus malam compositionem, & causa illius, & mala compositio dicitur morbus, cum lædat primo, & per se actiones illius partis. Dico igitur, quod licet compositio sit sanitas, non tamen est substantia ipsarum partium, sicuti vnio illarum est sanitas, non tamen est substantia: morbus enim est, qui lædat primo, & per se actiones, modo dico, quod actiones primo, & per se lædi possunt tam à substantia quam ab accidenti: & ideo mala compositio, licet sit accidens, potest tamen lædere actiones primo, & per se, licet reuera omnis morbus, & sanitas sit accidens.

Tertio

Tertio sunt signa indicantia sanitatē, quæ sumuntur à necessario consequētibus, hæc autem sunt in duplici differentia, quædam, quæ necessario consequuntur Complexionem partium similiarium, alia vero consequuntur, cōpositionem partium organicarum: ea quæ sequuntur temperamentum, sunt secundæ qualitates, vt coloris prestantia, & moderantia inter globum, & hispidum, & moderantia inter durum, & molle, seu durities, & mollities, gracilitas, & corpulentia, multitudo pilorum: ea vero, quæ consequuntur necessario compositionem partium organicarum, est totius corporis pulchritudo: quare ex colore, odore, duritie, vel mollitie, ex gracilitate, vel corpulentia illius corporis, & ex multitudine pilorum & pulcritudine, facile possumus etiam cognoscere, an illud corpus sit optime sanum nec ne, eo quia si corpus sit bene coloratum, non foeteat, sit medium inter durum, & molle, nec gracile, nec minus corpulentum, & ad sit totius corporis pulchritudo, istud corpus dicitur optime sanum, sumpto signo à necessario consequentibus.

Sed nō videtur verum, quod durum & molle sint à primis qualitatibus, & sequantur cōplexionem, & ratio dubitandi est, quoniam Gal. fatetur durum fieri posse ex occurſu duris, vt callus contrahitur conculcatione lapidis, aut ligni, ergo non solum a prima qualitate, idest a siccitate: confirmatur, cum dicat Gal. frictionem asperam indurare, non quod siccam

*Gal. 1. Te-
gni c. 8. 1. v
su part. c. 9
2. de temp.
c. 1.*

*2. de temp.
in fine.*

*2. Sanis.
tunc.*

siccā qualitatem corpori inducat, cum pilus siccissimus sit, non tamen est durus.

Dicatis, omne durum esse siccum, sed non è contra, & quādo dicis occurſu duri sit durū dico, quod illud durum cum sit durum quia siccum, ideo ratione siccitatis indurat, sicuti & aspera frictio exiccat.

3. Tegni.
c. 58.

lib. de opt.
corp. const.

lib. de opt.
corp. const.

Et si dicatis vos cum dicat Gal. corpus temperatum habet optimum colorem, qualis erit istæ color optimus, idest corporis optime sani? hoc docet Gal. qui ponendo signa corporis temperati, dicit color mixtus ex albo, & rubeo, optimus est, sed licet optimus color mixt⁹ sit ex albo, & rubeo, tamē in ista mixtione reperitur maior copia rubedinis, quā albedinis, & ideo color optimus in corpore optime sano mixtus est, ex maiori copia rubedinis, quā albi, & iste color dicitur medius inter albū, & nigrū, & hoc est illud q^d dicit Gal. q^d color optimus, est medius inter albū, & nigrum: & si quæritis vos, & quare color optimus sit magis mixtus ex rubeo, quam albo dicatis hoc esse, quoniam color cutis cum efflorescat ex humoribus subiectis, ideo talis erit color, quales sunt humores prædominantes, & cum ex Gal. in corpore optime sano, humores se habeāt in tali proportionē, ut inter omnes humores, sit plus sanguinis, secundo plus pituitæ, tertio bilis quarto melancoliæ, ideo necesse est ut in corpore temperato, resultet color mixtus ex plurima rubedine, deinde ex albedine non pauca & ex flauitie pauciori, &
mi-

LIBER TERTIVS. 219

minima nigredine ipsius melancoliz. Cum ergo in corpore temperato, sit maior copia sanguinis, quam pituitę, & sanguis sit rubeus pituita vero alba, ideo in tali colore dominatur magis rubedo & albedo, quam alij colores, & rubedo in maiori copia, quam albedo.

Sed ea, quę necessario consequuntur partes organicas, à quibus etiam sumuntur signa sanitatis, sunt in duplici differentia, primo est Proportio. Secundo est Pulchritudo, & quod ista duo sint diuersa, videatis Gal. dicentem, pulcritudinem sequi commodationem, & proportionem, ita vt proportio sit vt causa, effectus vero sit ipsa pulchritudo, quę quidē pulchritudo est in duplici differentia, ex Gal. vna fucata, & adulterina, altera naturalis, & vera; prima est factitia, & artificialis, quam mulieres optime callent, & ista non consideratur à medico, altera est, quę consistit in optimo colore in moderata copia carnis, & membrorum omnium optima proportionē, & ista à medico cōsideratur, de qua loquēs Gal. dicit q̄ vera pulchritudo, nihil aliud est quā optima constitutio, quam operationibus indicabis.

Quare ad mentem Gal dicendum est verā ac naturalem pulcritudinem, consistere in mediocritate omnium rerum, & in debita proportionē, & commodatione membrorum, à qua optime operationes fiunt, nam idē Gal. loquens de hac pulchritudine dicit, quod nihil aliud est, quam debita commensuratio partium organicarum, in magnitudine, figura

2. de placis.

lib ad Tra sib. c. 10.

1. de usu par. c. 9.

11. de usu part. c. 7. § 14.

nu-

II. vñ pa.
6. 13.

numero, & situ, vt perfectas faciat operationes, & intelligit Gal per pulcritudinem, quæ placet visui, dum dicit naturam fecisse debitam partium compositionem propter operationes, sed etiam ob pulchritudinem si quis acutiem nasi abscissam haberet, esset valde turpe, licet nasi operationem non impediret, & ideo natura dicit Gal. non solum considerat vtilitatem, sed etiam pulcritudinem, & decorem partium, & totius corporis, hac ratione motus Auic. dicit, qui habent optimam sanitatem, habent maximam pulcritudinem, vt faciem hilarem, amabilem & iucundam.

2. 1. doct. 3
6. 4.

4. Ethic.
vel 6. c. 3.

Et si queratis vos, an pulcritudo, & formositas idē sint dicatis, quod differunt, quoniam Arist. dicit, quod pulcritudo non potest esse sine magnitudine, sed Formosus dicitur etiam si fuerit parvus, dummodo seruetur proportio ipsarum partium, vt Pigmei inter homines & pusilla animalia in sua specie, formosa dici possunt, sed non pulcra, nisi fuerint magna, & quanto maiora sunt, tanto pulciora cēsentur, dummodo omnium partium seruetur debita proportio in magnitudine.

Si igitur à pulchritudine sumitur signum perfectæ Complexionis, & optimæ sanitatis, ergo Femina cum sit pulcrior viro, erit magis temperata.

Respondeo verum esse, quod ratione pulchritudinis mulieres deberent esse temperatiores viris, sed tamen sola pulchritudo non est signum optimi temperamenti, non enim vnū dicto-

LIBER TERTIVS. 221

dictorum signorum potest significare, corpus esse optime sanum, sed est necessarium; ut omnia supradicta signa simul concurrant, quod si vnum, aut plura illorum desunt, non erit optime temperatum, ex his dico, quod licet femina sit pulchrior viro, quia tamen in viro absolute sunt multo plura signa, significatia optimam sanitatem, quam in muliere, ideo absolute homo est magis temperatus, quam femina.

Sed hic occurrit difficultas, an ad hoc ut corpus sit optime temperatum, & sanum, debeat etiam esse medium inter magnum, & paruum, ita ut nec corpus magnum nec paruum dicatur optime sanum. Videtur, quod debeat esse medium, ad hoc ut sit optime sanum, quoniam Gal. dicit, quod corpus optime temperatum, debet habere arterias, nec magnas, nec parvas sed mediocres idem dicit de venis, ergo mediocritas in magnitudine, & paruitate, requiritur ad optimam sanitatem, & eo magis cum dicat, ubique Galen. corpus temperatum debere esse medium inter extremitates.

*lib. de opt.
corp. const.*

Dicatis ad mentem Gal. quod licet corpus temperatum, debeat esse medium inter extrema non tamen est necessarium ut sit medium inter magnū, & parū; quoniam magnitudo, & paruitas, non sequuntur temperamentum sed multitudinem, & paruitatem materiae, sicut magna statua fit ex multa materia & parua statua ex pauciori materia, tamen ambe possunt esse pulchrae, idem contingit in corporibus

*lib. de opt.
corp. const.*

bus nostris, quia ex pauca materia fit paruum corpus, sicuti ex multa magnum, tamen vna, & eadem potest esse temperatura magni, & parui corporis, & æque potest esse temperatum magnū corpus, & paruum, quia vtraque materia potest esse eque bene temperata.

Si dicatis causa, cur corpus possit esse magnum, vel paruum est humiditas, vel siccitas, quia si materia ex qua fit corpus sit multum humida, ex illa humiditate poterit extendi, & sic fieri corpus magnum, & ideo pueri cum humidi sint, crescunt & eousque crescunt, quousque membra exiccantur, vt non possint amplius extendi, & augeri, & eadem ratione animalia maiora sunt in mari, quam in terra ob humiditatem, quæ extendendo materiam ex qua generantur pisces, fit, vt marina animalia sint maiora, quam terrestria quæ ob siccitatē materiæ, non possunt adeo extendi, ergo videtur, quod humiditas faciat ad magnitudinem siccitas ad paruitatem, & sic corpora magna erunt multum humida, & parua multum sicca quare non erunt temperata.

Loco citato.

Ad hoc dicit Gal. quod & si sit verū, quod humiditas faciat ad extensionē, & siccitas ad paruitatē, tamē nō est cognoscēda humiditas & siccitas ex magnitudine, & paruitate corporis, quia pōt esse magnitudo corporis, & si sit materia sicca, quia poterit esse materia multa & sicca & tamē illud corpus erit magnū: sed vera signa humiditatis, & siccitatis sumēda sunt ex mollitiē, & duritiē, quia valet dicere hoc
est

LIBER TERTIVS. 223

est durum ergo est siccum, est molle, ergo est humidum, hoc enim est verum in corporibus nostris, sed absolute non est verum quod omne durum sit siccum, cum glacies sit dura, & tamen est humida & non sicca, valet tamen semper dummodo non sint res congelatae, quod non potest esse in nobis stante vita, & ideo non valet in nobis dicere est corpus magnum, ergo est humidum & non temperatum, & ideo Gal. non dixit quod corpus temperatum debeat esse medium in magnitudine, & paruitate quia aut sit magnum, vel paruum potest esse temperatum.

Ad argumentum de venis, & arterijs quando dicit Gal. quod in homine temperato, non debent esse nec magnae, nec parvae, duobus modis possumus respondere, primo modo, ut exponit Auic. quod venae non sint magnae. i. nimis apparentes extra cutim, nec parvae id est nimis intra cutim, & tunc dico, si sic exponamus, quod hoc dictum spectat ad situm & non ad magnitudinem, & paruitatem: sed si volumus intelligere Galenum, ut verba sonant, dicamus sic esse intelligendum, quod venae, & arteriae non sint magnae nec parvae, quod hoc intelligitur in comparatione ad totum corpus, & ad omnes partes corporis, ita ut venae in magnitudine, & paruitate respondeant alijs partibus corporis, comparando ad quantitatem totius corporis, & sic hoc potius spectabit ad quantitatem: dicamus igitur, ut docet Gal. quod corpus potest esse temperatum in

2.1. doct. 3.
c. 4.

lib. de ops.
corp. const.

in quacunque magnitudine, sed non dicit in quacunq; paruitate, vt ostenderet magnitudinem necessario requiri ad pulcritudinem.

Tertio sunt signa desumpta ab operationibus, quæ nobis ostendunt optimam complexionem, & perfectam sanitatē, nam illud corpus dicitur sanum, cuius sunt optimæ operationes, & illud dicitur optime sanum, q̄ habet perfectissimas operationes, sicuti ex sensibili lesione operationum, cognoscimus tale corpus esse agrū cū morbus nihil aliud sit, quā affectus preter naturam lædens primo, & perse sensibiler actiones: Operationes aut sunt in triplici differētia, Animales, Vitales, & Naturales, principiū animalium, est cerebrum, vitalium est cor, naturalium est Epar, Animales sunt in duplici differētia, vt sensus, & motus, sensus subdiuiditur prout est interior, vel exterior, sensus interior est triplex, vt sensus communis, phātasia & memoria, Exterior vero est visus, auditus, olphatus, gustus, & tactus, Motus etiam subdiuiditur, quia aut est voluntarius, vel naturalis.

Naturales operationes sunt quatuor, vt attractiua, retētiua, concoctrix & expulsiua, Vitalis vero operatio est pulsatio ipsaq; distinguitur secūdum varias pulsuum differentias. Si ergo in Socrate oēs iste operationes optime sunt, sumpto signo ab operationibus iudico, Socratem esse optime sanum, sed si aliqua illarum lædatur sensibiler, iudico esse agrum. Et si dicatis vos, quot modis contin-

git

LIBER TERTIVS. 225

git, ladi operationes respondeatis tripliciter ladi posse, prout actio, aut est prorsus abolita & Corrupta, vt cecitas, aut deprauata, vt hallucinatio in visu, aut tertio est debilis, vt debilis & diminuta visio. Similiter & motus abolitus dicitur paralisis, & resolutio neruorum, deprauatus motus idest retractio neruorum, & musculorum ad suum principium vt Embrostonus, Tetanus, &c. debilis motus, vt stupor, ita memoria dicitur abolita, vt obliuio: debilis, vt torpor, deprauata vt delirium &c.

Quocunq; igitur modo operationes lādūtur, illud corpus non potest dici optime sanū, sed aut egrum, vel male sanum.

Si dicatis vos, operationes sunt de essentia corporis sani, & sanitatis, quoniam ingrediuntur definitionem sanitatis, cum sanitas sit dispositio secundum naturam, perficiens operationes: ergo istud signum sumptum ab operationibus, non erit signum distinctum ab essentialiter inherentibus: Si dicatis, quod definitiones sanitatis, & morbi quæ sunt per operationes sunt definitiones à posteriori, & ideo operationes non constituunt essentiam, cum non ingrediantur definitiones essentielles quæ sunt à priori, & eo magis, cum opus non sit de essentia sanitatis, nec corporis sani, cum non sit necessarium, vt sanus operetur, sed sufficit, vt possit bene operari, quia in somno oculus non vidit, & tamen est sanus, ergo est operatio accidens corpori sano, in quantum sano,

*Auega. 1.
Tegni.*

*Turisanus
monach. 1.
Tegni c. 8.*

P no,

no, sed sufficit sola aptitudo ad posse bene operari.

*2. de sanit.
eum.*

*2. 1. doct. 3
6. 4.*

*lib. de diff.
sympt. c. 2.*

Hinc notate, quod Gal. dicit corpus temperatum esse medium inter audacem & timidum, inter tardum, & velocem, inter taciturnum & verbum inter misericordem & inuidiosum, quod sit alacre, & amicorum beneuolum, humanum, ac prudens, quæ omnia reducuntur ad operationes, hæc omnia signa corporis optime sani, recensentur ab Auic. & si dicatis. Galenum posuisse tantum tria signa, quibus cognoscimus, corpus esse sanum, vel ægrum, ut qualitas mutata, excrementum mutatum, & actio læsa, nulla enim fecit mentionem, de signis sumptis à primis qualitatibus, nec ab optima, vel mala compositione.

Respondeatis, hoc fecisse, quoniam ibi loquitur solum de symptomatibus, & ideo sumpto signo à symptomatibus, quæ necessario consequuntur sanitatem & morbum, inter quæ sunt etiã operationes, docet cognoscere corpus esse sanum, vel ægrum, non tamẽ negat, reperiri alia signa, hoc idem significantia.

Cum igitur quatuor sint signa, quæ nobis ostendunt perfectam complexionem, & corpus esse perfectissime sanum, quæritur quænam sint signa certiora, & magis certius indicantia optimam sanitatem.

*Haliabaz
Turisauz
Monachus
Auzga
Oadus*

Dico quod secundum communem opinionem signa sumpta à substantialiter inherentibus sunt magis certa & si dicas, sensus tactus facil-

facillime decipitur, circa proprium obiectū
ideſt circa primas qualitates, quoniam habēs
manus frigidas, ſi tangat corpus temperatum
iudicabit tale corpus, lapſum eſſe à temperie,
per exceſſum caliditatis, quod tamen non eſt
verum, Reſpondeatis non eſſe mirum, ſi de-
cipitur ille tangendo corpus temperatum,
cum non habeat organum tactus bene diſpo-
ſitum, quare tres requiruntur conditiones ad
hoc, vt ſenſus non decipiatur, circa propriū
obiectum, primo vt Organum ſit bene diſpo-
ſitum. Secundo vt Obiectum: & medium eo-
dem modo ſe habent: tertio agens, & patiens
ſint in debita diſtancia, quibus ſeruatis, ſenſus
nunquam decipitur, ratio vero cur iſta ſi-
gna eſſentialia ſint certiora, eſt quoniam ſunt
ſenſata & ſenſu tactus ſentiuntur.

Sed non laudo hanc ſententiam, eo quia ſi-
gna ſumpta à primis qualitatibus nō poſſunt
nobis oſtendere ſanitatem niſi partium exter-
narum, non autem partium internarum, quo-
niam earum temperamentum non ſentitur
ſenſu tactus, cum internæ partes, vt cordis
epatis, &c. non poſſint tangi, non ergo ex ſi-
gno ſumpto, à primis qualitatibus, poſſu-
mus certe, cognoscere ſanitatem totius cor-
poris, quia non valet ex temperamento par-
tium externarum, iudicare temperamentum
internarum partium.

Confirmatur, quia temperamentum no-
ſtri corporis, non poteſt ſenſu tactus cogno-
ſci, niſi ab homine tēperatiſſimo, quia ſi tan-

228 DE REMEDICA

gatur ab homine male temperato, decipitur ut probat argumentum, sed difficile, & forsan impossibile est dare corpus adeo temperatum, quin non excedat in aliqua qualitate, ergo difficile est iudicare sensu tactus, corpus esse optime temperatum, & sanum.

Dicamus igitur quod signa sumpta ab operationibus, certius nobis indicant corpus esse sanum, & bene temperatum, quam alia signa, hoc autem probatur, quoniam sicuti corpus, non iudicatur esse ægrum à medico, nisi ex sensibili, & manifesta læsione operationum, quia ubi operationes in Socrate sensibilibiter læduntur, statim iudico Socratem ægrotare, & ideo morbus non definitur nisi per manifestam læsionem operationum cum morbus nihil aliud sit, quam Affectus præternaturam, lædens sensibilibiter actiones, primo & per se, ita ubi optime sint operationes, iudico illud corpus esse sanum: ergo primo per se, & principaliter sanitas & morbus, cognoscuntur ex operationibus. Confirmatur, quoniam esto, quod corpus ad tactum appareat calidum, vel frigidum plus iusto, si tamē operationes non lædantur, non dicitur ægrum, ut contingit in his, quæ ab igne, vel sole, aut ex motu, & labore vel ira ex calefacti, aut ab ambiente refrigerati, non tamen dicuntur ægri nec ægrotare, cum operationes sensibilibiter non lædantur, similiter in febre pestilenti, quandoque corpus in primis qualitatibus, apparet ad tactum temperatum, tamen quia læduntur

LIBER TERTIVS. 229

læduntur operationes, à medico, non iudicatur sanum, sed ægrum, quare concludendum erit, operationes nos certissime ducere in cognitionem, an corpus sit sanum, vel ægrum, & quod signa sumpta ab operationibus certiora sint docet etiam Auic.

2.1. dact. 3
c. 1.

An reperiatur homo temperatissimus quoad institutionem, & si datur, an æque, distet ab extremis. Cap. VIII.

Licet humana complexio, inter cæteras sit perfectissima, & optima, quæritur tamen, an reperiatur aliquis homo, habēs perfectissimam complexionem, & adeo proportionatam pro exercendis operationibus, ut nihil pœnitus excedat, sed sit temperatissima: ratio dubitandi est, quoniam negat Galenus, dari tale corpus temperatum, dū dicit, quod omnia corpora si iudicentur, non secundum sensum, sed secundum naturam rerum semper sunt ægra, cum nullum detur corpus adeo temperatum, in quo vna vel plures qualitates non excedant, & non recedant ab optimo, & exquisito temperamento, licet secundum sensum iudicatur sana, eo quia excessus illarū qualitatum non est adeo magnus, ut sensibiliter, & manifeste lædat actionem.

2. Tegni tex
22. 3. de
temp. 2. de
temp. c. 1.

Contrarium docet Gal. contra antiquos, dari hanc temperatissimam complexionem, quæ sit metrum, & mensura aliarum complexionum, & in comparatione ad eam, cætere

1. de temp.
c. 1. & 3.
lib. de opt.
corp. const.
c. 3.

P 3 com-

cōplexiones denominantur magis, aut minus temperatæ: hoc idem dicit Auic. reperiri hanc perfectissimam complexionem, in indiuiduo humano: pro resolutione huius difficultatis notandum est, primo, quod complexio est in triplici differentia, prima absoluta & perfectissima, in qua primæ qualitates sunt ad inuicem adeo proportionate quoad iustitiam, pro exercendis operationibus hominis, ut nihil penitus excedant, ab optima proportionem, & ista complexio, non reperitur à parte rei, quia non datur aliquis homo habens istam complexionem, sic docet Gal. quod perfecta sanitas, quæ certissimam habeat eucrasiam & proportionem, uel nunquam fuit in rerum naturam, aut si aliquando reperiatur, durat in instanti, & in ictu oculi, eo quia somnus & uigilia, motus, & quies cibus, & potus & animi accidentia &c. similia perpetuo alterant & immutant temperamentum, ut nunquam consistat in eodem esse, & ideo ista optima cōplexio, aut non datur, aut si aliquando daretur, nullam posset habere latitudinem, cum dureret in instanti, sic etiam docet Hali.

1. Sanit.
suen.

2. Tegni.
com. 24.
Conciliator
diff. 18.

Altera est complexio, quæ licet non sit perfectissima, parum tamen distat à prima & adeo parum, ut sensu non possit iudicari differentem esse à prima, adeo est ei propinqua, sed solum per discursum à sapientissimo, & exercitato viro ratione probabili cognosci possit à prima, & perfectissima complexione parum distare, & homo hoc.

Se-

LIBER TERTIVS. 231

Secundo modo temperatus reperibilis est & aliquando inuentus, licet valde raro, cuius meminit Gal. dum dicit prompte enim est cognoscere optimam corporis temperiem, & sanitatem, & si rara sit eius generatio nam hæc in paucis indiuiduis reperitur, & in eis non nisi longo temporis interuallo, eo quia ad hanc optimam complexionem, requiritur optimus cælestis influxus, seu aspectus, vt scilicet coniunctio saturni, & Iouis in principio Arietis, & alij aspectus, & ideo ne dum plures sed nec forte duos simul conuenit produci.

*lib. de opr.
corp. const.
c. 3.*

Tertio modo dicitur temperatus secundum sensum eo modo, quo dicit Auic. reperiri in indiuiduo humano in ætate iuuentutis, cuius temperata complexio, durat spatio duorum aut trium annorum in ætate triginta trium annorum in circa: & ista complexio, temperata non multum distat à secunda & habet latitudinem.

*1. 1. doct. 3.
c. de cõp.*

Hic tamen notandum est, quod prima complexio, cum nullam habeat latitudinem, non consideratur à medico, quia medicus non considerat complexionem, nisi prout est principium operationum, sed illa cum durat in instanti, non potest esse principium operationum, cum operationes fiant in tempore, ideo non consideratur à medico. Ad rationes in oppositum adductas, facile est respondere, si dicatis ad primum loqui de sanitate, & temperamento, primo modo, quod non datur, concedit autem dari secundo & tertio modo.

P 4 Ez

Ex his dicamus, quod Homo primo modo temperatus, non reperitur, nec vnquam fuit reperibilis, aut si daretur non permaneret, nisi in instanti in tali temperamento, cum corpus nostrum continuo alteratur, & mutatur.

Sed homo temperatus quoad iustitiam Secundo modo aliquando inuentus est, & inuenibilis, sed valde raro. Homo vero temperatus Tertio modo sepe reperitur, qui secundum sensum, & sensibilibiter appareat temperatus, & cum medicus sit artifex sensatus, & iudicat omnia secundum sensum, ideo iudicat tale corpus vere esse temperatum,

Secundo quæritur, an istud corpus temperatum æque distet ab extremis ita vt non sit magis calidum, quam frigidum. Respōdeo q̄ complexio humana temperatissima quoad iustitiam tertio modo, non est media per æquidistantiam ab extremis, quoniam cum complexio humana, à prædominio sit calida, & humida, ideo magis distat ab extremo calido, quam à frigido, & magis ab humiditate, quàm à siccitate, quia ponamus, quod extrema totius latitudinis humanæ complexionis, sint caliditas vt lex, & frigiditas vt lex, tunc dico q̄ homo temperatissimus, cum à prædominio sit calidus, & humidus, & magis calidus, quàm frigidus, ita magis distat ab extremo calido, quàm à frigido. Vnde si sint duo corpora equæ temperata, & equaliter labantur, vnum ad calidum aliud ad frigidum, dico, quod deterior est, lapsus ad frigidum, quam
ad ca-

LIBER TERTIVS. 233

ad calidum, & deterior ad siccum, quam ad humidum, & operationes magis leduntur per lapsum ad frigidum, quam per æqualem lapsum ad calidum, quoniam caliditas, & humiditas, sunt magis proportionatae, & conuenientes vitæ, & nostris operationibus, quam frigiditas, & siccitas, ex quo sequitur, quod minus distat gradualiter ab ipso temperamento frigiditas, quam caliditas, & ideo homo temperatus proximior est extremo frigido, quàm extremo calido.

Quod si dicatis docet Auic. complexionē hominis temperatissimi esse mediam, & æque distare ab extremis. Respondeo, quod non intelligit de homine temperato quoad iustitiā Tertio modo, vt perperam communiter creditur, sed intelligit de complexionē ex coalternatione omnium membrorum. Nam dicit Aui. quod homo temperatissimus, est vicinus æqualitati ponderali non per vnā complexionem vniformem illi vicinam, sed solū per coalternationem omnium suorum membrorum, & ideo subiungit, quod per hanc complexionem ex coalternatione, est vere medius æque distans ab extremis, quare dico, quod si reperiretur ex parte rei, ista cōplexio ex coalternatione omnium partium, æque distaret ab extremis, & æque esset calida, ac frigida, & æque humida, & sicca, quia si a membris calidis hominis temperati, remoueatur excessus caliditatis, & a frigidis excessus frigiditatis, addendo frigidis excessum caliditatis, & calidis

1.1. cap. de compl.

lidis excessum frigiditatis, tunc fieret complexio ex ista coalternatione harum partiū, multū propinqua æqualitati ponderali, quæ æque distaret ab extremis; sed cum sit impossibile ex parte rei, reperiri istam complexionem, ita quoque est impossibile reperiri complexionē quæ æque distet ab extremis, cum omnis humana complexio à prædominio sit calida, & humida.

An detur AEquale quoad Ponderus. Cap. VIII.

DVbitari solet, an detur aliquod corpus æquale quoad pondus, tam in motiuis, quam in alteratiuis qualitatibus, & primo videndum erit, an detur in motiuis, ita ut in rerum natura, reperiri possit aliquod corpus, in quo grauitas, & leuitas, sint in æquali mensura, & in eodem gradu, ita ut non sit magis graue, quam leue, quod autem possibile sit, dari aliquod corpus, quod in se habeat tantum de grauitate, quantum de leuitate probatur.

Primo ponamus aliquod corpus summe graue, per vniformē acquisitionem leuitatis, fieri summe leue, tunc sequitur, quod tale corpus in medio instanti horæ, acquisuerit medietatē tolius latitudinis leuitatis, & per consequens tunc erit deperdita medietas latitudinis grauitatis, eo quia quantum de vno contrariorum, acquirirur, tantum de alio, expellitur, ergo in illo instanti illud corpus erit æq, graue, ac leue, quoniam cum non possit fieri transitus

LIBER TERTIUS. 235

fitus de extremo in extremum sine suo medio
ergo saltim dum erit in illo medio, erit æqua-
le quo ad pondus.

Secundo oleum est æquale quo ad pondus
in motiuis, probatur, quia tot sunt elemento-
rum spheræ, in quibus naturaliter oleum de-
scendit, quot sunt spheræ, in quibus naturali-
ter ascendit, ergo non magis dici debet leue,
quam graue, antecedens, patet experientia,
quoniam ascendit in terra, & aqua, descendit
in igne, & in aere. Sed dari etiam æquale quo
ad pondus in alteratiuis qualitatibus, ita vt
non sit magis calidum, quam frigidum, nec
magis siccum, quam humidum; sic probatur.

Tertio possibile est corpus summe cali-
dum, per vniformem acquisitionem frigidi-
tatis, acquirere spatio vnus horæ summam
frigidityatem, sed cum non possit fieri transi-
tus de extremo ad extremum, necesse est il-
lud corpus deuenire ad illud medium, in quo
non sit magis calidum, quam frigidum, sed
æqualiter calidum, & frigidum.

Quarto in quocunq; genere datur magis,
& minus, datur etiam & æquale, cum magis,
& minus, dicantur relatiue ad æquale, sed da-
tur magis, & minus calidum, & temperamen-
tum magis, & minus temperatum, ergo datur
æquale.

Quinto concedit Gal. dari æquale quo ad
pondus in alteratiuis, & exemplo aque mixtæ
cum cinere, probat dari æquale quoad pon-
dus in humiditate, & siccitate, sicut exemplo
aque

*r. de tēper.
c. p.*

aquæ, & mixtione aquæ feruentissimæ cum niue, probat dari æquale in actiuis.

Sexto intellectus est verorum, ergo si datur æquale quoad pondus, per intellectum, ut docet Auic. ergo & dabitur ex parte rei.

1. 1. cap. de
comp.

1. de tēper.
c. ultimo.

2. de tēper.
c. 1.

Septimo Gal. dicit cutem volē manus, tēperatam esse ad pondus, immo fatetur hominem quadratum, esse medium totius substantiæ, & constare ex æquali elementorum portione, qui est regula, & mensura totius substantiæ, & omnium animalium, & plantarum.

2. Caeli. 18.

Octauo si vnum contrariorum est in natura, ergo alterum ex Arist. sed datur completio distemperata, ergo & temperata.

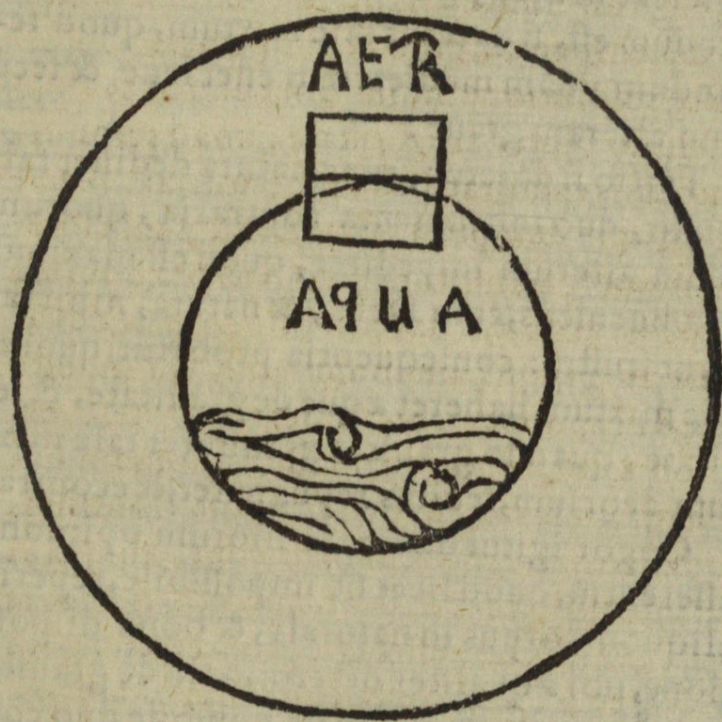
1. Cael. com
7. 2. Collig.
c. 1.

Pro resolutione huius difficultatis, sit ista conclusio Non dari Æquale quoad pondus, in motiuis qualitatibus: probatur, ab Auerroe ratione sumpta à textu Arist. omne mixtum moueri ad motum elementi prædominantis, tūc sic arguit, si daretur tale corpus æquale quoad pondus, aut moueretur, vel quiesceret, sed nec moueri, nec quiescere potest, ergo non datur, minor probatur: quoniam nulla est maior ratio, cur debeat moueri sursum, quam deorsum, nec cur magis sursum quam deorsum quiescere debeat, cum non sit magis graue, quam leue: esset igitur necessarium, ut quiesceret in medio elementorum, idest inter aquam, & aerem, sed non datur tale corpus, quod possit quiescere, inter aquam, & aerem, ergo impossibile est dari mixtum æquale quoad pondus, in motiuis qualitatibus.

Con-

LIBER TERTIVS. 237

Confirmatur quia si daretur tale mixtum, non haberet locum naturalem in vniuerso, probatur, quia si haberet locum, maxime cū haberet inter duo elementa graua, & duo leuia, idest inter aerē, & aquam, sed hoc est impossibile, & probo, sit tale corpus figuræ quadratæ, & sint distinctæ medietates huius corporis, per lineam rectam, quarum vna medietas sit grauis, altera leuis, tūc esset necessariū, vt medietas grauis huius corporis, sit in aqua

& medietas leuis, sit in aere, sed hoc est impossibile, quoniam linea diuidens aquam ab aere, est circularis, ergo linea talis mixti medietas,

238 DE REMEDICA

dia, tangeret illam lineam circularem in puncto, & causaret Angulum contingentiae, inter cuius lineas remaneret aliquid de grauitate, & hoc esset in loco aeris, quod est impossibile, cum in loco aeris sit solum medietas illius mixti leuis.

Secundo si daretur dico, quod nullibi posset quiescere, nec etiam in medio elementorum, quoniam esset homogeneous, id est quaelibet eius pars esset æque grauis, ac leuis, & ideo nulla esset ratio, cur magis vna pars quiescat in aere, quam altera, non enim credendum est, si daretur tale mixtum, quod secundum vnā medietatem esset leue, & secundum alteram graue.

Tertio si daretur, tunc natura dedisset tali mixto, duo instrumenta contraria, quorum vnum alterum impediret, quod est maximum inconueniens, cum Deus, & natura, nihil faciant frustra: consequentia probatur, quoniam tale mixtum haberet æque de grauitate, & leuitate, quando grauitas grauitaret tale mixtum deorsum, leuitas repugnaret, & e contra.

Cogor igitur damnare illorum opinionem asserentiū, quod licet sit impossibile, reperiri aliquod corpus in naturali, & bona dispositione, sibi æqualiter determinare de grauitate, & leuitate, cum non sit possibile duo contraria instrumenta eidem principali agenti, & particulari formæ, esse æqualiter conuenientia, tamen in præter naturali dispositione dicendum est dari aliquod corpus æquale quo ad

*Jacob. Forl.
in 1. 1. Ani.
9. 6.*

LIBER TERTIVS. 239

ad pōdus in motiuis qualitatibus, prout probat primum argumentum in principio adductum, & vt tucatur hanc sententiam conatur respondere ad rationem Auerrois, dicendo, quod istud corpus nō ubiq; poneretur quiesceret, sed quiesceret in medio aeris, & aquæ, & ibi circulariter moueretur, quoniam medietas huius corporis, quæ est in aere ibi non quiescit, cum grauitas terræ, & aquæ eā deorsum trahant, & solum leuitas ignis illam sursum attrahat (eo quia leuitas aeris cum sit in proprio loco, non leuitat) & resistat grauitati: ita quoque dicendum est de altera medietate, quæ est in aqua, quæ desiderat ascendere, quoniam solū grauitas terræ prohibet, & resistit ne ascendat; cum grauitas aquæ, cū sit in proprio loco, nō grauitet & leuitas ignis, & aeris eam medietatem illius corporis sursum trahant, & ideo circulariter mouebitur istud corpus.

Hanc eandem sententiam fuisse Petri de Aluernia, testatur Gentilis, qui concedebat *in 1. 2. 4. 6* reperiri æquale quo ad pondus, in rerum natura, sed non durare, nisi in instanti, & momento temporis, vt probat primum argumentū: Sed falsam esse hanc sententiam, probatur: quoniā est impossibile dari aliquod corpus, quod circulariter mouetur in medio aeris, & aquæ, & ratio est, quoniam cum sit æquale quoad pondus in grauitate, & leuitate, nulla est maior ratio, cur magis incipiat, & debeat moueri circulariter, ab vna, quā ab alia parte,

te, ergo non mouebitur, & eo magis cum prima ratio Auerrois, cum sua confirmatione sit demonstratio contra istam sententiam.

*Auic. 1. 1.
e. de compl.
Auer 1. gen
48. 4. meth.
com. 10.*

*10. met. 23
2. collig. c. 1
Conciliator
diff. 18.*

*Gensilis de
Fulgineo.*

Sed an detur æquale quoad pondus in alteriuis qualitatibus, est maior difficultas: sit tamen ista Conclusio non dari Æquale quoad pondus in alteriuis qualitatibus.

Probatur, si qualitates elementorum essent in eodem gradu, & æqualis virtutis, non fieret mixtum, consequentia probatur. quoniā inter eas nulla fieret actio, nec mixtio, cū ab æqualibus non fiat actio, est ergo necessariū, si fieri debeat mixtum, vt vnum elementum sit magis actiuum, quam alterum, & vt non sint æque intensa.

Secundo in mixtione nec esse est, vt vnum elementum habeat rationē formę, aliud ratione materiæ, & vnum debet esse dominans, aliud dominatū. Sed si elementa secundū primas qualitates, sunt æqualia in gradu, & quoad pondus, ergo non est maior ratio, cur vnū habeat rationem formę, aliud rationem materię, nec vnum rationem actus, aliud rationē potentię, & vnum sit dominans, aliud dominatum.

*1. 1. cap. de
compl.*

Tertio si daretur tale mixtum temperatum quoad pondus, nullam haberet actionē, sic dicit Auic. cū actio non sit ab æquali istę sunt rationes Auerrois.

*1. Cæli. tex.
7.*

Quarto confirmatur, quoniam ex sententia Arist. omne mixtum, mouetur ab elemento prædominante, ergo non datur mixtum æquale,

LIBER TERTIVS. 241

æquale, si in omni mixto reperitur elementū prædominans, & eo magis, cum dicat Arist. 2. gen. 48. in omni mixto reperiri plus terre, & aque, 4. metheor. 29. quam aliorum elementorum, hoc idem fate- tur Auic. cap. de elementis.

Quinto si daretur æquale quoad pondus, in quo tāta esset portio ignis, quanta aliorū elementorum, tunc cum ignis sit ceteris acti- uior, omnia alia elementa destrueret, & sic, aut non fieret mixtum, vel modico tempore duraret. Conciliator diff. 18.

Ex ijs colligo, falsam esse sententiam illo- rum, qui affirmant, posse dari tale mixtum in corpore præter naturaliter disposito, & in fie- ri, & in instanti, vt probant rationes in con- trarium adductæ. Iacob. Forl. quæst. 6. Petrus de Aluernia:

Sed maior est difficultas, quoniā Fernelius probat dari mixtū æquale quoad pondus, in alteratiuis qualitatibus, & primo qualitates summæ elementorum, vt eorum substantię in mixtione non corrumpuntur, sed asservatę, & integre temperamentum constituunt, nihil prohibet æquis illas portionibus mixtas ex- quisitæ temperamentū proferre: quod in pro- portionis situm est æquabilitate, nam æquabi- litas licet mutuam actionem qualitatū tan- tum non sustinet, quę vel decessionem, vel re- pressionem contrariorum moliatur, satis ta- men fert, vt paria contraria, se se valeant con- fundere, ac vere permiscere, in vnum demum coire temperamentum, minus enim virium, & inæqualitatis contrariorū temperatio desi-

Q derat,

derat, quam illorum dissolutio, & occasus, datur ergo æquale quo ad pondus.

*lib. 1. de arte
med. c. 4.*

Eandem sententiam tenet Christophorus Auega, & sic probat, quoniā ex mixtura aquæ feruentis, & gelidæ equis portionibus, exacte medium conficitur inter calidum, & frigidū, similiter hoc temperamentū quoad pondus reperitur inter siccū, & humidum vbi pares cineris, & aquæ portiones quis misceat, & confundat, si ergo quatuor elementorum substantiæ potentijs æquatæ confundantur, actione, & passione mediantibus medium exquisitæ, & simpliciter tale generabitur, quod erit medium in vniuersa rerū substantia. Id vero cutem volę manus hominis temperatissimi, ac in specie humana mediij esse notum euadet. Sola tamen cutis in corpore humano mediū id ostendit, & cuius temperatura, de toto corpore pronunciare licet. Quid autem dicendū sit ad has rationes dicemus infra: Nunc autē videndum est, quid sentiat Gal. hac in re.

*Vgo in 1. 1.
c. de compl.
Montanus
eo loco.
Argenterius
in Tegni.
com. 2.*

Crediderunt quidam Gal. posuisse temperamentum equale quoad pondus in alteratiuis qualitatibus, solum secundum sensum, nō autem secundum rei veritatē, & cū medicus sit artifex sensatus, & iudicet res secundū sensum, ideo dicit cutim volę manus, temperatā esse quoad pōdus, quia talis sentitur sensu tactus, licet reuera nō sit, & hoc modo facile est concordare Gale. cum Auic. qui negat dari hoc temperamentum, quoniam omnes conueniunt nō dari secundum rei veritatē, quod
si illud

LIBER TERTIVS. 243

si illud concedat Gal. dicatis hoc esse secundum tactū : Non laudo hanc sententiā , quia si datur secundum sensum, ergo & secundum rei veritatem, probatur consequentia, quoniā sensus nō decipitur circa proprium obiectū ; primę qualitates, sunt obiectū sensus tactus : ergo si sensus tactus iudicat dari tale temperamentū quoad pondus, ergo reuera dabitur, aliter sensus deciperetur circa proprium obiectū, quod est contra Arist.

Communis tamen opinio tenet Gal. po-
fuisse mixtum æquale quo ad pondus, secundum rei veritatem .

Pro resolutione huius difficultatis notandum est, quod ad hoc vt detur mixtum æquale quo ad pondus, in alteratiuis qualitatibus duo necessario requiruntur, primo, vt primæ quatuor qualitates, in tali mixto sint in eodē gradu, & æque intēse, vt si caliditas sit vt duo, etiam frigiditas humiditas, & siccitas sint vt duo : Secundo requiritur, vt ille eadem qualitates, sint equales in agendo, & ita inuicem bene pōderatæ, & mixtæ, vt vna non sit magis actiua, quam altera, sed æque potentes : Sed quoniā est impossibile, vt primæ qualitates simul, & semel in eodem mixto, sint equales in gradu, & in operando, ideo impossibile est, dari æquale quo ad pondus, minor probatur, quoniam cum cæteris partibus caliditas sit actiuior frigiditate, & humiditate, ideo si in tali mixto caliditas, & frigiditas sint in eodem gradu, & æque intēse, istę qualitates nō

Q 2 erunt

2. de anima

Auerar. 1.

Cœli. 7. 2.

collig. ca. 1.

2. Gen.

48. 1. cant.

com. 25.

Conciliator

diff. 18. gēt.

1. 1. cap. de

compl.

Curtius eo

loco.

Farnelius

loco citato.

Auega loco

citato.

Autoris ra

tio.

erunt æquales in agendo, ad hoc enim, vt essent æquales in agendo, esset necessarium, vt si caliditas sit vt vnū, frigiditas esset, vt duo, humiditas, vt tria, & tunc licet essent æquales in agendo, nō essent æquales in gradu; & sic soluitur tertia ratio.

*Jacobus de
part 1.1 c.
de compl.
Curius eo
loco.*

Diff. 18.

Ex his facile erit respondere, ad rationes in oppositum adductas, & ad primum dicūt quidam, nullum esse inconueniens, dari æquale quoad pondus, in transitu, in fieri, & in instanti, vt probat argumentum, nos autem negamus dari in facto esse, & in esse permanente, quod duret aliquo tempore. Alio modo soluit difficultatem Conciliator. Quod quando fit transitus, ab extrema grauitate, ad summam leuitatem, ante medium corrumpitur forma terræ, & introducitur forma ignis, ad quam sequitur summa leuitas, & quando fit trāsitus de vna extrema complexione in aliā, nō fit per medium, quoniā ex sententia Ari. transmutabile, tandiu manet sub forma abijcienda, quousque introducatur in instāti noua forma in ipsum, quam consequitur cōplexio, reliqua priori corrupta, nec oportet, vt id fiat per formas intermedias, aer enim quando transmutatur ab igne, tamdiu manet sub forma aeris, donec forma ignis introducatur in instanti. Idē contingit in casu nostro, quod tamdiu remanebit mixtum sub vna complexione, vt calida, & sicca, quousque introducat in instanti, alia complexio frigida, & humida: quod si ista solutio nō placeat, eo quia
fo

formę elementorum, intenduntur, & remittuntur, ad intensiorem, & remissionem primarum qualitatum, & ideo non introducuntur in instanti, sed in tempore.

Dicamus igitur nos concedendo, quod in illo transitu, in illo medio in fieri, nullum est incōueniens, dari equale quoad pondus, hoc autem potius dici debet quoddā aggregatū imperfectum, quam mixtum.

Ad secundum dico, quod licet oleum ascēdat in aqua, non tamen equaliter ascendit, sicut descendit, cum citius descendat in aere, quam ascendat in aqua, ideo non est æquale.

Ad tertiū possumus respondere, ut ad primum, vel melius dicamus, quod licet primæ qualitates, sint in eodem gradu, tamen mixtū illud non dicitur æquale quoad pondus, cum etiam requiratur, ut sint æquales in agendo, ut diximus supra.

Ad quartum dicatis, quod ubi est magis, & minus, ibi aliquo modo est reperibile medium, nō tamen est necessarium ut sit equale ad pondus, sed sufficit esse æquale quoad iustitiam, vel saltem si fuerit equale ad pondus reperitur in fieri, & in instanti: Vel dicatis melius, nō esse verum, quod ubi reperitur magis, & minus, debeat reperiri equale, quoniā datur orbis minor orbe veneris, & orbis maior orbe veneris, & tamē nō reperitur orbis equalis, orbi veneris. Similiter reperitur sanitas magis, & minus perfecta, non tamen datur perfectissima, & exquisitissima, sanitasque se-

Iacobus de partibus.

cundum Gal. aut non reperitur, aut durat tantum in instanti.

Ad quintum dico, quod nec ex cinere, nec ex niue, & aqua feruenti, fit vnum mixtum, perfectū, sed potius erit vnum aggregatū per accidēs, sicuti ex plurimis granis millij, tritici & ordeï, vel dicatis à Gale. appellari equale quo ad sensū, non autē secundū rei veritatē.

*Gentilis 1.
1. c. de cōpl.*

*Conciliator
diff. 18.*

*de anima
21.*

Ad sextum nego semper intellectū esse verorū, nam inintellectus dupliciter sumitur, quidam est intellectus principium, & iste est semper verorū, vt de quolibet dicitur esse, vel non esse, omne totum, est maius sua parte.

Secundo modo sumitur intellectus, prout est potentia animæ intellectiue, & hic aliquādo est verus, aliquādo est falsus, est verus quādo intelligit verū est falsus quando intelligit falsa, ex Ari. & sic inter imaginādo æquale. quo ad pondus falsa intelligit, & imaginatur.

Ad septimū dicatis loqui Gal. de temperato quoad pondus secundū sensum, sicuti corpus optime temperatum quoad iustitiā, dicitur metrū, & mensura, aliarum complexionū.

Ad octauū dico, quod illa propositio est vera solum de cōtrarijs positue, non autem de priuatiuis, quia non est verū dicere, datur plenum, ergo datur vacuum, sicuti nec valet asserere, datur finitū, ergo & infinitum, similiter dico, ego non valet dicere, datur inæquale ad pondus ego datur æquale quoad pondus cum æquale quoad pondus, non sit positiuū cum non reperiatur ex parte rei.

Ad

Ad rationem Fernelij Respondeo, & nego summas elementorū qualitates manere in mixto, sed dato quod summe manerent, & quod elementa qualitatibus paribus concurrerent in mixtione, non tamen sequitur, ergo ex eis fit temperamentum equale quoad pondus, cum non solum sufficiat, vt primę qualitates sint in equali gradu, sed est etiam necessariū, vt sint equales in agendo, vt diximus supra, & vna non agat in aliam, quod quidem est impossibile, vt hæc duo simul iungantur.

Idem dico ad rationem Auegæ, quod licet sumamus aquam calidam, vt quatuor, & frigidam, vt quatuor, & inuicē commisceantur, cū caliditas actiuior sit frigiditate, ideo non poterit fieri temperamentum quoad pondus.

An simile possit, & debeat conseruari à suo simili. Cap. VIII.

Ratio dubitandi est, quoniā fatetur Gal. simile cōseruari à suo simili: Contrariū tamen docet idē Gal. dū sic dicit, à similibus suæ temperaturæ causis facile offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorū vsu, & hoc in omnibus distēperatis partibus cōmune esse testatur, & 6. de sanit. tuenda, dicit, humida, & sicca similibus cōseruāda, calidis autē, & frigidis, cōtraria semper dare, expedit.

Augetur difficultas, quoniā Gal. nutrit senes, qui frigidi sunt, & sicci, victu moderate calido, & humido, ergo non conseruantur à

Q 4 simili,

1. aph. 16.
3. regni 86.
8. math.
med. c. vlti-
rimo. 9. met
med. c. 14,
3. Aph. 3.
2. regni 23.
6. de sanit.
tuen. c. 2.
5. sanit. tuen
cap. 8.
6. sanit. tuen
cap. 2.
in regni. c.
100.

simili, sed à contrario.

Pro resolutione difficultatis sciendū est primo, q̄ Corpora sunt in duplici differētia, aut æqualia, bene temperata, & optime sana, vel secundo inæqualia distēperata, & male sana: prima corpora optime sana, conseruantur à suo simili, & a similibus iuuantur, sicuti a contrariorum vſu, maxime læduntur.

Sed corpora male sana tantum abest, vt à similibus conseruentur, quod ab eis maxime læduntur, iuuantur autem a modico contrariorum vſu.

Ratio autem huius rei talis est, quoniam ea quæ se habent secundum naturam, & valde bene, sunt conseruanda in illo optimo statu, & in perfecta sanitate, sicuti ea, quæ se habent præter naturam, cum non debeant conseruari in illo malo habitu, sed ab illo remoueri, vt reducantur ad optimam, & perfectam sanitatem, ideo non sunt conseruanda, sed remouenda: & sicuti conseruatio fit à simili, ita ablatio, seu reductio ad naturalem statū, & curatio fit per contraria.

8. meth.
med. cap. 9.
à principio.

Ex ijs dico, quod optima sanitas, & optimum temperamentum, cum sint res secundū naturam, debent conseruari, & quoniam conseruatio non potest fieri, nisi a simili, ideo similibus sunt conseruanda ea omnia, quæ se habent secundum naturam, & optima sunt. Ea vero, quæ nobis insunt præter naturam, & recedunt a naturali statu, & ideo dicuntur inæqualia, intemperata, cum non sint in
codem

LIBER TERTIVS. 249

eodem statu, & in malo habitu, & mala sanitate cōseruanda, sed potius remouenda, hinc factum est, vt à similibus lædantur, quoniam ea, quæ similia sunt conseruant, & quandoq; augent illam malam sanitatem, & inæqualitatem, quare à contrariis iuuantur, quoniam ea, quæ sunt cōtraria tollunt illum excessum, & illam inæqualitatem, & sunt in causa, vt tale corpus inæquale, reducatur ad suam æqualitatem, & optimum temperamentum.

Pro maiori tamen declaratione, declaro rem cum exemplo, si fuerit complexio calida, & humida, temperata, & æqualis, ita vt nō excedat plus iusto, ista complexio cum sit optima, & secundum naturam, erit conseruanda, & pro sui conseruatione conueniunt ea, quæ similia sunt, si altera tamen fuerit complexio, quæ licet sit calida, & humida sit tamē calida, & humida plus iusto & magis, quam conueniat, ita vt per excessum caloris, vel humiditatis, recedat ab optimo temperamento, tunc ista complexio non dicitur naturalis, nec secundum naturam, cum modum excedat & ideo non conueniunt similia, ne à similibus illa mala complexio conseruetur in sua mala intemperie, sed cum tollendus sit ille excessus, & reducenda sit illa intemperies ad optimum temperamentum, ideo conueniunt illa, quæ ei sunt contraria, cum contrariis cōtraria curantur, & cōtrariū nō remicti turnisi à suo cōtrario: Colligatis igitur quod **Ætates, Temperamentum, si modū excedant,**
& non

3. aph. 3.
8. met. me.
e. 9.

& non sint secundum naturam à sibi simili læduntur, sed à modico contrariorum usu iuantur, quia per contraria reducuntur ad optimum temperamentum, vt docet Gal. sed ætates, temperamenta, quæ aqualia sint, & optima, & secundum naturam, similibus debent conseruari, & à contrariorum usu læduntur, quoniam à contrarijs destruitur eorum temperamentum, quod erat conseruandum, cum sit optimum.

Colligatis Secundo quod cum non detur corpus omnino, & optime temperatum, quin saltem aliquantulum recedat ab optimo temperamento, ideo nec datur corpus quod possit, nec debeat à suo simili conseruari, sed iuatur à modico contrariorum usu, vt reducatur ad optimum temperamentum; quod fideat Galenus simile conseruari à suo simili, & dari corpora, quæ à similibus sint conseruanda, dicatis reuera non esse simile, sed dicitur simile quoad sensum, & cum artifex sit medicus sensatus, & iudicet res secundum sensum, ideo licet ista, quæ applicantur reuera non sint similia, sed modice contraria, quia tamen ad sensum videntur similia, ideo à medico dicuntur similia; modicus enim contrariorum usus quandoque videtur quid simile quoad sensum, licet reuera non sit.

Tertio Colligatis, quod sicuti simile conseruatur à suo simili, ita a contrarijs, & a modico contrariorum usu, præseruantur ab imminente lapsu, cum præseruatio, & cura

LIBER TERTIVS. 251

cura, eisdem contrarijs fiant, vt docet, Galenus eadem enim est ratio instantis lassitudinis curandæ, & factæ iam ægritudinis.

4. Sanis.
tuen.

Ex his, quæ hæctenus diximus, facile erit respondere ad rationes in oppositum adductas, & primo ad auctoritatem Gal. quod ibi docet reducere corpora distemperata, & male sana, ad optimam sanitatem, & optimum temperamentum per contraria, non autem loquitur de corpore optime sano.

2. aph. 3.

Ad alium locum Gal. quod ideo dicit calidis, & frigidis semper dare expedit, quoniam cum sit valde difficile, ea ad inuenire, quæ prorsus, & præcise eis similia sint in gradu, ideo periculum est, ne exhibeamus cibos calidiores magis quam par sit, vnde ex illis fiat maior lapsus, & excessus in caliditate, hac igitur ratione factum est, vt non vtamur similibus, non quia non sint apta conseruare suum simile, sed quoniam cum sit valde difficile cognoscere, & adinuenire cibos omnino similes, & ea, quæ sint æque calida, vel frigida, ideo nos vtimur modico contrariorum usu: ad præseruandum, nam contraria præseruant ab vltiori lapsu: præseruare autem ab vltiori lapsu, est conseruare: & ideo similia quandoque conseruantur à contrarijs in sensu iam dicto; & quando dicit Galenus similia lædi à contrarijs, dicatis non lædi ab eis, vt similia; sunt; sed pro ut credentes, applicare similia, applicamus

2. de sanis.
tuen. c. 3.

252 D E R E M E D I C A

ea, quę nō sunt vere similia, vel dicatis, quod ibi non loquitur Gal. de corpore optime sano, & bene tēperato, sed de male sano, quod tamen secundum sensum apparet optime sanum, & ideo à similibus læditur, quoniam ab eis cōseruatur in sua mala intemperie, exemplificat autem potius ibi Gal. de frigidis, & calidis quam de humidis, & siccis, quoniam cum sint qualitates magis actiue, à quocunque leui errore, ac excessu maius sequitur nocumentum quam si fieret excessus in passiuis.

*s. sanit. tu.
c. 8. 6. san.
14. c. 2.*

Ad locum de senibus Respondeo, quod complexio senum non est temperata, sed distemperata, ideo per sua contraria reducenda est ad optimum temperamentum. Cum ergo stat^o naturalis senum sit vitiosus, ideo desiderat reduci ad melius, quod fit per contraria sunt calida, & humida.

Hic tamen occurrit difficultas, si enim est verum, quod simile debeat conseruari à suo simili, & sumpta indicatione à complexione, conueniunt ea, quę similia sunt, ergo frigidiora conueniunt Pituitoso febricitanti, quam bilioso, consequentia probatur, quoniam febricitanti pituitoso, conueniunt ea, quę sunt frigida duplici ratione, primo ratione febris, secundo ratione temperamentis frigidi, quod à suo simili debet conseruari, sed bilioso non conueniunt nisi ratione febris, non autem ratione temperamentis, quod quidem cum calidum sit, potius calida, quam frigida ex postulat: augetur eo magis difficultas,

LIBER TERTIVS. 253

tas, quoniam dicit Gal. Temperaturæ natura frigidiores, si ex calore laborent, refrigerari tum vberius, tū diutius postulant, & si flegmaticus, & colericus æqualiter quoad tactū febricitent, cum maior sit caliditas flegmatici, quam colerici, quia flegmaticus proprio temperamento frigidus est, biliosus vero calidus, & si ad tactū apparēt æque calidi, est necessarium, quod plures gradus caloris febrilis sit in flegmatico, sicuti si æque calidū sentiatur ad tactum, lignum, & ferrum, certū est tamen, quod plures gradus caloris, reperiuntur in ferro, quam in ligno, cum frigidus sit ligno. Hac igitur ratione dicendum erit, frigidiora competere flegmatico febricitanti, sumpta indicatione à morbo, & à temperamento, quam bilioso. Et si dicat quispiam uestrum, & cur igitur febricitanti bilioso conceduntur frigidiora, ut potus aquæ frigidissimæ, quod non conceditur, nec conuenit flegmatico?

Quidam crediderunt, argumentum esse demonstratiuum, & verissimum: sed dicunt flegmatico non conuenire frigidiora ratione virtutis, licet enim ei conueniant ratione febris, & ratione complexionis, multo magis quam bilioso, tamen quia non conueniunt ratione virtutis, à qua principaliter desumenda est indicatio, ut docet Gal. cum virtus nō sit adeo valida in flegmatico, ut in colerico, ideo quæ valde sunt frigida non conueniunt flegmatico, ne naturalem calorem debilem, & mi-

7. met. me d.
c. ult. 8. meth.
med. c.
ult. 9. met.
c. 15.

Oddus 1.
aph. cō. 16.

9. met. c. 12

*Authoris so-
lutio.*

& mitem extinguant, & vires dissoluant, cholericum vero conueniant ratione febris, & virtus, validior sit, ideo frigidiora applicari debent. si tamen virtus esset æque fortis, ac valida in utroque, tunc concedo, quod magis conuenirēt flegmatico, quam bilioso, ut probat argumentū: Vel dicatis, & melius, quod frigidiora conuenirēt flegmatico, si illa complexio esset secundum naturam temperata, & optime sana, sed cum recedat ab optimo temperamento per excessum frigiditatis, hinc factum est, ut non expostulet similia, sed potius contraria, ad hoc, ut a modico contrariorum usu, tollatur ille excessus, & reducatur ad optimum temperamentum, & ideo frigidiora conueniunt bilioso febricitanti, quam flegmatico, quoniam bilioso conuenit ratione febris. Secundo ratione mali temperamenti calidi, ut a suo calido reducatur ad optimum temperamentum, flegmatico vero conueniunt tantum ratione febris, non ratione temperamenti, ne a suo simili conseruetur illa mala intemperies, & fiat maior lapsus.

Ad auctoritatem Gale. dico, & concedo, quod si ad tactum sentiatur æqualis calor, quod plures gradus caloris sunt in flegmatico, quam in bilioso, & ideo ratione maioris caloris febrilis, frigidiora conueniunt flegmatico, non ratione temperamenti, sed ratione febris: Ad id, quod dicis de potu aquæ. Respondeo conuenire bilioso, si intensius febricitet, quam flegmaticus, & dato, quod

LIBER TERTIVS. 255

quod equæ febricitent, dico, quod frigidiora conueniunt bilioso, eo quia ei conueniunt etiam ratione temperamenti: Eodem modo soluitur ratio Auer. contra Gal. de sene eque febricitante, cum iuvene, & tamen frigidiora conueniunt iuueni. Dicatis hoc esse verum, si non habeant optimum, & perfectissimum temperamentū, quod tunc illi temperamento non conueniunt similia, sed contraria.

7. coll. c. 2.

An conseruanda sit Consuetudo, præsertim tempore ægritudinis, si fuerit mala.

Cap. XI.

DVbitari enim solet apud antiquiores, & iuniores interpretes, an ea, quæ longo temporis vsu, nobis facta fuerint familiaria, & consueta, perpetuo sint conseruanda, non solum in corpore sano, sed etiam in Socrate febricitante, & laborante, præsertim si talia consueta, mala sint, & morbo contraria.

Pro cuius quidem rei declaratione, duo hic veniunt consideranda, primo quare conseruanda sit consuetudo. Secundo an ista consuetudo si mala fuerit, debeat conseruari tempore ægritudinis.

Quoad primum dicatis, quod consuetudo non alia ratione dicitur à Gal. altera natura, nisi quia ea, quæ longo vsu nobis fuerint consuetæ, ratione diurnæ cōsuetudinis, & vsus,

Hipo. ib. de aere, aqua.

2. de sanit.

2. de motu musculorū.

2. de temp.

cap. 4.

vbi

vbi prius nobis forsan erant ingrata, ne dicā contraria fiunt familiaria, iucundissima, & secundum naturam, & ea, quę prius erant difficilissimę concoctionis, & quandoque mali succi, ne dicam venena, & prauę qualitatıs, modo ratione consuetudinis facillime concoquuntur, nec lædunt, sed nutriunt, & conuertuntur in substantiam viuētis: hac igitur ratione Cōsuetudo dicitur Natura, quoniam sicuti natura & naturalis facultas apta est trāsmutare alimenta in substantiam viuētis, & in alteram naturam, vt panem, & vinum, in carnem, &c. ita & consuetudo, reddit ea, quę sunt præter naturam, & ingrata, nobis secundum naturam, & iucundissima, & similia. Vel dicatis, dici Alteram naturam, eo quia consuetudo alterat naturam, & eam mutat, quoniam facit ea, quę erant præter naturam, & nobis dissimilia, naturalia & simillima, ideo dicitur alterare naturā, quoniā natura a frequenti actione, & passione consueta acquirit quandam dispositionem per quam alteratur à suo cursu.

Ex hiis ergo dicatis, quod Cōsuetudo cum sit res secundum naturam, debet conseruari, & cum conseruatio fiat à simili, ideo à similibus conseruandę sunt consuetudines, sic docet Gal. quod à consuetudine semper sumitur indicatio similium, quoad homines egrotant; sed conseruandam esse consuetudinem, videatis Hipoc. sic loquentem. At qui quod vitiosus tum potus, tum cibus, semper sibi similis

*J. met. me.
c. 9.*

*a. de rat.
lib. 2. 1. 24*

LIBER TERTIVS. 257

milis ad sanitatem tutior sit, quam si quis subito ad alteram, vel meliorem se transferat, facile discitur, intelligiturque: nepe tum his, qui bis in die comedunt tum his, qui semel, noxam imbecillitatem quæ pariunt, repentinaræ mutationes: quiq; prandere non consueverunt & prædēt, statim ægre habent, toto item corpore graues redduntur, & parū valētes, & de fides, q̄ si supercenauerint alios, alui leuitas exercet nepe ventriculus, præter consuetudinem grauat, superficere consuetus nō bis tumescere, neq; bis cibos coquere; quod alibi clarius ostendit, parum Deterior potus aut cibus, suauior autem melioribus quidem sed minus suauibus est preferendus, & infra reddit rationem Hipoc. qua ratione factum sit, vt ea quæ deteriora sint, si fuerint consuetata suauiora sint, & magis conferant, quam ea quæ meliora fuerint, dummodo non sint consuetata dicit Hipocrates quæ ex longo tempore consuetata sint, & si deteriora sint insuetis, minus molestare solent, reddit rationem Galenus quoniam ea, quæ delectant & sumuntur cum gustu, melius concoquuntur, licet sint mala, quoniam si optima fuerint, & boni succi, sumantur tamen cum molestia, & sine gustu, cum pariant vomitum, fastidium, rugitum, & inflationem, & ideo Gal. fatetur quod cibus licet malus, & difficillime coctionis & nobis dissimilis ratione consuetudinis sit nobis suauissimus, familiaris, & optime coctionis, vt in nostris commentarijs

R in

2. aph. 38.

2. aph. 50.

2. aph. com
38.

lib. de assue
tutine.

2. aph. 38.
et 50.

in expositione illius aphorismi longiori progressu declarauimus.

Sed an ista mala consuetudo sit conseruanda, tempore egritudinis, habet grauiorem difficultatem vt deueniam ad secundum questum, ita vt si quis consuetus fuerit tempore sanitatis, ter, & quater comedere in die, & alimenta mali succi, an dum ægrotat, immutanda si ista consuetudo ratione morbi, ita vt semel vel bis debeat sumere cibum in die, & non consueta alimenta, sed alia, quæ meliora sint, & optimi succi.

8. met. c. 9.

5. sanit. 22.

post med.

2. aph. 10.

50.

8. met. c. 9.

Ratio dubitandi est, quoniam docet Gal. conseruandam esse malam consuetudinem dū sic dicit, quod nec intemperata naturæ, nec male consuetudines sint remouenda nisi tempore sanitatis, nec non cum homo ciuilibus exercitijs vacat, & clarius his verbis docet Gal. Reuertamur autem rursus ad intemperatas naturas, nam quoniam eas licet, & quales accipimus seruare licet, & ad melius transferre: satius arbitror est, cum plane valent non cum ægrotant, vel de se quæruntur victus illis rationem mutare, gaudent enim naturæ consuetis semper: quod namque qui sibi iam displicent extra cetum eorum, qui secundum naturam se habent sunt ponendi. Atqui si ex ipsa consuetudine indicationem aliquam sumi conueniet: siquidem multo, iam tempore intemperatas naturas contrario victu ei, quæ vicit intemperiei cibauimus, ita etiam & cum parum ex sententia se habet facie-

faciemus, & paulo infra sic dicit à consuetudine enim semper est, indicatio similium, quoad scilicet egrotant homines & alibi dicit Galenus quod consuetę exercitationes non sunt mutandę, si cum his sanus vixerit, unde Aetius dicit, qui statuto sibi certo viuendi genere, quamplurimo tempore sanus permanferit, certe ad aliam consuetudinem, non est traducendus, & ratio est quoniam, si illa victus ratio licet sit mala consuetudo, non fuisset, conueniens illi naturę, illam tamdiu non tollerasset, neque cum ea tamdiu sanus viuere potuisset.

Respondeatis igitur ad quęsitum, conseruandam esse malam cōsuetudinem, tempore ægritudinis; & si dicatis vos siquis ergo consuetus fuerit in sanitate, comedere sepe, & multum & nunc ægrotet ex repletionē, vel morbo acuto, cui conuenit tenuissimus victus, in isto casu ratione consuetudinis, cibandus, ne erit eger iste sepe, & multum, aut parum, & raro sicuti conuenit ratione morbi.

Dicatis, q̄ non docet Hipo. omnino cōseruandam esse consuetudinē, sed docet aliqua ex parte esse conseruandam, dū dicit condemnandum esse aliquid cōsuetudini, qua si diceret Hipo. licet non omnino: aliqua tamē parte, conseruanda est, consuetudo, vnde in hoc casu dicto, magis, & frequentius cibarem illum egrum ratione consuetudinis, quam alium laborantem eodem morbo, qui tamen non esset cōsuetus multum, & sepe comedere

R 2 idem

5. sanit. tu.

2. aph. cō.

50.

lib. 4. c. 38

1. aph. cō.

17.

260 DE RE MEDICA

idem dicendum est de ætate, temperamento
& temporibus anni. Si enim puer, & iuuenis
æque febricitent, tunc ratione ætatis, magis
cibandus erit puer, quam iuuenis, sicuti co-
piosius cibandum erit hieme, quam æstate,
sic docet Hipoc. Verba enim illa. Comdo-
nandum, est aliquid, ostendunt consuetudi-
nem non in totū esse conseruandam, sed habē-
dam esse aliquā rationem, & aliquā conside-
rationem ipsius consuetudinis, sic. n. docet ex-
perientia, quod qui assueti sunt bibere vinū
meracissimum, & purissimū in multa copia,
dum postea febricitant, non prorsus abstinē-
di sunt à vino, sed vinum illis concedimus
(vt comdemnemus aliquid consuetudini) ra-
tione consuetudinis sed ne tamen morbo no-
ceat, dabimus vinum oligo-forum, & bene di-
lutum, ita quoq; si rusticus, qui tēpore sanita-
tis solitus erat vesci herbis, allijs, cepis, si dū
egrotat nutriatur iure pulli, contuso, & eis-
dem alimentis, quibus vtimur, in nobili viro
laborāte eodem morbo, certum est, quod ex
insolita victus ratione, licet per se bona sit,
magis læditur.

Ista tamen sententia erit vera, dummodo
consuetus cibus non sit valde deterior, quia
vbi valde mala fuerint, non erunt conceden-
da ægrotanti. Sic. docet Hipoc. Quæ languen-
tibus grata sint peragito, cibaria, pocula mū-
da, puraq; conficito, porrigitoq; dummodo
non valde lædāt, & alibi sic fatetur Cibos, po-
tus, quæcunq; ægri concupiscunt, si non dam-

num

1. aph. 14.
15.

6. Epidem.
com. 4.

lib. de affe-
ctio.

LIBER TERTIVS. 261

num consequatur exhibeto. Hoc idem Hipo. 2. aph. 38.
paulò deterior cibus, aut potus, suauior autē
melioribus quidem sed minus suauius est
preferendus: quibus verbis docet Hipoc. non
omnem cibum malum, & consuetū concedē-
dum esse ægrotanti, sed paulo deteriorem.

An detur Corpus Neutrum.

Cap. XII.

Dubitari solet apud medicos, an detur
corpus neutrum, & ratio dubitandi
est, quoniam ponitur à Galeno dum dicit, 1. tegni c. 1.
Medicinam esse scientiam salubrium, insalu-
brium, & neutrorū, Immo idem Gal. Fatetur c. 2. & lib.
corpora conualescentium, & decidentium, ef- ad trasib. c.
se corpora neutra. 39.

Secundo Appellat alibi corpora senum, &
conualescentium neutra, & c. 11. neutra dicit 6. san. tu. c.
corpora decidentia. 2. & 11 li.
de const. c.

Tertio 1. de diebus decret. c. 6. dicit quod
dolor capitis, grauedo totius, rosio ventricu-
li, sunt, signa neutralitatis, & alia ponuntur
in Tegni cap. 82. 14. 19.

Quarto non fit transitus de extremo ad ex-
tremum absque medio, ergo cum fit recessus
ab optima sanitate ad morbum, deueniendū
erit ad medium quod est inter ea

Quinto fatetur Galen. quædam esse sym- lib. de cōst.
ptomata media, inter ea quæ sunt in sanis, artis.
& illa quæ sunt in egrotantibus, & illa, sunt ex
eorum genere, quæ morbis eueniūt, sed a deo

R 3 exi-

exigua, & parua, vt ab eis adhuc non impediuntur solitæ operationes vt est dolor adeo paruus alicuius partis, vt non cogat hominem decumbere, & macies, pallor, pigrities ad motum, somnolentia, &c. quæ delabentibus in morbum, aut à morbo resurgentibus contingunt.

4. sop. c. 5.

In contrarium enim est, quoniam ex sententia Arist. inter sanitatem, & morbum, non datur medium, & in post predicamentis cap. de oppositis, exemplificans de contrarijs immediatis dicit dic vt sanitas, & morbus.

lib. de diff.
morbo c. 1.
c. 2.

Secundo ex sententia Gal. sanitas est æqualis proportio, & commodratio secundum naturam, morbus est inæqualis disproportion, & immoderatio præter naturam, sed inter æquale, & inæquale, proportionem, & improportionem, non datur medium.

lib. de diff.
morbo c. 2.
c. 4.
2. de temp.
c. 4.

Tertio dicit Gal. vsque quo functiones manifestæ non læduntur, non dicitur morbus, sed interuallum illud ad optimam corporis constitutionem, vsq; ad id dum læsa est actio manifestæ, tota dicitur latitudo sanitatis, ergo nõ datur neutrum.

6. san. in.
c. 2.

Sed alibi dubitat. Gal. an detur neutrum sicut est senum dispositio, & eorum, qui ex febre conualescunt, & dicit, quod horum dispositio est sanitas secundum habitudinem, & alio loco, vbi loquens de his corporibus, quæ quamprimum sunt lapsura in morbum, dicit, quod hæc corpora interiacent inter ea, quæ exactam sanitatem habent, & ea, quæ iam
agro-

3 sanit. in.
c. 4. 6. san.
in. c. 11.

ægrotant, & hæc attinere dicit ad librum de
sanitate tuenda, ergo si hæc omnia conti-
nentur in latitudine sanitatis, non dabitur
neutrum.

Quarto & clarius fatetur Gal. fieri transi-
tum ab egritudine ad morbum, in puncto im-
perceptibili, ergo non datur medium. *1. de cris. 6.*

Ad hanc autem difficultatem quid sit di-
cendum, nō facile est animaduvertere cum res
ipsa per se adeo sit difficilis, vt grauissimi,
& doctissimi viri, diuersa, ac varia sentiant.

Responderunt quidam, secundum rei ve-
ritatem, non dari hoc neutrum, quod dica-
tur medium inter morbum, & sanitatem. *Trusian. 1.*
Sed cum quandoque factum sit, vt actiones *Tegni cō. 7*
insensibiliter leduntur iste affectus habetur *lac. forl. q.*
pro neutro, licet reuera sit morbus, & extra *2. in Tegni*
latitudinem sanitatis, quare secundum istam
sententiam, neutrum non datur ex parte rei,
cum reuera neutrum non differat ab ægritu-
dine, nisi in hoc, quod neutralitas est insen-
sibilis læsio actionis, morbus vero est sensibi-
lis læsio, quam sententiam sequitur etiam
Auerrois in epitome. 3. methaph. cap. de op-
positis.

Falsa tamen est ista sententia, quod. s. Neu-
tralitas, sit, in qua actiones insensibiliter le-
duntur, & reuera, & ex parte rei sit morbus, pri-
mo quia si hoc esset non consideraretur à me-
dico, cū medicus non consideret insensibilē
lesionem operationum, sic docet Gal. dum di-
cit cum affectus ita est, vt nec ab ægro, nec à *1. de locis*
aff. c. 2

R 4 me-

1. de na hu
mana com.
19.

7. meth. c.
11. lib. de
concl. art. c.
19.
2. Tegni. c.
92. 96.

1. de dieb.
decret. c. 6.

1. de sanie.
tuen. cap. 5.

lib. de par-
tibus artis
mea. cap. 5.

medico cognosci possit, medicus eum non curat, nec habet pro morbo, & alibi, donec actio manifeste non læditur, morbus non dicitur, & primo de sanit. tuen. cap. 1. non omnis imbecillitas actionis, morbum nobis significat. sed quæ præter naturam est, & ab actionibus consuetis prohibet, quod alibi quingentis in locis, hoc idem fatetur Galenus.

Secundo nec est verum, quod in corpore neutro actiones insensibiliter lædantur, quoniam ex Gal. dolor capitis, grauedo totius, rosio vetriculi, omnia ista sunt signa neutralitatis, & tamen sunt sensibilia, cū dolor non possit esse, nisi sensibilis, ergo neutralitas non est insensibilis læsio: quod clarius docet Gal. dū dicit, q̄ per insensibile actionis læsionē, medicus nil potest iudicare, vel si per hanc iudiciū esset faciendum, omnia corpora essent egra.

Et si dicat quispiam vestrum, fatetur Gal. dari corpus mala temperatura præditū etiam quod sensu non cognoscatur, & tale dicitur neutrum, sicut sunt morfi à cane rabido, vel qui sumpserunt venenum, nullam habent sensibilem læsionem actionis, & tamen ista sunt corpora neutra, ergo talia corpora iudicantur neutra per insensibilem læsionē actionis.

Dicatis, q̄ talia corpora non iudicantur neutra ex sensibili læsione actionis, cū actiones sensibiliter nō sint læsæ, in tali casu: sensibilibiter tamē iudicātur, talia corpora neutra à medico, quoniā cū habeant causam procatartica-

cam

eam, eurentem, & sensibilem, nempe hau-
stum venenum, vel morsum canis rabidi, ex
tali notitia iudicat medicus, tale corpus fu-
turum esse ægrum: & ideo dico, quod istud
appellatur neutrum Decidentie, & iudicatur,
& cognoscitur esse neutrum, per aliquod sen-
satum, nempe per causas externas sensibiles,
vt quia sumpsit venenum, vel morsum est a
cane rabido.

Pro resolutione autem huius quæsitæ, an
detur neutrum. Notandum est primo, quod
sanitas, vt docet Galenus est duplex, alia se-
cundum habitum, quæ firma est, & opti-
ma, altera secundum habitudinem, sed cla-
rius alibi Galenus ponit latitudinem sanita-
tis, dum sic dicit, Animalium corpora sana,
magis, & minus admittunt, alia dicuntur sa-
na secundum optimum habitum, alia secun-
dum bonum, & non optimum, alia secundum
habitum, aliaq; minus valent, alia quæ egro-
rât, idest quædam sunt corpora, optime & per-
fectissime sana, alia perfecte, sed non optime
sana, quædam vero mediocriter, & imper-
fecte, & diminute sana. Prima corpora di-
cuntur sana secundum optimum habitum:
Secunda secundum habitum: Tertia secun-
dum habitudinem.

Et si dicatis, & quibus signis cognoscâ ego
an corpus sit optime, & perfecte sanum, an
diminute. Respondeo, quod hoc docet Gal.
cognoscere ex operationibus, dū sic dicit, qui
firmas actiones habet, bonum habitum sani-
tatis

*8. meth.
med.*

*lib. de diff.
morbo c. 2.*

*lib. ad tran-
sibulū c. 7.*

tatis habet, qui non firmas, non tamen debiles sanitatem in habitu habet: qui debiles, & ob imbecillitatem inutiles, habent sanitatē in habitudine, qui vitiatas morbum: & neutros vocat qui habēt sanitatē in habitudine.

Quid autem intelligendum sit per corpora Decidentia dico, quod cum homo sanus est, & egrotare debeat, deueniendum est, antequam actu ægrotet ad quoddam medium, quod dicitur Decidentia, & tale corpus, dum est in illo medio, dicitur neutrum decidentia.

Secundo notandum est, quod per sanitatem duo possumus intelligere, primo modo sanitatē, pro ut comprehendit omnem sanitatem, & totam eius latitudinem: Vel secundo modo possumus intelligere, non omnē sanitatē, nec totam eius latitudinem, sed tantū sanitatem secundum optimum, & bonum habitum.

Exijs Respondeo ad quæsitum, quod inter sanitatem primo modo sumptam, & morbū, non datur neutrum, quia cum immediate sint contraria, inter ea non datur medium.

Sed sumendo secūdo modo sanitatem, pro sanitate secundum habitum, tunc dico, quod inter sanum secundum habitum, & morbū, datur medium, quod dicitur neutrum, eo quia inter perfectam sanitatem, & morbum, datur medium, nempe sanitas imperfecta, & diminuta, sicuti sunt corpora Decidentia, conualescentium, & Athletarum, quorum Athletarum meminit Hipo. 1. aph. 3. & senū, quæ quidem corpora secundum rei veritatem,

tem,

LIBER TERTIVS. 267

tem, sunt in latitudine sanitatis, & dicuntur sana secundum habitudinem, quoniam habent diminutam sanitatem, non tamen dicuntur ægra, cū sensibilibiter non læduntur actiones. Fateor igitur reuera non dari corpus neutrum, quod nec sit sanum, nec ægrum, cum omnia corpora, aut sint sana, vel ægra, quod si dari neutrum concedat Gal. dicatis hoc esse improprie loquendo, prout corpora imperfecte sana, possunt dici media, & neutra, quia media sunt, inter perfecte sana, & ægra, & ideo corpus neutrum reuera, & ex parte rei secundum medicos, est in latitudine sanitatis, & dicitur corpus sanum secundum habitudinem. Ratio vero, cur Philosophi, negant dari corpus medium inter sanum, & ægrum, quod dicitur neutrum, & conceditur à medicis, talis est, quoniam sufficit Philosophis contemplantibus naturas rerū sine relatione ad opus, duas distinguere dispositiones humani corporis, sanitatē, quā in æqualitate cōplexionis dicunt cōsistere ex 7. Phis. 17. & ægritudinem, quæ secundū eos in inæqualitate consistit, & quia inter æquale, & inæquale nō datur medium, ideo nec inter sanitatem, & morbum, datur medium, & quicquid labitur, & recedit ab illa æqualitate, siue multum, siue parum, ab eis dicitur ægrum, & sic illud medium, siue neutrum, quod à medicis ponitur, à Philosophis connumeratur inter ægritudinem, & extra latitudinem sanitatis.

Sed medici cum considerant dispositiones
humani

humani corporis in ordine ad opus, ideo illas distinxerunt in plures partes, ut cuique proprium, ac proportionatum regimen aptarent, cum aliud regimen conueniat corpori sano, aliud parum lapsio, & aliud corpori ægro: Et hinc notate, quod medici non vocant ægrum omne corpus inæquale, quoniam si omne corpus inæquale diceretur ægrum, nullum corpus diceretur sanum, cum non detur corpus adeo equale, quin semper habeat aliquam inæqualitatem, ex sententia Galeni corpora iudicantur secundum sensum sana ab ipso medico, cum sit artifex sensatus, quia si secundum rei veritatem iudicarentur, cum reuera ex parte rei, nullum datur corpus omnino sanum, periculum esset sempiternæ passionis irripere dogma: cum ergo medicus iudicet corporis dispositiones, & res omnes secundum sensum, & secundum sensum datur corpus optime sanum, & corpus ægrum, & etiam corpus, quod medio modo se habet, quod nec sit ægrum sensibilibiter, nec optime sanum, tale dicitur à medicis Neutrum quod tamen reuera est in latitudine sanitatis, cum in eo actiones sensibilibiter non lædantur.

*a. Tegni.
22.*

*In 1. Tegni
in fine ultimi
cap.*

Com. 1.

Nec laudo sententiam Manardi, qui dicit Gal. posuisse medium, & neutrum inter salubre, & non salubre, sed non inter sanum, & ægrum, quæ sententia confutatur ab Argentio in artem paruam.

Dicatis igitur, secundum rei veritatem, & ex parte rei non dari Corpus Neutrum, cum
omne

LIBER TERTIVS. 269

omne corpus necessario, aut sit sanum, vel ægrum, tum secundum medicos, tum etiam secundum Philosophos, in hoc tamen distinguuntur Philosophi à medicis, quod istud corpus, quod improprie dicitur neutrum, secundum Philosophos, est extra latitudinem sanitatis, & reuera ex parte rei est corpus ægrum, sed medici reponunt istud corpus neutrum, in latitudine sanitatis.

Ex hijs facile est respondere ad auctoritates in contrarium adductas, probantes non dari neutrum, & ad primum concedo, quod inter sanitatem, & morbum, non datur neutrum, si accipiatur sanitas primo modo, prout comprehendit totam latitudinem sanitatis, quia reuera inter sanum, & ægrum nō datur medium, sed datur solum improprie, & simpliciter loquendo inter optime sanum, & ægrum, vt diximus.

Ita dico ad secundum; probat enim reuera, & ex parte rei, non dari neutrum, quod concedo.

Ad tertium dico ex sententia Galeni, corpus neutrum esse in latitudine sanitatis, cum dicatur sanum secundum habitudinem, & ideo concedit Gal. non dari neutrum realiter distinctum ab egritudine, & sanitate, nec in hoc discrepat Gal. ab Arist.

Idem dico ad quintum, quod loquitur de sanitate primo modo sumpta, prout comprehendit totam latitudinem sanitatis, & sic inter istam, & morbum, non datur medium,

Simi-

Similiter & authoritates Gal. quę compro-
bant dari neutrum, sunt verę de neutro inter
optime sanum, & ægrum, non autem inter sa-
nitatem, & morbum, prout sanitas comprehē-
dit omnem sanitatem, & totam eius latitu-
dinem.

Brasavola
2. aph. com
8.

Sed ad quartam rationem quid dicendum
sit, dum dicit non fieri transitum de extremo
ad extremum sine medio, ergo cum corpora
sana fiunt ægra, necesse est deuenire ad me-
dium, quod dicitur neutrum. Respondeo ad
sanitatem, & morbum non esse motum, sed
mutationem tantum, cum sanitas non inten-
datur, nec remittatur, & non suscipiat magis,
& minus, sicuti intendi, & remitti possunt pri-
mę qualitates, & ex harum primarum quali-
tatum alteratione, & mutua inuicem actio-
ne, & passione, vbi deuenerint ad quandam
mediocritatem, & debitam proportionem,
& symmetriam, statim, & in instanti, & fere in
puncto imperceptibili introducitur, seu cō-
sequitur sanitas, quare motus, & alteratio,
quę fit in primis qualitatibus, nō est sanitas,
sed dispositio ad consequendam, vel deperdē-
dam sanitatem, & ideo posuit Arist. sanitatē,
& morbum, in prima specie qualitatis, in qua
non est motus, & ideo non est necessarium, vt
inter morbum, & sanitatem sit medium, cum
ad ipsas non sit motus, sicuti necesse est dari
medium inter alterationem, & motū, qui est
inter primas qualitates.

Concludendum igitur erit, nullo pacto da-
ri neu-

LIBER TERTIVS. 271

si neutrum inter sanum, & ægrum, sed corpora senum, athletarum, convalescentium, & decidentium, quæ neutra nuncupari solent, dicendū est secundum medicos esse in latitudine sanitatis, sunt enim corpora sana, quæ tamen habent sanitatem debilem, infirmam, & imperfectam, quæ dicitur secundum habitudinem, sed secundum Philosophos, & veriore sententiam, talia corpora

sunt extra latitudinem sani-

tatis, eo quia non sunt

corpora sa-

na, sed æ-

gra.

FINIS.

INDEX

INDEX EORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR,

& primo primi Libri.

Vid sit Febris Pestilens, & quomodo distinguatur à cæteris febribus cap. 1. cart. 1
Quid sentiat communis opinio, & distingui secundum maiorem gradum putredinis.

Distinguuntur etiam ratione loci, cum in Pestilenti, Putredo sit in corde.

Febris Pestilens, aut est Diaria, vel Humoralis, aut Hæctica.

Cor an possit putrescere, & quomodo.

Febris Diaria, Humoralis, aut Hæctica Pestilentes, quomodo inuicem distinguantur.

Particularis opinio de febre pestilenti.

Febris pestilens omnis, est putrida, & omnis febris putrida est pestilens.

Febres aliæ non pestilentes fiunt non ex putredine Humorū, sed ex eorum excalescentione.

In febribus pestilentibus cur corpus refrigeratur.

An in febribus pestilentibus, in veneno, ac morfu serpentum, cōueniat sanguinis missio. c. 2. 11

Nec

INDEX

Nec obstructio, nec putredo curari possunt sanguinis missione. 12

Flebotomia cur non conveniat humoribus putrescentibus. 12. & 16

Putredo est extinctio naturalis caloris & resolutio spirituum, & qua de causa res putrescant. 12

Flebotomia, quomodo conveniat in carbunculis. 14

An in febre pestilenti, utendum sit victu pleno vel tenui. cap. iij. 21

Communis opinio cur credat utendum esse victu pleno. 21

Melius tamen est asserere, utendum esse victu tenui. 24

An chartae in quibus scribitur pestem in accipientium perniciem effundant, & quomodo evitari possit contagium cap. iij. 29

Charta facile recipit pestilentiam, & omnem malam qualitatem. 30

Charta quot modis reddatur pestilens, & recipiat venenosam qualitatem. 33

Litterae tempore pestis, non recipiuntur nisi cum massimo periculo. 34

Quae remedia ac diligentiae genera, ad noxam quae huiusmodi litterae afficiuntur arcendam, adhiberi possunt. 35

Omnis febris est calor praeter naturam accensus & incalescentia esse, in substantia cordis. cap. v. 37

Tria sunt genera febrium ut Diaria, humoralis, & Hectica, & quomodo distinguantur, se-

S cun-

INDEX

<i>cundum communem opinionem. cart.</i>	38
<i>Febris Ephemera non est calor accensus in spiritibus.</i>	38.48
<i>Febris humoralis, non est calor extraneus accensus in humoribus, ut communiter creditur.</i>	40.48
<i>Febris omnis Diaria, & Humoralis est calor accensus in substantia cordis.</i>	43
<i>Cor componitur ex partibus solidis, carnosiss, & spiritibus.</i>	43
<i>Febres omnes, inuicem non distinguuntur ratione subiecti, sed ratione cause.</i>	44.47
<i>Febris hectica quid sit secundum communem opinionem.</i>	45
<i>Febris Hectica quid sit, & quomodo constituitur eius differentie, iuxta propriam sententiam.</i>	46
<i>An brodium, & sorbitiones, conueniant in Augmento, & Statu morbi. cap. 6. cart.</i>	50
<i>In sola declinatione accessionis, cibandus est aeger, quando caliditas descendit ad pedes.</i>	51
<i>Quo tempore cibandum sit in morbis acutis.</i>	54
<i>Quo tempore cibandum sit in sinocho, & Ethicha, in quibus non sunt tempora particularia.</i>	55
<i>Corpora calida, & sicca, si febricitent in aestate ex ira, mœrore, inedia, & labore, cur cibanda sint in principio Accessionis.</i>	56
<i>Corpora biliosa, calida, & sicca difficillime tolerant ieiunium, & ab inedia cur in illis accendatur febris.</i>	56
<i>In quibus febribus conueniat aegrum cibare in prin-</i>	

INDEX

principio accessionis,	57.60
Indicatio mittendi sanguinem, nō est desumen- da à magnitudine morbi, nec ab atate, sed a causa morbi. cap. 7. cart.	61
Quid sentiat communis opinio in hac re.	61
Quot modis morbus dicatur magnus.	62
Indicatio mittendi sanguinem, non est desumen- da, à morbi magnitudine.	63
Omnis indicatio euacuationis, desumenda est, ab humoribus peccantibus.	65
Quot modis contingat humores peccare, & quid sit cachochimia, & plethoria.	65
Quibus humoribus peccantibus conueniāt me- dicamenta, & sanguinis missio.	66.68
Indicatio mittendi sanguinem desumenda est à sanguine malo.	69.70
Magnitudo morbi, atas, & virium robur, indi- cant quantum sanguinis debeat educi.	72
An in pueris, & decrepitis, mittendus sit sanguis.	74
An in febribus liceat mittere sanguinem, aut vti medicamento in 4. 7. 11. 14. & 21. die cap. 6. cart.	76
Dies critici quales dicantur, & quæ conditiones requirantur vt dies sit critica.	77
Dies 4. 7. 11. 14. 21. quandoq; sunt dies critici, quandoque non.	78
An in die critica liceat medico aliquid operari.	78
In die critica si natura molitur optimā euacua- tionem, medicus nihil debet operari.	80
Si vero euacuatio sit diminuta, dum fit non est adiuuanda à medico in die critico.	80

INDEX.

<i>Indicatorij dies quales sint.</i>	81
<i>In die indicatoria debent apparere signa concoctionis.</i>	81
<i>Quomodo cognosci possit, qua die morbus debeat iudicari.</i>	81
<i>Et an debeat iudicari per crism, aut non.</i>	81
<i>Et si iudicaturus sit per crism, an per sudorem, vel per secessum &c.</i>	81
<i>Crisis non fieri solet nisi in morbis acutis.</i>	82
<i>Dies critici reperiuntur in morbis acutis, non autem in morbis longis.</i>	82
<i>In Die maioris afflictionis an liceat medico aliquid operari.</i>	82
<i>Exacerbationes in omnibus febribus, fieri solent in diebus criticis magna ex parte.</i>	84
<i>An mala euacuatio facta a natura symptomatice operante, sit a medico cohibenda cap. ix.</i>	88
<i>Symptomatica euacuatio qualis sit.</i>	88
<i>Symptomatica euacuatio illa dicitur, quæ fit a natura in principio, augmento, vel in prima parte status vniuersalis morborum.</i>	88
<i>Symptomatiæ euacuationes quò fiât a natura.</i>	89
<i>Symptomatica euacuatio quæ non fit per loca cõferentia, semper est cohibenda.</i>	90
<i>Symptomatica euacuatio quæ fit per loca conferentia non est cohibenda.</i>	91
<i>Euacuatio quandoque incipit mala, quæ postea sequitur bona.</i>	91
<i>Symptomatica euacuatio numquam adiuuanda est a medico.</i>	93
<i>Symptomatica euacuatio, cohibenda est ratione virium.</i>	94

IN-

INDEX
continet

INDEX EORVM, QVAE continentur in Secundo Libro.

E melancolia, & mania morbo,
& eius curatione. cap. I. cart. 95

D Melancolia morbus, nomen de-
sumpsit a causa morbi. 95

Melancholia, & mania est Deli-
rium sine febre. 96

Quomodo distinguatur a Phrenitide. 96

In melancholia, & mania principaliter ladi-
tur imaginatio. 96

Melancholia, & mania non sunt morbi, sed sim-
ptomata. 97

In quibus, pars affecta est cerebrum. 97

Melancholia, & mania sequuntur intemperiem
frigidam, & siccam ipsius cerebri. 97

Causa harum affectionum est humor atrabiliosus. 98

Atrabilis generatur per adustionem sanguinis,
bilis, & melancholiae. 98

Melancholia oritur à sanguine, vel melanco-
lia adusta. 98

Mania generatur à bile adusta. 98

Atrabilis generari solet, aut in toto corpore,
aut in capite, vel in Hypochondrijs. 98

Melancholia, & mania fieri solent ex suppres-
sione menstruum, & hemoroidarum. 100

Quibus signis cognoscatur, an melancholia sit
a sanguine, vel a bile, aut ab humore me-
lancholico. 101

Signa, quae ostendunt an atrabilis generatur in toto
corpore, vel in capite, aut in Hypochondrijs. 102

S 3 Me-

I N D E X

<i>Melancholici cur sint tristes, & timeant, & quanam sit causa timoris.</i>	103
<i>Quid possit medicus præsagire in melancholia, & mania.</i>	104
<i>Istæ affectiones difficillime solent curari.</i>	105
<i>Melancholia, & mania curari solent excalescentibus, & humectantibus.</i>	107
<i>Valde calida, & humida non conueniunt in tali morbo.</i>	107
<i>Melancholici, & maniaci fiunt quandoque, epileptici, & apopletici.</i>	106
<i>Quanam, & qualis ratio victus conueniat melancholicis.</i>	108
<i>Vinum conuenit potius merum, quam valde dilutum</i>	108
<i>Acetum an conueniat necne.</i>	108
<i>Venus an conueniat melancholicis, & maniatis.</i>	109
<i>Sanguinis missio an conueniat melancholicis, & maniatis.</i>	110
<i>Flebotomia conuenit, si melancholia sit à sanguine, sed si sit à bile, vel altero humore, non conuenit.</i>	110
<i>Melancholia quæ oritur, ex animi accidentibus, quomodo curetur.</i>	113
<i>Melancholia à sanguine quibus medicamentis curari debeat.</i>	114
<i>Si vero sit à melancholia adusta, vel à bile quomodo curanda sit.</i>	114
<i>Medicamenta valde calida non conueniunt in desipientia.</i>	116
<i>Apertio venarum hæmoroidarum, conuenit in de-</i>	de-

I N D E X

desipientia.	116
Fomenta calida, & humida capiti maximè cōueniunt.	117
Balneum aquæ dulcis est optime, & conueniens remedium.	118
Cauteria, quomodo, & quot facienda sunt.	119
Serum quomodo parandum sit.	120
Ea quæ somnum conciliant maxime cōferunt.	120
Particularia quædam præsidia quæ conueniunt in desipientia.	122
In desipientia quomodo lèditur cor.	122
Cordialia præsidia conueniunt in desipientia.	123
Vera, & exquisita curatio Desipientium.	124
Syruppi de Elleboro, & de Polipodio magistrales.	125
Quid sit crisis, quotuplex. & quæ conditiones requirantur, ad optimam crisim. c. 11. car.	127
Crisis quare dicatur iudicium.	127
Crisis quot modis sumatur.	127
Accidentia seuæ, & magna cur fiant in crisi.	128
Crisis optima, & symptomatica, qualis sit.	129
Quanam sint conditiones optimæ crisis.	130
Prima vt fiat apparentibus signis optimæ coctionis.	130
Secunda vt educatur humor peccans.	131
Tertia vt crisis fiat in die critica, & indicata in die indicatoria.	131
Quarta, vt fiat per loca conferentia, Quinta, vt sit tuta, Sexta, vt sit manifesta.	132
Septima, vt sit integra, & educantur omnes humores peccantes,	134
In quibus morbis expectanda sit crisis : &	

I N D E X

quomodo indicari soleāt morbi lōgi. c. 3. ca.	134
Morbi materiales, et immateriales quales sint.	134
Morb ^o lōgus, et acut ^o qualis sit, et quotuplex.	135
Crisis non fit nisi in morbis acutis, nec tamen in omnibus.	136
Crisis cur fieri soleat in die maioris afflictionis.	136
Morbi longi iudicantur per abscessum.	137
Abscessus quomodo fieri soleāt p modū crisis.	137
Abscessus cur maxime fiant circa articulos, & partes glandulosas.	138
In febrib ^o lōgis cur fieri soleāt abscessus.	139. 141
In quibus morbis longis fieri soleant abscessus.	141
Quibus signis cognosci possit in qua parte futu- rus sit abscessus.	142
Abscessus quare timendus sit in parte dolēte.	143
Quomodo cognosci possit an crisis facta per abscessum, optima sit.	144
In morbis longis quandoque fieri solet optima crisis sine abscessu.	146
Quid sit fames, & quomodo fiat naturalis ap- petitus. cap. 4. cart.	147
Fames secundum communem opinionem, fit ex inanitione partium nostri corporis.	147
Ista communis opinio confutatur.	148
Fames, & naturalis appetitus fit ex sola ina- nitione ventriculi.	149
Quare qui habent os ventriculi frigidum, ma- gis appetant.	150
Quomodo ea, quæ acida, & frigida sint, appeti- tum excitant.	150
Portio melancholica cur alienę deferatur ad os ventriculi.	150
Senes cum habeant ventriculum frigidum, cur non multum appetunt.	151

INDEX EORVM QVAE CONTINENTVR IN TERTIO LIBRO.

<i>E subiecto medicinae cap. i. car. 153</i>	
<i>Prima sententia asseretium</i>	
<i>Hominem esse subiectum.</i>	154
<i>Alij dixerunt sanitatem esse</i>	
<i>subiectum medicinae.</i>	154
<i>Quidam affirmant sanum dici subiectum.</i>	155
<i>Quae nam conditiones requirantur ad hoc ut</i>	
<i>aliquod dicatur subiectum.</i>	155
<i>Nec Homo, nec sanitas nec sanum possunt es</i>	
<i>se subiectum in medicina.</i>	158
<i>In medicina datur subiectum, de quo querun</i>	
<i>tur, principia, & passiones.</i>	162
<i>Corpus humanum sanabile, & egrotabile</i>	
<i>prout tale est ministerio artis, est subie-</i>	
<i>ctum in medicina.</i>	162
<i>Quid sit complexio. Cap. ij.</i>	163
<i>Complexio est qualitas quae provenit ex mu</i>	
<i>tua actione & passione primarum quali-</i>	
<i>tatum.</i>	163
<i>Complexio est in prima specie qualitatis,</i>	
<i>nempe, habitus.</i>	164
<i>Cõplexio quomodo resultet ex mutua actio-</i>	
<i>ne & passione primarum qualitatum.</i>	165
<i>Complexio quomodo dicatur qualitas me-</i>	
<i>dia.</i>	167

Com-

I N D E X.

<i>Complexio quomodo distinguatur a mix- tione .</i>	168
<i>Complexio, est proportio, seu concentus, vel harmonia .</i>	168
<i>In omni cōplexione adest excessus alicuius primarum qualitatum.</i>	168
<i>Complexio quomodo dicatur Proportio.</i>	169
<i>Soluuntur rationes Argenterij.</i>	170
<i>An primæ quatuor qualitates, sint actu vel potentia in temperamento, & si actu an in esse summo vel remisso cap. iij.</i>	171
<i>Primæ qualitates in summo sunt in tempera- mento vt credidit fernelius .</i>	171
<i>Soluuntur rationes fernelij: eo quia qualita- tes non remanent in summo.</i>	174
<i>Soluuntur rationes Aueg, credentis primas qualitates remanere tam tum in potentia in temperamento .</i>	176
<i>Facile tamē tueri possumus, qualitates solum in potentia remanere in temperamento.</i>	177
<i>Primæ qualitates sunt in Temperamento in esse refracto .</i>	178
<i>An complexio sit substantia vel accidens . cap. iij.</i>	179
<i>Complexionem esse substantiam probatur.</i>	180
<i>Galenus concedit animam sensitivam & ve- getatiuam esse temperamentum.</i>	181
<i>Anima vero intellectiua an sit temper amen- tum dubitat Gal.</i>	181
<i>Complexio ex sententia Gal. est subst an- tia.</i>	182
<i>Non est verum complexionem alicui esse sub-</i>	

I N D E X.

<i>substantiam, alicui accidens ut credidit Argenterius .</i>	183
<i>Complexio non est substantia, nec forma sub stantialis ipsius mixti .</i>	184
<i>Complexio est accidens de predicamēto qua litis .</i>	185
<i>Complexio disponit subiectum ad recipiendū formam substantialem .</i>	185
<i>An complexio sit qualitas realiter distincta a primis qualitatibus, & quot complexio- nes sint in mixto . cap. v.</i>	186
<i>Aliqui crediderunt realiter distingui & pro bant .</i>	186
<i>Complexio quomodo distinguatur a secun- dis qualitatibus .</i>	188
<i>Complexio non est qualitas realiter distin- ta a primis qualitatibus .</i>	189
<i>Respondetur ad rationes in contrarium addu- ctas .</i>	191
<i>Ex primis qualitatibus una tantum resul- tat complexio non duæ, ut quidam credi- derunt .</i>	192
<i>An complexio hominis perfectior sit ceteris complexionibus, aliorum mixtorū. cap. vi.</i>	195
<i>Videtur quod multa animalia habeant perfe- ctiorē cōplexionem .</i>	195
<i>Complexionem hominis perfectiorem esse probatur .</i>	195
<i>Complexio quo ad iustitiam quid sit</i>	196
<i>Complexio, quo ad iustitiam maximam ha- bet latitudinem, & reperitur optima in iuventute .</i>	196

Com-

I N D E X.

- Complexio optima in homine temperato est in ætate iuventutis.* 197
- Complexio illa dicitur perfectior, quæ apta est parere perfectiores operationes.* 198
- Complexio humana dicitur perfectior, quia est principium perfectioris operationis nempe intellectus.* 199
- Aggregatum omnium operationum, perfectius est in homine, quam in cæteris mixtis.* 199
- Cur multa animalia diutius viuant, quam homo.* 201
- Complexio humana quare dicatur ceteris perfectior.* 202
- Melancolici, & senes, cur sint prudentiores.* 203
- In homine male temperato, quomodo sit, aliqua operatio perfectior, quam intemperato.* 203. & 206
- Quibus signis cognoscatur corpus esse optime temperatum. cap. vii.* 207
- Quatuor sunt signa, quæ hoc nobis ostendunt.* 207
- Primo à substantia ipsius membri. Secundo à necessario consequentibus. Tertio à necessario accidentibus. Quarto ab operationibus.* 207
- Quid Gal. intelligat per hæc quatuor.* 208
- Quomodo indicatione sumpta, ab ipso temperamento, corpus cognoscatur esse sanum.* 209

Signa

I N D E X.

<i>Signa sumpta à primis qualitatibus, dicuntur substantialiter in herentia.</i>	211
<i>Quomodo à magnitudine, figura, numero, & situ, partium organicarum, cognoscatur corpus esse sanum.</i>	211
<i>Ista tamen signa, non sunt signa substantia- lia, ut communiter creditur</i>	214
<i>Sanitas partium organi carum, nō est earum compositio, sed temperamentum.</i>	215
<i>Secundæ qualitates quomodo nobis ostendāt corpus esse sanum.</i>	217
<i>Color corporis optime sani est albus, mixtus cum rubedine.</i>	218
<i>Quæ nam pulchritudo requiratur ad corpus optime sanum.</i>	219
<i>Pulchritudo quomodo distinguatur, a for- mositate.</i>	220
<i>Pulchritudo non potest esse sine magnitu- dine: sed parvus dici potest formosus.</i>	220
<i>Corpus optime temperatum, an debeat esse medium inter magnum & paruum.</i>	221
<i>Ex operationibus quomodo cognoscamus corpus esse sanum.</i>	224
<i>Corpus temperatum est, medium inter auda- cem, & timidum, &c. debet esse alacre, amicorum beneuolum, humanum, & pru- dens.</i>	226
<i>An signa sumpta a substantialiter in heren- tibus, certius sanitatem ostendant.</i>	226
<i>Signa sumpta ab operationibus certius nobis inducant, an corpus sit optime sanum.</i>	228
<i>An reperiatur homo temperatissimus quoad iusti-</i>	

I N D E X.

iustitiam, & si datur an aequale distet ab extremis cap. viii.	229
Complexio perfectissima non datur.	230
Complexio perfectissima quoad sensum, repetitur.	230
Complexio humana temperatissima quoad iustitiam, a predominio est calida & humida.	232
Complexio temperata ex coalternatione, membrorum, qualis sit.	233
An detur aequale quo ad pondus cap. ix.	234
Probatum dari posse corpus aequale quoad pondus in motu qualitatibus.	234
Istud corpus reuera non potest dari, & probatur.	236
Quidam crediderunt dari aequale quo ad pondus, in alterati vis qualitatibus.	240
Soluntur rationes fernelij probantes, dari aequale quoad pondus, in alterati vis qualitatibus.	241
Non est verum Galenum posuisse aequale quoad pondus secundum sensum.	242
Aequale quoad pondus dicitur in quo primae qualitates sunt in eodem gradu, & aequae actiuae.	243
Aequale quoad pondus potest dari in fieri, & in transitu.	244
Soluntur rationes probantes, dari aequale quo ad pondus.	244
An simile, possit, & debeat conservari a suo simili. cap. x.	247
Senes egent victu moderate calido, & humido.	247
Corpo.	

I N D E X

- Corpora male sana leduntur, à similibus iuuantur a modico contrariorum usu.* 248
- Corpora optime sana à similibus conseruantur, leduntur à contrarijs.* 248
- Ea quę sunt secundum naturam debent conseruari, quę vero præter naturam, sunt remouenda.* 248
- Conseruatio fit à simili.* 248
- Corpus optime sanum non reperitur ideo, non datur corpus quod suo simili possit conseruari.* 250
- Omne corpus maxime iuuatur, a modico contrariorum usu.* 250
- Preseruatio ab imminente lapsu, fit à modico contrariorum usu.* 250
- Pituitoso febricitanti cur frigidiora non conueniant, quam bilioso.* 252
- An conseruanda sit consuetudo, præsertim tempore ægitudinis si fuerit mala c. 11. car.* 255
- Consuetudo cur dicitur altera natura.* 255
- Consuetudo cum sit res secundum naturam cōseruanda est à suo simili.* 256
- Alimenta, quę sumuntur cum gustu citius, & melius concoquuntur.* 257
- Alimenta quę sumuntur sine voluptate, pariunt vomitum, inflationē, & difficile concoquuntur.* 257
- Consuetudines malę non sunt remouendę, nisi tempore sanitatis.* 258
- Consuetę exercitationes non sunt mutandę, si cum hīs sanus vixerit.* 259
- Consuetudo mala non est mutanda, tempore ægri-*

I N D E X

<i>ægritudinis .</i>	259
<i>Consuetudo non omnino est conseruanda, sed aliqua ex parte .</i>	259
<i>In gratiam ægrotantis, multa concedenda sunt a medico .</i>	260
<i>An detur corpus neutrum cap. xij.</i>	261
<i>Neutrum corpus dari, probatur authoritate, & ratione .</i>	261
<i>Corpora senū et cōualescētū, an sint sana. 262. 271</i>	
<i>Neutralitas non est insensibilis lesio actionis, ut quidam crediderunt .</i>	263
<i>Qui sumpserunt venenum, aut morfi sunt a cane rabido, sunt corpora neutra .</i>	264
<i>Quæ sint corpora sana, secundum habitum, & quæ secundum habitudinem .</i>	265
<i>Corpora Decidentie qualia sint .</i>	266
<i>Neutrum quomodo dari potest, inter sanitatem, & morbum .</i>	266
<i>Corpus neutrum à parte rei, non potest dari. 268</i>	
<i>Corpus neutrum secundum medicos est in latitudine sanitatis: philosophi vero dicunt esse extra latitudinem sanitatis .</i>	269
<i>Soluuntur, rationes probantes dari corpus neutrum .</i>	269
<i>Corpus neutrum, est corpus imperfecte sanum, quod dicitur Medium inter optimam sanitatem & morbum .</i>	269

Errata sic corrige .

carta	linea
a calido 254.	19. a contrario.

ROMÆ, Excudebant Alexander Gardanus, &
Franciscus Coattinus Socij. 1588.

et toto genere, tunc a tota natura pregnant. i. d. s.
Oder granis in Urina putrefactionis est signum.
Propter autem mori fide ut Urina mali dicitur.
H. p. d. 1001.

Urina frigida addit in putredine in igni.
ut in fide. p. d. 1002. in quib. calorem pu-
tredinis. H. p. d. 1003. l. 102.

Cum hoc nunc deducit Urina ut a dicitur. putredine
in hys. p. d. 1004. in quib. calorem putredinis
transmittit ut in da ut dicitur. aliter
quicquid in Urina pregnant apparuit aut in
hys aut dicitur aut videtur male habere indicat.

Signa demonstrationis sunt tria est actio. H. p. d. 1005.
habetur mutata et calorem mutatur.

Perniciosa est Urina quae mali dicitur dicitur. H. p. d. 1006.

In putredine Urina dicitur de dicitur dicitur dicitur.

Urina hys cui nunc de aqua de hys dicitur dicitur.

ut aqua de concurrendum. H. p. d. 1007. l. 28.

Actio est calorem contrarium ut dicitur dicitur.

Actio calorem pregnant contrarium calorem nati. 29.

Urina putredinis in propria natura sunt cor dicitur.

plena dicitur de dicitur aliter dicitur dicitur.

Signa dicitur aut fere ut dicitur dicitur. H. p. d. 1008. l. 33.

Urina crassa et turbida dicitur dicitur. 40.

Urina nati in dicitur contraria ut dicitur dicitur.

in hys aqua sit dicitur nati ut dicitur dicitur.

Urina. H. p. d. 1009. l. 40.

In dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur.

Urina aut nati dicitur dicitur dicitur dicitur.

ob dicitur. 54.

Aqua ob ignis calorem turbata primo fit
flava deinde rubra. carnes autem
sunt flavae deinde in regem tendunt. ubi
sanis et alba urina interdu lignat
obstructionem renum. Sap. 74
fit quandoque urina rubra ob admixtionem
sanguinis. Sanguis autem et aquosus. idcirco
urina indicat cytiacum curam de cerebro
sanguis qui cum ura humores optimos
per se habet urina carit pculo pro
humidum est atq. caritior ob id cum
qui debet. ad id u. est per quod
per rubra. h. l. Sap. interdu g. l. c.
Rubra urina lignat sanguinem. dimenue co
abundantia. idcirco lignat curat
curat u. lignat languent. morbo
Color urindis fit in transitione de nigro
et quandoque calori proeminet nigri. Sap.
Quandoque urina nigra in se picea in
se. Nunc g. l. qui pot. parat ob
urinae nunc per sanguinem curat
danzrolo. p. l. g. l. q. b.
Urina h. l. nullo piceo. dicitur in mala. h.
fiat. curat. i. o. b.
Mala urinae emittit ubi caput nimium in
rit. liquat in se piceum. liquat in
dedit partem de nunc partem de o
tini ad nunc quod dicit de piceo u. l.
ant de piceo dicitur, nunc h. l.

